॥ ਨਮੋ ਤਸ੍ਸ ਭਗਵਤੋ ਅਰਹਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ॥

# ਖੁਦ੍ਦਕਨਿਕਾਯੇ

# ਨੇਤ੍ਤਿਪ੍ਪਕਰਣ-ਟੀਕਾ

### ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ

ਸੰਵਣ੍ਣਨਾਰਮ੍ਭੇ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ; ਮ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.੧ ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ; ਸੰ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.੧.੧ ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ) ਰਤਨਤ੍ਤਯਵਨ੍ਦਨਾ ਸੰਵਣ੍ਣੇਤਬ੍ਬਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਭਵਨਿਸ੍ਸਯਵਿਸੁਦ੍ਧਿਪਟਿਵੇਦਨਤ੍ਥੰ, ਤੰ ਪਨ ਧਮ੍ਮਸੰਵਣ੍ਣਨਾਸੁ ਵਿਞ੍ਞੂਨੰ ਬਹੁਮਾਨੁਪ੍ਪਾਦਨਤ੍ਥੰ, ਤੰ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਤੇਸੰ ਉਗ੍ਗਹਣਧਾਰਣਾਦਿਕ੍ਕਮਲਦ੍ਧਬ੍ਬਾਯ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ ਸਬ੍ਬਹਿਤਸੁਖਨਿਪ੍ਫਾਦਨਤ੍ਥੰ। ਅਥ ਵਾ ਮਙ੍ਗਲਭਾਵਤੋ, ਸਬ੍ਬਕਿਰਿਯਾਸੁ ਪੁਬ੍ਬਕਿਚ੍ਚਭਾਵਤੋ, ਪਣ੍ਡਿਤੇਹਿ ਸਮ੍ਮਾਚਰਿਤਭਾਵਤੋ, ਆਯਤਿਂ ਪਰੇਸੰ ਦਿਟ੍ਠਾਨੁਗਤਿਆਪਜ੍ਜਨਤੋ ਚ ਸੰਵਣ੍ਣਨਾਯੰ ਰਤਨਤ੍ਤਯਪਣਾਮਕਿਰਿਯਾ। ਅਥ ਵਾ ਰਤਨਤ੍ਤਯਪਣਾਮਕਰਣੰ ਪੂਜਨੀਯਪੂਜਾਪੁਞ੍ਞਵਿਸੇਸਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਤ੍ਥੰ, ਤੰ ਅਤ੍ਤਨੋ ਯਥਾਲਦ੍ਧਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਬਲਾਨੁਪ੍ਪਦਾਨਤ੍ਥੰ, ਅਨ੍ਤਰਾ ਚ ਤਸ੍ਸ ਅਸਙ੍ਕੋਚਨਤ੍ਥੰ, ਤਦੁਭਯੰ ਅਨਨ੍ਤਰਾਯੇਨ ਅਟ੍ਠਕਥਾਯ ਪਰਿਸਮਾਪਨਤ੍ਥੰ। ਇਦਮੇਵ ਚ ਪਯੋਜਨੰ ਆਚਰਿਯੇਨ ਇਧਾਧਿਪ੍ਪੇਤੰ। ਤਥਾ ਹਿ ਵਕ੍ਖਤਿ ‘‘ਵਨ੍ਦਨਾਜਨਿਤੰ...ਪੇ॰... ਤਸ੍ਸ ਤੇਜਸਾ’’ਤਿ। ਵਤ੍ਥੁਤ੍ਤਯਪੂਜਾ ਹਿ ਨਿਰਤਿਸਯਪੁਞ੍ਞਕ੍ਖੇਤ੍ਤਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਿਯਾ ਅਪਰਿਮੇਯਜਪ੍ਪਭਾਵੋ ਪੁਞ੍ਞਾਤਿਸਯੋਤਿ ਬਹੁਵਿਧਨ੍ਤਰਾਯੇਪਿ ਲੋਕਸਨ੍ਨਿਵਾਸੇ ਅਨ੍ਤਰਾਯਨਿਬਨ੍ਧਨਸਕਲਸੰਕਿਲੇਸਵਿਦ੍ਧੰਸਨਾਯ ਪਹੋਤਿ, ਭਯਾਦਿਉਪਦ੍ਦਵਞ੍ਚ ਨਿਵਾਰੇਤਿ। ਯਥਾਹ –

‘‘ਪੂਜਾਰਹੇ ਪੂਜਯਤੋ, ਬੁਦ੍ਧੇ ਯਦਿ ਵ ਸਾਵਕੇ’’ਤਿ॥ (ਧ॰ ਪ॰ ੧੯੫; ਅਪ॰ ਥੇਰ ੧.੧੦.੧) ਚ,

ਤਥਾ –

‘‘ਯੇ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਬੁਦ੍ਧੇ ਪਸਨ੍ਨਾ, ਅਗ੍ਗੇ ਤੇ ਪਸਨ੍ਨਾ, ਅਗ੍ਗੇ ਖੋ ਪਨ ਪਸਨ੍ਨਾਨੰ ਅਗ੍ਗੋ ਵਿਪਾਕੋ ਹੋਤੀ’’ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੩੪; ਇਤਿਵੁ॰ ੯੦) ਚ,

ਤਥਾ –

‘‘‘ਬੁਦ੍ਧੋ’ਤਿ ਕਿਤ੍ਤਯਨ੍ਤਸ੍ਸ, ਕਾਯੇ ਭਵਤਿ ਯਾ ਪੀਤਿ।
ਵਰਮੇਵ ਹਿ ਸਾ ਪੀਤਿ, ਕਸਿਣੇਨਪਿ ਜਮ੍ਬੁਦੀਪਸ੍ਸ।
‘‘‘ਧਮ੍ਮੋ’ਤਿ...ਪੇ॰... ‘ਸਙ੍ਘੋ’ਤਿ...ਪੇ॰... ਦੀਪਸ੍ਸਾ’’ਤਿ॥ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧.੬; ਇਤਿਵੁ॰ ਅਟ੍ਠ ੯੦; ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ; ਮ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.੧; ਅ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੨.੪.੩੪) ਚ,

ਤਥਾ –

‘‘ਯਸ੍ਮਿਂ, ਮਹਾਨਾਮ, ਸਮਯੇ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਤਥਾਗਤੰ ਅਨੁਸ੍ਸਰਤਿ, ਨੇਵਸ੍ਸ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸਮਯੇ ਰਾਗਪਰਿਯੁਟ੍ਠਿਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ, ਨ ਦੋਸ...ਪੇ॰... ਨ ਮੋਹਪਰਿਯੁਟ੍ਠਿਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਹੋਤੀ’’ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੬.੧੦; ੧੧.੧੧) ਚ,

ਤਥਾ –

> ''ਅਰਞ੍ਞੇ ਰੁਕ੍ਖਮੂਲੇ ਵਾ...ਪੇ॰...।
> ਭਯੰ ਵਾ ਛਮ੍ਭਿਤਤ੍ਤੰ ਵਾ, ਲੋਮਹੰਸੋ ਨ ਹੇਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ॥ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੯) ਚ।

ਤਤ੍ਥ ਯਸ੍ਸ ਰਤਨਤ੍ਤਯਸ੍ਸ ਵਨ੍ਦਨੰ ਕਤ੍ਤੁਕਾਮੋ, ਤਸ੍ਸ ਗੁਣਾਤਿਸਯਯੋਗਸਨ੍ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥੰ **“ਮਹਾਕਾਰੁਣਿਕ**”ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਗਾਥਾਤ੍ਤਯਮਾਹ। ਗੁਣਾਤਿਸਯਯੋਗੇਨ ਹਿ ਵਨ੍ਦਨਾਰਹਭਾਵੋ, ਵਨ੍ਦਨਾਰਹੇ ਚ ਕਤਾ ਵਨ੍ਦਨਾ ਯਥਾਧਿਪ੍ਪੇਤਪ੍ਪਯੋਜਨੰ ਸਾਧੇਤੀਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਸ੍ਸਾ ਸੰਵਣ੍ਣਨੰ ਕਤ੍ਤੁਕਾਮੋ, ਸਾ ਨੇਤ੍ਤਿ ਵਿਸੇਸਤੋ ਯਥਾਨੁਲੋਮਸਾਸਨਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਾ, ਤਸ੍ਸ ਚ ਵਿਚਿਤ੍ਤਾਕਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਵਿਭਾਵਿਨੀ। ਤਥਾ ਹਿ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਦੇਸਨਾ ਨ ਵਿਨਯਦੇਸਨਾ ਵਿਯ ਕਰੁਣਾਪ੍ਪਧਾਨਾ, ਨਾਪਿ ਅਭਿਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾ ਵਿਯ ਪਞ੍ਞਾਪ੍ਪਧਾਨਾ, ਅਥ ਖੋ ਕਰੁਣਾਪਞ੍ਞਾਪ੍ਪਧਾਨਾਤਿ ਤਦੁਭਯਪ੍ਪਧਾਨਦੇਸਨਾਵਿਸੇਸਵਿਭਾਵਨੰ ਤਾਵ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਥੋਮਨੰ ਕਾਤੁੰ ਤਮ੍ਮੂਲਕਤ੍ਤਾ ਸੇਸਰਤਨਾਨੰ **“ਮਹਾਕਾਰੁਣਿਕੰ ਨਾਥ**”ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤੰ।

ਤਤ੍ਥ ਕਿਰਤੀਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ; ਮ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.੧; ਸੰ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.੧.੧; ਅ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.੧.੧) **ਕਰੁਣਾ,** ਪਰਦੁਕ੍ਖੰ ਵਿਕ੍ਖਿਪਤਿ ਅਪਨੇਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਅਥ ਵਾ ਕਿਣਾਤੀਤਿ **ਕਰੁਣਾ,** ਪਰਦੁਕ੍ਖੇ ਸਤਿ ਕਾਰੁਣਿਕੰ ਹਿੰਸਤਿ ਵਿਬਾਧਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ । ਕਮ੍ਪਨੰ ਕਰੋਤੀਤਿ ਵਾ **ਕਰੁਣਾ,** ਪਰਦੁਕ੍ਖੇ ਸਤਿ ਸਾਧੂਨੰ ਹਦਯਖੇਦੰ ਕਰੋਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਕਮਿਤਿ ਵਾ ਸੁਖੰ, ਤੰ ਰੁਨ੍ਧਤੀਤਿ **ਕਰੁਣਾ**। ਏਸਾ ਹਿ ਪਰਦੁਕ੍ਖਾਪਨਯਨਕਾਮਤਾਲਕ੍ਖਣਾ, ਅਤ੍ਤਸੁਖਨਿਰਪੇਕ੍ਖਤਾਯ ਕਾਰੁਣਿਕਾਨੰ ਸੁਖੰ ਰੁਨ੍ਧਤਿ ਵਿਬਨ੍ਧਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਕਿਰਿਯਤਿ ਦੁਕ੍ਖਿਤੇਸੁ ਪਸਾਰਿਯਤੀਤਿ ਵਾ **ਕਰੁਣਾ,** ਕਰੁਣਾਯ ਨਿਯੁਤ੍ਤੋਤਿ **ਕਾਰੁਣਿਕੋ** ਯਥਾ ''ਦੋਵਾਰਿਕੋ''ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੭.੬੭)। ਯਥਾ ਹਿ ਦ੍ਵਾਰਟ੍ਠਾਨਤੋ ਅਞ੍ਞਤ੍ਥ ਵਤ੍ਤਮਾਨੋਪਿ ਦ੍ਵਾਰਪਟਿਬਦ੍ਧਜੀਵਿਕੋ ਪੁਰਿਸੋ ਦ੍ਵਾਰਾਨਤਿਵਤ੍ਤਵੁਤ੍ਤਿਤਾਯ ਦ੍ਵਾਰੇ ਨਿਯੁਤ੍ਤੋਤਿ ''ਦੋਵਾਰਿਕੋ''ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਏਵੰ ਭਗਵਾ ਮੇਤ੍ਤਾਦਿਵਸੇਨ ਕਰੁਣਾਵਿਹਾਰਤੋ ਅਞ੍ਞਤ੍ਥ ਵਤ੍ਤਮਾਨੋਪਿ ਕਰੁਣਾਨਤਿਵਤ੍ਤਵੁਤ੍ਤਿਤਾਯ ਕਰੁਣਾਯ ਨਿਯੁਤ੍ਤੋਤਿ ''ਕਾਰੁਣਿਕੋ''ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਮਹਾਭਿਨੀਹਾਰਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਹਿ ਯਾਵ ਮਹਾਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਨਾ ਲੋਕਹਿਤਤ੍ਥਮੇਵ ਲੋਕਨਾਥਾ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤੀਤਿ। ਮਹਨ੍ਤੋ ਕਾਰੁਣਿਕੋਤਿ **ਮਹਾਕਾਰੁਣਿਕੋ**। ਸਤਿਪਿ ਭਗਵਤੋ ਤਦਞ੍ਞਗੁਣਾਨਮ੍ਪਿ ਵਸੇਨ ਮਹਨ੍ਤਭਾਵੇ ਕਾਰੁਣਿਕਸਦ੍ਦਸਨ੍ਨਿਧਾਨੇਨ ਵੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਕਰੁਣਾਵਸੇਨੇਵੇਤ੍ਥ ਮਹਨ੍ਤਭਾਵੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਯਥਾ ''ਮਹਾਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣੋ''ਤਿ। ਏਵਞ੍ਚ ਕਤ੍ਵਾ ''ਮਹਾਕਾਰੁਣਿਕੋ''ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਦੇਨ ਪੁਗ੍ਗਲਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਸਤ੍ਥੁ ਮਹਾਕਰੁਣਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਹੋਤਿ।

ਅਪਰੋ ਨਯੋ – ਅਤ੍ਤਸਾਧਨਤੋ ਕਰੁਣੰ ਕਰੁਣਾਯਨੰ ਕਰੁਣਾਸਮ੍ਪਵਤ੍ਤਨੰ ਅਰਹਤੀਤਿ **ਕਾਰੁਣਿਕੋ** । ਭਗਵਤੋ ਹਿ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਾਯ ਅਨਵਸੇਸਤੋ ਸਤ੍ਤਾਨੰ ਹਿਤੰ, ਹਿਤੁਪਾਯਞ੍ਚ ਜਾਨਤੋ, ਤਤ੍ਥ ਚ ਅਕਿਲਾਸੁਨੋ ਹਿਤੇਸਿਤਾ ਸਤ੍ਥਿਕਾ, ਨ ਤਥਾ ਅਞ੍ਞੇਸਨ੍ਤਿ। ਅਥ ਵਾ ਕਰੁਣਾ ਕਰੁਣਾਯਨੰ ਸੀਲੰ ਪਕਤਿ ਸਭਾਵੋ ਏਤਸ੍ਸਾਤਿ **ਕਾਰੁਣਿਕੋ**। ਭਗਵਾ ਹਿ ਪਥਵੀਫਸ੍ਸਾਦਯੋ ਵਿਯ ਕਕ੍ਖਲਫੁਸਨਾਦਿਸਭਾਵਾ ਕਰੁਣਾਸਭਾਵੋ ਸਭਾਵਭੂਤਕਰੁਣੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਸੇਸੰ ਪੁਰਿਮਸਦਿਸਮੇਵ। ਅਥ ਵਾ ਮਹਾਵਿਸਯਤਾਯ, ਮਹਾਨੁਭਾਵਤਾਯ, ਮਹਪ੍ਫਲਤਾਯ ਚ ਮਹਤੀ ਕਰੁਣਾਤਿ **ਮਹਾਕਰੁਣਾ**। ਭਗਵਤੋ ਹਿ ਕਰੁਣਾ ਨਿਰਵਸੇਸੇਸੁ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਾ ਚ ਅਨਞ੍ਞਸਾਧਾਰਣਾ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਿਕਾਦਿਭੇਦਞ੍ਚ ਮਹਨ੍ਤਮੇਵ ਸਤ੍ਤਾਨੰ ਹਿਤਸੁਖੰ ਏਕਨ੍ਤਤੋ ਨਿਪ੍ਫਾਦੇਤਿ, ਮਹਾਕਰੁਣਾਯ ਨਿਯੁਤ੍ਤੋਤਿ **ਮਹਾਕਾਰੁਣਿਕੋ,** ਤੰ ਮਹਾਕਾਰੁਣਿਕੰ। ਸੇਸੰ ਸਬ੍ਬੰ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। ਸੁਮਾਗਧਾਦਿਪਦਾਨੰ ਵਿਯ ਚੇਤ੍ਥ ਸਦ੍ਦਸਿਦ੍ਧਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਨਾਥਤੀਤਿ **ਨਾਥੋ,** ਵੇਨੇਯ੍ਯਾਨੰ ਹਿਤਸੁਖੰ ਆਸੀਸਤਿ ਪਤ੍ਥੇਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ, ਮੇਤ੍ਤਾਯਨਵਸੇਨ ਚੇਤ੍ਥ ਹਿਤਸੁਖਾਸੀਸਨੰ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ, ਨ ਕਰੁਣਾਯਨਵਸੇਨ ਪਠਮਪਦੇਨ ਵੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ। ਅਥ ਵਾ ਨਾਥਤਿ ਵੇਨੇਯ੍ਯਗਤੰ ਕਿਲੇਸਬ੍ਯਸਨੰ ਉਪਤਾਪੇਤੀਤਿ **ਨਾਥੋ,** ਨਾਥਤੀਤਿ ਵਾ **ਨਾਥੋ,** ਯਾਚਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਭਗਵਾ ਹਿ ''ਸਾਧੁ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਕਾਲੇਨ ਕਾਲੰ ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿੰ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਿਤਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੮.੭, ੮) ਸਤ੍ਤਾਨੰ ਤੰ ਤੰ ਹਿਤਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿੰ ਯਾਚਿਤ੍ਵਾਪਿ ਮਹਾਕਰੁਣਾਯ ਸਮੁਸ੍ਸਾਹਿਤੋ ਤੇ ਤਤ੍ਥ ਨਿਯੋਜੇਤਿ। ਪਰਮੇਨ ਵਾ

ਚਿਤ੍ਤਿਸ੍ਸਰਿਯੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ, ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤੇ ਵਾ ਸੀਲਾਦਿਗੁਣੇਹਿ ਈਸਤਿ ਅਭਿਭਵਤੀਤਿ ਪਰਮਿਸ੍ਸਰੋ ਭਗਵਾ **"ਨਾਥੋ"**ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਤਂ ਨਾਥਂ।

ਞਾਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ **ਞੇਯਜਂ,** ਅਤੀਤਾਦਿਭੇਦਭਿਨ੍ਨਂ ਸਬ੍ਬਂ ਸਙ੍ਖਤਂ, ਅਸਙ੍ਖਤਞ੍ਚ। ਸਙ੍ਕਰਣਟ੍ਠੇਨ **ਸਾਗਰੋ,** ਪਤਿਤਪਤਿਤਾਨਂ ਅਤ੍ਤਨੋ ਪੁਥੁਲਗਮ੍ਭੀਰਭਾਵੇਹਿ ਸਂਸੀਦਨਂ ਨਿਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨਂ ਕਰੋਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਸਂ**-ਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਚੇਤ੍ਥ ''ਸਾਭਾਵੋ, ਸਾਰਾਗੋ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਧ॰ ਸ॰ ੩੯੯, ੩੯੧) ਵਿਯ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਨਯੇਨ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ। **ਸਙ੍ਕਰਣਟ੍ਠੇਨਾ**ਤਿ ਵਾ ਸਙ੍ਕਰਕਰਣਟ੍ਠੇਨ, ਠਿਤਧਮ੍ਮਤਾਯ ''ਅਯਂ ਮੇ ਮਰਿਯਾਦਾ, ਇਮਂ ਵੇਲਂ ਨਾਤਿਕ੍ਕਮਾਮੀ''ਤਿ ਲੋਕੇਨ ਸਙ੍ਕਰਂ ਸਙ੍ਕੇਤਂ ਕਰੋਨ੍ਤੋ ਵਿਯ ਹੋਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਸਙ੍ਕਰਣਂ ਵਾ ਸਮਨ੍ਤਤੋ ਗਲਨਂ ਸਨ੍ਦਨਂ ਉਦਕੇਨ ਕਰੋਤੀਤਿ **ਸਾਗਰੋ**। ਕਪ੍ਪਵੁਟ੍ਠਾਨਕਾਲੇ ਹਿ ਮਹਾਸਮੁਦ੍ਦੋ ਇਤੋ ਚਿਤੋ ਚ ਪਗ੍ਘਰਿਤ੍ਵਾ ਸਕਲਂ ਲੋਕਧਾਤੁਂ ਏਕੋਘਂ ਕਰੋਤੀਤਿ। ਲੋਕਿਯਾ ਪਨ ਵਦਨ੍ਤਿ ''ਸਾਗਰਸ੍ਸ ਰਞ੍ਞੋ ਪੁਤ੍ਤੇਹਿ ਸਾਗਰੇਹਿ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਤੋ ਖਤੋਤਿ **ਸਾਗਰੋ,** ਪੁਰਤ੍ਥਿਮੇ ਸਮੁਦ੍ਦਪ੍ਪਦੇਸੋ, ਤਂਸਮ੍ਬਨ੍ਧਤਾਯ ਰੁਲ੍ਹਿਵਸੇਨ ਸਬ੍ਬੋਪਿ ਸਮੁਦ੍ਦੋ ਤਥਾ ਵੋਹਰੀਯਤੀ''ਤਿ। ਸਾਗਰਸਦਿਸਤ੍ਤਾ **ਸਾਗਰੋ,** ਞੇਯਜਮੇਵ ਸਾਗਰੋਤਿ **ਞੇਯਜਸਾਗਰੋ**। ਸਦਿਸਤਾ ਚੇਤ੍ਥ ਪੁਥੁਲਦੁਤ੍ਤਰਗਮ੍ਭੀਰਾਨਾਦਿਕਾਲਿਕਤਾਹਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ, ਨਿਹੀਨਂ ਚੇਤਮੋਪਮ੍ਮਂ। ਤਥਾ ਹਿ ਞੇਯਜਸ੍ਸੇਵ ਸਾਤਿਸਯਾ ਪੁਥੁਲਤਾ ਅਪਰਿਮਾਣਲੋਕਧਾਤੁਬਜਾਪਨਤੋ, ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸੇਵ ਤਰਣੀਯਤਾਯ ਦੁਤ੍ਤਰਤਾ, ਗਮ੍ਭੀਰਤਾ, ਆਦਿਕੋਟਿਰਹਿਤਾ ਚ ਪਵਤ੍ਤਿ, ਨ ਇਤਰਸ੍ਸ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਦੇਸਤ੍ਤਾ ਬਾਹਿਰਕਵੀਤਰਾਗੇਹਿਪਿ ਇਤ੍ਤਰੇਨ ਖਣੇਨ ਅਤਿਕ੍ਕਮਿਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ, ਪਰਿਮਿਤਗਮ੍ਭੀਰਤ੍ਤਾ, ਪਰਿਮਿਤਕਾਲਤ੍ਤਾ ਚ। ਞੇਯਜਸਾਗਰਸ੍ਸ ਪਾਰਂ ਪਰਿਯਨ੍ਤਂ ਗਤੋਤਿ **ਞੇਯਜਸਾਗਰਪਾਰਗੂ,** ਤਂ ਞੇਯਜਸਾਗਰਪਾਰਗੁਂ।

ਗਮਨਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਞਾਣਗਮਨਮੇਵ, ਨ ਇਤਰਂ ਞੇਯਜਗ੍ਗਹਣਤੋ, ਤਂ ਪਨ ਞਾਣਂ ਦੁਵਿਧਂ ਸਮ੍ਮਸਨਪਟਿਵੇਧਭੇਦਤੋ, ਤਥਾ ਹੇਤੁਫਲਭੇਦਤੋ। ਤਤ੍ਥ ''ਕਿਚ੍ਛਂ ਵਤਾਯਂ ਲੋਕੋ ਆਪਨ੍ਨੋ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੫੭; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੪, ੧੦; ਪੇਟਕੋ॰ ੨੩) ਕਰੁਣਾਯਨਵਸੇਨੇਵ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਅਨੇਕਾਕਾਰਵੋਕਾਰੇ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਸਮ੍ਮਸਨ੍ਤੋ ਭਗਵਤੋ **ਸਮ੍ਮਸਨਞਾਣਂ** ਛਤ੍ਤਿਂਸਕੋਟਿਸਤਸਹਸ੍ਸਮੁਖੇਨ ਞੇਯਜਸਾਗਰਂ ਅਜ੍ਝੋਗਾਹੇਤ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਪਾਰਂ ਪਰਿਯਨ੍ਤਂ ਅਗਮਾਸਿ, ਯਂ ''ਮਹਾਵਜਿਰਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। **ਪਟਿਵੇਧਞਾਣਂ** ਪਨ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਞ੍ਞਾਣਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਆਸਵਕ੍ਖਯਞਾਣਂ, ਆਸਵਕ੍ਖਯਞਾਣਪਦਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਞ੍ਞਾਣਂ, ਯਂ ''ਮਹਾਬੋਧੀ''ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਪਾਰਗਮਨਞ੍ਚ ਤਸ੍ਸ ਕਿਚ੍ਚਸਿਦ੍ਧਿਯਾ, ਸਮਤ੍ਥਤਾਯ ਚ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਤਥਾ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਂ ਸਮ੍ਮਸਨਞਾਣਂ **ਹੇਤੁ,** ਇਤਰਂ **ਫਲਂ**। ਸਹ ਸਮ੍ਮਸਨਞਾਣੇਨ ਵਾ ਆਸਵਕ੍ਖਯਞਾਣਂ **ਹੇਤੁ,** ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਞ੍ਞਾਣਂ **ਫਲਂ** ਤਦਾਨਿਸਂਸਭਾਵਤੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

**ਵਨ੍ਦੇ**ਤਿ ਨਮਾਮਿ, ਅਭਿਤ੍ਥਵਾਮਿ ਵਾ। ਸਣ੍ਹਟ੍ਠੇਨ **ਨਿਪੁਣਾ,** ਅਨੁਪਚਿਤਞਾਣਸਮ੍ਭਾਰਾਨਂ ਅਗਾਧਟ੍ਠੇਨ **ਗਮ੍ਭੀਰਾ,** ਏਕਤ੍ਤਾਦਿਭੇਦਤੋ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਾਦਿਵਿਭਾਗਤੋ ਚ **ਵਿਚਿਤ੍ਰਾ** ਵਿਸਿਟ੍ਠਾ ਨਾਨਾਵਿਧਾ ਨਯਾ ਏਤਿਸ੍ਸਾਤਿ **ਨਿਪੁਣਗਮ੍ਭੀਰਵਿਚਿਤ੍ਰਨਯਾ,** ਨਿਪੁਣਗਮ੍ਭੀਰਵਿਚਿਤ੍ਰਨਯਾ ਦੇਸਨਾ ਅਸ੍ਸਾਤਿ **ਨਿਪੁਣਗਮ੍ਭੀਰਵਿਚਿਤ੍ਰਨਯਦੇਸਨੋ,** ਤਂ ਨਿਪੁਣ...ਪੇ॰... ਦੇਸਨਂ। ਨਯਤੀਤਿ ਵਾ **ਨਯੋ,** ਪਾਲ਼ਿਗਤਿ, ਸਾ ਚ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਅਤ੍ਥਤੋ **ਨਿਪੁਣਾ,** ਅਤ੍ਥਤੋ ਬਜਞ੍ਜਨਤੋ ਚ **ਗਮ੍ਭੀਰਾ,** ਸਙ੍ਖੇਪਵਿਤ੍ਥਾਰਾਨੁਲੋਮਾਦਿਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਨਾਨਾਵਿਧਤਾਯ **ਵਿਚਿਤ੍ਰਾ**। ਤਥਾ ਹਿ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਅਨੁਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਆਦਿਵਸੇਨ, ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਦਿਲੋਕਿਯਾਦਿਤਦੁਭਯਵੋਮਿਸ੍ਸਤਾਦਿਵਸੇਨ, ਕੁਸਲਾਦਿਖਨ੍ਧਾਦਿਸਙ੍ਗਹਾਦਿਸਮਯਵਿਮੁਤ੍ਤਾਦਿਠਪਨਾਦਿਕੁਸਲਮੂਲਾਦਿਤਿਕਪਟ੍ਠਾਨਾਦਿਵਸੇਨ ਚ ਅਨੇਕਵਿਧਾ ਪਾਲ਼ਿਗਤੀਤਿ।

ਤਤ੍ਥ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ) ਦ੍ਵੀਹਾਕਾਰੇਹਿ ਭਗਵਤੋ ਥੋਮਨਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ ਅਤ੍ਤਹਿਤਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ, ਪਰਹਿਤਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਤੋ ਚ। ਤੇਸੁ ਅਤ੍ਤਹਿਤਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ ਅਨਾਵਰਣਞਾਣਾਧਿਗਮਤੋ, ਸਵਾਸਨਾਨਂ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਅਚ੍ਚਨ੍ਤਪ੍ਪਹਾਨਤੋ ਚ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ, ਪਰਹਿਤਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿ ਲਾਭਸਕ੍ਕਾਰਾਦਿਨਿਰਪੇਕ੍ਖਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਦੁਕ੍ਖਨਿਯਜਾਨਿਕਧਮ੍ਮਦੇਸਨਤੋ, ਪਟਿਵਿਰੁਦ੍ਧੇਸੁਪਿ ਨਿਚ੍ਚਂ ਹਿਤਜ੍ਝਾਸਯਞਾਣਪਰਿਪਾਕਕਾਲਾਗਮਨਤੋ ਚ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਸਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਪਯੋਗਤੋ, ਆਸਯਤੋ ਚ ਦੁਵਿਧਾ, ਪਰਹਿਤਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿ, ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਭੇਦਾ ਦੁਵਿਧਾ ਚ ਅਤ੍ਤਹਿਤਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ ਪਕਾਸਿਤਾ ਹੋਤਿ। ਕਥਂ? ''ਮਹਾਕਾਰੁਣਿਕ''ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਆਸਯਤੋ , ''ਨਿਪੁਣ...ਪੇ॰... ਦੇਸਨ''ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਯੋਗਤੋ, ''ਨਾਥ''ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਨ ਉਭਯਥਾਪਿ ਭਗਵਤੋ ਪਰਹਿਤਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿ

ਪਕਾਸਿਤਾ ਕਰੁਣਾਕਿਚ੍ਚਦੀਪਨਤੋ, ''ਞੇਯਜਸਾਗਰਪਾਰਗੁ''ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਸਾਤਿਸਯਂ ਅਤ੍ਤਹਿਤਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ ਪਰਮੁਕ੍ਕਂਸਗਤਞਾਣਕਿਚ੍ਚਦੀਪਨਤੋ।

ਅਥ ੵਾ ਤੀਹਾਕਾਰੇਹਿ ਭਗੵਤੋ ਥੋਮਨਾ ੵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ ਹੇਤੁਤੋ, ਫਲਤੋ, ਉਪਕਾਰਤੋ ਚ। ਤਤ੍ਥ **ਹੇਤੁ** ਮਹਾਕਰੁਣਾ, ਸਾ ਪਨ ਪਠਮਪਦੇਨ ਸਰੂਪੇਨੇੵ ਦਸ੍ਸਿਤਾ। **ਫਲਂ** ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ ਞਾਣਸਮ੍ਪਦਾ ਪਹਾਨਸਮ੍ਪਦਾ ਆਨੁਭਾੵਸਮ੍ਪਦਾ ਰੂਪਕਾਯਸਮ੍ਪਦਾ ਚਾਤਿ। ਤਾਸੁ ਪਧਾਨਭੂਤਾ **ਞਾਣਪਹਾਨ**ਸਮ੍ਪਦਾ ''ਞੇਯਜਸਾਗਰਪਾਰਗੁ''ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਦੇਨ ਪਕਾਸਿਤਾ। ਪਧਾਨੇ ਹਿ ਦਸ੍ਸਿਤੇ ਅੵਿਨਾਭਾੵਤੋ ਇਤਰਮ੍ਪਿ ਦ੍ੵਯਂ ਦਸ੍ਸਿਤਮੇੵ ਹੋਤਿ। ਨ ਹਿ ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਆਨੁਭਾੵਰੂਪਕਾਯਸਮ੍ਪਤ੍ਤੀਹਿ ੵਿਨਾ ਕਦਾਚਿਪਿ ਧਮ੍ਮਕਾਯਸਿਰੀ ੵਤ੍ਤਤੀਤਿ। **ਉਪਕਾਰੋ ਅਨਨ੍ਤਰਂ** ਅਬਾਹਿਰਂ ਕਤ੍ੵਾ ਤਿੵਿਧਯਾਨਮੁਖੇਨ ੵਿਮੁਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾ, ਸਾ ''ਨਾਥਂ, ਨਿਪੁਣ...ਪੇ॰... ਦੇਸਨ''ਨ੍ਤਿ ਪਦਦ੍ੵਯੇਨ ਪਕਾਸਿਤਾਤਿ ੵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਤਤ੍ਥ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾੵਣ੍ਣਨਾ) ''ਮਹਾਕਾਰੁਣਿਕ''ਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੋਧਿਯਾ ਮੂਲਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਮਹਾਕਰੁਣਾਸਞ੍ਚੋਦਿਤਮਾਨਸੋ ਹਿ ਭਗੵਾ ਸਂਸਾਰਪਙ੍ਕਤੋ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਸਮੁਦ੍ਧਰਣਤ੍ਥਂ ਕਤਾਭਿਨੀਹਾਰੋ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬੇਨ ਪਾਰਮਿਯੋ ਪੂਰੇਤ੍ੵਾ ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੋਧਿਂ ਅਧਿਗਤੋਤਿ ਕਰੁਣਾ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੋਧਿਯਾ ਮੂਲਂ। ''ਞੇਯਜਸਾਗਰਪਾਰਗੁ''ਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੋਧਿਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਅਨਾੵਰਣਞਾਣਪਦਟ੍ਠਾਨਞ੍ਹਿ ਮਗ੍ਗਞਾਣਂ, ਮਗ੍ਗਞਾਣਪਦਟ੍ਠਾਨਞ੍ਚ ਅਨਾੵਰਣਞਾਣਂ ''ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੋਧੀ''ਤਿ ੵੁਚ੍ਚਤਿ। ੵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਭੇਦਂ ਪਨ ਸਮ੍ਮਸਨਞਾਣਂ ਸਹ ਪਞ੍ਞਾਪਾਰਮਿਯਾ ਤਸ੍ਸਾ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਪਟਿਪਦਾ। ਤਸ੍ਸਾ ਹਿ ਆਨੁਭਾੵੇਨ ਲੀਨੁਦ੍ਧਚ੍ਚਪਤਿਟ੍ਠਾਨਾਯੂਹਨਕਾਮਸੁਖਲ੍ਲਿਕਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗਸਸ੍ਸਤੁਚ੍ਛੇਦਾਦਿਅਨ੍ਤਦ੍ੵਯੵਿਰਹਿਤਾ ਉਕ੍ਕਂਸਪਾਰਮਿਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਮਜ੍ਝਿਮਾ ਪਟਿਪਦਾ ਭਾੵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਤਾ। ''ਨਾਥ''ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੋਧਿਯਾ ਫਲਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ ਲੋਕਤ੍ਤਯਨਾਯਕਭਾੵਦੀਪਨਤੋ। ਤਥਾ ਹਿ ਸਬ੍ਬਾਨਤ੍ਥਪਰਿਹਾਰਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾਯ ਨਿਰੵਸੇਸਹਿਤਸੁਖੵਿਧਾਨਤਪ੍ਪਰਾਯ ਨਿਰਤਿਸਯਾਯ ਪਯੋਗਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ, ਸਦੇੵਮਨੁਸ੍ਸਾਯ ਪਜਾਯ ਅਚ੍ਚਨ੍ਤੁਪਕਾਰਿਤਾਯ ਅਪਰਿਮਿਤਨਿਰੁਪਮਭਾੵਗੁਣੵਿਸੇਸਸਮਙ੍ਗਿਤਾਯ ਚ ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤੁਤ੍ਤਮੋ ਭਗੵਾ ਅਪਰਿਮਾਣਾਸੁ ਲੋਕਧਾਤੂਸੁ ਅਪਰਿਮਾਣਾਨਂ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਅਨੁਤ੍ਤਰਗਾਰੵਟ੍ਠਾਨਭੂਤਤਾਯ ਚ ''ਨਾਥੋ''ਤਿ ੵੁਚ੍ਚਤੀਤਿ। ''ਨਿਪੁਣ...ਪੇ॰... ਦੇਸਨ''ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੋਧਿਯਾ ਪਯੋਜਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਸਂਸਾਰਮਹੋਘਤੋ ਸਤ੍ਤਸਨ੍ਤਾਰਣਤ੍ਥਞ੍ਹਿ ਭਗੵਤਾ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੋਧਿ ਅਭਿਪਤ੍ਥਿਤਾ, ਤਞ੍ਚ ਸਤ੍ਤਸਨ੍ਤਾਰਣਂ ਯਥਾੵੁਤ੍ਤਦੇਸਨਾਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਸਮਿਜ੍ਝਤਿ ਤਦੵਿਨਾਭਾੵਤੋ। ਇਮਿਨਾ ਭਗੵਤੋ ਸਾਤਿਸਯਾ ਪਰਹਿਤਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸਿਤਾ, ਇਤਰੇਹਿ ਅਤ੍ਤਹਿਤਸਮ੍ਪਤ੍ਤੀਤਿ ਤਦੁਭਯੇਨ ਅਤ੍ਤਹਿਤਾਯ ਪਟਿਪਨ੍ਨਾਦੀਸੁ ਚਤੂਸੁ ਪੁਗ੍ਗਲੇਸੁ ਭਗੵਤੋ ਚਤੁਤ੍ਥਪੁਗ੍ਗਲਭਾੵਂ ਦੀਪੇਤਿ, ਤੇਨ ਚ ਅਨੁਤ੍ਤਰਦਕ੍ਖਿਣੇਯ੍ਯਭਾੵਂ, ਉਤ੍ਤਮੵਨ੍ਦਨੀਯਭਾੵਂ, ਅਤ੍ਤਨੋ ਚ ੵਨ੍ਦਨਕਿਰਿਯਾਯ ਖੇਤ੍ਤਙ੍ਗਤਭਾੵਂ ਦੀਪੇਤਿ।

ਏਤ੍ਥ ਚ ਯਥਾ ''ਮਹਾਕਾਰੁਣਿਕ''ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਦੇਨ ਭਗੵਤੋ ਮਹਾਕਰੁਣਾ ਦਸ੍ਸਿਤਾ, ਏੵਂ ''ਞੇਯਜਸਾਗਰਪਾਰਗੁ''ਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨ ਮਹਾਪਞ੍ਞਾ ਦਸ੍ਸਿਤਾ। ਤੇਸੁ **ਕਰੁਣਾ**ਗ੍ਗਹਣੇਨ ਲੋਕਿਯੇਸੁ ਮਹਗ੍ਗਤਭਾੵਪ੍ਪਤ੍ਤਾਸਾਧਾਰਣਗੁਣਦੀਪਨਤੋ ਭਗੵਤੋ ਸਬ੍ਬਲੋਕਿਯਗੁਣਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸਿਤਾ ਹੋਤਿ, **ਪਞ੍ਞਾ**ਗ੍ਗਹਣੇਨ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਞ੍ਞਾਣਪਦਟ੍ਠਾਨਮਗ੍ਗਞਾਣਦੀਪਨਤੋ ਸਬ੍ਬਲੋਕੁਤ੍ਤਰਗੁਣਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ। ਤਦੁਭਯਗ੍ਗਹਣਸਿਦ੍ਧੋ **ਏ**ੵ ਚਤ੍ਥੋ ਨਾਥਸਦ੍ਦੇਨ ਪਕਾਸੀਯਤਿ। ਕਰੁਣਾੵਚਨੇਨ ਉਪਗਮਨਂ ਨਿਰੁਪਕ੍ਕਿਲੇਸਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਪਞ੍ਞਾੵਚਨੇਨ ਅਪਗਮਨਂ। ਤਥਾ ਕਰੁਣਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਲੋਕਸਮਞ੍ਞਾਨੁਰੂਪਂ ਭਗੵਤੋ ਪੵਤ੍ਤਿਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ ਲੋਕੵੋਹਾਰੵਿਸਯਤ੍ਤਾ ਕਰੁਣਾਯ, ਪਞ੍ਞਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਸਮਞ੍ਞਾਯ ਅਨਤਿਧਾੵਨਂ। ਸਭਾੵਾਨੵਬੋਧੇਨ ਹਿ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਮਞ੍ਞਂ ਅਤਿਧਾੵਿਤ੍ੵਾ ਸਤ੍ਤਾਦਿਸਮ੍ਮਸਨਂ ਹੋਤੀਤਿ। ਤਥਾ ਕਰੁਣਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਮਹਾਕਰੁਣਾਸਮਾਪਤ੍ਤਿੵਿਹਾਰਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਪਞ੍ਞਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਤੀਸੁ ਕਾਲੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਹਤਞਾਣਂ, ਚਤੁਸਚ੍ਚਞਾਣਂ, ਚਤੁਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਞਾਣਂ, ਚਤੁੵੇਸਾਰਜ੍ਜਞਾਣਂ। ਕਰੁਣਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਮਹਾਕਰੁਣਾਸਮਾਪਤ੍ਤਿਞਾਣਸ੍ਸ ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ ਸੇਸਾਸਾਧਾਰਣਞਾਣਾਨਿ, ਛ ਅਭਿਞ੍ਞਾ, ਅਟ੍ਠਸੁ ਪਰਿਸਾਸੁ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੫੧, ੧੭੮) ਅਕਮ੍ਪਨਞਾਣਾਨਿ, ਦਸ ਬਲਾਨਿ, ਚੁਦ੍ਦਸ ਬੁਦ੍ਧਞਾਣਾਨਿ, ਸੋਲ਼ਸ ਞਾਣਚਰਿਯਾ, ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਬੁਦ੍ਧਧਮ੍ਮਾ (ਮਹਾਨਿ॰ ੬੯, ੧੫੬; ਚੂਲ਼ਨਿ॰ ਮੋਘਰਾਜਮਾਣੵਪੁਚ੍ਛਾਨਿਦ੍ਦੇਸ ੮੫; ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੫; ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੩.੩੦੫; ੵਿਭ॰

ਮੂਲਟੀ॰ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਭਾਜਨੀਯਵਣ੍ਣਨਾ; ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੩.੧੪੧), ਚਤੁਚਤ੍ਤਾਲੀਸ ਞਾਣਵਤ੍ਥੂਨਿ ਸਤ੍ਤਸਤ੍ਤਤਿ ਞਾਣਵਤ੍ਥੂਨੀਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੪) ਏਵਮਾਦੀਨੰ ਅਨੇਕੇਸੰ ਪਞ੍ਞਾਪ੍ਪਭੇਦਾਨੰ ਵਸੇਨ ਞਾਣਚਾਰੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

ਤਥਾ ਕਰੁਣਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਚਰਣਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ, ਪਞ੍ਞਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਵਿਜ੍ਜਾਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ। ਕਰੁਣਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਸਤ੍ਤਾਧਿਪਤਿਤਾ, ਪਞ੍ਞਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਧਮ੍ਮਾਧਿਪਤਿਤਾ। ਕਰੁਣਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਲੋਕਨਾਥਭਾਵੋ, ਪਞ੍ਞਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਅਤ੍ਤਨਾਥਭਾਵੋ। ਤਥਾ ਕਰੁਣਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਪੁਬ੍ਬਕਾਰਿਭਾਵੋ, ਪਞ੍ਞਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਕਤਞ੍ਞੁਤਾ। ਕਰੁਣਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਅਪਰਨ੍ਤਪਤਾ, ਪਞ੍ਞਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਅਨਤ੍ਤਨ੍ਤਪਤਾ। ਕਰੁਣਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਵਾ ਬੁਦ੍ਧਕਰਧਮ੍ਮਸਿਦ੍ਧਿ, ਪਞ੍ਞਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਬੁਦ੍ਧਭਾਵਸਿਦ੍ਧਿ। ਤਥਾ ਕਰੁਣਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਪਰੇਸੰ ਤਾਰਣੰ, ਪਞ੍ਞਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਸਯੰ ਤਾਰਣੰ। ਤਥਾ ਕਰੁਣਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤੇਸੁ ਅਨੁਗ੍ਗਹਚਿਤ੍ਤਤਾ, ਪਞ੍ਞਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮੇਸੁ ਵਿਰਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤਤਾ ਦਸ੍ਸਿਤਾ ਹੋਤਿ। ਸਬ੍ਬੇਸਞ੍ਚ ਬੁਦ੍ਧਗੁਣਾਨੰ ਕਰੁਣਾ ਆਦਿ ਤੰਨਿਦਾਨਭਾਵਤੋ, ਪਞ੍ਞਾ ਪਰਿਯੋਸਾਨੰ ਤਤੋ ਉਤ੍ਤਰਿ ਕਰਣੀਯਾਭਾਵਤੋ, ਇਤਿ ਆਦਿਪਰਿਯੋਸਾਨਦਸ੍ਸਨੇਨ ਸਬ੍ਬੇ ਬੁਦ੍ਧਗੁਣਾ ਦਸ੍ਸਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਥਾ ਕਰੁਣਾਵਚਨੇਨ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮੋ ਸਮਾਧਿਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋ ਹੋਤਿ। ਕਰੁਣਾਨਿਦਾਨਞ੍ਹਿ ਸੀਲੰ ਤਤੋ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾਦਿਵਿਰਤਿਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਤੋ, ਸਾ ਚ ਝਾਨਤ੍ਤਯਸਮ੍ਪਯੋਗਿਨੀਤਿ। ਪਞ੍ਞਾਵਚਨੇਨ ਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧੋ। ਸੀਲਞ੍ਚ ਸਬ੍ਬਬੁਦ੍ਧਗੁਣਾਨੰ ਆਦਿ, ਸਮਾਧਿ ਮਜ੍ਝੇ, ਪਞ੍ਞਾ ਪਰਿਯੋਸਾਨਨ੍ਤਿ ਏਵਮ੍ਪਿ ਆਦਿਮਜ੍ਝਪਰਿਯੋਸਾਨਕਲ੍ਯਾਣਾ ਸਬ੍ਬੇ ਬੁਦ੍ਧਗੁਣਾ ਦਸ੍ਸਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਨਯਤੋ ਦਸ੍ਸਿਤਤ੍ਤਾ। ਏਸੋ ਏਵ ਹਿ ਨਿਰਵਸੇਸਤੋ ਬੁਦ੍ਧਗੁਣਾਨੰ ਦਸ੍ਸਨੁਪਾਯੋ, ਯਦਿਦੰ ਨਯਗ੍ਗਾਹਣੰ, ਅਞ੍ਞਥਾ ਕੋ ਨਾਮ ਸਮਤ੍ਥੋ ਭਗਵਤੋ ਗੁਣੇ ਅਨੁਪਦੰ ਨਿਰਵਸੇਸਤੋ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ। ਤੇਨੇਵਾਹ –

''ਬੁਦ੍ਧੋਪਿ ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਭਣੇਯ੍ਯ ਵਣ੍ਣੰ, ਕਪ੍ਪਮ੍ਪਿ ਚੇ ਅਞ੍ਞਮਭਾਸਮਾਨੋ।
ਖੀਯੇਥ ਕਪ੍ਪੋ ਚਿਰਦੀਘਮਨ੍ਤਰੇ, ਵਣ੍ਣੋ ਨ ਖੀਯੇਥ ਤਥਾਗਤਸ੍ਸਾ''ਤਿ॥ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧.੩੦੪; ੩.੧੪੧; ਮ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੩.੪੨੫; ਉਦਾ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੫੩; ਅਪ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੨.੭.੨੦; ਬੁ॰ ਵੰ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੪.੪; ਚਰਿਯਾ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ਨਿਦਾਨਕਥਾ, ਪਕਿਣ੍ਣਕਕਥਾ; ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ; ਮ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.੧; ਸੰ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.੧.੧; ਅ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.੧.੧; ਵਜਿਰ॰ ਟੀ॰ ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾ; ਸਾਰਤ੍ਥ॰ ਟੀ॰ ੧.ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ)।

ਤੇਨੇਵ ਚ ਆਯਸ੍ਮਤਾ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤਤ੍ਥੇਰੇਨਾਪਿ ਬੁਦ੍ਧਗੁਣਪਰਿਚ੍ਛੇਦਨੰ ਪਤਿ ਅਨੁਯੁਤ੍ਤੇਨ ''ਨੋ ਹੇਤੰ, ਭਨ੍ਤੇ''ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੪੫) ਪਟਿਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ''ਅਪਿਚ ਮੇ, ਭਨ੍ਤੇ, ਧਮ੍ਮਨ੍ਵਯੋ ਵਿਦਿਤੋ''ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੪੬) ਵੁਤ੍ਤੰ।

ਏਵੰ ਸਙ੍ਖੇਪੇਨ ਸਕਲਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਗੁਣੇਹਿ ਭਗਵਨ੍ਤੰ ਅਭਿਤ੍ਥਵਿਤ੍ਵਾ ਇਦਾਨਿ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮੰ ਥੋਮੇਤੁੰ "**ਵਿਜ੍ਜਾਚਰਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ**"ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ ਵਿਜ੍ਜਾਚਰਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਹੁਤ੍ਵਾਤਿ ਵਚਨਸੇਸੋ। ਵਿਨ੍ਦਿਯੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਸਲਕ੍ਖਣੰ, ਸਾਮਞ੍ਞਲਕ੍ਖਣਞ੍ਚ ਵਿਨ੍ਦਤੀਤਿ **ਵਿਜ੍ਜਾ,** ਲੋਭਕ੍ਖਨ੍ਧਾਦੀਨਿ ਵਾ ਵਿਜ੍ਝਨਟ੍ਠੇਨ **ਵਿਜ੍ਜਾ,** ਚਤੁਨ੍ਨੰ ਵਾ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਾਨੰ ਵਿਦਿਤਕਰਣਟ੍ਠੇਨ **ਵਿਜ੍ਜਾ**ਤਿ ਏਵੰ ਤਾਵੇਤ੍ਥ ਵਚਨਤ੍ਥਤੋ ਵਿਜ੍ਜਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਪਭੇਦਤੋ ਪਨ ਤਿਸ੍ਸੋਪਿ ਵਿਜ੍ਜਾ **ਵਿਜ੍ਜਾ ਭਯਭੇਰਵਸੁਤ੍ਤੇ** ਆਗਤਨਯੇਨੇਵ, ਅਟ੍ਠਪਿ ਵਿਜ੍ਜਾ **ਵਿਜ੍ਜਾ ਅਮ੍ਬਟ੍ਠਸੁਤ੍ਤਾਦੀਸੁ** (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੭੮ ਆਦਯੋ) ਆਗਤਨਯੇਨੇਵ। ਚਰਨ੍ਤਿ ਤੇਹੀਤਿ **ਚਰਣਾਨਿ,** ਸੀਲਸੰਵਰਾਦਯੋ ਪਞ੍ਚਦਸ ਧਮ੍ਮਾ, ਇਤਿ ਇਮਾਹਿ ਵਿਜ੍ਜਾਹਿ, ਇਮੇਹਿ ਚ ਚਰਣੇਹਿ ਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾਗਤਾਤਿ **ਵਿਜ੍ਜਾਚਰਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ**।

**ਯੇਨਾ**ਤਿ ਯੇਨ ਧਮ੍ਮੇਨ ਕਰਣਭੂਤੇਨ, ਹੇਤੁਭੂਤੇਨ ਚ। ਤਤ੍ਥ ਮਗ੍ਗਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਕਰਣਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਨਿਯ੍ਯਾਨਕਿਰਿਯਾਸਾਧਕਤਮਭਾਵਤੋ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਹੇਤੁਅਤ੍ਥੋ ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯਭਾਵਤੋ। ਪਚ੍ਚਯਤ੍ਥੋ ਹਿ ਅਯੰ ਹੇਤ੍ਵਤ੍ਥੋ। ਪਰਿਯਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮਸ੍ਸਪਿ ਹੇਤੁਅਤ੍ਥੋ ਯੁਜ੍ਜਤੇਵ ਪਰਮ੍ਪਰਾਯ ਹੇਤੁਭਾਵਤੋ। ਫਲਧਮ੍ਮੇ ਪਨ ਉਭਯਮ੍ਪਿ ਸਮ੍ਭਵਤਿ। ਕਥੰ? ''ਤਾਯ ਸਦ੍ਧਾਯ ਅਵਕ੍ਕਪ੍ਪਨਾ''ਤਿ ਵਚਨਤੋ ਮਗ੍ਗੇਨ ਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਨਾਨੰ ਕਿਲੇਸਾਨੰ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਪ੍ਪਹਾਨਕਿਚ੍ਚਤਾਯ ਫਲਸ੍ਸ ਨਿਯ੍ਯਾਨਾਨੁਗੁਣਤਾ, ਨਿਯ੍ਯਾਨਪਰਿਯੋਸਾਨਤਾ ਚਾਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਸਿਯਾ ਕਰਣਤ੍ਥੋ ਨਿਯ੍ਯਾਨਕਿਰਿਯਾਯ। ਸਕਦਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗਵਿਪਸ੍ਸਨਾਦੀਨੰ ਪਨ

ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯਭਾਵਤੋ ਸਿਯਾ ਹੇਤੁਅਤ੍ਥੋ। ਏਵਞ੍ਚ ਕਤ੍ਵਾ **ਅਗ੍ਗਪ੍ਪਸਾਦਸੁਤ੍ਤਾ**ਦੀਸੁ (ਇਤਿਵੁ॰ ੯੦) ਅਗ੍ਗਾਦਿਭਾਵੇਨ ਅਗ੍ਗਹਿਤਾਪਿ ਫਲਪਰਿਯਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮਾ **ਛਤ੍ਤਮਾਣਵਕਵਿਮਾਨਾ**ਦੀਸੁ (ਵਿ॰ ਵ॰ ੮੮੬ ਆਦਯੋ) ਸਰਣੀਯਭਾਵੇਨ ਗਹਿਤਾਤਿ ਤੇਸਂ ਮਗ੍ਗਨਿਬ੍ਬਾਨਾਨਂ ਵਿਯ ਮਹਾਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ ਸਰਣਭਾਵੋ ਉਦ੍ਧਟੋ। ਵਿਸੇਸਤੋ ਚੇਤ੍ਥ ਮਗ੍ਗਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ ਏਵ ਵਿਜ੍ਜਾਚਰਣਧਮ੍ਮਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਤੇ ਹਿ ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਨਿਯਜਾਨਕਿਰਿਯਾਯ ਸਾਧਕਤਮਭੂਤਾ, ਨ ਇਤਰੇ। ਇਤਰੇਸਂ ਪਨ ਨਿਯਜਾਨਤ੍ਥਾਯ ਨਿਯਜਾਨਤਾ। ਯਦਿ ਏਵਂ ਕਸ੍ਮਾ ''ਵਿਜ੍ਜਾਚਰਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਹੁਤ੍ਵਾ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਨਿਯਜਾਨਸਮਕਾਲਮੇਵ ਹਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਵਿਜ੍ਜਾਚਰਣਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਸਮਧਿਗਮੋਤਿ? ਨਾਯਂ ਵਿਰੋਧੋ ਸਮਾਨਕਾਲਤਾਯ ਏਵ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਤ੍ਤਾ ਯਥਾ ''ਚਕ੍ਖੁਞ੍ਚ ਪਟਿਚ੍ਚ ਰੂਪੇ ਚ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੦੪, ੪੦੦; ੩.੪੨੧, ੪੨੫, ੪੨੬; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੪੩-੪੫; ੪.੬੦; ਕਥਾ॰ ੪੬੫, ੪੬੭)। **ਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ**ਤਿ ਵਾ ਪਦਸ੍ਸ ਵਤ੍ਤਮਾਨਕਾਲਤ੍ਥਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ ''ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾ ਧਮ੍ਮਾ''ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ਤਿਕਮਾਤਿਕਾ ੧੭) ਏਤ੍ਥ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਵਿਯ। ਏਵਞ੍ਚ ਕਤ੍ਵਾ ਵਚਨਸੇਸਮਨ੍ਤਰੇਨੇਵ ਪਦਯੋਜਨਾ ਸਿਦ੍ਧਾ ਹੋਤਿ। ''ਯੇਨਾ''ਤਿ ਚ ਪਦਂ ਉਭਯਤ੍ਥ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਿਤਬ੍ਬਂ ''ਯੇਨ ਧਮ੍ਮੇਨ ਵਿਜ੍ਜਾਚਰਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ, ਯੇਨ ਧਮ੍ਮੇਨ ਨਿਯਜਨ੍ਤੀ''ਤਿ।

**ਲੋਕਤੋ**ਤਿ ਖਨ੍ਧਾਦਿਲੋਕਤੋ, ਵਟ੍ਟਤੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਨ੍ਤਿ ਤਂ ਮਗ੍ਗਨਿਬ੍ਬਾਨਫਲਪਰਿਯਤ੍ਤਿਭੇਦਂ ਧਮ੍ਮਂ। **ਉਤ੍ਤਮ**ਨ੍ਤਿ ਸੇਟ੍ਠਂ। ਤਥਾ ਹੇਸ ਅਤ੍ਤਨਾ ਉਤ੍ਤਰਿਤਰਸ੍ਸ ਅਭਾਵੇਨ ''ਅਨੁਤ੍ਤਰੋ''ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਨਿਯਜਾਨਹੇਤੁਆਦਿਅਤ੍ਥੇਨ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣਵਿਵੇਕਾਦਿਅਤ੍ਥੇਨ, ਫਲਸ੍ਸ ਅਰਿਯਸਨ੍ਤਭਾਵਾਦਿਅਤ੍ਥੇਨ ਚ ਸੇਟ੍ਠਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਸ੍ਵਾਯਮਤ੍ਥੋ ''ਯਾਵਤਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮਾ ਸਙ੍ਖਤਾ, ਅਰਿਯੋ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਮਗ੍ਗੋ ਤੇਸਂ ਅਗ੍ਗਮਕ੍ਖਾਯਤੀ''ਤਿ (ਇਤਿਵੁ॰ ੯੦; ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੩੪) ਆਦਿਸੁਤ੍ਤਪਦਾਨੁਸਾਰੇਨ ਵਿਭਾਵੇਤਬ੍ਬੋ।

**ਧਮ੍ਮ**ਨ੍ਤਿ ਯਥਾਨੁਸਿਟ੍ਠਂ ਪਟਿਪਜ੍ਜਮਾਨੇ ਅਪਾਯਤੋ, ਸਂਸਾਰਤੋ ਚ ਅਪਤਮਾਨੇ ਕਤ੍ਵਾ ਧਾਰੇਤੀਤਿ **ਧਮ੍ਮੋ**। ਸਮ੍ਮਾ, ਸਾਮਞ੍ਚ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾਨਂ ਬੁਦ੍ਧਤ੍ਤਾ **ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋ,** ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਾਅਨਾਵਰਣਞਾਣੋ ਸਮਨ੍ਤਚਕ੍ਖੁ ਭਗਵਾ, ਤੇਨ ਯਥਾ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੋਧਿਸਮਧਿਗਮੇਨੇਵ ਸਬ੍ਬੇ ਬੁਦ੍ਧਗੁਣਾ ਸਮ੍ਪਾਪੁਣੀਯਨ੍ਤਿ, ਏਵਂ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਆਸੇਵਨਾਯ ਭਾਵਨਾਯ ਬਹੁਲੀਕਿਰਿਯਾਯ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾਯ ਸਕ੍ਕਚ੍ਚਂ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾਯ ਵੇਨੇਯ੍ਯਸਨ੍ਤਾਨੇਸੁ ਪਤਿਟ੍ਠਾਪਨੇਨ –

> ''ਅਰਿਯਂ , ਵੋ ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿਂ ਦੇਸੇਸ੍ਸਾਮਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੩੬; ਪੇਟਕੋ॰ ੨੪)। ਮਗ੍ਗਾਨਟ੍ਠਙ੍ਗਿਕੋ ਸੇਟ੍ਠੋ (ਧ॰ ਪ॰ ੨੭੩; ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੧੭੦; ਪੇਟਕੋ॰ ੩੦)। ਯਾਵਤਾ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮਾ ਸਙ੍ਖਤਾ ਵਾ ਅਸਙ੍ਖਤਾ ਵਾ, ਵਿਰਾਗੋ ਤੇਸਂ ਅਗ੍ਗਮਕ੍ਖਾਯਤਿ (ਇਤਿਵੁ॰ ੯੦; ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੩੪)। ਏਕਾਯਨੋ ਅਯਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਗ੍ਗੋ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯਾ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੭੩; ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੦੬; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੩੬੭, ੩੮੪)। ਧਮ੍ਮਂ, ਵੋ ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਦੇਸੇਸ੍ਸਾਮਿ ਆਦਿਕਲ੍ਯਾਣ''ਨ੍ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੪੨੦; ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੫) –

ਆਦਿਵਚਨੇਹਿ, ਅਭਿਤ੍ਥਵਨੇਨ ਚ ਪੂਜਿਤੋ ਮਾਨਿਤੋ ਅਪਚਿਤੋਤਿ **ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਪੂਜਿਤੋ,** ਤਂ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਪੂਜਿਤਂ ਧਮ੍ਮਂ ਵਨ੍ਦੇਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ।

ਅਯਂ ਪਨੇਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖੇਪਤ੍ਥੋ – ਯਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਧਿਗਮਨੇ ਵਿਜ੍ਜਾਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਚੇਵ ਹੋਨ੍ਤਿ ਚਰਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਚ, ਸਬ੍ਬਵਟ੍ਟਦੁਕ੍ਖਤੋ ਚ ਨਿਯਜਨ੍ਤਿ, ਤਮੇਵ ਅਰਿਯਾਨਂ ਸਕਲਗੁਣਸਮਙ੍ਗਿਭਾਵਨਿਮਿਤ੍ਤਂ, ਅਨਵਸੇਸਦੁਕ੍ਖਨਿਸ੍ਸਰਣਹੇਤੁਭੂਤਞ੍ਚ ਉਤ੍ਤਮਂ ਪਵਰਂ ਸਦ੍ਧਿਂ ਪਰਿਯਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮੇਨ ਨਵਵਿਧਂ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਧਮ੍ਮਂ ਭਗਵਤਾਪਿ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿਆਦਿਵਿਧਿਨਾ ਪੂਜਿਤਂ ਨਮਾਮਿ, ਅਭਿਤ੍ਥਵਾਮਿ ਵਾਤਿ।

ਏਤ੍ਥ ਚ ''ਯੇਨ ਲੋਕਤੋ ਨਿਯਜਨ੍ਤਿ, ਵਿਜ੍ਜਾਚਰਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ ਚ ਹੋਨ੍ਤੀ''ਤਿ ਪਦਦ੍ਵਯੇਨ ਯਥਾਕ੍ਕਮਂ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਭਾਵੋ, ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਭਾਵੋ ਚ ਵੁਤ੍ਤੋ। ਤੇਸੁ ਪਠਮੇਨ ਵਿਜ੍ਜਾਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਧਮ੍ਮਂ ਥੋਮੇਤਿ, ਦੁਤਿਯੇਨ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ। ਤਥਾ ਪਠਮੇਨ ਝਾਨਸਮ੍ਪਦਾਯ, ਦੁਤਿਯੇਨ ਵਿਮੋਕ੍ਖਸਮ੍ਪਦਾਯ। ਪਠਮੇਨ ਵਾ ਸਮਾਧਿਸਮ੍ਪਦਾਯ, ਦੁਤਿਯੇਨ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਸਮ੍ਪਦਾਯ। ਪਠਮੇਨ ਵਾ

ਖਯਞਾਣਭਾवੇਨ, ਦੁਤਿਯੇਨ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਞਾਣਭਾवੇਨ। ਅਥ वਾ ਪੁਰਿਮੇਨ वਿਜ੍ਜੂਪਮਤਾਯ, ਦੁਤਿਯੇਨ वਜਿਰੂਪਮਤਾਯ। ਪੁਰਿਮੇਨ वਾ वਿਰਾਗਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ, ਦੁਤਿਯੇਨ ਨਿਰੋਧਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ। ਤਥਾ ਪਠਮੇਨ ਨਿਯ੍ਯਾਨਭਾवੇਨ, ਦੁਤਿਯੇਨ ਨਿਸ੍ਸਰਣਭਾवੇਨ। ਪਠਮੇਨ वਾ ਹੇਤੁਭਾवੇਨ, ਦੁਤਿਯੇਨ ਅਸਙ੍ਖਤਭਾवੇਨ। ਪਠਮੇਨ वਾ ਦਸ੍ਸਨਭਾवੇਨ, ਦੁਤਿਯੇਨ वਿवੇਕਭਾवੇਨ। ਪਠਮੇਨ वਾ ਅਧਿਪਤਿਭਾवੇਨ, ਦੁਤਿਯੇਨ ਅਮਤਭਾवੇਨ ਧਮ੍ਮਂ ਥੋਮੇਤਿ। ਅਥ वਾ ਪਠਮੇਨ ਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕਭਾवਦਸ੍ਸਨਤੋ ਸ੍वਾਕ੍ਖਾਤਤਾਯ ਧਮ੍ਮਂ ਥੋਮੇਤਿ, ਦੁਤਿਯੇਨ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਭਾवਤੋ ਸਨ੍ਦਿਟ੍ਠਿਕਤਾਯ। ਤਥਾ ਪੁਰਿਮੇਨ ਅਕਾਲਿਕਤਾਯ, ਪਚ੍ਛਿਮੇਨ ਏਹਿਪਸ੍ਸਿਕਤਾਯ। ਪੁਰਿਮੇਨ वਾ ਓਪਨੇਯ੍ਯਿਕਤਾਯ, ਪਚ੍ਛਿਮੇਨ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਂ वੇਦਿਤਬ੍ਬਤਾਯ ਧਮ੍ਮਂ ਥੋਮੇਤਿ।

''ਉਤ੍ਤਮ''ਨ੍ਤਿ ਚ ਏਤੇਨ ਅਞ੍ਞਸ੍ਸ वਿਸਿਟ੍ਠਸ੍ਸ ਅਭਾवਦੀਪਨੇਨ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਤਾਯ ਧਮ੍ਮਂ ਥੋਮੇਤਿ , ''ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਪੂਜਿਤ''ਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਤਾਯ। ਸਬ੍ਬਦੋਸਾਪਗਮੇਨ ਹਿਸ੍ਸ ਪੂਜਨੀਯਤਾ। ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਤਾਯ ਚਸ੍ਸ ਪਹਾਨਸਮ੍ਪਦਾ, ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਤਾਯ ਪਭवਸਮ੍ਪਦਾ। ਪਹਾਨਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਚ ਭਾवਨਾਪਾਰਿਪੂਰੀ ਅਨवਸੇਸਦੋਸਸਮੁਗ੍ਘਾਟਨਤੋ, ਪਭवਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿ ਤਤੁਤ੍ਤਰਿ ਕਰਣੀਯਾਭਾवਤੋ। ਅਨਞ੍ਞਸਾਧਾਰਣਤਾਯ ਹਿ ਉਤ੍ਤਮੋਤਿ। ਤਥਾ ਭਾवੇਤਬ੍ਬਭਾवੇਨਸ੍ਸ ਸਹ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਸੀਲਾਦੀਹਿ ਸੇਕ੍ਖਾ ਸੀਲਸਮਾਧਿਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧਾ, ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਭਾवੇਨ ਸਹ ਅਸਙ੍ਖਤਾਯ ਧਾਤੁਯਾ ਅਸੇਕ੍ਖਾ ਸੀਲਸਮਾਧਿਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਦਸ੍ਸਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ।

ਏवਂ ਸਙ੍ਖੇਪੇਨ ਸਬ੍ਬਸਦ੍ਧਮ੍ਮਗੁਣੇਹਿ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਂ ਥੋਮੇਤ੍वਾ ਇਦਾਨਿ ਅਰਿਯਸਙ੍ਘਂ ਥੋਮੇਤੁਂ **"ਸੀਲਾਦਿਗੁਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ"**ਤਿਆਦਿ वੁਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ **ਸੀਲਾਦਿਗੁਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ**ਤਿ ਸੀਲਸਮਾਧਿਪਞ੍ਞਾवਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾਦਿਗੁਣੇਹਿ ਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ, ਸਮ੍ਪਨ੍ਨਸੀਲਾਦਿਗੁਣੋ वਾ। ਅਰਿਯਾਨਞ੍ਹਿ ਤਂਤਂਮਗ੍ਗवਜ੍ਝਕਿਲੇਸਪ੍ਪਹਾਨੇਨ ਹਤਪਟਿਪਕ੍ਖਾ ਸੁवਿਸੁਦ੍ਧਾ ਸੀਲਾਦਯੋ ''ਸਮ੍ਪਨ੍ਨਾ''ਤਿ वਤ੍ਤੁਬ੍ਬਤਂ ਅਰਹਨ੍ਤਿ , ਨ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾਨਂ, ਯਤੋ ''ਸੁਪ੍ਪਟਿਪਨ੍ਨੋ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੭੪; ਅ॰ ਨਿ॰ ੬.੧੦; ਉਦਾ॰ ੧੮) ਅਰਿਯਸਙ੍ਘੋ ਥੋਮੀਯਤਿ। ਅਥ वਾ **ਸੀਲਾਦਿਗੁਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ**ਤਿ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਸੀਲਾਦਿਗੁਣੋ। ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲਾਨਞ੍ਹਿ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚਪ੍ਪਟਿवੇਧੇਨ ਸਹੇव ਯਥਾਰਹਂ ਸੇਕ੍ਖਾਸੇਕ੍ਖਾ ਸੀਲਾਦਿਧਮ੍ਮਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀਤਿ। **ਠਿਤੋ ਮਗ੍ਗਫਲੇਸੂ**ਤਿ ਮਗ੍ਗੇਸੁ, ਫਲੇਸੁ ਚ ਠਿਤੋ, ਮਗ੍ਗਟ੍ਠੋ, ਫਲਟ੍ਠੋ ਚਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਯੋ**ਤਿ ਅਨਿਯਮਤੋ ਅਰਿਯਸਙ੍ਘਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ, ਤਸ੍ਸ **"ਤ"**ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਨਿਯਮਂ वੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਨਨੁ ਚ ਅਰਿਯਸਙ੍ਘੇ ਨ ਸਬ੍ਬੇ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲਾ ਮਗ੍ਗਟ੍ਠਾ, ਨਾਪਿ ਸਬ੍ਬੇ ਫਲਟ੍ਠਾਤਿ? ਸਚ੍ਚਮੇਤਂ, ਅवਯवਧਮ੍ਮੇਨ ਪਨ ਸਮੁਦਾਯਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਨ੍ਤੋ ਏवਮਾਹ ਯਥਾ ''ਸਮਂ ਚੁਣ੍ਣ''ਨ੍ਤਿ। ਯਥਾ ਹਿ ਯੋਗਚੁਣ੍ਣਸ੍ਸ ਅवਯवੇਸੁ ਲਬ੍ਭਮਾਨੋ ਸਮਭਾवੋ ਸਮੁਦਾਯੇ ਅਪਦਿਸੀਯਤਿ ''ਸਮਂ ਚੁਣ੍ਣ''ਨ੍ਤਿ, ਏवਂ ਅਰਿਯਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਅवਯवਭੂਤੇਸੁ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲੇਸੁ ਲਬ੍ਭਮਾਨੋ ਮਗ੍ਗਟ੍ਠਫਲਟ੍ਠਭਾवੋ ਸਮੁਦਾਯਭੂਤੇ ਅਰਿਯਸਙ੍ਘੇ ਠਿਤੋ ''ਮਗ੍ਗਫਲੇਸੂ''ਤਿ ਅਪਦਿਟ੍ਠੋਤਿ वੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਆਰਕਤ੍ਤਾ ਕਿਲੇਸੇਹਿ, ਅਨਯੇ ਨ ਇਰਿਯਨਤੋ, ਅਯੇ ਚ ਇਰਿਯਨਤੋ, ਸਦੇवਕੇਨ ਚ ਲੋਕੇਨ ''ਸਰਣ''ਨ੍ਤਿ ਅਰਣੀਯਤੋ **ਅਰਿਯੋ,** ਦਿਟ੍ਠਿਸੀਲਸਾਮਞ੍ਞੇਨ ਸਂਹਤਤ੍ਤਾ **ਸਙ੍ਘੋ,** ਅਰਿਯੋ ਚ ਸੋ ਸਙ੍ਘੋ ਚਾਤਿ **ਅਰਿਯਸਙ੍ਘੋ,** ਤਂ ਅਰਿਯਸਙ੍ਘਂ। ਪੁਞ੍ਞਭवਫਲਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਤੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਨ੍ਤਾਨਂ ਪੁਨਾਤੀਤਿ वਾ **ਪੁਞ੍ਞਂ,** ਖਿਤ੍ਤਂ वੁਤ੍ਤਂ ਬੀਜਂ वਿਰੁਹਨਟ੍ਠਾਨਤਾਯ ਤਾਯਤਿ ਰਕ੍ਖਤੀਤਿ **ਖੇਤ੍ਤਂ** ਕੇਦਾਰਾਦਿ, ਖੇਤ੍ਤਂ वਿਯਾਤਿ **ਖੇਤ੍ਤਂ,** ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਪੁਞ੍ਞਸ੍ਸ ਮਹਪ੍ਫਲਭਾवਕਰਣੇਨ वਿਰੁਹਨਟ੍ਠਾਨਤਾਯ ਖੇਤ੍ਤਨ੍ਤਿ **ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਖੇਤ੍ਤਂ**। ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ वਨ੍ਦੇਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ।

ਏਤ੍ਥ ਚ ''ਸੀਲਾਦਿਗੁਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ''ਤਿ ਏਤੇਨ ਅਰਿਯਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਭਗवਤੋ ਅਨੁਜਾਤਪੁਤ੍ਤਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਤੇਨਸ੍ਸ ਪਭवਸਮ੍ਪਦਾ ਦੀਪਿਤਾ ਹੋਤਿ। ''ਠਿਤੋ ਮਗ੍ਗਫਲੇਸੂ''ਤਿ ਏਤੇਨ ਪਹਾਨਸਮ੍ਪਦਂ, ਞਾਣਸਮ੍ਪਦਞ੍ਚ ਦਸ੍ਸੇਤਿ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਸਮੁਚ੍ਛੇਦਪ੍ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਪ੍ਪਹਾਨਦੀਪਨਤੋ, ਮਗ੍ਗਫਲਞਾਣਾਧਿਗਮਦੀਪਨਤੋ ਚ। ''ਅਰਿਯਸਙ੍ਘ''ਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨ ਪਭवਸਮ੍ਪਦਂ ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਘਾਨਂ ਅਗ੍ਗਭਾवਦੀਪਨਤੋ, ਸਦੇवਕੇਨ ਚ ਲੋਕੇਨ ਅਰਣੀਯਭਾवਦੀਪਨਤੋ। ''ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਖੇਤ੍ਤਂ ਅਨੁਤ੍ਤਰ''ਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨ ਲੋਕਸ੍ਸ ਬਹੂਪਕਾਰਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ ਅਗ੍ਗਦਕ੍ਖਿਣੇਯ੍ਯਭਾवਦੀਪਨਤੋ।

ਤਥਾ ''ਸੀਲਾਦਿਗੁਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ''ਤਿ ਇਦਂ ਅਰਿਯਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਉਜੁਞ੍ਞਾਯਸਾਮੀਚਿਪ੍ਪਟਿਪਨ੍ਨਭਾਵਦੀਪਨਂ। ''ਠਿਤੋ ਮਗ੍ਗਫਲੇਸੂ''ਤਿ ਇਦਂ ਸਤਿਪਿ ਸਨ੍ਤਾਨਵਿਭਾਗੇਨ ਅਨੇਕਭਾਵੇ ਚਤੁਪੁਰਿਸਯੁਗਅਟ੍ਠਪੁਰਿਸਪੁਗ੍ਗਲਭਾਵਦੀਪਨਂ। ''ਅਰਿਯਸਙ੍ਘ''ਨ੍ਤਿ ਇਦਂ ਆਹੁਨੇਯ੍ਯਾਦਿਭਾਵਦੀਪਨਂ। ''ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਖੇਤ੍ਤਂ ਅਨੁਤ੍ਤਰ''ਨ੍ਤਿ ਇਦਂ ਲੋਕਸ੍ਸ ਹਿਤਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਨ੍ਨਤਾਦੀਪਨਂ। ਤਥਾ ''ਠਿਤੋ ਮਗ੍ਗਫਲੇਸੂ''ਤਿ ਇਦਂ ਅਰਿਯਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਸਰਣਗਮਨਸਬ੍ਭਾਵਦੀਪਨਂ, ਤੇਨਸ੍ਸ ਭਗਵਤੋ ਓਰਸਪੁਤ੍ਤਭਾਵੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋ ਹੋਤਿ। ''ਸੀਲਾਦਿਗੁਣਸਮ੍ਪਨ੍ਨੋ''ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਨਸ੍ਸ ਵਿਹਤਵਿਧਸ੍ਤਕਿਲੇਸਾ ਅਨਵਸੇਸਾ ਸੇਕ੍ਖਾਸੇਕ੍ਖਾ ਸੀਲਾਦਿਧਮ੍ਮਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਦਸ੍ਸਿਤਾ। ''ਅਰਿਯਸਙ੍ਘਂ ਪੁਞ੍ਞਕ੍ਖੇਤ੍ਤਂ ਅਨੁਤ੍ਤਰ''ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਤੇਸਂ ਤੇਸਞ੍ਞੇਵ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਗੁਣਵਿਸੇਸਾਨਂ ਸੁਪਰਿਸੁਦ੍ਧਤਂ ਦੀਪੇਤਿ। ਤੇਨਸ੍ਸ ਮਹਾਨੁਭਾਵਤਂ, ਅਨੁਤ੍ਤਰਦਕ੍ਖਿਣੇਯ੍ਯਭਾਵਂ, ਵਨ੍ਦਨਾਰਹਭਾਵਂ, ਅਤ੍ਤਨੋ ਚ ਵਨ੍ਦਨਾਕਿਰਿਯਾਯ ਖੇਤ੍ਤਙ੍ਗਤਭਾਵਂ ਦੀਪੇਤਿ। ਸਰਣਗਮਨਞ੍ਚ ਸਾਵਕਾਨਂ ਸਬ੍ਬਗੁਣਾਨਂ ਆਦਿ, ਸਪੁਬ੍ਬਭਾਗਪ੍ਪਟਿਪਦਾ ਸੇਕ੍ਖਾ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧਾਦਯੋ ਮਜ੍ਝੇ, ਅਸੇਕ੍ਖਾ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧਾਦਯੋ ਪਰਿਯੋਸਾਨਨ੍ਤਿ ਆਦਿਮਜ੍ਝਪਰਿਯੋਸਾਨਕਲ੍ਯਾਣਾ ਸਬ੍ਬੇ ਅਰਿਯਸਙ੍ਘਗੁਣਾ ਇਮਾਯ ਗਾਥਾਯ ਪਕਾਸਿਤਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਏਵਂ ਗਾਥਾਤ੍ਤਯੇਨ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਸਕਲਗੁਣਸਂਕਿਤ੍ਤਨਮੁਖੇਨ ਰਤਨਤ੍ਤਯਸ੍ਸ ਪਣਾਮਂ ਕਤ੍ਵਾ ਇਦਾਨਿ ਤਂ ਨਿਪਚ੍ਚਕਾਰਂ ਯਥਾਧਿਪ੍ਪੇਤੇ ਪਯੋਜਨੇ ਪਰਿਣਾਮੇਨ੍ਤੋ "**ਵਨ੍ਦਨਾਜਨਿਤ**"ਨ੍ਤਿ ਗਾਥਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ **ਵਨ੍ਦਨਾਜਨਿਤ**ਨ੍ਤਿ ਵਨ੍ਦਨਾਕਾਰੇਨ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਤਂ, ਰਤਨਤ੍ਤਯਗੁਣਾਭਿਤ੍ਥਵਨਵਸੇਨ, ਨਿਪਚ੍ਚਕਾਰਵਸੇਨ ਵਾ ਉਪ੍ਪਾਦਿਤਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਇਤੀ**ਤਿ ਏਵਂ ''ਮਹਾਕਾਰੁਣਿਕ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਪ੍ਪਕਾਰੇਨ। ਰਤਿਜਨਨਟ੍ਠੇਨ **ਰਤਨਂ,** ਬੁਦ੍ਧਧਮ੍ਮਸਙ੍ਘਾ, ਚਿਤ੍ਤੀਕਤਾਦਿਭਾਵੋ ਵਾ ਰਤਨਟ੍ਠੋ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ –

> ''ਚਿਤ੍ਤੀਕਤਂ ਮਹਗ੍ਘਞ੍ਚ, ਅਤੁਲਂ ਦੁਲ੍ਲਭਦਸ੍ਸਨਂ।
> ਅਨੋਮਸਤ੍ਤਪਰਿਭੋਗਂ, ਰਤਨਂ ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤੀ''ਤਿ॥ (ਖੁ॰ ਪਾ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੬.੩; ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੨.੩੩; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੨੨੩; ਸੁ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧.੨੨੬; ਮਹਾਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੫੦; ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾ; ਮ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.੪; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.੧.੪; ਅ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.੧.੪; ਸਾਰਤ੍ਥ॰ ਟੀ॰ ੧.ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ)।

ਚਿਤ੍ਤੀਕਤਭਾਵਾਦਯੋ ਚ ਅਨਞ੍ਞਸਾਧਾਰਣਾ ਬੁਦ੍ਧਾਦੀਸੁ ਏਵ ਲਬ੍ਭਨ੍ਤਿ, ਰਤਨਾਨਂ ਤਯਂ **ਰਤਨਤ੍ਤਯਂ,** ਤਸ੍ਮਿਂ ਰਤਨਤ੍ਤਯੇ। **ਹਤਨ੍ਤਰਾਯੋ**ਤਿ ਵਿਧਸ੍ਤਉਪਦ੍ਦਵੋ ਹੁਤ੍ਵਾਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ, ਏਤੇਨ ਅਤ੍ਤਨੋ ਪਸਾਦਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ, ਰਤਨਤ੍ਤਯਸ੍ਸ ਚ ਖੇਤ੍ਤਭਾਵਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਤਸ੍ਸ ਪੁਞ੍ਞਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸਂਵਣ੍ਣਨਾਯ ਉਪਘਾਤਕਉਪਦ੍ਦਵਾਨਂ ਵਿਹਨਨੇ ਸਮਤ੍ਥਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਸਬ੍ਬਸ੍ਮਿਂ ਅਨ੍ਤੋ ਚੇਵ ਬਹਿ ਚ, ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਬਾਹਿਰਵਤ੍ਥੂਸੂਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਵਾ ਸਬ੍ਬਸ੍ਮਿਂ ਕਾਲੇ, ਸਂਵਣ੍ਣਨਾਯ ਆਦਿਮਜ੍ਝਪਰਿਯੋਸਾਨਕਾਲੇਸੂਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। **ਹੁਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਪੁਬ੍ਬਕਾਲਕਿਰਿਯਾ, ਤਸ੍ਸ ''ਕਰਿਸ੍ਸਾਮਤ੍ਥਵਣ੍ਣਨ''ਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। **ਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਯਂ ਰਤਨਤ੍ਤਯੇ ਵਨ੍ਦਨਾਜਨਿਤਂ ਪੁਞ੍ਞਂ, ਤਸ੍ਸ। **ਤੇਜਸਾ**ਤਿ ਆਨੁਭਾਵੇਨ ਬਲੇਨ।

ਏਵਂ ਰਤਨਤ੍ਤਯਵਨ੍ਦਨਾਯ ਪਯੋਜਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤ੍ਵਾ ਇਦਾਨਿ ਨੇਤ੍ਤਿਪ੍ਪਕਰਣਸ੍ਸ ਗਮ੍ਭੀਰਤ੍ਥਤ੍ਤਾ ਅਤ੍ਥਸਂਵਣ੍ਣਨਾਯ ਦੁਕ੍ਕਰਭਾਵਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ "**ਠਿਤਿ**"ਨ੍ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ **ਠਿਤਿ**ਨ੍ਤਿ ਠਾਨਂ ਅਨਨ੍ਤਰਧਾਨਂ ਅਵਿਚ੍ਛੇਦਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਂ। **ਆਕਙ੍ਖਮਾਨੇਨਾ**ਤਿ ਇਚ੍ਛਮਾਨੇਨ ਪਤ੍ਥਯਨ੍ਤੇਨ, ''ਅਹੋ ਵਤਾਯਂ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਨੇਤ੍ਤਿ ਚਿਰਂ ਤਿਟ੍ਠੇਯ੍ਯਾ''ਤਿ ਏਵਂ ਪਤ੍ਥਯਨ੍ਤੇਨਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। **ਚਿਰ**ਨ੍ਤਿ ਦੀਘਕਾਲਂ, ਪਞ੍ਚਵਸ੍ਸਸਹਸ੍ਸਪਰਿਮਾਣਂ ਕਾਲਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਨੇਤ੍ਤਿਯਾ**ਤਿ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸਙ੍ਖਾਤਾਯ ਨੇਤ੍ਤਿਯਾ। ਸਦ੍ਧਮ੍ਮੋ ਹਿ ਵੇਨੇਯ੍ਯਸਨ੍ਤਾਨੇਸੁ ਅਰਿਯਗੁਣਾਨਂ ਨਯਨਤੋ **ਨੇਤ੍ਤਿ,** ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਾ ਨੇਤ੍ਤਿ **ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਨੇਤ੍ਤਿ,** ਤਸ੍ਸਾ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਨੇਤ੍ਤਿਯਾ, ਸ੍ਵਾਯਮਤ੍ਥੋ **ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ** ਵਿਚਾਰਿਤੋ ਏਵ। **ਥੇਰੇਨਾ**ਤਿ ਥਿਰਗੁਣਯੁਤ੍ਤੇਨ। **ਅਭਿਯਾਚਿਤੋ**ਤਿ ਆਦਰਗਾਰਵੇਨ ਯਾਚਿਤੋ। ਅਭਿਮੁਖਂ ਵਾ ਯਾਚਿਤੋ, ਅਨੁਤ੍ਤਰਂ ਕਤ੍ਵਾ ਯਾਚਿਤੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਉਦ੍ਦਿਸ੍ਸ ਵਾ ਯਾਚਿਤੋ, ਗਰੁਤਰਂ ਕਤ੍ਵਾ ਯਾਚਿਤੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ, ''ਕਰੋਤੁ ਆਯਸ੍ਮਾ ਨੇਤ੍ਤਿਪ੍ਪਕਰਣਸ੍ਸ ਕਞ੍ਚਿ ਅਤ੍ਥਸਂਵਣ੍ਣਨ''ਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਨੇਤ੍ਤਿਯਾ ਅਤ੍ਥਸਂਵਣ੍ਣਨਂ ਪਤਿ ਅਜ੍ਝੇਸਿਤੋਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਏਤ੍ਥ ਚ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਚਿਰਂ ਠਿਤਿਕਾਮੇਨ ਅਜ੍ਝਾਸਯਸਮ੍ਪਨ੍ਨੇਨ ਸਾਸਨੇ ਥਿਰਗੁਣਯੁਤ੍ਤੇਨ ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰਿਨਾ ਆਦਰਗਾਰਵੇਨ, ਅਭਿਮੁਖਂ ਵਾ ਯਾਚਿਤੇਨ ਮੇ ਨ ਸਕ੍ਕਾ ਤਸ੍ਸ ਅਭਿਯਾਚਨਂ ਪਟਿਕ੍ਖਿਪਿਤੁਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ "**ਠਿਤਿਂ ਆਕਙ੍ਖਮਾਨੇਨਾ**"ਤਿ ਗਾਥਾਯ।

**ਪਦੁਮੁਤ੍ਤਰਨਾਥਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਪਦੁਮੁਤ੍ਤਰਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ। **ਪਸ੍ਸਤਾ**ਤਿ ਪੁਬ੍ਬੇਨਿਵਾਸਚਕ੍ਖੁਨਾ, ਸਮਨ੍ਤਚਕ੍ਖੁਨਾ ਏਵ ਵਾ ਹਤ੍ਥਤਲੇ ਠਪਿਤਆਮਲਕਂ ਵਿਯ ਅਭਿਨੀਹਾਰਂ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੇਨ। **ਤਾਦਿਨਾ**ਤਿ ਤਾਦਿਭਾਵਯੁਤ੍ਤੇਨ , ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਵਾ ਨਿਬ੍ਬਿਕਾਰੇਨ, ''ਅਮ੍ਹਾਕਂ ਭਗਵਤਾ''ਤਿ ਵਚਨਸੇਸੋ। **ਯਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਨਤ੍ਥੇਰਸ੍ਸ। **ਠਪਿਤੋ**ਤਿ –

> ''ਏਤਦਗ੍ਗਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਮ ਸਾਵਕਾਨਂ ਭਿਕ੍ਖੂਨਂ ਸਂਖਿਤ੍ਤੇਨ ਭਾਸਿਤਸ੍ਸ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਅਤ੍ਥਂ ਵਿਭਜਨ੍ਤਾਨਂ ਯਦਿਦਂ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਨੋ''ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮੮, ੧੯੭) –

ਏਵਂ ਠਪਿਤੋ। ਸੀਲਾਦਿਗੁਣਵਿਸੇਸੇਹਿ ਮਹਨ੍ਤਾ ਸਾਵਕਾਤਿ **ਮਹਾਸਾਵਕਾ** (ਥੇਰਗਾ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੨.੧੨੮੮; ਅ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੨.੩.੫੯), ਮਹਾਕਸ੍ਸਪਾਦਯੋ, ਤੇਸੁ ਅਯਮਾਯਸ੍ਮਾ ਅਞ੍ਞਤਰੋਤਿ, ਮਹਾਸਾਵਕੋ ਚ ਸੋ ਗੁਣਵਿਸੇਸਯੋਗਤੋ ਉਤ੍ਤਮੋ ਚਾਤਿ **ਮਹਾਸਾਵਕੁਤ੍ਤਮੋ**।

ਞਾਣਾਦੀਸੁ ਸਾਤਿਸਯਾਨਂ ਆਵਜ੍ਜਨਾਦਿਵਸੀਭਾਵਾਨਂ, ਅਰਿਯਿਦ੍ਧਿਵਸੇਨ ਪਰਮਸ੍ਸ ਚ ਚੇਤੋਵਸੀਭਾਵਸ੍ਸ ਅਧਿਗਤਤ੍ਤਾ **ਵਸਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ**। ਅਤ੍ਥਾਦੀਸੁ ਸਵਿਸੇਸਭੇਦਗਤਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਞਾਣਤ੍ਤਾ **ਪਭਿਨ੍ਨਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦੋ**। ''ਪਣ੍ਡਿਤੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਨੋ, ਮਹਾਪਞ੍ਞੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਨੋ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੦੫) ਅਨੇਕੇਸੁ ਠਾਨੇਸੁ ਭਗਵਤਾ ਪਸਂਸਿਤਤ੍ਤਾ **ਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੇਨ ਪਸਂਸਿਤੋ**। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਸਤ੍ਥੁ ਚੇਵ ਸਂਵਣ੍ਣਿਤੋ ਸਮ੍ਭਾਵਿਤੋ, ਵਿਞ੍ਞੂਨਞ੍ਚ ਸਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰਿਨ''ਨ੍ਤਿ।

**ਅਨੁਮੋਦਿਤਾ**ਤਿ ''ਸਾਧੁ ਸਾਧੁ, ਕਚ੍ਚਾਨ, ਸਾਧੁ ਖੋ, ਤ੍ਵਂ ਕਚ੍ਚਾਨ, ਇਮਂ ਧਮ੍ਮਸਂਵਣ੍ਣਨਂ ਅਭਾਸੀ''ਤਿ ਏਵਂ ਅਨੁਮੋਦਿਤਾ। ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਕਿਰ ਸਮਯੇ ਅਯਂ ਮਹਾਥੇਰੋ ਜਮ੍ਬੁਵਨਸਣ੍ਡੇ ਵਿਹਰਨ੍ਤੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਨ੍ਤਿਕਾਵਚਰਾਨਂ ਭਿਕ੍ਖੂਨਂ ਇਮਂ ਹਾਰਨਯਪਟਿਮਣ੍ਡਿਤਂ ਪਕਰਣਂ ਅਭਾਸਿ। ਭਾਸਿਤ੍ਵਾ ਚ ਭਗਵਤੋ ਸਨ੍ਤਿਕਂ ਉਪਸਙ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਭਗਵਨ੍ਤਂ ਅਭਿਵਾਦੇਤ੍ਵਾ ਏਕਮਨ੍ਤਂ ਨਿਸਿਨ੍ਨੋ ਯਥਾਭਾਸਿਤਂ ਇਮਂ ਪਕਰਣਂ ਭਗਵਤੋ ਨਿਵੇਦੇਸਿ। ਤਂ ਸੁਤ੍ਵਾ ਭਗਵਾ ''ਸਾਧੁ ਸਾਧੂ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਅਨੁਮੋਦਿਤ੍ਵਾ ''ਤਸ੍ਮਾਤਿਹ, ਤ੍ਵਂ ਕਚ੍ਚਾਨ, ਇਮਂ ਧਮ੍ਮਸਂਵਣ੍ਣਨਂ ਧਮ੍ਮਨੇਤ੍ਤਿਤ੍ਵੇਵ ਧਾਰੇਹੀ''ਤਿ ਨਾਮਗ੍ਗਹਣਂ ਅਕਾਸੀਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ।
ਦੇਸਨਾਹਾਰਾਦਿਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਨਯਾਦਿਹਾਰਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨੇਵ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਸਂਵਣ੍ਣਨਾਨਂ ਗਤਿਯੋਤਿ ਆਹ "**ਸਾਸਨਸ੍ਸ ਸਦਾਯਤ੍ਤਾ, ਨਵਙ੍ਗਸ੍ਸਤ੍ਥਵਣ੍ਣਨਾ**"ਤਿ।

**ਗਮ੍ਭੀਰਞਾਣੇਹੀ**ਹਿ ਗਮ੍ਭੀਰੇਹਿ ਞਾਣੇਹਿ, ਨ ਸਦ੍ਧਾਮਤ੍ਤਕੇਨ, ਗਮ੍ਭੀਰਞਾਣੇਹਿ ਵਾ ਮਹਾਪਞ੍ਞੇਹਿ ਅਰਿਯੇਹਿ। ਪਕਰਣਸ੍ਸ ਗਮ੍ਭੀਰਤ੍ਤਂ, ਅਤ੍ਤਨੋ ਚ ਞਾਣਸ੍ਸ ਨਾਤਿਵਿਸਯਤਂ ਵਿਦਿਤ੍ਵਾ ਸਂਵਣ੍ਣਨਾਰਮ੍ਭੇ ਸਂਸੀਦਨ੍ਤਮ੍ਪਿ ਮਂ ਸਾਸਨਗੁਣਾਦਿਉਪਨਿਸ੍ਸਯਸਮ੍ਪਦਾ ਉਸ੍ਸਾਹੇਸੀਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ "**ਕਿਞ੍ਚਾਪੀ**"ਤਿਆਦਿਨਾ।

"**ਪਞ੍ਚਪਿ ਨਿਕਾਯੇ ਓਗਾਹੇਤ੍ਵਾ**"ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਨੇਤ੍ਤਿਯਾ ਪਞ੍ਚਪਿ ਮਹਾਨਿਕਾਯੇ ਅਨੁਪਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਅਵਟ੍ਠਾਨਂ, ਤੇਸਂ ਸਂਵਣ੍ਣਨਾਭਾਵਞ੍ਚ ਦੀਪੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ ''ਕਤਮੇ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਚ ਆਦੀਨਵੋ ਚਾ''ਤਿਆਦਿਪੇਟਕੋਪਦੇਸਪਾਲਿਂ (ਪੇਟਕੋ॰ ੨੩) ਆਨੇਤ੍ਵਾ ਇਧ ਦੇਸਨਾਹਾਰਾਦੀਨਂ ਪਦਤ੍ਥਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਪੇਟਕੇਨ ਸਂਸਨ੍ਦਨਂ ਨਾਮ॥ "**ਯਥਾਬਲ**"ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਸਬ੍ਬਥਾ ਸਬ੍ਬਭਾਗੇਨਾਪਿ ਨੇਤ੍ਤਿਯਾ ਸਂਵਣ੍ਣਨਾ ਮਯਾ ਨ ਸੁਕਰਾ ਕਾਤੁਂ, ਅਤ੍ਤਨੋ ਪਨ ਞਾਣਬਲਾਨੁਰੂਪਂ ਕਰਿਸ੍ਸਾਮੀਤਿ ਨਿਰਤਿਮਾਨਤਂ ਦੀਪੇਤਿ।

**ਸੁਵਿਸੁਦ੍ਧ**ਨ੍ਤਿ ਸੁਟ੍ਠੁ ਵਿਸੁਦ੍ਧਂ, ਨਿਕਾਯਨ੍ਤਰਲਦ੍ਧਿਦੋਸੇਹਿ ਅਨ੍ਤਰਨ੍ਤਰਾ ਅਨੁਪ੍ਪਵੇਸਿਤੇਹਿ ਅਸਮ੍ਮਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। **ਅਸਂਕਿਣ੍ਣ**ਨ੍ਤਿ ਸਨਿਕਾਯੇਪਿ ਪਦਤ੍ਥਨ੍ਤਰਪਰਿਕਪ੍ਪਨਾਦਿਨਾ ਅਸਂਕਿਣ੍ਣਂ ਤਾਦਿਸਸਙ੍ਕਰਰਹਿਤਂ ਅਨਾਕੁਲਂ ਸੁਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਂ। ਵਿਵਿਧੇਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਨਿਚ੍ਛਿਨੋਤੀਤਿ **ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ**। ਅਤ੍ਥਾਨਂ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ **ਅਤ੍ਥਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ**। ਗਣ੍ਠਿਟ੍ਠਾਨਭੂਤੇਸੁ ਅਤ੍ਥੇਸੁ ਖਿਲਮਦ੍ਦਨਾਕਾਰੇਨ ਪਵਤ੍ਤਾ ਵਿਮਤਿਚ੍ਛੇਦਕਥਾ, ਨਿਪੁਣੋ ਸੁਖੁਮੋ ਸਣ੍ਹੋ ਅਤ੍ਥਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਏਤਸ੍ਸਾਤਿ **ਨਿਪੁਣਤ੍ਥਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ**। ਅਥ ਵਾ ਅਤ੍ਥੇ ਵਿਨਿਚ੍ਛਿਨੋਤੀਤਿ **ਅਤ੍ਥਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ,** ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਵਿਸਯਞਾਣਂ, ਨਿਪੁਣੋ ਛੇਕੋ ਅਤ੍ਥਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਏਤਸ੍ਸਾਤਿ **ਨਿਪੁਣਤ੍ਥਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ,** ਤਂ ਨਿਪੁਣਤ੍ਥਵਿਨਿਚ੍ਛਯਂ। **ਸਮਯ**ਨ੍ਤਿ ਸਿਦ੍ਧਨ੍ਤਂ। ਇਦਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ – ਮਹਾਵਿਹਾਰਵਾਸੀਨਂ ਸਿਦ੍ਧਨ੍ਤਂ

ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਸੁਪਰਿਸੁਦ੍ਧੋ, ਅਨਾਕੁਲੋ, ਸਣ੍ਹਸੁਖੁਮਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਚ, ਸਿਦ੍ਧਨ੍ਤੰ ਤੰ ਅਵਿਲੋਮੇਨ੍ਤੋ ਅਨੁਕੂਲਤੋ ਤਤ੍ਥ ਸਿਦ੍ਧੰਯੇਵ ਧਮ੍ਮਨੇਤ੍ਤਿੰ ਪਕਾਸਯਨ੍ਤੋ ਨੇਤ੍ਤਿਪ੍ਪਕਰਣਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸੰਵਣ੍ਣਨੰ ਕਰਿਸ੍ਸਾਮੀਤਿ।

**ਪਮਾਦਲੇਖ**ਨ੍ਤਿ ਅਪਰਭਾਗੇ ਪੋਤ੍ਥਕਾਰੁਲ੍ਹਕਾਲੇ ਪਮਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਲਿਖਨਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਪ੍ਪਮਾਦਪਾਠੰ। **ਵਜ੍ਜੇਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਅਪਨੇਤ੍ਵਾ। **ਪਾਲ਼ਿੰ ਸਮ੍ਮਾ ਨਿਯੋਜਯ**ਨ੍ਤਿ ਤੰ ਤੰ ਨੇਤ੍ਤਿਪਾਲ਼ਿੰ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਉਦਾਹਰਣਭਾਵੇਨ ਆਨੀਤਸੁਤ੍ਤੇ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਨਿਯੋਜੇਨ੍ਤੋ, ਅਤ੍ਥਸੰਵਣ੍ਣਨਾਯ ਵਾ ਤੰ ਤੰ ਉਦਾਹਰਣਸੁਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਤੰ ਪਾਲ਼ਿੰ ਤਸ੍ਮਿੰ ਤਸ੍ਮਿੰ ਲਕ੍ਖਣਭੂਤੇ ਨੇਤ੍ਤਿਗਨ੍ਥੇ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਨਿਯੋਜੇਨ੍ਤੋ। **ਉਪਦੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਨੇਤ੍ਤਿਉਪਨਿਸੰ ਨੇਤ੍ਤਿਹਦਯੰ। ਸ੍ਵਾਯੰ ਸਪਟ੍ਠਾਨਵਿਭਾਗਸ੍ਸ ਤੇਤ੍ਤਿੰਸਵਿਧਸ੍ਸ ਨੇਤ੍ਤਿਪਦਤ੍ਥਸ੍ਸ ਸਹ ਨਿਮਿਤ੍ਤਵਿਭਾਗੇਨ ਅਸਙ੍ਕਰਤੋ ਵਵਤ੍ਥਿਤੋ ਵਿਸਯੋ, ਤੰ। **ਵਿਭਾਵੇਨ੍ਤੋ** ਪਕਾਸੇਨ੍ਤੋ। ਤਸ੍ਸਾ ਨੇਤ੍ਤਿਯਾ ਕਰਿਸ੍ਸਾਮਿ ਅਤ੍ਥਵਣ੍ਣਨਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ।

ਏਤ੍ਥ ਚ ‘‘ਅਭਿਯਾਚਿਤੋ’’ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਅਤ੍ਥਸੰਵਣ੍ਣਨਾਯ ਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ‘‘ਠਿਤਿੰ ਆਕਙ੍ਖਮਾਨੇਨ ਚਿਰੰ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਨੇਤ੍ਤਿਯਾ’’ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਯੋਜਨੰ, ‘‘ਕਰਿਸ੍ਸਾਮਤ੍ਥਵਣ੍ਣਨ’’ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਿਣ੍ਡਤ੍ਥੰ। ਸੰਵਣ੍ਣਿਯਮਾਨਾ ਹਿ ਪਕਰਣਤ੍ਥਾ ਸੰਵਣ੍ਣਨਾਯ ਪਿਣ੍ਡਤ੍ਥੋ। ‘‘ਤਮੁਪਨਿਸ੍ਸਾਯਾ’’ਤਿਆਦਿਨਾ ਕਰਣਪ੍ਪਕਾਰੰ।

ਇਦਾਨਿ ਸੰਵਣ੍ਣਨਾਯ ਸਵਨੇ ਨਿਯੋਜੇਨ੍ਤੋ **“ਇਤਿ ਅਤ੍ਥ”**ਨ੍ਤਿ ਓਸਾਨਗਾਥਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ **“ਸਕ੍ਕਚ੍ਚ”**ਨ੍ਤਿ ਪਦੰ ਉਭਯਤ੍ਥ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੰ ‘‘ਸਕ੍ਕਚ੍ਚੰ ਵਿਭਜਨ੍ਤਸ੍ਸ, ਸਕ੍ਕਚ੍ਚੰ ਨਿਸਾਮਯਥਾ’’ਤਿ।

ਗਨ੍ਥਾਰਮ੍ਭਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ਨਿਦਾਨਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ

ਵਚਨਤ੍ਥਜਾਨਨੇਨ ਵਿਦਿਤਪ੍ਪਕਰਣਤ੍ਥਸਾਮਞ੍ਞਤ੍ਥਸ੍ਸ ਪਕਰਣਕਥਾ ਵੁਚ੍ਚਮਾਨਾ ਸੋਭੇਯ੍ਯਾਤਿ ਨੇਤ੍ਤਿਪਦਤ੍ਥਪਰਿਜਾਨਨਮੇਵ ਆਦਿਮ੍ਹਿ ਯੁਤ੍ਤਰੂਪਨ੍ਤਿ ਤਦਤ੍ਥੰ ਪੁਚ੍ਛਤਿ **“ਤਤ੍ਥ ਕੇਨਟ੍ਠੇਨ ਨੇਤ੍ਤੀ”**ਤਿ। ਤਤ੍ਥ **ਤਤ੍ਥਾ**ਤਿ ‘‘ਤਸ੍ਸਾ ਨੇਤ੍ਤਿਯਾ ਕਰਿਸ੍ਸਾਮਤ੍ਥਵਣ੍ਣਨ’’ਨ੍ਤਿ ਯਦਿਦੰ ਵੁਤ੍ਤੰ, ਤਸ੍ਮਿੰ; ਯਸ੍ਸਾ ਕਰਿਸ੍ਸਾਮਤ੍ਥਵਣ੍ਣਨਨ੍ਤਿ ਪਟਿਞ੍ਞਾਤੰ, ਸਾ ਨੇਤ੍ਤਿ ਕੇਨਟ੍ਠੇਨ ਨੇਤ੍ਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਤਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਵਾ ‘‘ਨੇਤ੍ਤਿਪ੍ਪਕਰਣਸ੍ਸਾ’’ਤਿ ਏਤਸ੍ਮਿੰ ਵਚਨੇ ਯਾ ਨੇਤ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਸਾ ਕੇਨਟ੍ਠੇਨ ਨੇਤ੍ਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **“ਨਯਨਟ੍ਠੇਨਾ”**ਤਿ ਇਦੰ ਕਤ੍ਤੁਕਰਣਾਧਿਕਰਣਸਾਧਨਾਨੰ ਸਾਧਾਰਣਵਚਨਨ੍ਤਿ **“ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੰ ਨਯਤੀ”**ਤਿ ਕਤ੍ਤੁਸਾਧਨਵਸੇਨ ਤਾਵ ਨੇਤ੍ਤਿਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੰ ਵਤ੍ਵਾ ਇਦਾਨਿ ਕਰਣਾਧਿਕਰਣਸਾਧਨਵਸੇਨ ਵਤ੍ਤੁੰ **“ਨਯਨ੍ਤਿ ਤਾਯਾ”**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤੰ।

**ਤਥਾ ਹਿ ਵੁਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਨੇਤ੍ਤਿਉਪਦੇਸਾਧੀਨਤ੍ਤਾ ਏਵ ਸੁਤ੍ਤਾਵਬੋਧਸ੍ਸ ਵੁਤ੍ਤੰ। **ਪੇਟਕੇ** ‘‘ਤਸ੍ਮਾ ਨਿਬ੍ਬਾਯਿਤੁਕਾਮੇਨ ਸੁਤਮਯੇਨ ਅਤ੍ਥਾ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਾ, ਤਤ੍ਥ ਪਰਿਯੇਸਨਾਯ ਅਯੰ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬੀ ਭਵਤਿ ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ ਪਞ੍ਚ ਨਯਾ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨੀ’’ਤਿਆਦਿ (ਪੇਟਕੋ॰ ੩)। ਹਾਰਨਯਵਿਚਾਰਣਾ ਵਿਨਿਮੁਤ੍ਤੋ ਅਤ੍ਥਸੰਵਣ੍ਣਨਾਵਿਸੇਸੋ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਆਹ **“ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸੰਵਣ੍ਣਨਾ ਨੇਤ੍ਤਿਉਪਦੇਸਾਯਤ੍ਤਾ”**ਤਿ। ਸ੍ਵਾਯਮਤ੍ਥੋ ਪਰਤੋ ਪਕਿਣ੍ਣਕਕਥਾਯੰ ਆਵਿ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ। ਏਵੰ ਮਹਾਵਿਸਯਾ ਚਾਯੰ ਨੇਤ੍ਤਿ ਕੁਤੋ ਪਭਵਾਤਿ ਆਹ **“ਸੁਤ੍ਤਪ੍ਪਭਵਾ”**ਤਿ, ਏਤੇਨ ਨੇਤ੍ਤਿਯਾ ਪਮਾਣਭੂਤਤੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਇਦਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਨੇਤ੍ਤਿਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਤਾਪਰਿਦੀਪਨਪਰੰ, ਨ ਥੇਰਪ੍ਪਭਵਤਾਪਟਿਕ੍ਖੇਪਪਰੰ। ਥੇਰੋ ਹਿ ਪਞ੍ਚ ਮਹਾਨਿਕਾਯੇ ਓਗਾਹੇਤ੍ਵਾ ਤੰਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯੇਨੇਵ ਤੇਸੰ ਸੰਵਣ੍ਣਨਾਭੂਤੰ ਇਮੰ ਪਕਰਣੰ ਅਭਾਸਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਅਯਮੇਵ ਸੰਵਣ੍ਣਨਾਧਮ੍ਮੋ, ਯਦਿਦੰ ਸੰਵਣ੍ਣੇਤਬ੍ਬਧਮ੍ਮਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਤਾ।

**ਪਕਰਣਪਰਿਚ੍ਛੇਦਤੋ**ਤਿ ਪਕਰਣਸ੍ਸ ਵਿਭਾਗਤੋ। ਹਾਰਵਿਚਾਰਾਦਯੋ ਹਿ ਤਯੋ ਨੇਤ੍ਤਿਪ੍ਪਕਰਣਸ੍ਸ ਵਿਭਾਗਾ, ਪਕਰਣਭੂਤਪਰਿਚ੍ਛੇਦਤੋ ਵਾ। ਤੀਣਿ ਹਿ ਏਤਾਨਿ ਪਕਰਣਾਨਿ ਤਯੋ ਅਧਿਕਾਰਾ, ਯਦਿਦੰ ਹਾਰਵਿਚਾਰਾਦਯੋ। **ਪਾਲ਼ਿਵਵਤ੍ਥਾਨਤੋ**ਤਿ ਪਾਠਸਨ੍ਨਿਵੇਸਤੋ।

"**ਸਬ੍ਬੋ ਹਿ ਪਕਰਣਤ੍ਥੋ**"ਤਿਆਦਿਨਾ ਸਙ੍ਗਹਵਾਰਸ੍ਸ ਅਨ੍ਵਤ੍ਥਸਵ੍ਵਤੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। "**ਨਨੁ ਚੇਤ੍ਥ ਪਟ੍ਠਾਨੰ ਅਸਙ੍ਗਹਿਤ**"ਨ੍ਤਿ ਚੋਦਕੋ ਬ੍ਯਭਿਚਾਰਮਾਹ। ਇਤਰੋ ਯਦਿਪਿ ਸਰੂਪਤੋ ਅਸਙ੍ਗਹਿਤੰ, ਅਤ੍ਥਤੋ ਪਨ ਸਙ੍ਗਹਿਤਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਨਯਿਦਮੇਵ**"ਤਿਆਦਿਨਾ ਪਰਿਹਰਤਿ। ਪੁਨ "**ਤਥਾ ਹੀ**"ਤਿਆਦਿਨਾ ਤਮੇਵਤ੍ਥੰ ਪਾਲ਼ਿਯਾ ਪਾਕਟਤਰੰ ਕਰੋਤਿ। **ਅਤ੍ਥਨਯਾ** ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਾਦਯੋ। **ਸਙ੍ਖਾਰਤ੍ਤਿਕਾ** ਪੁਵ੍ਵਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾਦਯੋ, ਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰਾਦਯੋ ਚ। ਤੇਸੁ ਅਤ੍ਥਨਯਾਨੰ ਅਵ੍ਵਮਵ੍ਵਸਙ੍ਗਹੋ ਪਰਤੋ ਆਵਿ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ। ਇਤਰੇ ਪਨ ਕਾਮਾਵਚਰਾ, ਰੂਪਾਵਚਰਾ ਚ ਕੁਸਲਾ ਚੇਤਨਾ **ਪੁਵ੍ਵਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ**, ਅਕੁਸਲਾ ਚੇਤਨਾ **ਅਪੁਵ੍ਵਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ**, ਅਰੂਪਾਵਚਰਾ ਕੁਸਲਾ ਚੇਤਨਾ **ਆਨੇਵ੍ਜਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ**। ਪੁਵ੍ਵਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਚ ਅਪੁਵ੍ਵਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਚ ਕਾਯਦ੍ਵਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤੋ **ਕਾਯਸਙ੍ਖਾਰੋ**, ਸੋ ਏਵ ਵਚੀਦ੍ਵਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤੋ **ਵਚੀਸਙ੍ਖਾਰੋ**, ਮਨੋਦ੍ਵਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤੋ ਪਨ ਤਿਵਿਧੋਪਿ **ਚਿਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰੋ**। ਇਤਿ ਜਾਤਿਵਸੇਨ ਪੁਰਿਮਤ੍ਤਿਕੇ ਵੁਤ੍ਤਾ ਏਵ ਧਮ੍ਮਾ ਦ੍ਵਾਰਵਸੇਨ ਦੁਤਿਯਤ੍ਤਿਕੇ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤੇ ਏਵ ਚ ਪੁਰਿਮਤ੍ਤਿਕੇਤਿ ਅਵ੍ਵਮਵ੍ਵਸਙ੍ਗਹੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

**ਯਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਯਸ੍ਮਿੰ ਵਾਰੇ। **ਪੇਟਕੇ**ਤਿ ਪੇਟਕੋਪਦੇਸੇ। **ਸਮ੍ਪਤਮਾਨਾ**ਤਿ ਸੰਵਣ੍ਣਨਾਵਸੇਨ ਸਨ੍ਨਿਪਤਨ੍ਤਾ। "**ਬ੍ਯਵ੍ਜਨਵਿਧਿਪੁਥੁਤ੍ਤਾ**"ਤਿ ਇਦੰ ਏਕਸ੍ਮਿੰ ਸੁਤ੍ਤੇ ਅਨੇਕੇਸੰ ਹਾਰਾਨੰ ਸਨ੍ਨਿਪਤਨਸ੍ਸ ਕਾਰਣਵਚਨੰ। ਤਥਾ ਹਿ ''ਅਨੇਕਸਾਮਤ੍ਥਿਯਨਿਚਿਤਾ ਸਦ੍ਦਾ''ਤਿ ਅਕ੍ਖਰਚਿਨ੍ਤਕਾ ਵਦਨ੍ਤਿ।

"**ਨ ਸਰੂਪਤੋ**"ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਸਙ੍ਗਹਵਾਰੇ ਵਿਯ ਉਦ੍ਦੇਸਨਿਦ੍ਦੇਸਵਾਰੇਸੁਪਿ ਪਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਤੋ ਉਦ੍ਧਟਤੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਮੂਲਪਦਗ੍ਗਹਣੇਨੇਵ ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ ਉਦ੍ਦੇਸਵਾਰੇ ਤਾਵ ਏਵੰ ਹੋਤੁ, ਨਿਦ੍ਦੇਸਵਾਰੇ ਪਨ ਕਥਨ੍ਤਿ? ਤਤ੍ਥਾਪਿ ਨਯਗ੍ਗਹਣੇਨੇਵ ਮੂਲਪਦਾਨਿਪਿ ਗਹਿਤਾਨੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। ਨ ਹਿ ਮੂਲਪਦੇਹਿ ਵਿਨਾ ਕਾਚਿ ਨਯਯੋਜਨਾ ਸਮ੍ਭਵਤਿ। ਅਪਰੇ ਪਨ ''ਹਾਰਨਯਾ ਵਿਯ ਪਟ੍ਠਾਨੰ ਨ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸੰਵਣ੍ਣਨਾਵਿਸੇਸੋ, ਅਥ ਖੋ ਤਸ੍ਮਿੰ ਤਸ੍ਮਿੰ ਸੁਤ੍ਤੇ ਸੰਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਤਾਦਿਲਬ੍ਭਮਾਨਵਿਸੇਸਮਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਨ ਤਸ੍ਸ ਪਕਰਣਸ੍ਸ ਪਦਤ੍ਥਸਙ੍ਗਹੋ। ਏਵਞ੍ਚ ਕਤ੍ਵਾ ਤੇਤ੍ਤਿੰਸਾਯ ਨੇਤ੍ਤਿਪਦਤ੍ਥੇਸੁ ਪਟ੍ਠਾਨੰ ਅਸਙ੍ਗਹਿਤੰ, ਉਦ੍ਦੇਸਨਿਦ੍ਦੇਸਵਾਰੇਸੁ ਚ ਅਨੁਦ੍ਧਟਮੇਵਾ''ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ।

"**ਪਾਲ਼ਿਤੋ ਏਵ ਵਿਵ੍ਵਾਯਤੀ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਮਤ੍ਥੰ ਸਮਤ੍ਥੇਨ੍ਤੋ "**ਤਥਾ ਹਿ…ਪੇ॰… ਆਭਤ**"ਨ੍ਤਿ ਆਹ, ਤੇਨ ਥੇਰੇਨ ਭਾਸਿਤਭਾਵੋ ਵਿਯ ਭਗਵਤਾ ਅਨੁਮੋਦਿਤਭਾਵੋਪਿ ਪਾਲ਼ਿਅਨੁਗਤੋ ਏਵਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਸਾਵਕਭਾਸਿਤਤ੍ਤਾ ਨਿਦਾਨੰ ਨ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਨ ਸਕ੍ਕਾ ਵਤ੍ਤੁਨ੍ਤਿ ਚੋਦੇਨ੍ਤੋ "**ਸਾਵਕ…ਪੇ॰… ਭਾਸਿਤ**"ਨ੍ਤਿ ਆਹ। **ਨਯਿਦੰ ਏਕਨ੍ਤਿਕ**ਨ੍ਤਿ ਚ ਸਾਵਕਭਾਸਿਤਬੁਦ੍ਧਭਾਸਿਤਭਾਵੋ ਨਿਦਾਨਾਵਚਨਸ੍ਸ, ਨਿਦਾਨਵਚਨਸ੍ਸ ਚ ਅਕਾਰਣੰ ਉਭਯਤ੍ਥਾਪਿ ਉਭਯਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਨਤੋ। ਤਸ੍ਮਾ ਨਿਦਾਨਾਵਚਨੇਨ ਨੇਤ੍ਤਿਯਾ ਅਸਾਵਕਭਾਸਿਤਤਾ ਨ ਸਿਜ੍ਝਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤੇਨਾਹ "**ਨ ਚ ਤਾਵਤਾ ਤਾਨਿ ਅਪ੍ਪਮਾਣੰ, ਏਵਮਿਧਾਪਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬ"ਨ੍ਤਿ।**

ਯੇਨੇਵ ਕਾਰਣੇਨ ਨਿਦਾਨਾਵਚਨਸ੍ਸ ਪਮਾਣਭਾਵਸਾਧਨਤਾ, ਤੇਨੇਵ ਕਾਰਣੇਨ ਇਮਸ੍ਸ ਪਕਰਣਸ੍ਸ ਪਮਾਣਭਾਵਸਿਦ੍ਧੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ "**ਨਿਦਾਨਞ੍ਚ ਨਾਮਾ**"ਤਿਆਦਿਨਾ। ਇਦਾਨਿ ''ਅਥ ਵਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਨੇਤ੍ਤਿਯਾ ਨਿਦਾਨਾਵਚਨੇਨ ਅਬ੍ਯਭਿਚਾਰਹੇਤੁਮਾਹ। ਅਯਞ੍ਹੇਤ੍ਥ ਪਯੋਗੋ ਨ ਨੇਤ੍ਤਿਯਾ ਨਿਦਾਨੰ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੰ ਪਾਲ਼ਿਯਾ ਅਤ੍ਥਸੰਵਣ੍ਣਨਾਭਾਵਤੋ। ਯਾ ਹਿ ਪਾਲ਼ਿਯਾ ਅਤ੍ਥਸੰਵਣ੍ਣਨਾ ਨ ਤਸ੍ਸਾ ਨਿਦਾਨਵਚਨੰ ਦਿਟ੍ਠੰ ਯਥਾ ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਮਗ੍ਗਸ੍ਸ, ਨਿਦ੍ਦੇਸਾਦੀਨਞ੍ਚਾਤਿ।

"**ਅਯੰ ਵਿਭਾਗੋ**"ਤਿਆਦਿਨਾ ਏਕਵਿਧਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਚਤੁਰਾਸੀਤਿਸਹਸ੍ਸਪ੍ਪਭੇਦਾ, ਤਾਵ ਯਥਾਦਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ ਪਕਰਣਵਿਭਾਗਸ੍ਸ ਪੁਨ "**ਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਪਕਰਣਵਿਭਾਗੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ**"ਤਿ ਇਦੰ ਨਿਗਮਨੰ। ਤਤ੍ਥ **ਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨਾ**ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਅਭਿਵ੍ਵੇਯ੍ਯਧਮ੍ਮਨਿਦ੍ਦੇਸਤੋ ਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿਪਵ੍ਵਪੇਤਬ੍ਬਧਮ੍ਮਵਿਭਜਨਤੋ ਤਿਯਦ੍ਧਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਧਮ੍ਮਵਿਚਾਰਤੋ ਚਤੁਰੋਘਨਿਤ੍ਥਰਣਤ੍ਥਤੋ ਪਞ੍ਚਾਭਿਨਨ੍ਦਨਾਦਿਪ੍ਪਹਾਨਤੋ ਛਤਣ੍ਹਾਕਾਯੁਪਸਮਨਤੋ ਸਙ੍ਗਹਵਾਰਾਦਿਸਤ੍ਤਵਾਰਸਙ੍ਗਹਤੋ ਅਟ੍ਠਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਸਮੁਗ੍ਘਾਤਦੀਪਨਤੋਤਿ ਏਵਮਾਦੀਨੰ ਸਙ੍ਗਹੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

# ੧. ਸਙ੍ਗਹਵਾਰਵਣ੍ਣਨਾ

**ਯਨ੍ਤਿ** ਅਨਿਯਮਤ੍ਥੋ ਸਬ੍ਬਨਾਮਸਦ੍ਦੋ ਕਮ੍ਮਸਾਧਨਵਸੇਨ ਵੁੱਤੋ। ਅਤ੍ਥਾਵਬੋਧਨਤ੍ਥੋ ਸਦ੍ਦਪ੍ਪਯੋਗੋ ਅਤ੍ਥਪਰਾਧੀਨੋ ਕੇਵਲੋ ਅਤ੍ਥਪਦਤ੍ਥਕੋ , ਸੋ ਪਦਤ੍ਥਵਿਪਰਿਯੇਸਕਾਰਿਨਾ ਇਤਿ-ਸਦ੍ਦੇਨ ਪਰਭੂਤੇਨ ਸਦ੍ਦਪਦਤ੍ਥਕੋ ਜਾਯਤੀਤਿ ਆਹ **"ਯਨ੍ਤਿ ਅਨਿਯਮਤੋ ਉਪਯੋਗਨਿਦ੍ਦੇਸੋ"**ਤਿ। **ਲੋਕੋਤਿ ਕਤ੍ਤੁਨਿਦ੍ਦੇਸੋ**ਤਿਆਦੀਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ।

ਏਵੰ **"ਯ"**ਨ੍ਤਿਆਦੀਨੰ ਗਾਥਾਪਦਾਨੰ ਕਮ੍ਮਕਤ੍ਤੁਕਿਰਿਯਾਕਤ੍ਤੁਵਿਸੇਸਨਾਦਿਦਸ੍ਸਨਵਸੇਨ ਅਤ੍ਥੰ ਵਤ੍ਵਾ ਇਦਾਨਿ ਅਵਯਵਜੋਤਨਵਸੇਨ ਪਦਤ੍ਥੰ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ **"ਲੋਕਿਯਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥਾ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਲੋਕਸਦ੍ਦੋ ਇਧ ਸਾਮਤ੍ਥਿਯਤੋ ਸਤ੍ਤਲੋਕਵਚਨੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ। ਤੇਨਾਹ **"ਪੂਜਨਕਿਰਿਯਾਯੋਗਜਭੂਤਤਾਵਸੇਨਾ"**ਤਿ। ਸਾਸਨਨ੍ਤਰਧਾਨਤੋ ਪਰੰ ਪੂਜਨਾ ਅਵ੍ਵਬੁਦ੍ਧੁਪ੍ਪਾਦੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ, ਯਥੇਤਰਹਿ ਵਿਪਸ੍ਸੀਆਦਿਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਾਨੰ। **"ਦੀਪਙ੍ਕਰੋ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਯਦਿਪਿ **ਬੁਦ੍ਧਵੰਸਦੇਸਨਾਯੰ** (ਬੁ॰ ਵੰ॰ ੨.੭੫) ਭਗਵਤਾਵ ਵੁੱਤੰ, ਸੁਮੇਧਪਣ੍ਡਿਤਤ੍ਤਭਾਵੇਨ ਪਨ ਪਵਤ੍ਤਿੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁੱਤਨ੍ਤਿ ਆਹ **"ਯਥਾਹ ਭਗਵਾ ਸੁਮੇਧਭੂਤੋ"**ਤਿ।

**ਪਰਿਵ੍ਵਾਕ੍ਕਮੇਨਾ**ਤਿ ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾਦਿਪਟਿਪਾਟਿਯਾ। **ਲਕ੍ਖਣਾਵਬੋਧਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ**ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ। ਤੇਨ ਵੁੱਤੰ **"ਸੁਞ੍ਞਤਮੁਖਾਦੀਹੀ"**ਤਿ। **ਤਥਾ ਚ ਵੁੱਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਵਿਞ੍ਞੂਹਿ ਵੇਦਨੀਯਤਾਯ ਏਵ ਸਾਸਨਵਰਸ੍ਸ ਵੁੱਤੰ ਭਗਵਤਾ –

> ''ਏਤੁ ਵਿਞ੍ਞੂ ਪੁਰਿਸੋ ਅਸਠੋ ਅਮਾਯਾਵੀ ਉਜੁਜਾਤਿਕੋ, ਅਹਮਨੁਸਾਸਾਮਿ, ਅਹੰ ਧਮ੍ਮੰ ਦੇਸੇਮਿ, ਯਥਾਨੁਸਿਟ੍ਠੰ ਤਥਾ ਪਟਿਪਜ੍ਜਮਾਨੋ ਨ ਚਿਰਸ੍ਸੇਵ ਸਾਮਞ੍ਞੇਵ ਉਸ੍ਸਤਿ, ਸਾਮੰ ਦਕ੍ਖਿਤੀ''ਤਿਆਦਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੮੧)।

ਯੰ-ਸਦ੍ਦੋ ਸਾਸਨਵਿਸਯੋ, ਲੋਕਪਾਲਸਦ੍ਦੋ ਸਤ੍ਥਵਿਸਯੋਪਿ ਲੋਕੰ ਪਤਿ ਗੁਣੀਭੂਤੋਤਿ **"ਤਸ੍ਸਾ"**ਤਿ ਪਟਿਨਿਦ੍ਦੇਸਸ੍ਸ ਕਥੰ ਸਤ੍ਥਵਿਸਯਤਾਤਿ ਚੋਦਨੰ ਮਨਸਿਕਤ੍ਵਾ ਆਹ **"ਸਲੋਕਪਾਲੋਤਿ ਚੇਤ੍ਥਾ"**ਤਿਆਦਿ, ਗੁਣੀਭੂਤੋਪਿ ਲੋਕਪਾਲਸਦ੍ਦੋ ਪਧਾਨਭੂਤੋ ਵਿਯ ਪਟਿਨਿਦ੍ਦੇਸੰ ਅਰਹਤਿ। ਅਞ੍ਞੋ ਹਿ ਸਦ੍ਦਕ੍ਕਮੋ, ਅਞ੍ਞੋ ਅਤ੍ਥਕ੍ਕਮੋਤਿ।

ਧਮ੍ਮਗਾਰਵੇਨ ਭਗਵਾ ਧਮ੍ਮੰ ਪੂਜੇਨ੍ਤੋ ਵੇਨੇਯ੍ਯਜਬਨ੍ਧਵੋ ਅਚਿਨ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਸਮਾਪਜ੍ਜਨਧਮ੍ਮਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾਹਿ ਸਤ੍ਤਸਤ੍ਤਾਹੰ ਵੀਤਿਨਾਮੇਸੀਤਿ ਆਹ **"ਭਗਵਤੋ...ਪੇ॰... ਦੀਪੇਤਬ੍ਬਾ"**ਤਿ। ਤਤ੍ਥ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਸਾਵਕੇਹਿ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਸ੍ਸ, ਤੇਸੰ ਪਚ੍ਚੁਗ੍ਗਮਨਾਦੀਨਞ੍ਚ ਸਙ੍ਗਹੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

**ਇਚ੍ਚਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਇਤਿ ਅਸ੍ਸ, ਏਵੰ ਭਗਵਤੋ ਅਵਿਪਰੀਤਅਨਨ੍ਤਰਾਯਿਕਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾਯ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਾਨਾਵਰਣਭਾਵਦੀਪਨੇਨਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਤੇਨਾ**ਤਿ ਚਤੁਵੇਸਾਰਜ੍ਜਯੋਗੇਨ। ਤਦਵਿਨਾਭਾਵਿਨਾ **ਦਸਬਲ...ਪੇ॰... ਪਕਾਸਿਤਾ ਹੋਤਿ। ਆਵੇਣਿਕਬੁਦ੍ਧਧਮ੍ਮਾਦੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਤੀਸੁ ਕਾਲੇਸੁ ਅਪ੍ਪਟਿਹਤਞਾਣਾਨਿ, ਚਤੁਸਚ੍ਚਞਾਣਾਨਿ, ਚਤੁਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਞਾਣਾਨਿ, ਪਞ੍ਚਗਤਿਪਰਿਚ੍ਛੇਦਕਞਾਣਾਨਿ, ਛ ਅਭਿਞ੍ਞਾਞਾਣਾਨਿ, ਸਤ੍ਤ ਅਰਿਯਧਨਾਨਿ, ਸਤ੍ਤ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ, ਅਟ੍ਠ ਵਿਜ੍ਜਾ, ਅਟ੍ਠਸੁ ਪਰਿਸਾਸੁ ਅਕਮ੍ਪਨਞਾਣਾਨਿ, ਅਟ੍ਠ ਵਿਮੋਕ੍ਖਾ, ਨਵ ਸਮਾਧਿਚਰਿਯਾ, ਨਵ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬਵਿਹਾਰਾ, ਦਸ ਨਾਥਕਰਣਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਦਸ ਅਰਿਯਵਾਸਾ, ਦ੍ਵਾਦਸ ਧਮ੍ਮਚਕ੍ਕਾਕਾਰਾ, ਤੇਰਸ ਧੁਤਧਮ੍ਮਾ, ਚੁਦ੍ਦਸ ਬੁਦ੍ਧਞਾਣਾਨਿ, ਪਨ੍ਨਰਸ ਚਰਣਧਮ੍ਮਾ, ਸੋਲ਼ਸ ਞਾਣਚਰਿਯਾ, ਸੋਲ਼ਸ ਆਨਾਪਾਨਸ੍ਸਤੀ, ਏਕੂਨਵੀਸਤਿ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਞਾਣਾਨਿ, ਚਤੁਵੀਸਤਿ ਪਚ੍ਚਯਵਿਭਾਵਨਞਾਣਾਨਿ, ਚਤੁਚਤ੍ਤਾਰੀਸ ਞਾਣਵਤ੍ਥੂਨਿ, ਸਤ੍ਤਸਤ੍ਤਤਿ ਞਾਣਵਤ੍ਥੂਨਿ, ਚਤੁਵੀਸਤਿਕੋਟਿਸਤਸਹਸ੍ਸਸਮਾਪਤ੍ਤਿਸਞ੍ਚਾਰਿਮਹਾਵਜਿਰਞਾਣੰ, ਅਨਨ੍ਤਨਯਸਮਨ੍ਤਪਟ੍ਠਾਨਪਵਿਚਯਦੇਸਨਾਕਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤਞਾਣਾਨਿ ਚਾਤਿ ਏਵਮਾਦੀਨੰ ਭਗਵਤੋ ਗੁਣਵਿਸੇਸਾਨੰ ਸਙ੍ਗਹੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

ਅਪਰੋ ਨਯੋ – ਗੁਣਵਿਸਿਟ੍ਠਤੰ ਦੀਪੇਤਿ, ਸਾ ਚ ਗੁਣਵਿਸਿਟ੍ਠਤਾ ਮਹਾਕਰੁਣਾਮਹਾਪਞ੍ਞਾਹਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ ਤਾਹਿ ਸਤ੍ਥਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਸਿਦ੍ਧਿਤੋ। ਤਤ੍ਥ **ਮਹਾਕਰੁਣਾਯ** ਪਵਤ੍ਤਿਭੇਦੋ ''ਬਹੁਕੇਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਾਨੰ ਬੁਦ੍ਧਾਨੰ ਭਗਵਨ੍ਤਾਨੰ ਸਤ੍ਤੇਸੁ ਮਹਾਕਰੁਣਾ

ਓਕ੍ਕਮਤੀ''ਤਿਆਦਿਨਾ **ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਮਗ੍ਗੇ** (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੧੧੭) ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **ਮਹਾਪਞ੍ਞਾਯ** ਪਨ ਪਵਤ੍ਤਿਭੇਦੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਏਵ। ਤਤ੍ਥ ਕਰੁਣਾਯ ਭਗਵਤੋ ਚਰਣਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਵਿਜ੍ਜਾਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ। ਕਰੁਣਾਯ ਸਤ੍ਤਾਧਿਪਤਿਤਾ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਧਮ੍ਮਾਧਿਪਤਿਤਾ। ਕਰੁਣਾਯ ਲੋਕਨਾਥਤਾ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਅਤ੍ਤਨਾਥਤਾ। ਕਰੁਣਾਯ ਪੁਬ੍ਬਕਾਰਿਤਾ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਕਤਞ੍ਞੁਤਾ। ਕਰੁਣਾਯ ਅਪਰਨ੍ਤਪਤਾ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਅਨਤ੍ਤਨ੍ਤਪਤਾ। ਕਰੁਣਾਯ ਬੁਦ੍ਧਕਰਧਮ੍ਮਸਿਦ੍ਧਿ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਬੁਦ੍ਧਭਾਵਸਿਦ੍ਧਿ। ਕਰੁਣਾਯ ਪਰੇਸੰ ਤਾਰਣੰ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਸਯੰ ਤਾਰਣੰ। ਕਰੁਣਾਯ ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤੇਸੁ ਅਨੁਗ੍ਗਹਚਿਤ੍ਤਤਾ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮੇਸੁ ਵਿਰਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤਤਾ ਪਕਾਸਿਤਾ ਹੋਤੀਤਿ ਅਨਵਸੇਸਤੋ ਪਰਹਿਤਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ, ਅਤ੍ਤਹਿਤਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਚ ਪਾਰਿਪੂਰੀ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। **ਤੀਸੁਪਿ ਅਵਤ੍ਥਾਸੂ**ਤਿ ਹੇਤੁਫਲਸਤ੍ਤੁਪਕਾਰਾਵਤ੍ਥਾਸੁ।

**ਅਭਿਸਮਯੋ** ਪਟਿਵੇਧਸਾਸਨਸ੍ਸ, ਮਨਸਿਕਰਣੰ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਸਾਸਨਸ੍ਸ, ਸਵਨਾਦੀਹਿ ਪਰਿਚਯਕਰਣੰ ਪਰਿਯਤ੍ਤਿਸਾਸਨਸ੍ਸਾਤਿ ਤਿਣ੍ਣਮ੍ਪਿ ਵਸੇਨ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੋ। ਤੇਨਾਹ **"ਯਥਾਰਹ"**ਨ੍ਤਿ। **"ਸਕ੍ਕਚ੍ਚੰ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨੇਨਾ"**ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਇਧ ''ਸਾਸਨ''ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਤਿਵਿਧਸ੍ਸਾਪਿ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਵਿਸੇਸੇਨ ਦੇਸਨਾਪੂਜੰ ਵਤ੍ਵਾ ਥੋਮਨਾਪੂਜਨਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਤੰ ਵਿਭਜਿਤ੍ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਅਰਿਯੰ, ਵੋ ਭਿਕ੍ਖਵੇ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ **"ਥੋਮਨੇਨਾ"**ਤਿ ਪਦੇਨਾਪਿ ''ਸਕ੍ਕਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਪਦੰ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੰ। ਪੂਜਨਾਦ੍ਵਯਸ੍ਸਾਪਿ ਵਾ ਵਸੇਨ ਇਧਾਪਿ ਪਦਯੋਜਨਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। **ਅਰਿਯਭਾਵਾਦਯੋ**ਤਿ ਅਰਿਯਸੇਟ੍ਠਅਗ੍ਗਭਾਵਾਦਯੋ। **ਨਿਯਜਾਨਾਦਯੋ**ਤਿ ਨਿਯਜਾਨਹੇਤੁਦਸ੍ਸਨਾਦਯੋ। **ਸ੍ਵਾਕ੍ਖਾਤਤਾਦਯੋ**ਤਿ ਸ੍ਵਾਕ੍ਖਾਤਸਨ੍ਦਿਟ੍ਠਿਕਤਾਦਯੋ।

ਇਦਾਨਿ ਅਰਿਯਸਙ੍ਘਗੁਣਾਨਮ੍ਪਿ ਇਮਾਯ ਗਾਥਾਯ ਪਕਾਸਿਤਭਾਵੰ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ **"ਯਸ੍ਮਾ ਪਨਾ"**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। **ਬਾਲਜਾਦਿਸਮਤਿਕ੍ਕਮਨਤੋ**ਤਿ ਬਾਲਅਬਜਤ੍ਤਭਾਵਾਦਿਸਮਤਿਕ੍ਕਮਨਤੋ।

**ਞਾਣਵਿਸੇਸੋ** ਸੁਤਚਿਨ੍ਤਾਭਾਵਨਾਮਯਞਾਣਾਨਿ। ਸੋਤਬ੍ਬਮਨਸਿਕਾਤਬ੍ਬਪਟਿਵਿਜ੍ਝਿਤਬ੍ਬਾਵਤ੍ਥਾ **ਅਵਤ੍ਥਾਭੇਦੋ। ਉਭਯ**ਨ੍ਤਿ ਬਜਞ੍ਜਨਪਦੰ, ਅਤ੍ਥਪਦਞ੍ਚ। **ਉਭਯਥਾ**ਤਿ ਕਰਣਕਮ੍ਮਸਾਧਨਵਸੇਨ ਪਚ੍ਚੇਕੰ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੰ। **ਪਟਿਪਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਞਾਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ।

**"ਅਯਞ੍ਚ ਗਾਥਾ"**ਤਿਆਦਿ ਕੇਸਞ੍ਚਿ ਵਾਦੋ। ਤਥਾ ਹਿ ਅਪਰੇ ''ਥੇਰੇਨੇਵਾਯੰ ਗਾਥਾ ਭਾਸਿਤਾ''ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਅਤ੍ਤੂਪਨਾਯਿਕਾਪਿ ਹਿ ਕਦਾਚਿ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾ ਹੋਤਿ ਏਵ ਯਥਾ ''ਦਸਬਲਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਤਥਾਗਤੋ ਚਤੁਵੇਸਾਰਜ੍ਜਵਿਸਾਰਦੋ''ਤਿਆਦਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੧-੨੨)। ਏਵਞ੍ਚ ਕਤ੍ਵਾ ''ਕਤਮੇ ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ''ਤਿਆਦਿਵਚਨੰ ਸਮਤ੍ਥਿਤੰ ਹੋਤਿ।

**ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਮੁਖੇਨੇ**ਵਾਤਿ ਮੂਲਪਦਸਙ੍ਖਾਤਅਤ੍ਥੁਦ੍ਧਾਰੇਨੇਵ। **ਪਰਤੋ ਆਗਮਿਸ੍ਸਤੀ**ਤਿ ਨਿਦ੍ਦੇਸਵਾਰਸ੍ਸ ਪਰਿਯੋਸਾਨੇ ਆਗਮਿਸ੍ਸਤਿ ''ਤੀਣਿ ਚ ਨਯਾ ਅਨੂਨਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੪ ਦ੍ਵਾਦਸਪਦ)।

ਵੁ**ਚ੍ਚਤੀ**ਤਿ ਕਤ੍ਤੁਰਿ ਕਮ੍ਮਨਿਦ੍ਦੇਸੋਤਿ ਆਹ **"ਵਦਤੀ"**ਤਿ। ਅਥ ਵਾ ਵੁ**ਚ੍ਚਤੀ**ਤਿ ਕਮ੍ਮਕਤ੍ਤੁਨਿਦ੍ਦੇਸੋਯੰ। ਅਯਞ੍ਹੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੋ – ਹਾਰਾ, ਨਯਾ ਚਾਤਿ ਉਭਯੰ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤੰ ਸੰਵਣ੍ਣਕੇਨ ਸਬ੍ਬਥਾ ਗਹਿਤਞ੍ਚੇ, ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸੁਤ੍ਤੰ, ਸਯਮੇਵ ਸੁਤ੍ਤੰ ਸੰਵਣ੍ਣੇਤੀਤਿ , ਏਤੇਨ ਹਾਰਨਯੇਸੁ ਵਸੀਭਾਵੇਨ ਸੁਤ੍ਤਸੰਵਣ੍ਣਨਾਯ ਸੁਕਰਤੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

**ਪਕਾਰਨ੍ਤਰੇਨਾ**ਤਿ ਪੁਬ੍ਬੇ ''ਸਾਸਨ''ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਮਤ੍ਥੰ ''ਦੇਸਨਾ, ਦੇਸਿਤ''ਨ੍ਤਿ ਤਤੋ ਅਞ੍ਞੇਨ ਪਕਾਰੇਨ। **ਨਿਯਮੇਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਤਸ੍ਸ ਏਕਨ੍ਤਤੋ ਵਿਞ੍ਞੇਯਜਤੰ ਅਵਧਾਰੇਤ੍ਵਾ। **ਵਿਞ੍ਞੇਯਜਤਾ** ਵਿਸਿਟ੍ਠੇਸੁ ਦੇਸਨਾਦੇਸਿਤੇਸੁ ਵਿਞ੍ਞੇਯਜਪਦੇ ਲਬ੍ਭਮਾਨਾ ਵਿਜਾਨਨਕਿਰਿਯਾ।

ਦੇਸਨਾਦੇਸਿਤਾਨਿ ਚ ਯਾਵਦੇਵ ਵਿਜਾਨਨਤ੍ਥਾਨੀਤਿ ਵਿਜਾਨਨੰ ਪਧਾਨਨ੍ਤਿ ਤਮੇਵ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਨ੍ਤੋ **"ਤਤ੍ਰਾਤਿ ਤਸ੍ਮਿੰ ਵਿਜਾਨਨੇ"**ਤਿ ਆਹ।

**ਏਤ੍ਥਾਹਾ**ਤਿ ਨਵਙ੍ਗਸਾਸਨਨਵਵਿਧਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਾਤਿ ਏਤਸ੍ਮਿੰ ਅਤ੍ਥਵਚਨੇ ਆਹ ਚੋਦਕੋ। ਤਸ੍ਸਾਯੰ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ – ਨਵਹਿ ਅਙ੍ਗੇਹਿ ਵਵਤ੍ਥਿਤੇਹਿ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਸਙ੍ਕਰਰਹਿਤੇਹਿ ਭਵਿਤਬ੍ਬੰ, ਤਥਾ ਚ ਸਤਿ ਅਸੁਤ੍ਤਸਭਾਵਾਨੇਵ ਗੇਯ੍ਯਙ੍ਗਾਦੀਨੀਤਿ ਨਵਵਿਧਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਵਚਨੰ ਵਿਰੁਜ੍ਝੇਯ੍ਯ। ਅਥ ਸੁਤ੍ਤਸਭਾਵਾਨਿ ਗੇਯ੍ਯਙ੍ਗਾਦੀਨਿ, ਏਵੰ ਸਤਿ ‘‘ਸੁਤ੍ਤ’’ਨ੍ਤਿ ਵਿਸੁੰ ਸੁਤ੍ਤਙ੍ਗੰ ਨ ਸਿਯਾ, ਏਵੰ ਸਨ੍ਤੇ ਅਟ੍ਠਙ੍ਗਸਾਸਨੰ ਆਪਜ੍ਜਤੀਤਿ। ਤੇਨਾਹ “**ਕਥੰ ਪਨਾ**”ਤਿਆਦਿ। ਗੇਯ੍ਯਙ੍ਗਾਦੀਸੁ ਕਤਿਪਯਾਨਮ੍ਪਿ ਸੁਤ੍ਤਭਾਵੇ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਦੋਸਾਨਤਿਵਤ੍ਤਿ, ਪਗੇਵ ਸਬ੍ਬੇਸਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ “**ਯਞ੍ਚਾ**”ਤਿਆਦਿਨਾ। **ਸਙ੍ਗਹੇਸੂ**ਤਿ ਅਟ੍ਠਕਥਾਸੁ। ਪੋਰਾਣਟ੍ਠਕਥਾਨਞ੍ਹਿ ਸਙ੍ਖੇਪਭੂਤਾ ਇਦਾਨਿ ਅਟ੍ਠਕਥਾ ‘‘ਸਙ੍ਗਹਾ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਸੁਤ੍ਤੰ ਨਾਮ ਸਗਾਥਕੰ ਵਾ ਸਿਯਾ, ਨਿਗ੍ਗਾਥਕੰ ਵਾਤਿ ਅਙ੍ਗਦ੍ਵਯੇਨੇਵ ਤਦੁਭਯਙ੍ਗੰ ਕਤਨ੍ਤਿ ਵਿਸੁੰ ਸੁਤ੍ਤਙ੍ਗਸ੍ਸ ਅਸਮ੍ਭਵੋ ਤਦੁਭਯਵਿਨਿਮੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਭਾਵਤੋ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤੰ “**ਸੁਤ੍ਤਙ੍ਗਮੇਵ ਨ ਸਿਯਾ**”ਤਿ। **ਅਥਾਪਿ** ਕਥਞ੍ਚਿ। **ਸਿਯਾ**ਤਿ ਵਕ੍ਖਮਾਨੰ ਸਾਮਞ੍ਞਵਿਧਿੰ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ। ਏਵਮ੍ਪਿ ਅਯੰ ਦੋਸੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ “**ਮਙ੍ਗਲਸੁਤ੍ਤਾਦੀਨ**”ਨ੍ਤਿਆਦਿਮਾਹ।

**ਤਬ੍ਭਾਵਨਿਮਿਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਗੇਯ੍ਯਙ੍ਗਭਾਵਨਿਮਿਤ੍ਤੰ। ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣਸ੍ਸ ਤਬ੍ਭਾਵਨਿਮਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। ਚੋਦਕੋ ‘‘ਗਾਥਾਵਿਰਹੇ’’ਤਿ ਵਚਨੰ ਅਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ‘‘ਪੁਚ੍ਛਾਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨੰ ਬ੍ਯਾਕਰਣ’’ਨ੍ਤਿ ਵਚਨਮਤ੍ਤਮੇਵ ਗਹੇਤ੍ਵਾ “**ਏਵੰ ਸਨ੍ਤੇ**”ਤਿਆਦਿਨਾ ਚੋਦੇਤਿ। ਇਤਰੋ ਪਨ ਓਕਾਸਵਿਧਿਤੋ ਅਨੋਕਾਸੋ ਵਿਧਿ ਬਲਵਾਤਿ ਞਾਯੰ ਗਾਥਾਵਿਰਹਿਤੰਯੇਵ ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣਨ੍ਤਿ, ਇਧਾਧਿਪ੍ਪੇਤਨ੍ਤਿ ਚ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ “**ਨਾਪਜ੍ਜਤੀ**”ਤਿਆਦਿਨਾ ਪਰਿਹਰਤਿ। **ਤਥਾ ਹੀ**ਤਿ ਤੇਨੇਵ ਕਾਰਣੇਨ, ਸਤਿਪਿ ਸਞ੍ਞਨ੍ਤਰਨਿਮਿਤ੍ਤਯੋਗੇ ਅਨੋਕਾਸਸਞ੍ਞਾਨੰ ਬਲਵਭਾਵੇਨੇਵਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਸਙ੍ਗਹਵਾਰਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

# ੨. ਉਦ੍ਦੇਸਵਾਰਵਣ੍ਣਨਾ

੧. **ਵਿਭਾਗੇਨਾ**ਤਿ ਸਰੂਪਵਿਭਾਗੇਨ। ਅਦਿਟ੍ਠਂ ਜੋਤੀਯਤਿ ਏਤਾਯਾਤਿ **ਅਦਿਟ੍ਠਜੋਤਨਾ**। ਦਿਟ੍ਠਂ ਸਂਸਨ੍ਦੀਯਤਿ ਏਤਾਯਾਤਿ **ਦਿਟ੍ਠਸਂਸਨ੍ਦਨਾ**, ਸਂਸਨ੍ਦਨਂ ਚੇਤ੍ਥ ਸਾਕਚ੍ਛਾਵਸੇਨ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਕਰਣਂ। ਵਿਮਤਿ ਛਿਜ੍ਜਤਿ ਏਤਾਯਾਤਿ **ਵਿਮਤਿਚ੍ਛੇਦਨਾ**। ਅਨੁਮਤਿਯਾ ਪੁਚ੍ਛਾ **ਅਨੁਮਤਿਪੁਚ੍ਛਾ**। ''ਤਂ ਕਿਂ ਮਞ੍ਞਥਾ''ਤਿ ਹਿ ਕਾ ਤੁਮ੍ਹਾਕਂ ਅਨੁਮਤੀਤਿ ਅਨੁਮਤਿ ਪੁਚ੍ਛਿਤਾ। **ਕਥੇਤੁਕਮ੍ਯਤਾ**ਤਿ ਕਥੇਤੁਕਮ੍ਯਤਾਯ।

**"ਹਰੀਯਨ੍ਤਿ ਏਤੇਹੀ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਕਰਣਾਧਿਕਰਣਕਤ੍ਤੁਭਾਵਕਮ੍ਮਸਾਧਨਾਨਂ ਵਸੇਨ **ਹਾਰ**-ਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਂ ਵਤ੍ਵਾ ਸਦਿਸਕਪ੍ਪਨਾਵਸੇਨ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **"ਹਾਰਾ ਵਿਯਾ"**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਪੁਨ ਗਨ੍ਥਕਰਣਾਦਿਅਤ੍ਥੇਨ ਗਨ੍ਥਾਦਿਸਦ੍ਦਾਨਂ ਵਿਯ ਹਾਰਕਰਣਾਦਿਅਤ੍ਥੇਨ ਹਾਰਸਦ੍ਦਸਿਦ੍ਧਿਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **"ਹਾਰਯਨ੍ਤੀ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। **"ਹਰਣਤੋ, ਰਮਣਤੋ ਚਾ"**ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਮਨੋਹਰਾ ਮਨੋਰਮਾ ਚੇਤੇ ਸਂਵਣ੍ਣਨਾਵਿਸੇਸਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

**ਉਪਪਤ੍ਤਿਸਾਧਨਯੁਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਲਕ੍ਖਣਹੇਤੁ। **ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨਾ**ਤਿ ''ਨਨੁ ਚ ਅਞ੍ਞੇਪਿ ਹਾਰਾ ਯੁਤ੍ਤਿਸਹਿਤਾ ਏਵਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਦੇਸਨਾਹਾਰੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨ।

**ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਬ੍ਯੂਹੋ ਏਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਭਿਨ੍ਨਾਧਿਕਰਣਾਨਮ੍ਪਿ ਪਦਾਨਂ ਅਞ੍ਞਪਦਤ੍ਥਸਮਾਸੋ ਲਬ੍ਭਤਿ ''ਉਰਸਿਲੋਮੋ''ਤਿਆਦੀਨਂ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੩.੫੪, ੩੦੩) ਵਿਯਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

**ਸੇਸ**ਨ੍ਤਿ ''ਵਿਵਚਨਮੇਵ ਵੇਵਚਨ''ਨ੍ਤਿ ਏਵਮਾਦਿ।

**ਅਨੁਪ੍ਪਵੇਸੀਯਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਅਵਗਾਹੀਯਨ੍ਤਿ। **ਸਮਾਧੀਯਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਪਰਿਹਰੀਯਨ੍ਤਿ। **ਵਿਨਾ ਵਿਕਪ੍ਪੇਨਾ**ਤਿ ਜਾਤਿ ਸਾਮਞ੍ਞਂ, ਭੇਦੋ ਸਾਮਞ੍ਞਂ, ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ ਸਾਮਞ੍ਞਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਪਦਤ੍ਥਨ੍ਤਰਭਾਵਵਿਕਪ੍ਪਨਮਨ੍ਤਰੇਨ।

**ਪਦਟ੍ਠਾਨਾਦਿਮੁਖੇਨਾ**ਤਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਵੇਵਚਨਭਾਵਨਾਪਹਾਨਮੁਖੇਨ। **ਕੇਚੀ**ਤਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਪਰਿਕ੍ਖਾਰਆਵਟ੍ਟਪਰਿਵਤ੍ਤਨਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਓਤਰਣੇ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ।

੨. **ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ**ਤਿ ਹੇਤੁਫਲਭਾਵਯੋਗੋ। ਤਥਾਭੂਤਾਨਞ੍ਹਿ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਏਕਸਨ੍ਤਾਨਸਿਦ੍ਧਤਾ ਏਕਤ੍ਤਨਯੋ। **ਵਿਭਾਗੋ** ਸਤਿਪਿ ਨੇਸਂ ਹੇਤੁਫਲਭਾਵੇ ਵਿਭਤ੍ਤਸਭਾਵਤਾ। ਅਞ੍ਞੋ ਏਵ ਹਿ ਹੇਤੁ, ਅਞ੍ਞਂ ਫਲਨ੍ਤਿ। **ਬ੍ਯਾਪਾਰਵਿਰਹੋ** ਨਿਰੀਹਤਾ। ਨ ਹਿ ਹੇਤੁਫਲਾਨਂ ਏਵਂ ਹੋਤਿ ''ਅਹਂ ਇਮਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਮਿ, ਇਮਿਨਾਹਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੋ''ਤਿ। **ਅਨੁਰੂਪਫਲਤਾ** ਪਚ੍ਚਯੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯਾਨੁਕੂਲਤਾ। ਸਮੂਹਾਦਿਂ ਉਪਾਦਾਯ ਲੋਕਸਙ੍ਕੇਤਸਿਦ੍ਧਾ ਵੋਹਾਰਮਤ੍ਤਤਾ **ਸਮ੍ਮੁਤਿਸਭਾਵੋ**। ਪਥਵੀਫਸ੍ਸਾਦੀਨਂ ਕਕ੍ਖਲਫੁਸਨਾਦਿਲਕ੍ਖਣਂ **ਪਰਮਤ੍ਥਸਭਾਵੋ**। ਅਯਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖੇਪੋ – ਯਸ੍ਮਿਂ ਭਿਨ੍ਨੇ, ਇਤਰਾਪੋਹੇ ਵਾ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਕਤੇਨ ਤਥਾ ਬੁਦ੍ਧਿ, ਇਦਂ **ਸਮ੍ਮੁਤਿਸਚ੍ਚਂ** ਯਥਾ ਘਟੇ, ਸਸਮ੍ਭਾਰਜਲੇ ਚ, ਤਬ੍ਬਿਪਰਿਯਾਯੇਨ **ਪਰਮਤ੍ਥਸਚ੍ਚ**ਨ੍ਤਿ। **ਪਰਮਤ੍ਥਸਚ੍ਚਪ੍ਪਟਿਵੇਧਾਯਾ**ਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਾਧਿਗਮਾਯ।

**ਅਨ੍ਤੋ**ਤਿ ਅਬ੍ਭਨ੍ਤਰੋ। **ਪਧਾਨਾਵਯਵੇਨਾ**ਤਿ ਮੂਲਭਾਵੇਨ। ''ਨਨ੍ਦੀ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਮੂਲ''ਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੩) ਤਣ੍ਹਾ ''ਨਨ੍ਦੀ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ''ਸਙ੍ਗਾਮੇ ਚ ਨਨ੍ਦਿਂ ਚਰਤੀ''ਤਿਆਦੀਸੁ ਪਮੋਦੋਤਿ ਆਹ **"ਤਣ੍ਹਾਯ, ਪਮੋਦਸ੍ਸ ਵਾ"**ਤਿ।

੩. **ਜਾਤਿਭੇਦਤੋ**ਤਿ ਕੁਸਲਾ, ਅਕੁਸਲਾਤਿ ਇਮਸ੍ਮਾ ਵਿਸੇਸਾ। **ਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਹੇਤੁਅਤ੍ਥੋ ਅਨ੍ਤੋਨੀਤੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋਤਿ ਆਹ **"ਯੋਜੀਯਨ੍ਤੀ"**ਤਿ। ਕੇਹਿ ਯੋਜੀਯਨ੍ਤਿ? ਸਂਵਣ੍ਣਨਕੇਹੀਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। **ਯੁਜ੍ਜਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਵਾ ਯੁਤ੍ਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤੇਹਿ ਸਮਾਨਯੋਗਕ੍ਖਮਾ

ਤਗ੍ਗਹਣੇਨੇਵ ਗਹਿਤਾ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ ਤਦੇਕਟ੍ਠਭਾਵਤੋ। ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਅਤ੍ਥੇ “**ਨਵਹਿ ਪਦੇਹੀ**”ਤਿ ਸਹਯੋਗੇ ਕਰਣਵਚਨਂ, ਪੁਰਿਮਸ੍ਮਿਂ ਕਰਣੇ। “**ਏਤੇ ਖੋ**”ਤਿ ਚ ਪਾਠੋ। ਤਤ੍ਥ **ਖੋ**-ਸਦ੍ਦੋ ਪਦਪੂਰਣਤ੍ਥੋ, ਅਵਧਾਰਣਤ੍ਥੋ ਵਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **ਏਤੇ ਏਵਾ**ਤਿ ਏਤੇ ਤਣ੍ਹਾਦਯੋ ਏਵ, ਨ ਇਤੋ ਅਞ੍ਞੇਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਅਟ੍ਠਾਰਸੇਵ** ਨ ਤਤੋ ਉਦ੍ਧਂ, ਅਧੋ ਵਾਤਿ। ਪੁਰਿਮਸ੍ਮਿਂ ਪਕ੍ਖੇ ਮੂਲਪਦਨ੍ਤਰਾਭਾਵੋ, ਦੁਤਿਯਸ੍ਮਿਂ ਤੇਸਂ ਅਨੂਨਾਧਿਕਤਾ ਦੀਪਿਤਾ ਹੋਤਿ।

ਉਦ੍ਦੇਸਵਾਰਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

# ੩. ਨਿਦ੍ਦੇਸਵਾਰਵਣ੍ਣਨਾ

੪. ਨਿਦ੍ਦੇਸਵਾਰੇ **ਸਾਮਞ੍ਞਤੋ**ਤਿ ਸਾਧਾਰਣਤੋ। **ਵਿਸੇਸੇਨਾ**ਤਿ ਅਸਾਧਾਰਣਤੋ। **ਪਦਤ੍ਥੋ**ਤਿ ਸਦ੍ਦਤ੍ਥੋ। **ਲਕ੍ਖਣ**ਨ੍ਤਿ ਸਭਾਵੋ। **ਕਮੋ**ਤਿ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬੀ। **ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਤਕਪ੍ਪਮਾਣਭਾਵੋ। **ਹੇਤੁਵਾਦੀ**ਤਿ ਹੇਤੁਫਲਭੂਮਿਉਪਨਿਸਾਸਭਾਗਵਿਸਭਾਗਲਕ੍ਖਣਨਯਾ। ਵਿਸੇਸਤੋ ਪਨ ਲਕ੍ਖਣਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ।

### ਹਾਰਸਙ੍ਖੇਪਵਣ੍ਣਨਾ

੧. **ਯਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ **ਯ**ਨ੍ਤਿ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਵਚਨਂ, ਤਞ੍ਚ ਸੁਖਂ, ਸੋਮਨਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਦ੍ਵਯੇਨ ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣਨ੍ਤਿ ਕਤ੍ਵਾ "**ਅਸ੍ਸਾਦੀਯਤੀਤਿ ਅਸ੍ਸਾਦੋ, ਸੁਖਂ, ਸੋਮਨਸ੍ਸਞ੍ਚਾ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਸੁਖਾਦਿਵੇਦਨਾ ਵਿਯ ਮਨਾਪਿਯਰੂਪਾਦਿਪਿ ਅਵੀਤਰਾਗਸ੍ਸ ਅਸ੍ਸਾਦੇਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਆਹ "**ਏਵਂ ਇਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣਮ੍ਪੀ**"ਤਿ। "**ਅਸ੍ਸਾਦੇਤਿ ਏਤਾਯਾਤਿ ਵਾ ਅਸ੍ਸਾਦੋ, ਤਣ੍ਹਾ**"ਤਿ ਏਤੇਨ "**ਯ**"ਨ੍ਤਿ ਹੇਤੁਅਤ੍ਥੇ ਨਿਪਾਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤਤ੍ਰਾਯਮਤ੍ਥੋ – ਯੇਨ ਹੇਤੁਨਾ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਪਟਿਚ੍ਚ ਅਸ੍ਸਾਦਨੀਯਭਾਵੇਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ ਸੁਖਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸਂ, ਅਯਂ ਤਣ੍ਹਾਸਙ੍ਖਾਤੋ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਅਸ੍ਸਾਦਨਕਿਰਿਯਾਯ ਕਾਰਣਨ੍ਤਿ। ਇਤਿ ਕਤ੍ਵਾ ਅਯਮਤ੍ਥੋ ਦਿਟ੍ਠਾਭਿਨਨ੍ਦਨਾਦਿਭਾਵਤੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇਸੁਪਿ ਸਮ੍ਭਵਤੀਤਿ ਆਹ "**ਏਵਂ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਪੀ**"ਤਿ। **ਅਨਿਟ੍ਠਮ੍ਪੀ**ਤਿ **ਪਿ**-ਸਦ੍ਦੇਨ ਇਟ੍ਠਮ੍ਪੀਤਿ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ, ਅਨਵਸੇਸਾ ਸਾਸਵਾ ਧਮ੍ਮਾ ਇਧ ਆਰਮ੍ਮਣਗ੍ਗਹਣੇਨ ਗਹਿਤਾਤਿ ਆਹ "**ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਤੇਭੂਮਕਸਙ੍ਖਾਰਾਨ**"ਨ੍ਤਿ।

**ਦੁਕ੍ਖਾਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਵੇਦਨਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਦੁਕ੍ਖਸਭਾਵਾ ਏਵ ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਗਹਿਤਾ ਅਨਿਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਤ੍ਤਾ, ਨ ਸੁਖਸਭਾਵਾ। ਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਯਾਯਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ਅਦੁਕ੍ਖਮਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ, ਸਨ੍ਤਸ੍ਮਿਂ ਏਸਾ ਪਣੀਤੇ ਸੁਖੇ ਵੁਤ੍ਤਾ ਭਗਵਤਾ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੨.੮੮; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੨੬੭)। "**ਸੁਖਪਰਿਯਾਯਸਬ੍ਭਾਵਤੋ**"ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਇਟ੍ਠਤਾਮਤ੍ਤਤੋਪਿ ਲੇਸੇਨ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਆਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਅਸ੍ਸਾਦਨੀਯਤਾ ਸਮ੍ਭਵਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

ਆਦੀਨਵੋ ਦੋਸਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਤਾਯ ਦੋਸੋ, ਸ੍ਵਾਯਂ ਪੀਲਨਵੁਤ੍ਤਿਯਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋਤਿ ਆਹ "**ਆਦੀਨਵੋ ਦੁਕ੍ਖਾ ਵੇਦਨਾ, ਤਿਸ੍ਸੋਪਿ ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਤਾ**"ਤਿ। ਏਵਂ ਦੋਸਤ੍ਥਤਂ ਆਦੀਨਵਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸੇਤ੍ਵਾ ਇਦਾਨਿ ਕਪਣਤ੍ਥਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ "**ਅਥ ਵਾ**"ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਯਤੋ**ਤਿ ਯਸ੍ਮਾ ਦੋਸਕਪਣਸਭਾਵਤ੍ਤਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ।

**ਨਿਸ੍ਸਰਤੀ**ਤਿ ਵਿਵਿਤ੍ਤਿ, ਸਬ੍ਬਸਙ੍ਖਾਰਵਿਵੇਕੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਸਾਮਞ੍ਞਨਿਦ੍ਦੇਸੇਨਾ**ਤਿ ਨਿਸ੍ਸਰਣਸਦ੍ਦਵਚਨੀਯਤਾਸਾਮਞ੍ਞੇਨ। **ਪੁਰਿਮਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਅਸ੍ਸਾਦਾਦੀਨਵਾਨਂ। **ਉਪਾਯੋ ਚਾ**ਤਿਆਦੀਸੁ **ਚ**-ਸਦ੍ਦੋ ਪਦਪੂਰਣਮਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਕਤ੍ਵਾ ਆਹ "**ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਞ੍ਚਾ**"ਤਿ, ਫਲਾਦੀਨਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਭੇਦਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਵਿਸੇਸਾਨਂ।

**ਕਾਮਭਵਾਦੀਨ**ਨ੍ਤਿ **ਆਦਿ**-ਸਦ੍ਦੇਨ ਨ ਰੂਪਾਰੂਪਭਵਾ ਏਵ ਗਹਿਤਾ, ਅਥ ਖੋ ਤੇ ਚ ਸਞ੍ਞੀਭਵਾਦਯੋ ਚ ਏਕਵੋਕਾਰਭਵਾਦਯੋ ਚ ਗਹਿਤਾ। ਤੇਨਾਹ "**ਤਿਣ੍ਣਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਭਵਾਨ**"ਨ੍ਤਿ।

ਯਾਵਦੇਵ ਅਨੁਪਾਦਾਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਨਤ੍ਥਾ ਭਗਵਤੋ ਦੇਸਨਾਤਿ ਆਹ "**ਨਨੁ ਚ...ਪੇ॰... ਨਿਪ੍ਫਾਦੀਯਤੀ**"ਤਿ। "**ਵੁਤ੍ਤਮੇਵਾ**"ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪੁਨਰੁਤ੍ਤਿਦੋਸਂ ਚੋਦੇਤਿ। ਇਤਰੋ "**ਸਚ੍ਚਮੇਤ**"ਨ੍ਤਿ ਅਨੁਜਾਨਿਤ੍ਵਾ "**ਤਞ੍ਚ ਖੋ**"ਤਿਆਦਿਨਾ ਪਰਿਹਰਤਿ। "**ਪਰਮ੍ਪਰਾਯਾ**"ਤਿ ਏਤੇਨ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰੋ ਵਿਯ ਨ ਪਰਤੋਘੋਸੋ ਆਸਨ੍ਨਕਾਰਣਂ ਧਮ੍ਮਾਧਿਗਮਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਂ ਵੇਦਨੀਯਤ੍ਤਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤਥਾ ਹਿ ''ਅਕ੍ਖਾਤਾਰੋ ਤਥਾਗਤਾ, ਪਟਿਪਨ੍ਨਾ ਪਮੋਕ੍ਖਨ੍ਤਿ, ਝਾਯਿਨੋ ਮਾਰਬਨ੍ਧਨਾ''ਤਿ (ਧ॰ ਪ॰ ੨੭੬) ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਤਦਧਿਗਮਕਾਰਣਂ** ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਾਧਿਗਮਕਾਰਣਂ ਸਿਯਾ। ਕਿਂ ਪਨ ਤਨ੍ਤਿ ਆਹ "**ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਭਵਹੇਤੂ**"ਤਿ, ਤੇਨ ਚਰਿਮਤ੍ਤਭਾਵਹੇਤੁਭੂਤਂ ਪੁਞ੍ਞਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਂ ਵਦਤਿ।

**“ਅਤ੍ਤਾਨੁਦਿਟ੍ਠਿਂ ਊਹਚ੍ਚ, ਏਵਂ ਮਚ੍ਚੁਤਰੋ ਸਿਯਾ”**ਤਿ ਇਦਂ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਪਟਿਪਦਾਯ ਫਲਭਾਵਸਾਧਨਂ। ਯੇਨ ਹਿ ਵਿਧਿਨਾ ਅਤ੍ਤਾਨੁਦਿਟ੍ਠਿਸਮੁਗ੍ਘਾਤੋ, ਮਚ੍ਚੁਤਰਣਞ੍ਚ ਸਿਯਾ, ਸੋ ‘‘ਏਵ’’ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਕਾਸਿਤੋਤਿ। ਅਤ੍ਤਾਨੁਦਿਟ੍ਠਿਸਮੁਗ੍ਘਾਤਮਚ੍ਚੁਤਰਣਾਨਂ ਫਲਭਾਵੋ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਮੇਵ ਨਤ੍ਥਿ।

‘‘ਧਮ੍ਮੋ ਹਵੇ’’ਤਿ ਪਨ ਗਾਥਾਯਂ ਲੋਕਿਯਸ੍ਸ ਪੁਞ੍ਞਫਲਸ੍ਸ ਵੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਆਹ **“ਇਦਂ ਫਲ”**ਨ੍ਤਿ। ਯਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤਬ੍ਬਂ, ਤਂ **ਫਲਂ**। ਯਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕਂ, ਸੋ **ਉਪਾਯੋ**। ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ। ਤੇਨਾਹ **“ਏਤੇਨ ਨਯੇਨਾ”**ਤਿਆਦਿ। **ਉਪਧਿਸਮ੍ਪਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਅਤ੍ਤਭਾਵਸੋਭਾ।

ਵਿ**ਸੁਦ੍ਧੀ**ਤਿ ਞਾਣਦਸ੍ਸਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾਤਿ ਆਹ – **“ਏਤ੍ਥਾਪਿ...ਪੇ॰... ਵਿਞ੍ਞਾਤੁ”**ਨ੍ਤਿ। **“ਯਸ੍ਮਾ ਪਨਾ”**ਤਿਆਦਿਨਾਪਿ ਤਮੇਵਤ੍ਥਂ ਵਚਨਨ੍ਤਰੇ ਪਾਕਟਤਰਂ ਕਰੋਤਿ।

**ਸਰੂਪਤੋ ਆਗਤਾਨਿ** ‘‘ਯਤੋ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾਨਂ ਸਮੁਦਯਞ੍ਚ ਅਤ੍ਥਙ੍ਗਮਞ੍ਚ ਅਸ੍ਸਾਦਞ੍ਚ ਆਦੀਨਵਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ ਯਥਾਭੂਤਂ ਪਜਾਨਾਤੀ’’ਤਿਆਦੀਸੁ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੬-੨੮)। **ਏਕਦੇਸੇਨ ਆਗਤਾਨਿ** ‘‘ਸਂਯੋਜਨਿਯੇਸੁ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਸ੍ਸਾਦਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਤੋ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੫੩), ਬਹੁਦੁਕ੍ਖਾ ਬਹੁਪਾਯਾਸਾ, ਆਦੀਨਵੋ ਏਤ੍ਥ ਭਿਯ੍ਯੋ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੧੭), ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਮੇਤਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ, ਯਦਿਦਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨ’’ਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੨੪; ੩.੪੧)। **ਨ ਸਰੂਪੇਨ ਆਗਤਾਨਿ** ਯਥਾ ਸਾਮਞ੍ਞਫਲਸੁਤ੍ਤਾਦੀਸੁ। **ਅਤ੍ਥਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਅਸ੍ਸਾਦੇਤਬ੍ਬਾਦਿਅਤ੍ਥਵਸੇਨ। **ਨ ਪਪਞ੍ਚਿਤੋ**ਤਿ ਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰਿਤੋ।

**੨. ਏਸੇਵ ਨਯੋ**ਤਿ ਅਤਿਦੇਸੇਨ ਵਿਚਿਯਮਾਨਵਚਨਸੇਸੋ ਅਤਿਦਿਟ੍ਠੋ। ਭਾਵਤ੍ਥੇ ਤੋਹਿ ਆਹ **“ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤਨ੍ਤਿ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਾ”**ਤਿ। **ਸੁਤ੍ਤੇ ਆਗਤਂ** ਨ ਅਤ੍ਥਸਂਵਣ੍ਣਨਾਵਸੇਨ ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ ਆਗਤਨ੍ਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। **ਪੁਚ੍ਛਾਨੁਰੂਪਤਾ ਇਧ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰ**ਨ੍ਤਿ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹਪੁਬ੍ਬਾਪਰਤੋ ਇਮਂ ਵਿਸੇਸੇਤ੍ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **ਪੁਚ੍ਛਾਨੁਸਨ੍ਧੀ**ਤਿ ਪੁਚ੍ਛਾਯ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨੇਨ ਅਨੁਸਨ੍ਧਾਨਂ। **ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ** ਪਨ ਹੇਟ੍ਠਿਮਦੇਸਨਾਯ ਪੁਚ੍ਛਾਨਿਮਿਤ੍ਤਪਵਤ੍ਤਉਪਰਿਦੇਸਨਾਯ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ ‘‘ਪੁਚ੍ਛਾਨੁਸਨ੍ਧੀ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਪੁਬ੍ਬਾਪੇਕ੍ਖ**ਨ੍ਤਿ ਪੁਚ੍ਛਿਤਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤਪਦਾਪੇਕ੍ਖਂ। **“ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸਾ”**ਤਿ ਵਾ ਇਮਿਨਾ ਪੁਚ੍ਛਾਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਾਅਨੁਗੀਤਿਯੋ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਸੇਸੋ ਵਿਚਯਹਾਰਪਦਤ੍ਥੋ ਸਙ੍ਗਹਿਤੋਤਿ ਪਦਸ੍ਸਾਪਿ ਸਙ੍ਗਹੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਪਕ੍ਖੇ ਗਾਥਾਯਂ **ਚ**-ਸਦ੍ਦੋ ਪਦਪੂਰਣਮਤ੍ਤੇ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

‘‘ਚਕ੍ਖੁ ਅਨਿਚ੍ਚ’’ਨ੍ਤਿ ਪੁਟ੍ਠੇ ‘‘ਆਮ, ਚਕ੍ਖੁ ਅਨਿਚ੍ਚਮੇਵਾ’’ਤਿ ਏਕਨ੍ਤਤੋ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ **ਏਕਂਸਬ੍ਯਾਕਰਣਂ**। ‘‘ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਂ, ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਞ੍ਚਾ’’ਤਿ ਪੁਟ੍ਠੇ ‘‘ਮਗ੍ਗਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਂ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਂ, ਫਲਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਂ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬ’’ਨ੍ਤਿ ਵਿਭਜਿਤ੍ਵਾ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ **ਵਿਭਜ੍ਜਬ੍ਯਾਕਰਣਂ**। ‘‘ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਕੁਸਲ’’ਨ੍ਤਿ ਪੁਟ੍ਠੇ ‘‘ਕਿਂ ਅਨਵਜ੍ਜਟ੍ਠੋ ਕੁਸਲਟ੍ਠੋ, ਉਦਾਹੁ ਸੁਖਵਿਪਾਕਟ੍ਠੋ’’ਤਿ ਪਟਿਪੁਚ੍ਛਿਤ੍ਵਾ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ **ਪਟਿਪੁਚ੍ਛਾਬ੍ਯਾਕਰਣਂ**। ‘‘ਸਸ੍ਸਤੋ ਅਤ੍ਤਾ, ਅਸਸ੍ਸਤੋ ਵਾ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੇ ‘‘ਅਬ੍ਯਾਕਤਮੇਤ’’ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਅਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ **ਠਪਨਂ**। ‘‘ਕਿਂ ਪਨੇਤੇ ਕੁਸਲਾਤਿ ਵਾ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਵਾ ਏਕਤ੍ਥਾ, ਉਦਾਹੁ ਨਾਨਤ੍ਥਾ’’ਤਿ ਇਦਂ ਪੁਚ੍ਛਨਂ **ਸਾਵਸੇਸਂ**। ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਸ੍ਸ ਪਨ ਸਾਵਸੇਸਤਾ ਵੇਨੇਯ੍ਯਜ੍ਝਾਸਯਵਸੇਨ ਦੇਸਨਾਯਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਅਪ੍ਪਾਟਿਹੀਰਕਂ **ਸਉਤ੍ਤਰਂ**। ਸਪ੍ਪਾਟਿਹੀਰਕਂ **ਨਿਰੁਤ੍ਤਰਂ**। ਸੇਸਂ ਵਿਚਯਹਾਰਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਮੇਵ।

ਏਤ੍ਥ ਚ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਅਸ੍ਸਾਦਹੇਤੁ ਯਾਵ ਆਣਤ੍ਤਿਹੇਤੂਤਿ ਏਵਂ ਹੇਤੂਨਮ੍ਪਿ ਅਸ੍ਸਾਦਾਦਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਸੁਖਸੁਖਪਚ੍ਚਯਲਕ੍ਖਣੋ **ਅਸ੍ਸਾਦੋ,** ਸੋ ਵਿਸੇਸਤੋ ਸਗ੍ਗਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਦੀਪੇਤਬ੍ਬੋ। ਸਾ ਹਿ ਤਸ੍ਸ ਉਕ੍ਕਂਸੋ, ਸੇਸਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਭਵਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿ ਤਦਨ੍ਵਾਯਿਕਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਤਸ੍ਸ ਹੇਤੁ ਦਾਨਮਯਂ, ਸੀਲਮਯਞ੍ਚ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ। ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਪਚ੍ਚਯਲਕ੍ਖਣੋ **ਆਦੀਨ**ਵੋ। ਵਿਪਰਿਣਾਮਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾਨਂ ਤਦਵਰੋਧਤੋ ਵਟ੍ਟਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਾਪਿ ਏਤ੍ਥ ਸਙ੍ਗਹੋ। ਵਿਸੇਸਤੋ ਪਨ ਕਾਮਾਨਂ ਓਕਾਰੋਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ, ਸ੍ਵਾਯਂ ਸਂਕਿਲੇਸਵਤ੍ਥੁਨਾ, ਇਤ੍ਤਰਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਤਾਦੀਹਿ ਚ ਵਿਭਾਵੇਤਬ੍ਬੋ, ਤਸ੍ਸ ਹੇਤੁ ਦਸ ਅਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਾ। ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਂ **ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ,** ਤਸ੍ਸ ਹੇਤੁ ਯਥਾਰਹਂ ਤਦਨੁਚ੍ਛਵਿਕਾ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਪ੍ਪਟਿਪਦਾ। **ਫਲਂ** ਦੇਸਨਾਫਲਮੇਵ, ਤਸ੍ਸ ਹੇਤੁ ਦੇਸਨਾ। **ਉਪਾਯੋ** ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਉਪਾਯੋਵ, ਤਸ੍ਸ ਹੇਤੁ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚਕ੍ਕਾਨਿ। **ਆਣਤ੍ਤਿ** ਉਪਦੇਸੋ, ਤਸ੍ਸ ਰਾਗਗ੍ਗਿਆਦੀਹਿ ਲੋਕਸ੍ਸ ਆਦਿਤ੍ਤਤਾ, ਸਤ੍ਥੁ ਮਹਾਕਰੁਣਾਯੋਗੋ ਚ ਹੇਤੁ।

ਤਥਾ ਚਤੂਸੁ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੇਸੁ ਸਮੁਦਯੇਨ **ਅਸ੍ਸਾਦੋ**, ਦੁਕ੍ਖੇਨ **ਆਦੀਨਵੋ**, ਮਗ੍ਗਨਿਰੋਧੇਹਿ **ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ**, ਮਗ੍ਗੋ ਵਾ **ਉਪਾਯੋ**, ਤਦੁਪਦੇਸੋ **ਆਣਤ੍ਤਿ**, ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁ **ਫਲਂ**। ਇਤਿ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬਕਥਾਯ ਸਦ੍ਧਿਂ ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਸਾਮੁਕ੍ਕਂਸਿਕਾਯ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾਯ ਨਿਦ੍ਧਾਰਣਭਾਵੇਨ ਵਿਚਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਪਦਸ੍ਸ ਪਦਤ੍ਥਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ **ਹੇਤੁ**। ਸੋ ਹਿ ਤਸ੍ਸ ਪਵਤ੍ਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤਂ, ਪਞ੍ਹਸ੍ਸ ਞਾਤੁਕਾਮਤਾ, ਕਥੇਤੁਕਾਮਤਾ ਚ। ਅਦਿਟ੍ਠਜੋਤਨਾਦੀਨਞ੍ਹਿ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਞਾਤੁਕਾਮਤਾ, ਇਤਰਸ੍ਸ ਇਤਰਾ। ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਸ੍ਸ ਪਞ੍ਹੋ **ਹੇਤੁ**। ਏਵਂ ਸੇਸਾਨਮ੍ਪਿ ਯਥਾਰਹਂ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ।

੩. **ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਤ੍ਥਾਨਂ ਯੁਤ੍ਤਾਯੁਤ੍ਤਪਰਿਕ੍ਖਾ**ਤਿ **ਬ੍ਯਞ੍ਜਨ**ਗ੍ਗਹਣੇਨ ਪਦਂ ਗਹਿਤਂ, **ਅਤ੍ਥ**ਗ੍ਗਹਣੇਨ ਪਞ੍ਹਾਦੀਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਸ੍ਸਾਦਾਦਯੋ ਗਹਿਤਾ। ਵਿਚਯਹਾਰਪਦਤ੍ਥਾ ਏਵ ਹਿ ਯੁਤ੍ਤਾਯੁਤ੍ਤਾਦਿਵਿਸੇਸਸਹਿਤਾ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰਾਦੀਨਂ ਪਦਤ੍ਥਾ। ਤਥਾ ਹਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਪਦਟ੍ਠਾਨਿਕਭਾਵਵਿਸਿਟ੍ਠਾ ਤੇਯੇਵ ਪਦਟ੍ਠਾਨਹਾਰਸ੍ਸ ਪਦਤ੍ਥਾ। ਲਕ੍ਖਣਲਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਤਾਵਿਸਿਟ੍ਠਾ, ਨਿਦ੍ਧਾਰਿਤਾ ਚ ਲਕ੍ਖਣਹਾਰਸ੍ਸ, ਨਿਬ੍ਬਚਨਾਦਿਵਿਭਾਵਨਾਵਿਸਿਟ੍ਠਾ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹਹਾਰਸ੍ਸ, ਸਭਾਗਧਮ੍ਮਵਸੇਨ, ਵਿਸਭਾਗਧਮ੍ਮਵਸੇਨ ਚ ਆਵਟ੍ਟਨਵਿਸਿਟ੍ਠਾ ਆਵਟ੍ਟਹਾਰਸ੍ਸ, ਭੂਮਿਵਿਭਾਗਾਦਿਵਿਸਿਟ੍ਠਾ ਵਿਭਤ੍ਤਿਹਾਰਸ੍ਸ, ਪਟਿਪਕ੍ਖਤੋ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਵਿਸਿਟ੍ਠਾ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਹਾਰਸ੍ਸ, ਪਰਿਯਾਯਵੇਵਚਨਵਿਸਿਟ੍ਠਾ ਵੇਵਚਨਹਾਰਸ੍ਸ, ਪਭਵਾਦਿਪਞ੍ਞਾਪਨਵਿਸਿਟ੍ਠਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਹਾਰਸ੍ਸ, ਖਨ੍ਧਾਦਿਮੁਖੇਹਿ ਓਤਰਣਵਿਸਿਟ੍ਠਾ ਓਤਰਣਹਾਰਸ੍ਸ, ਪਦਪਦਤ੍ਥਪਞ੍ਹਾਰਮ੍ਭਸੋਧਨਵਿਸਿਟ੍ਠਾ ਸੋਧਨਹਾਰਸ੍ਸ, ਸਾਮਞ੍ਞਵਿਸੇਸਨਿਦ੍ਧਾਰਣਵਿਸਿਟ੍ਠਾ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਹਾਰਸ੍ਸ, ਪਚ੍ਚਯਧਮ੍ਮੇਹਿ ਪਰਿਕ੍ਖਰਣਵਿਸਿਟ੍ਠਾ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਹਾਰਸ੍ਸ, ਪਹਾਤਬ੍ਬਭਾਵੇਤਬ੍ਬਤਾਨਿਦ੍ਧਾਰਣਵਿਸਿਟ੍ਠਾ ਸਮਾਰੋਪਨਹਾਰਸ੍ਸ ਪਦਤ੍ਥਾ। **"ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਸ੍ਸ ਸਭਾਵਨਿਰੁਤ੍ਤਿਤਾ, ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਾਦੀਹਿ ਅਵਿਲੋਮਨਂ ਯੁਤ੍ਤਭਾਵੋ**"ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਅਸਭਾਵਨਿਰੁਤ੍ਤਿਤਾ, ਸੁਤ੍ਤਾਦੀਹਿ ਵਿਲੋਮਨਞ੍ਚ ਅਯੁਤ੍ਤਭਾਵੋਤਿ ਦੀਪੇਤਿ, ਤੇਨ ਯੁਤ੍ਤਾਯੁਤ੍ਤੀਨਂ ਹੇਤੁਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

੪. **ਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਾਦੀ**ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਸਪ੍ਪੁਰਿਸੂਪਨਿਸ੍ਸਯਾਦਿਸਾਧਾਰਣਂ, ਅਸਾਧਾਰਣਞ੍ਚ ਦੇਯ੍ਯਪਟਿਗ੍ਗਾਹਕਾਦਿਂ ਸਙ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। **ਸਮ੍ਭਵਤੋ**ਤਿ ਯਥਾਰਹਂ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਨੁਰੂਪਂ। **ਯਾਵ ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ **ਸਬ੍ਬਂ** ਨਾਮ ਪਦੇਸਸਬ੍ਬਂ, ਨ ਸਬ੍ਬਸਬ੍ਬਨ੍ਤਿ। ਅਯਞ੍ਹਿ **ਸਬ੍ਬ**ਸਦ੍ਦੋ ਯਥਾ ਪਠਮਵਿਕਪ੍ਪੇ ਸੁਤ੍ਤੇ ਆਗਤਧਮ੍ਮਵਸੇਨ ਪਦੇਸਵਿਸਯੋ, ਏਵਂ ਦੁਤਿਯਵਿਕਪ੍ਪੇ ਪਦਟ੍ਠਾਨਪਦਟ੍ਠਾਨਿਕਨਿਦ੍ਧਾਰਣੇਨ ਤਂਤਂਪਕਰਣਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਧਮ੍ਮਗ੍ਗਹਣਤੋ ਪਦੇਸਵਿਸਯੋ ਏਵ, ਨ ਅਨਵਸੇਸਧਮ੍ਮਵਿਸਯੋਤਿ। ਸੁਤ੍ਤਾਗਤਧਮ੍ਮਾਨਂ ਯਾਨਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਾਨਿ, ਤੇਸਞ੍ਚ ਯਾਨੀਤਿ ਏਵਂ ਕਾਰਣਪਰਮ੍ਪਰਾਨਿਦ੍ਧਾਰਣਲਕ੍ਖਣੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨਹਾਰੋ, ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਹਾਰੋ ਪਨ ਸੁਤ੍ਤਾਗਤਧਮ੍ਮਾਨਂ ਤਂਤਂਪਚ੍ਚਯੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਪਟਿਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਤਾਵਿਸੇਸਵਿਭਾਵਨਲਕ੍ਖਣੋਤਿ ਸਤਿਪਿ ਕਾਰਣਵਿਚਾਰਣਭਾਵੇ ਅਯਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਹਾਰਪਰਿਕ੍ਖਾਰਹਾਰਾਨਂ ਵਿਸੇਸੋ।

੫. ਯਥਾ ''ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣਸਮਾਨਪਦੇ''ਤਿਆਦੀਸੁ ਏਕਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੇ **ਸਮਾਨ**ਸਦ੍ਦੋ, ਏਵਂ ਏਕਰਸਟ੍ਠੇਨ ਭਾਵਨਾ ''ਏਕੁਪ੍ਪਾਦਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਕਥਾ॰ ੪੭੩) ਵਿਯ **ਏਕਲਕ੍ਖਣਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ **ਏਕ**ਸਦ੍ਦੋ ਸਮਾਨਤ੍ਥੋਤਿ ਆਹ **"ਸਮਾਨਲਕ੍ਖਣਾ"**ਤਿ। **ਸਂਵਣ੍ਣਨਾਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਕਮ੍ਮਤ੍ਥੇ **ਅਨ**-ਸਦ੍ਦੋ, ਸਂਵਣ੍ਣੇਤਬ੍ਬਤਾਵਸੇਨਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਲਕ੍ਖਣਾ**ਤਿ ਉਪਲਕ੍ਖਣਾ। ''ਨਾਨਤ੍ਤਕਾਯਨਾਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਿਨੋ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੪੧, ੩੫੭, ੩੫੯; ਅ॰ ਨਿ॰ ੯.੨੪), ਨਾਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਨਂ ਅਮਨਸਿਕਾਰਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ **ਸਹਚਾਰਿਤਾ** ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ। ਸਞ੍ਞਾਸਹਗਤਾ ਹਿ ਧਮ੍ਮਾ ਤਤ੍ਥ ਸਞ੍ਞਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਗਹਿਤਾ। ''ਦਦਂ ਮਿਤ੍ਤਾਨਿ ਗਨ੍ਥਤੀ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੪੬; ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੮੯) **ਸਮਾਨਕਿਚ੍ਚਤਾ**। ਪਿਯਵਚਨਤ੍ਥਚਰਿਯਾ ਸਮਾਨਤ੍ਤਤਾਪਿ ਹਿ ਤਤ੍ਥ ਮਿਤ੍ਤਗਨ੍ਥਨਕਿਚ੍ਚੇਨ ਸਮਾਨਕਿਚ੍ਚਾ ਗਯ੍ਹਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਗਹਵਤ੍ਥੁਭਾਵਤੋ। ''ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ ਵੇਦਨਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੨੬; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੧, ੩੯; ਮਹਾਵ॰ ੧; ਵਿਭ॰ ੨੨੫; ਉਦਾ॰ ੧; ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੨੪) **ਸਮਾਨਹੇਤੁਤਾ**। ਯਥਾ ਹਿ ਫਸ੍ਸੋ ਵੇਦਨਾਯ, ਏਵਂ ਸਞ੍ਞਾਦੀਨਮ੍ਪਿ ਸਹਜਾਤਾਦਿਨਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ ਏਵਾਤਿ ਤੇਪਿ ਸਮਾਨਹੇਤੁਤਾਯ ਵੁਤ੍ਤਾ ਏਵ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਥਾ ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਤਜ੍ਜਾਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸਜਾ ਚੇਤਨਾ''ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ੫), ''ਫੁਟ੍ਠੋ ਸਞ੍ਜਾਨਾਤਿ, ਫੁਟ੍ਠੋ ਚੇਤੇਤੀ''ਤਿਆਦਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੯੩)। ਏਵਂ ''ਤਣ੍ਹਾਪਚ੍ਚਯਾ ਉਪਾਦਾਨ''ਨ੍ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੨੬; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੧, ੩੯; ਮਹਾਵ॰ ੧; ਵਿਭ॰ ੨੨੫; ਉਦਾ॰ ੧; ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੨੪) ਏਵਮਾਦਿਪਿ ਉਦਾਹਰਿਤਬ੍ਬਂ। ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਮ॰

ਨਿ॰ ੩.੧੨੬; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੧, ੩੯; ਮਹਾਵ॰ ੧; ਵਿਭ॰ ੨੨੫; ਉਦਾ॰ ੧; ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੨੪) **ਸਮਾਨਫਲਤਾ** ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ। ਯਥਾ ਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਫਲਂ, ਏਵਂ ਤਣ੍ਹੁਪਾਦਾਦੀਨਮ੍ਪੀਤਿ ਤੇਪਿ ਤਤ੍ਥ ਗਹਿਤਾਵ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤੇਨਾਹ ''ਪੁਰਿਮਕਮ੍ਮਭਵਸ੍ਮਿਂ ਮੋਹੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਆਯੂਹਨਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ ਨਿਕਨ੍ਤਿ ਤਣ੍ਹਾ ਉਪਗਮਨਂ ਉਪਾਦਾਨ''ਨ੍ਤਿ। ''ਰੂਪਂ ਅਸ੍ਸਾਦੇਤਿ ਅਭਿਨਨ੍ਦਤਿ , ਤਂ ਆਰਬ੍ਭ ਰਾਗੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀ''ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੨੪) ਵੁਤ੍ਤੇ ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਵੇਦਨਾਦਯੋ ਵੁਤ੍ਤਾ ਏਵ ਹੋਨ੍ਤਿ ਸਮਾਨਾਰਮ੍ਮਣਭਾਵਤੋ। ਨ ਹਿ ਤੇਹਿ ਵਿਨਾ ਤਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥਿ। **ਏਵਮਾਦੀਹੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਅਤ੍ਥਪ੍ਪਕਰਣਲਿਙ੍ਗਸਦ੍ਦਨ੍ਤਰਸਨ੍ਨਿਧਾਨਸਾਮਤ੍ਥਿਯਾਦੀਨਮ੍ਪਿ ਸਙ੍ਗਹੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ। ਅਤ੍ਥਾਦਿਵਸੇਨਪਿ ਹਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਅਵੁਤ੍ਤਾਨਮ੍ਪਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਂ ਵਿਯ ਨਿਦ੍ਧਾਰਣਂ ਸਮ੍ਭਵਤੀਤਿ। **ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰੇਨਾ**ਤਿ ''ਵਧਕਟ੍ਠੇਨ ਏਕਲਕ੍ਖਣਾਨੀ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਪਾਲ਼ਿਯਂ, ''ਸਹਚਾਰਿਤਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਞ੍ਚ ਵੁਤ੍ਤੇਨ ਪਕਾਰੇਨ।

੬. ''ਫੁਸਨਟ੍ਠੇਨ ਫਸ੍ਸੋ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤ੍ਵਾ ਵਚਨਂ **ਨਿਬ੍ਬਚਨਂ,** ਤਂ ਪਨ ਪਦਸ੍ਸੇਵ, ਨ ਵਾਕ੍ਯਸ੍ਸਾਤਿ ਆਹ "**ਪਦਨਿਬ੍ਬਚਨ**"ਨ੍ਤਿ। ਅਧਿਪ੍ਪਾਯਨਿਦਾਨਾਨਿਪੇਤ੍ਥ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੁਖੇਨੇਵ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਨਿਬ੍ਬਚਨਪੁਬ੍ਬਾਪਰਸਨ੍ਧੀਸੁ ਵਤ੍ਤੁਬ੍ਬਮੇਵ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਆਹ "**ਵਿਸੇਸਤੋ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਦ੍ਵਾਰੇਨੇਵ ਅਤ੍ਥਪਰਿਯੇਸਨਾ**"ਤਿ। **ਪਵਤ੍ਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤਂ** ਅਜ੍ਝਾਸਯਾਦਿ।

੭. "**ਪਦਟ੍ਠਾਨੇ**"ਤਿ ਇਦਂ ਸੁਤ੍ਤੇ ਆਗਤਧਮ੍ਮਾਨਂ ਕਾਰਣਭੂਤੇਪਿ ਧਮ੍ਮੇ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤ੍ਵਾ ਸਭਾਗਤੋ, ਵਿਸਭਾਗਤੋ ਚ ਆਵਟ੍ਟਨਂ ਕਾਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਨ ਤਨ੍ਨਿਵਸੇਨ। ਤਸ੍ਮਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਨਿਦ੍ਧਾਰਣਾਯ ਵਿਨਾਪਿ ਆਵਟ੍ਟਨਂ ਯੁਤ੍ਤਮੇਵਾਤਿ ਸਿਦ੍ਧਂ ਹੋਤਿ। ਪਦਸ੍ਸ ਵਾ ਸਦ੍ਦਪਵਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਂ **ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ** ਪਦਤ੍ਥੋ। ਏਤਸ੍ਮਿਂ ਪਕ੍ਖੇ ''ਆਰਮ੍ਭਥ ਨਿਕ੍ਕਮਥਾਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮੫; ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੨੯; ਪੇਟਕੋ॰ ੩੮; ਮਿ॰ ਪ॰ ੫.੧.੪) ਵੀਰਿਯਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨ''ਨ੍ਤਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੨੯) ਏਤ੍ਥ ਯ੍ਵਾਯਮਾਰਮ੍ਭਧਾਤੁਆਦਿਕੋ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਤਂ ਵੀਰਿਯਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਪਵਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਂ ਵੀਰਿਯਸਦ੍ਦਾਭਿਧੇਯ੍ਯੋ ਅਤ੍ਥੋਤਿ ਏਵਮਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਸੇਸੇਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। **ਸੇਸਕਂ** ਨਾਮਗਹਿਤਤੋ ਇਤਰਂ, ਤਂ ਪਨ ਤਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖਭੂਤਂ ਵਾ ਸਿਯਾ, ਅਞ੍ਞਂ ਵਾਤਿ ਆਹ "**ਵਿਸਭਾਗਤਾਯ ਅਗ੍ਗਹਣੇਨ** ਵਾ"ਤਿ। **ਸਂਵਣ੍ਣਨਾਯ ਯੋਜੇਨ੍ਤੋ**ਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਵਿਸਭਾਗਧਮ੍ਮਨਿਦ੍ਧਾਰਣਭੂਤੇਨ ਅਤ੍ਥਕਥਨੇਨ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਯੋਜੇਨ੍ਤੋ। ਤੇਨਾਹ "**ਦੇਸਨਾ**"ਨ੍ਤਿ। "**ਪਟਿਪਕ੍ਖੇ**"ਤਿ ਇਦਂ ਨਿਦਸ੍ਸਨਮਤ੍ਤਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ ਸਭਾਗਧਮ੍ਮਵਸੇਨਪਿ ਆਵਟ੍ਟਨਸ੍ਸ ਇਚ੍ਛਿਤਤ੍ਤਾ।

੮. **ਨਾਮਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਸਾਧਾਰਣਨਾਮਵਸੇਨ। ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਪਨ ''ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਨਿਯਤਾਨਂ ਸਤ੍ਤਾਨਂ, ਅਨਿਯਤਾਨਞ੍ਚ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਦਸ੍ਸਨਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਕਿਲੇਸਾ ਸਾਧਾਰਣਾ''ਤਿਆਗਤਤ੍ਤਾ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੩੪) "**ਦਸ੍ਸਨਪਹਾਤਬ੍ਬਾਦਿਨਾਮਵਸੇਨਾ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਵਤ੍ਥੁਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਸਤ੍ਤਸਨ੍ਤਾਨਵਸੇਨ। ਸੋ ਹਿ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਤਾਯ ਇਧ ''ਵਤ੍ਥੁ''ਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤੋ। ਤੇਨਾਹ – ''ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸ, ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦਾ ਸਾਧਾਰਣਾ''ਤਿਆਦਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੩੪)। **ਵੁਤ੍ਤਵਿਪਰਿਯਾਯੇਨਾ**ਤਿ ਨਾਮਤੋ, ਵਤ੍ਥੁਤੋ ਚ ਆਵੇਣਿਕਤਾਯ। ਤਂਤਂਮਗ੍ਗਫਲਟ੍ਠਾਨਞ੍ਹਿ ਤਂਤਂਮਗ੍ਗਫਲਟ੍ਠਤਾ, ਭਬ੍ਬਾਨਂ ਭਬ੍ਬਤਾ, ਅਭਬ੍ਬਾਨਂ ਅਭਬ੍ਬਤਾ ਅਸਾਧਾਰਣਾ।

੯. "**ਭਾਵਿਤੇ**"ਤਿ ਇਦਂ ਭਾਵਨਾਕਿਰਿਯਾਯ ਉਪਲਕ੍ਖਣਂ, ਨ ਏਤ੍ਥ ਕਾਲਵਚਨਿਚ੍ਛਾਤਿ ਆਹ "**ਭਾਵੇਤਬ੍ਬੇਤਿ ਅਤ੍ਥੋ**"ਤਿ। ਭਾਵਨਾ ਚੇਤ੍ਥ ਆਸੇਵਨਾਤਿ, ਕੁਸਲਸਦ੍ਦੋਪਿ ਅਨਵਜ੍ਜਟ੍ਠੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ । **ਪਟਿਪਕ੍ਖਤੋ**ਤਿ ਵਿਪਕ੍ਖਤੋ। ਵਿਸਦਿਸੂਦਾਹਰਣੇਨ ਬ੍ਯਤਿਰੇਕਤੋ ਯਥਾਧਿਪ੍ਪੇਤਧਮ੍ਮਪ੍ਪਤਿਟ੍ਠਾਨਾ ਹੇਸਾ।

੧੦. **ਪਦਤ੍ਥਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਪਦਾਭਿਧੇਯ੍ਯਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ, ਸਭਾਵਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਾ।

**ਨਿਕ੍ਖੇਪੋ** ਦੇਸਨਾ। **ਪਭਵੋ** ਸਮੁਦਯੋ।

੧੨. "**ਅਵੁਤ੍ਤਾਨਮ੍ਪਿ ਸਙ੍ਗਹੋ**"ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਅਵੁਤ੍ਤਸਮੁਚ੍ਚਯਤ੍ਥੋ **ਚ**-ਸਦ੍ਦੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

**੧੩**. “**ਗਾਥਾਰੁਲ਼੍ਹੇ**”ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਾਲ਼ਿਆਗਤੋਵ ਪਞ੍ਹੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ, ਨ ਇਤਰੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤੇਨਾਹ “**ਬੁਦ੍ਧਾਦੀਹਿ ਬਜਾਕਤੇ**”ਤਿ। **ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਆਰਦ੍ਧਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ, ਤੇਨ ਆਰਮ੍ਭਸੋਧਨਸ੍ਸ ਵਿਸਯਮਾਹ। ਏਤ੍ਥ ਚ ਅਤ੍ਥਦ੍ਵਾਰੇਨੇਵ ਪਦਪੁਚ੍ਛਾਸੋਧਨਮ੍ਪਿ ਕਰੀਯਤੀਤਿ ਪੁਨ “**ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸਾ**”ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਅਥ ਵਾ **ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤਮ੍ਹੀ**ਤਿ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨੇ। ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਸੋਧਨੇਨ ਹਿ ਪਞ੍ਹਾਸੋਧਨੰ। **ਪਞ੍ਹੇ**ਤਿ ਪੁਚ੍ਛਾਯੰ। **ਗਾਥਾਯ**ਨ੍ਤਿ ਉਪਲਕ੍ਖਣੰ, ਤੇਨ ਗਾਥਾਯੰ, ਸੁਤ੍ਤਗੇਯ੍ਯਾਦੀਸੁ ਚਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। **ਯਮਾਰਬ੍ਭਾ**ਤਿ ਯੰ ਸੀਲਾਦਿਮਾਰਬ੍ਭ ਗਾਥਾਦੀਸੁ ਦੇਸਿਤੰ, ਤਸ੍ਮਿੰ ਆਰਮ੍ਭੇਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਪੁਚ੍ਛਿਤਾ**ਤਿ ਪੁਚ੍ਛਾਕਾਰਿਨੀ, ‘‘ਕਾ ਏਤ੍ਥ ਪਦਸੁਦ੍ਧਿ, ਕਾ ਪਞ੍ਹਾਸੁਦ੍ਧਿ, ਕਾ ਆਰਮ੍ਭਸੁਦ੍ਧੀ’’ਤਿ ਏਵੰ ਪੁਚ੍ਛਾਕਾਰਿਨੀ ਪੁਚ੍ਛੰ ਕਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਿਤਾ ਸੁਦ੍ਧਾਸੁਦ੍ਧਪਰਿਕ੍ਖਾਤਿ ਯੋਜਨਾ।

**੧੪**. **ਨ ਵਿਕਪ੍ਪਯਿਤਬ੍ਬਾ**ਤਿ ਯਥਾ ਲੋਕੇ ‘‘ਜਾਤਿ ਸਾਮਞ੍ਞੰ, ਭੇਦੋ ਸਾਮਞ੍ਞੰ, ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ ਸਾਮਞ੍ਞ’’ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਸਾਮਞ੍ਞੰ ਜਾਤਿਆਦਿੰ, ਤਬ੍ਬਿਧੁਰਞ੍ਚ ਵਿਸੇਸੰ ਵਿਕਪ੍ਪੇਨ੍ਤਿ ਪਰਿਕਪ੍ਪੇਨ੍ਤਿ, ਏਵੰ ਨ ਵਿਕਪ੍ਪਯਿਤਬ੍ਬਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਯਦਾ ਯੋ ਕਾਲਵਿਸੇਸੋ ‘‘ਸ੍ਵੇ’’ਤਿ ਲਦ੍ਧਵੋਹਾਰੋ, ਤਦਾ ਸੋ ਤੰਦਿਵਸਾਤਿਕ੍ਕਮੇ ‘‘ਅਜ੍ਜਾ’’ਤਿ, ਪੁਨ ਤੰਦਿਵਸਾਤਿਕ੍ਕਮੇ ‘‘ਹਿਯ੍ਯੋ’’ਤਿ ਵੋਹਰੀਯਤੀਤਿ ਅਨਵਟ੍ਠਿਤਸਭਾਵਾ ਏਤੇ ਕਾਲਵਿਸੇਸਾ। ਦਿਸਾਯਪਿ ‘‘ਏਕੰ ਅਵਧਿੰ ਅਪੇਕ੍ਖਿਤ੍ਵਾ ਪੁਰਤ੍ਥਿਮਾ ਦਿਸਾ, ਤਤੋ ਅਞ੍ਞੰ ਅਪੇਕ੍ਖਿਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਛਿਮਾ ਨਾਮ ਹੋਤੀ’’ਤਿਆਦਿਨਾ ਅਨਵਟ੍ਠਿਤਸਭਾਵਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। **ਜਾਤਿਆਦਿਅਪੇਕ੍ਖਾਯਾ**ਤਿ ਜਾਤਿਆਦਿਦੁਕ੍ਖਵਿਸੇਸਾਪੇਕ੍ਖਾਯ। **ਸਚ੍ਚਾਪੇਕ੍ਖਾਯਾ**ਤਿ ਸਚ੍ਚਸਾਮਞ੍ਞਾਪੇਕ੍ਖਾਯ। ‘‘ਤਞ੍ਹਾ’’ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਮਾਨੰ ਕਾਮਤਞ੍ਹਾਦਿਅਪੇਕ੍ਖਾਯ ਸਾਮਞ੍ਞਮ੍ਪਿ ਸਮਾਨੰ ਸਚ੍ਚਾਪੇਕ੍ਖਾਯ ਵਿਸੇਸੋ ਹੋਤੀਤਿ ਏਵਮਾਦਿੰ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ “**ਏਸ ਨਯੋ ਸਮੁਦਯਾਦੀਸੁਪੀ**”ਤਿ।

**੧੬**. **ਏਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਏਤਸ੍ਮਿੰ ਬੁਦ੍ਧਵਚਨੇ। ਤੇਨਾਹ “**ਸਿਕ੍ਖਤ੍ਤਯਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸਾ**”ਤਿਆਦਿ। ਯਥਾਰੁਤੰ ਯਥਾਕਥਿਤੰ ਸਦ੍ਦਤੋ ਅਧਿਗਤੰ ਨਿਦ੍ਧਾਰਿਤੰ, ਨ ਅਤ੍ਥਪ੍ਪਕਰਣਲਿਙ੍ਗਸਦ੍ਦਨ੍ਤਰਸਨ੍ਨਿਧਾਨਾਦਿਪ੍ਪਮਾਣਨ੍ਤਰਾਧਿਗਤੰ । “**ਅਤ੍ਥਤੋ ਦਸ੍ਸਿਤਾ**”ਤਿ ਇਦੰ ਯਸ੍ਮਿੰ ਸੁਤ੍ਤੇ ਭਾਵਨਾਵ ਕਥਿਤਾ, ਨ ਪਹਾਨੰ, ਤੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤੰ।

**ਨਯਸਙ੍ਖੇਪਵਣ੍ਣਨਾ**

**੧੭**. **ਤਞ੍ਹਾਵਿਜ੍ਜਾਹਿ** ਕਰਣਭੂਤਾਹਿ। ਸੰਕਿਲੇਸੋ ਪਕ੍ਖੋ ਏਤਸ੍ਸਾਤਿ **ਸੰਕਿਲੇਸਪਕ੍ਖੋ,** ਸੰਕਿਲੇਸਪਕ੍ਖਿਕੋ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥੋ, ਤਸ੍ਸ ਨਯਨਲਕ੍ਖਣੋਤਿ ਯੋਜਨਾ। ਵੋਦਾਨਪਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥਸ੍ਸਾਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨਿਯਾ, ਬਲਵਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਚ ਦੁਕ੍ਖਾਦੀਸੁ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਤਾਦੀਨਿ ਮਗ੍ਗਾਨੁਗੁਣੋ ਗਹਣਾਕਾਰੋ **ਅਨੁਗਾਹਣਨਯੋ**। ਯਦਿ ਏਵੰ ਕਥੰ ਨਯੋਤਿ ਆਹ “**ਤਸ੍ਸ ਪਨਾ**”ਤਿਆਦਿ। ਤਤ੍ਥ “**ਨਯਵੋਹਾਰੋ**”ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਨਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਨਯੋਤਿ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

**੧੮**. **ਬਾਧਕਾਦਿਭਾਵਤੋ**ਤਿ ਬਾਧਕਪਭਵਸਨ੍ਤਿਨਿਯ੍ਯਾਨਭਾਵਤੋ। **ਅਞ੍ਞਥਾਭਾਵਾਭਾਵੇਨਾ**ਤਿ ਅਬਾਧਕਅਪ੍ਪਭਵਅਸਨ੍ਤਿ ਅਨਿਯ੍ਯਾਨਭਾਵਾਭਾਵੇਨ। **ਸਚ੍ਚਸਭਾਵਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਅਮੁਸਾਸਭਾਵਤ੍ਤਾ। **ਅਵਿਸੰਵਾਦਨਤੋ**ਤਿ ਅਰਿਯਸਭਾਵਾਦਿਭਾਵਸ੍ਸ ਨ ਵਿਸੰਵਾਦਨਤੋ ਏਕਨ੍ਤਿਕਤ੍ਤਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

**੧੯**. **ਸੰਕਿਲਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਾ**ਤਿ ਸੰਕਿਲੇਸਸਮਨ੍ਨਾਗਤਾ ਧਮ੍ਮਾ **ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਨਯਕੋਵਿਦਾ**ਤਿ ਸਚ੍ਚਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਾਦਿਧਮ੍ਮਨਯਕੁਸਲਾ, ਏਕਤ੍ਤਾਦਿਨਯਕੁਸਲਾ ਵਾ।

**੨੦**. **ਅਤ੍ਥਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨੇਸੂ**ਤਿ ‘‘ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਕੁਸਲਾ’’ਤਿਆਦਿਨਾ (ਧ॰ ਸ॰ ੧) ਸੁਤ੍ਤੇ ਕਤਪਞ੍ਹਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨੇਸੁ ਚੇਵ ਅਟ੍ਠਕਥਾਯ ਕਤਅਤ੍ਥਸੰਵਣ੍ਣਨਾਸੁ ਚ। “**ਵੋਦਾਨਿਯਾ**”ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਅਨਵਜ੍ਜਧਮ੍ਮਾ ਇਧ ਕੁਸਲਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ, ਨ ਸੁਖਵਿਪਾਕਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਨਯਸ੍ਸ ਯੋਜਨਤ੍ਥੰ ਮਨਸਾ ਵੋਲੋਕਯਤੇਤਿ ਯੋਜਨਾ।

**੨੧**. ਯਦਿ ਕਰਣਭੂਤੰ, ਕਥੰ ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਨੁਰਾਭਾਵੋਤਿ ਆਹ **"ਯੇਨ ਹੀ"**ਤਿਆਦਿ। ਦਿਸਾਭੂਤਧਮ੍ਮਾਨੰ ਵੋਲੋਕਯਨਸਮਾਨਯਨਭਾਵਤੋ ਵੋਹਾਰਭੂਤੋ, ਕਮ੍ਮਭੂਤੋ ਚ ਨਯੋ, ਨ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਾਦਯੋ ਵਿਯ ਅਤ੍ਥਭੂਤੋਤਿ **"ਵੋਹਾਰਨਯੋ, ਕਮ੍ਮਨਯੋ"**ਤਿ ਚ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

### ਦ੍ਵਾਦਸਪਦਵਣ੍ਣਨਾ

**੨੩**. **ਅਪਰਿਯੋਸਿਤੇ ਪਦੇ**ਤਿ ਉਚ੍ਚਾਰਣਵੇਲਾਯੰ ਪਦੇ ਅਸਮਤ੍ਤੇ, ਵਿਪ੍ਪਕਤੇਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਪਰਿਯੋਸਿਤੇ ਹਿ ''ਪਦ''ਨ੍ਤ੍ਵੇ ਸਮਞ੍ਞਾ ਸਿਯਾ, ਨ ''ਅਕ੍ਖਰ''ਨ੍ਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਪਦਸ੍ਸ ਵੇਵਚਨਤਾਯ ਅਤ੍ਥਵਸੇਨ ਪਰਿਯਾਯੰ ਖਰਨ੍ਤੰ ਸਞ੍ਚਰਨ੍ਤੰ ਵਿਯ ਹੋਤਿ, ਨ ਏਵੰ ਵਣ੍ਣੋ ਅਵੇਵਚਨਤ੍ਤਾਤਿ ਆਹ **ਪਰਿਯਾਯਵਸੇਨ ਅਕ੍ਖਰਣਤੋ**"ਤਿ। **ਨ ਹਿ ਵਣ੍ਣਸ੍ਸ ਪਰਿਯਾਯੋ ਵਿਜ੍ਜਤੀ**"ਤਿ ਇਦੰ ਅਕਾਰਾਦਿਵਣ੍ਣਵਿਸੇਸੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ, ਨ ਵਣ੍ਣਸਾਮਞ੍ਞੰ। ਤਸ੍ਸ ਹਿ ਵਣ੍ਣੋ ਅਕ੍ਖਰਨ੍ਤਿ ਪਰਿਯਾਯੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਏਵਾਤਿ।

ਅਕ੍ਖਰਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੰ ਵਤ੍ਵਾ ਤਪ੍ਪਸਙ੍ਗੇਨ ਵਣ੍ਣਸਦ੍ਦਸ੍ਸਪਿ ਵਤ੍ਤੁੰ **"ਕੇਨਟ੍ਠੇਨ ਵਣ੍ਣੋ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ ਨਨੁ ਪਦੇਨ, ਵਾਕ੍ਯੇਨ ਵਾ ਅਤ੍ਥੋ ਸੰਵਣ੍ਣੀਯਤਿ, ਨ ਅਕ੍ਖਰੇਨਾਤਿ ਚੋਦਨੰ ਮਨਸਿ ਕਤ੍ਵਾ ਆਹ **"ਵਣ੍ਣੋ ਏਵ ਹੀ"**ਤਿਆਦਿ। **ਪਦਾਦਿਭਾਵੇਨਾ**ਤਿ ਪਦਵਾਕ੍ਯਭਾਵੇਨ। **ਯਥਾਸਮ੍ਬਨ੍ਧ**ਨ੍ਤਿ ਯਥਾਸਙ੍ਕੇਤੰ। **ਅਯੰ**-ਸਦ੍ਦੋ ਇਮਸ੍ਸਤ੍ਥਸ੍ਸ ਵਾਚਕੋ, ਅਯੰ ਅਤ੍ਥੋ ਇਮਸ੍ਸ ਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਵਚਨੀਯੋਤਿ ਯਥਾਗਹਿਤਸਙ੍ਕੇਤਾਨੁਰੂਪੰ ਸਦ੍ਦਤ੍ਥਾਨੰ ਵਾਚਕਵਚਨੀਯਭਾਵੋ। ਅਥ ਵਾ ਯ੍ਵਾਯੰ ਸਦ੍ਦਤ੍ਥਾਨੰ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ ਅਵਿਨਾਭਾਵੋ, ਸੋ **ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ**। ਤਦਨੁਰੂਪੰ ਏਕਕ੍ਖਰੰ ਨਾਮਪਦੰ ''ਮਾ ਏਵੰ ਮਞ੍ਞਸੀ''ਤਿਆਦੀਸੁ **ਮਾ**-ਕਾਰਾਦਿ। **ਕੇਚੀ**ਤਿ ਅਭਯਗਿਰਿਵਾਸਿਨੋ। ਤੇ ਹਿ ਅਭਿਧਮ੍ਮਦੇਸਨੰ ''ਮਨਸਾਦੇਸਨਾ''ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ, ਯਤੋ ਰਾਹੁਲਾਚਰਿਯੋ ''ਵਿਸੁਦ੍ਧਕਰੁਣਾਨੰ ਮਨਸਾਦੇਸਨਾ ਵਾਚਾਯ ਅਕ੍ਖਰਣਤੋ ਅਕ੍ਖਰਸਞ੍ਞਿਤਾ''ਤਿ ਆਹ।

**ਸਤ੍ਵਪ੍ਪਧਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਦੱਬਪ੍ਪਧਾਨੰ। ਨਾਮਪਦੇ ਹਿ ਦੱਬਮਾਵਿਭੂਤਰੂਪੰ, ਕਿਰਿਯਾ ਅਨਾਵਿਭੂਤਰੂਪਾ ਯਥਾ ''ਫਸ੍ਸੋ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੨੬; ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੨.੧, ੩੯; ਮਹਾਵ॰ ੧; ਵਿਭ॰ ੨੨੫; ਉਦਾ॰ ੧; ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੨੪)। ਆਖ੍ਯਾਤਪਦੇ ਪਨ ਕਿਰਿਯਾ ਆਵਿਭੂਤਰੂਪਾ, ਦੱਬਮਨਾਵਿਭੂਤਰੂਪੰ ਯਥਾ ''ਫੁਸਤੀ''ਤਿ। ਤੇਨ ਨੇਸੰ ਸਤ੍ਵਕਿਰਿਯਾਪ੍ਪਧਾਨਤਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। **ਕਿਰਿਯਾਵਿਸੇਸਗ੍ਗਹਣਨਿਮਿਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਕਿਰਿਯਾਵਿਸੇਸਾਵਬੋਧਹੇਤੁ ਕਿਰਿਯਾਵਿਸੇਸਦੀਪਨਤੋ, ਯਥਾ ''ਚਿਰਪ੍ਪਵਾਸਿ''ਨ੍ਤਿ (ਧ॰ ਪ॰ ੨੧੯) ਏਤ੍ਥ **ਪ**-ਸਦ੍ਦੋ ਵਸਨਕਿਰਿਯਾਯ ਵਿਯੋਗਵਿਸਿਟ੍ਠਤੰ ਦੀਪੇਤਿ। ''ਏਵੰ ਮਨਸਿ ਕਰੋਥ, ਮਾ ਏਵੰ ਮਨਸਾਕਤ੍ਥਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ ਕਿਰਿਯਾਵਿਸੇਸਸ੍ਸ ਜੋਤਕੋ **ਏਵੰ**-ਸਦ੍ਦੋ। ''ਏਵੰਸੀਲਾ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੪੨) ਏਵੰਧਮ੍ਮਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੩; ਮ॰ ਨਿ॰ ੩. ੧੯੮; ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੫.੩੭੮) ਸਤ੍ਵਵਿਸੇਸਸ੍ਸ। ਏਵੰ ਸੇਸਨਿਪਾਤਪਦਾਨਮ੍ਪੀਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਤੇਨਾਹ **"ਕਿਰਿਯਾਯ...ਪੇ॰... ਨਿਪਾਤਪਦ"**ਨ੍ਤਿ।

**ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਵੁਤ੍ਤੰ,** ਕਿੰ ਪਨ ਤਨ੍ਤਿ ਆਹ **"ਪਦਾਭਿਹਿਤ"**ਨ੍ਤਿ। ਅਥ ਵਾ **ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਵੁਤ੍ਤੰ,** ਯੋ ਅਕ੍ਖਰੇਹਿ ਸਙ੍ਕਾਸਿਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। **ਪਦਾਭਿਹਿਤੰ** ਪਦੇਹਿ ਕਥਿਤੰ, ਯੋ ਪਦੇਹਿ ਪਕਾਸਿਤੋਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਦੁਭਯੰ, ਯਦਿ ਪਦਸਮੁਦਾਯੋ ਵਾਕ੍ਯੰ, ਤਸ੍ਸ ਕੋ ਪਰਿਚ੍ਛੇਦੋ। ਯਾਵਤਾ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਤ੍ਥਪਰਿਯੋਸਾਨੰ, ਤਾਵਤਾ ਏਕਵਾਕ੍ਯਨ੍ਤਿਪਿ ਵਦਨ੍ਤਿ, ਬਹੂਪੇਤ੍ਥ ਪਕਾਰੇ ਵਣ੍ਣੇਨ੍ਤਿ। ਕਿੰ ਤੇਹਿ, ਸਾਖ੍ਯਾਤੰ ਸਾਬ੍ਯਯੰ ਸਕਾਰਕੰ ਸਵਿਸੇਸਨੰ ''ਵਾਕ੍ਯ''ਨ੍ਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੰ। ਨਨੁ ਚ ਪਦੇਨਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਬ੍ਯਞ੍ਜੀਯਤੀਤਿ ਚੋਦਨੰ ਮਨਸਿ ਕਤ੍ਵਾ ਆਹ **"ਪਦਮਤ੍ਤਸ੍ਸਵਨੇਪਿ ਹੀ"**ਤਿਆਦਿ। ਆਕਾਰੇਸੁ ਵਾਕ੍ਯਵਿਭਾਗੇਸੁ ਅਭਿਹਿਤੰ ਕਥਿਤੰ ਨਿਬ੍ਬਚਨੰ **ਆਕਾਰਾਭਿਹਿਤੰ ਨਿਬ੍ਬਚਨੰ। "ਅਭਿਹਿਤ**ਨ੍ਤਿ ਚ ਪਾਲ਼ਿਆਗਤ''ਨ੍ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ।

''ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ ਮਗ੍ਗਤਿ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਤ੍ਥਿਕੇਹਿ ਵਾ ਮਗ੍ਗੀਯਤਿ, ਕਿਲੇਸੇ ਵਾ ਮਾਰੇਨ੍ਤੋ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ **ਮਗ੍ਗੋ**"ਤਿਆਦਿਨਾ (ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧੬) ਨਿਬ੍ਬਚਨਾਨੰ ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ। ਤੰਨਿਦ੍ਦੇਸਕਥਨਤ੍ਤਾ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥਮਾਹ **"ਨਿਬ੍ਬਚਨਵਿਤ੍ਥਾਰੋ ਨਿਰਵਸੇਸਦੇਸਨਤ੍ਤਾ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ"**ਤਿ। **ਪਦੇਹੀ**ਤਿ ਵਾਕ੍ਯਾਵਯਵਭੂਤੇਹਿ, ਵਾਕ੍ਯਤੋ ਵਿਭਜ੍ਜਮਾਨੇਹਿ ਵਾ ਆਖ੍ਯਾਤਾਦਿਪਦੇਹਿ। ਤੇਨਾਹ **"ਵਾਕ੍ਯਸ੍ਸ ਵਿਭਾਗੋ"**ਤਿ, ਤਥਾ ਚਾਹ **"ਅਪਰਿਯੋਸਿਤੇ"**ਤਿਆਦਿ। ਅਪਰੇ ਪਨ ''ਪਕਤਿਪਚ੍ਚਯਲੋਪਾਦੇਸਾਦਿਵਸੇਨ ਅਕ੍ਖਰਵਿਭਾਗੋ **ਆਕਾਰੋ,** ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਨਯੇਨ

ਪਦਵਿਭਾਗੋ **ਨਿਬ੍ਬਚਨੰ,** ਵਾਕ੍ਯਵਿਭਾਗੋ **ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ। ਵਣ੍ਣਪਦਵਾਕ੍ਯਾਨਿ** ਹਿ ਅਵਿਭਤ੍ਤਾਨਿ, ਵਿਭਤ੍ਤਾਨਿ ਚ ਛ **ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਪਦਾਨੀ**”ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। **ਛਟ੍ਠੰ ਵਚਨ**ਨ੍ਤਿ ਛਟ੍ਠੰ ਪਦੰ। **ਕਾਤਬ੍ਬ**ਨ੍ਤਿ ‘‘ਅਕ੍ਖਰੰ ਪਦੰ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨੰ ਆਕਾਰੋ ਤਥੇਵ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਛਟ੍ਠਵਚਨ’’ਨ੍ਤਿ ਗਾਥਾਯੰ ਏਵੰ ਕਤ੍ਤਬ੍ਬੰ, ਸੰਵਣ੍ਣਨਾਵਸੇਨ ਵਾ ਆਕਾਰਪਦੰ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਕਾਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਸਬ੍ਬੋ ਸਦ੍ਦਵੋਹਾਰੋ ਵਿਭਤ੍ਤੇਹਿ, ਅਵਿਭਤ੍ਤੇਹਿ ਚ ਅਕ੍ਖਰਪਦਵਾਕ੍ਯੇਹੇਵ, ਤਦਞ੍ਞਪ੍ਪਕਾਰੋ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਆਹ **“ਯਾਨਿਮਾਨੀ”**ਤਿਆਦਿ।

**੨੪. ਕਾਸਨਾ**ਸਦ੍ਦੋ ਕਮ੍ਮਤ੍ਥੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ **“ਕਾਸੀਯਤੀ”**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਪਦੇਹਿ ਤਾਵ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਸਙ੍ਕਾਸਨਾ, ਪਕਾਸਨਾ ਚ ਹੋਤੁ, ਪਦਾਵਧਿਕਾਪਿ ਸੰਵਣ੍ਣਨਾ ਇਚ੍ਛਿਤਾਤਿ ਅਕ੍ਖਰੇਹਿ ਪਨ ਕਥਨ੍ਤਿ ਆਹ **“ਅਕ੍ਖਰੇਹਿ ਸੁਯ੍ਯਮਾਨੇਹੀ”**ਤਿਆਦਿ। **ਪਦਤ੍ਥਸਮ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਪਦਾਭਿਧੇਯ੍ਯਅਤ੍ਥਾਵਬੋਧੋ। **“ਅਕ੍ਖਰੇਹਿ ਸਙ੍ਕਾਸੇਤੀ”**ਤਿਆਦਿਨਾ ਅਕ੍ਖਰਕਰਣੰ ਸਙ੍ਕਾਸਨਭੂਤੰ ਉਗ੍ਘਟਨਕਿਰਿਯੰ ਵਦਨ੍ਤੇਨ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੋ ਅਤ੍ਥੋ ਸਾਧਿਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ **“ਤਥਾ ਹੀ”**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤੰ।

**ਵਿਭਜਨੁਤ੍ਤਾਨੀਕਮ੍ਮਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਏਕਤ੍ਤਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਸਮਾਹਾਰੋਤਿ ਅਯੰ ਦ੍ਵਨ੍ਦਸਮਾਸੋ। **ਉਭਯੇਨਾ**ਤਿ ‘‘ਵਿਵਰਣਾ, ਵਿਭਜਨਾ’’ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਦ੍ਵਯੇਨ। **ਏਤੇਹੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ **ਏ**ਵ-ਕਾਰੋ ਲੁਤ੍ਤਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋਤਿ ਆਹ **“ਏਤੇਹਿ ਏਵਾ”**ਤਿ। **“ਸਙ੍ਕਾਸਨਾ...ਪੇ॰... ਅਭਾਵਤੋ”**ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਯਥਾਧਿਪ੍ਪੇਤਅਨ੍ਨਾਵਧਾਰਣਫਲੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **ਉਗ੍ਘਟਨਾਦੀ**ਤਿ ਆਦਿਸਦ੍ਦੇਨ ਵਿਪਞ੍ਚਨਨਯਾਨਿ ਸਙ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ।

**੨੫. ਸਮ੍ਮਾ ਯੁਤ੍ਤੋ**ਤਿ ਸਮ੍ਮਾ ਅਵਿਪਰੀਤੰ, ਅਨਵਸੇਸਤੋ ਚ ਯੁਤ੍ਤੋ ਸਹਿਤੋ। ਤਥਾ ਹਿ ਵੁਤ੍ਤੰ **“ਅਨੂਨਾ”**ਤਿ। ਸਬ੍ਬੋ ਹਿ ਪਾਲ਼ਿਅਤ੍ਥੋ ਅਤ੍ਥਪਦਅਤ੍ਥਨਯੇਹਿ ਅਨਵਸੇਸਤੋ ਸਙ੍ਗਹਿਤੋ। ਤੇਨਾਹ **“ਸਬ੍ਬਸ੍ਸ ਹੀ”**ਤਿਆਦਿ।

**੨੬**. ਕਸ੍ਮਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਮੂਲਪਦਪਦਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਅਸਙ੍ਗਹਿਤਾਨੀਤਿ? ਪਦਤ੍ਥਨ੍ਤਰਾਭਾਵਤੋ। ਮੂਲਪਦਾਨਿ ਹਿ ਨਯਾਨੰ ਸਮੁਟ੍ਠਾਨਮਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਾਨੀਤਿ ਦਸ੍ਸਿਤੋਯੰ ਨਯੋ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤੰ **“ਇਤੋ ਵਿਨਿਮੁਤ੍ਤੋ ਕੋਚਿ ਨੇਤ੍ਤਿਪਦਤ੍ਥੋ ਨਤ੍ਥੀ”**ਤਿ।

**ਨੇਤ੍ਤਿਯਾ** ਕਾਰਣਭੂਤਾਯ। **ਹਾਰਾ ਸੰਵਣ੍ਣੇਤਬ੍ਬਾ**ਤਿ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸੰਵਣ੍ਣਨਾਵਸੇਨ ਹਾਰਾ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬਾ। **ਸ੍ਵਾਯ**ਨ੍ਤਿ ਸੋ ਅਯੰ ਸੰਵਣ੍ਣਨਾਕ੍ਕਮੋ। ਯੇਨ ਅਨੁਕ੍ਕਮੇਨ ਨੇਤ੍ਤਿਯੰ ਦੇਸਿਤਾ, ਤੇਨੇਵ ਸੁਤ੍ਤੇ ਅਤ੍ਥਸੰਵਣ੍ਣਨਾਵਸੇਨ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਾਤਿ। **ਏਵੰ ਸਿਦ੍ਧੇ**ਤਿ ਦੇਸਨਾਕ੍ਕਮੇਨੇਵ ਸਿਦ੍ਧੇ। **ਅਯੰ ਆਰਮ੍ਭੋ**ਤਿ ‘‘ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ ਪਠਮ’’ਨ੍ਤਿ ਏਵੰ ਪਵਤ੍ਤੋ ਆਰਮ੍ਭੋ। **ਇਮਮਤ੍ਥ**ਨ੍ਤਿ ਇਮੰ ਵੁਚ੍ਚਮਾਨਨਿਯਮਸਙ੍ਖਾਤੰ ਅਤ੍ਥੰ।

ਯਦਿ ਦੇਸਿਤਕ੍ਕਮੇਨੇਵ ਹਾਰਨਯਾ ਸੁਤ੍ਤੇ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਾ ਸਿਯੁੰ, ਕਿੰ ਸੋ ਕਮੋ ਕਾਰਣਨਿਰਪੇਕ੍ਖੋ, ਉਦਾਹੁ ਕਾਰਣਸਾਪੇਕ੍ਖੋਤਿ? ਕਿਞ੍ਚੇਤ੍ਥ – ਯਦਿ ਤਾਵ ਕਾਰਣਨਿਰਪੇਕ੍ਖੋ ਹਾਰਨਯਾਨੰ ਅਨੁਕ੍ਕਮੋ, ਅਨੇਕੇ ਅਤ੍ਥਾ ਵੁਚ੍ਚਮਾਨਾ ਅਵਸ੍ਸੰ ਏਕੇਨ ਕਮੇਨ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤੀਤਿ। ਏਵੰ ਸਨ੍ਤੇ ਯੇਨ ਕੇਨਚਿ ਕਮੇਨ ਸੁਤ੍ਤੇ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਾ ਸਿਯੁੰ, ਤਥਾ ਸਤਿ ਨਿਯਮੋ ਨਿਰਤ੍ਥਕੋ ਸਿਯਾ। ਅਥ ਕਾਰਣਸਾਪੇਕ੍ਖੋ, ਕਿੰ ਤੰ ਕਾਰਣਨ੍ਤਿ? ਇਤਰੋ ਕਾਰਣਗਵੇਸਨੰ ਅਕਤ੍ਵਾ ਅਤ੍ਥੋ ਏਵੇਤ੍ਥ ਗਵੇਸਿਤਬ੍ਬੋਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੇਨ **“ਨਾਯਮਨੁਯੋਗੋ ਨ ਕਤ੍ਥਚਿ ਅਨੁਕ੍ਕਮੇ ਨਿਵਿਸਤੀ”**ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ ‘‘ਨ ਪਨ ਮਯੰ ਦੇਵਾਨੰਪਿਯਸ੍ਸ ਮਨੋਰਥਵਿਘਾਤਾਯ ਚੇਤੇਮਾ’’ਤਿ ਕਮਕਾਰਣੰ ਵਿਚਾਰੇਨ੍ਤੋ **“ਅਪਿਚਾ”**ਤਿਆਦਿਨਾ ਦੇਸਨਾਹਾਰਸ੍ਸ ਤਾਵ ਆਦਿਤੋ ਦੇਸਨਾਯ ਕਾਰਣੰ ਪਤਿਟ੍ਠਪੇਤਿ। ਤਤ੍ਥ **ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾਯ ਨਿਸ੍ਸਯੋ** ਅਸ੍ਸਾਦਾਦੀਨਵਨਿਸ੍ਸਰਣਾਨਿ, ਸਰੀਰੰ ਆਣਤ੍ਤਿ। **ਪਕਤਿਯਾ** ਸਭਾਵੇਨ। ਨਿਦ੍ਧਾਰਣੇਨ ਵਿਨਾਪਿ **ਪਤਿਟ੍ਠਾਭਾਵਤੋ** ਨਿਸ੍ਸਯਭਾਵਤੋ।

**“ਤਥਾ ਹਿ ਵਕ੍ਖਤੀ”**ਤਿਆਦਿਨਾ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੰ ਅਤ੍ਥੰ ਪਾਕਟਤਰੰ ਕਰੋਤਿ। ਏਸ ਨਯੋ ਇਤਰੇਸੁਪਿ।

**ਵਿਚਯਾਨਨ੍ਤਰ**ਨ੍ਤਿ ਵਿਚਯਹਾਰਾਨਨ੍ਤਰੰ। ਸੇਸੇਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। **ਤਥਾ ਹੀ**ਤਿ ਲਕ੍ਖਣਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗੇ ਯੁਤ੍ਤਾਯੁਤ੍ਤਾਨੰ ਕਾਰਣਪਰਮ੍ਪਰਾਯ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਸਭਾਵਾਨੰ ਅਵੁਤ੍ਤਾਨਮ੍ਪਿ ਏਕਲਕ੍ਖਣਤਾਯ ਗਹਣੰ ਵੁਤ੍ਤੰ।

**ਅਤ੍ਥਤੋ ਨਿਦ੍ਧਾਰਿਤਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥਦ੍ਧਾਰਪੁਬ੍ਬਾਪਰਾਨੁਸਨ੍ਧਿਆਦਿਅਤ੍ਥਤੋ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਰਤੋ ਉਦ੍ਧਟਾਨਂ ਸਂਵਣ੍ਣਿਯਮਾਨਸੁਤ੍ਤੇ ਆਨੀਤਾਨਂ ਪਾਲ਼ਿਧਮ੍ਮਾਨਂ। ਸਦ੍ਦਤੋ, ਪਮਾਣਨ੍ਤਰਤੋ ਚ ਲਦ੍ਧਾਨਂ ਇਧ ਵਿਚਾਰੇਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਆਹ “**ਨਿਰਵਸੇਸਤੋ**”ਤਿ। **ਅਤ੍ਥਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਅਭਿਧੇਯ੍ਯਤ੍ਥਸ੍ਸ। **ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਸਭਾਵਧਮ੍ਮਸ੍ਸ। **ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਤਂ ਅਭਿਨਿਰੋਪੇਤੀ**ਤਿ ਤਸ੍ਮਿਂ ਤਸ੍ਮਿਂ ਅਤ੍ਥੇ, ਧਮ੍ਮੇ ਚ ਤਂ ਨਾਮਂ ਅਭਿਨਿਰੋਪੇਤਿ, ‘‘ਅਯਮੇਵਂਨਾਮੋ’’ਤਿ ਵੋਹਰਤਿ। ‘‘ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ, ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਾ’’ਤਿ ਪਦਦ੍ਵਯੇਨ ਸਾਮਞ੍ਞਤੋ ਅਤ੍ਥੋ, ਧਮ੍ਮੋ ਚ ਅਨਵਸੇਸੇਤ੍ਵਾ ਗਹਿਤੋਤਿ ਆਹ “**ਅਨਵਸੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨ**”ਨ੍ਤਿ, ਯਤੋ ਵੁਤ੍ਤਂ ‘‘ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥਾ’’ਤਿ। **ਤਥਾ**ਤਿ ਯਥਾ ਅਨਵਸੇਸਤ੍ਥਾਵਬੋਧਦੀਪਕਂ ਅਨਵਸੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨਂ ਕਤਂ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹਪਾਲ਼ਿਯਂ, ਏਵਂ **ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਗਬ੍ਭਮੁਪੇਤੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਅਸਦ੍ਦਵਤੀ ਅਤ੍ਥਾ ਪਵਤ੍ਤਿਵਸੇਨ ਲਬ੍ਭਮਾਨਾ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿ ਉਦ੍ਧਟਾਤਿ ਉਪਸਂਹਾਰਤ੍ਥੋ ਤਥਾ-ਸਦ੍ਦੋ।

**ਤੇਨੇਵਾ**ਤਿ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਰਸਂਸਨ੍ਦਨਸ੍ਸ ਸਭਾਗਵਿਸਭਾਗਧਮ੍ਮਨ੍ਤਰਾਵਟ੍ਟਨੂਪਾਯਭਾਵਤੋ ਏਵ। **ਯਤੋ**ਤਿ ਸਭਾਗਵਿਸਭਾਗਧਮ੍ਮਾਵਟ੍ਟਨਸ੍ਸ ਸਾਧਾਰਣਾਦਿਧਮ੍ਮਵਿਭਜਨੂਪਾਯਤ੍ਤਾ। **ਪਟਿਵਿਭਤ੍ਤਸਭਾਵੇ**ਤਿ ਪਟਿਭਾਗਭਾਵੇਨ ਵਿਭਤ੍ਤਸਭਾਵੇ।

**ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ**ਤਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖਤੋ ਪਰਿਵਤ੍ਤਿਤਧਮ੍ਮਾ। ਨ ਪਰਿਯਾਯਵਿਭਾਵਨਾ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਵਿਭਾਗਪਰਿਗ੍ਗਾਹਿਕਾਤਿ ਆਹ “**ਪਰਿਯਾ…ਪੇ॰… ਸੁਬੋਧਨਞ੍ਚਾ**”ਤਿ।

**ਪੁਚ੍ਛਾਵਿਸੋਧਨਂ** ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਂ। **ਆਰਮ੍ਭਵਿਸੋਧਨਂ** ਦੇਸਨਾਯ ਅਤ੍ਥਕਥਨਂ। ਤਦੁਭਯਵਿਚਾਰੋ ਧਾਤਾਦੀਸੁ ਅਸਮ੍ਮੁਯ੍ਹਨ੍ਤਸ੍ਸੇਵ ਸਮ੍ਭਵਤੀਤਿ ਆਹ “**ਧਾਤਾਯਤਨਾ…ਪੇ॰… ਸਮ੍ਪਾਦੇਤੁ**”ਨ੍ਤਿ। **ਸੁਦ੍ਧੋ ਆਰਮ੍ਭੋ**ਤਿਆਦਿਪਾਲ਼ਿਨਿਦਸ੍ਸਨੇਨਪਿ ਅਯਮੇਵਤ੍ਥੋ ਉਦਾਹਟੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

“**ਕਾਰਣਾਕਾਰੋ**”ਤਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ। **ਪਭੇਦਤੋ ਦੇਸਨਾਕਾਰੋ**ਤਿ ਵੇਵਚਨਂ। **ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤ੍ਵਾ ਵੁਚ੍ਚਮਾਨਾਨੀ**ਤਿ ਉਦ੍ਧਰਿਤ੍ਵਾ ਸਮਾਰੋਪਿਯਮਾਨਾਨੀਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। **ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਂ ਤਥਤ੍ਤਾਵਬੋਧਾਯਾ**ਤਿ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਦਤ੍ਥਾਵਗਮਮੁਖੇਨ ਚਤੁਸਚ੍ਚਾਭਿਸਮਯਾਯ।

ਵੇਨੇਯ੍ਯਤ੍ਤਯਯੁਤ੍ਤੋ ਅਤ੍ਥਨਯਤ੍ਤਯੂਪਦੇਸੋ “**ਵੇਨੇਯ੍ਯਤ੍ਤਯਪ੍ਪਯੋਜਿਤੋ**”ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ। ਵੇਨੇਯ੍ਯਤ੍ਤਯਞ੍ਹਿ ਪਚ੍ਚਯਸਮਵਾਯੇ ਤਦੁਪਦੇਸਫਲਂ ਅਧਿਗਚ੍ਛਨ੍ਤਂ ਅਤ੍ਥਂ ਪਯੋਜੇਤਿ ਨਾਮਾਤਿ। **ਤਦਨੁਕ੍ਕਮੇਨੇਵਾ**ਤਿ ਤੇਸਂ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂਆਦੀਨਂ ਦੇਸਨਾਨੁਕ੍ਕਮੇਨੇਵ। **ਤੇ**ਤਿ ਤਯੋ ਅਤ੍ਥਨਯਾ। **ਤੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂਆਦੀਨਂ। ਯਥਾ ਉਦ੍ਦੇਸਾਦੀਨਂ ਸਙ੍ਖੇਪਮਜ੍ਝਿਮਵਿਤ੍ਥਾਰਵੁਤ੍ਤਿਯਾ ਤਿਣ੍ਣਂ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨਂ ਉਪਕਾਰਤਾ, ਏਵਂ ਤੇਸਂ ਅਤ੍ਥਨਯਾਨਂ। **ਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਅਤ੍ਥਨਯਤ੍ਥਸ੍ਸ। **ਤਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਤਸ੍ਸਂ ਤਸ੍ਸਂ ਭੂਮਿਯਂ।

**ਸਮੁਟ੍ਠਾਨਂ** ਨਿਦਾਨਂ। **ਅਨੇਕਧਾ** ਸਦ੍ਦਨਯਤੋ, ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਨਯਤੋ ਚਾਤਿ ਅਨੇਕਪ੍ਪਕਾਰਂ। **ਪਦਤ੍ਥੋ** ਸਦ੍ਦਤ੍ਥੋ। **ਵਿਧਿ ਅਨੁਵਾਦੋ**ਤਿ ਇਦਮੇਤ੍ਥ ਵਿਧਿਵਚਨਂ, ਅਯਮਨੁਵਾਦੋਤਿ ਅਯਂ ਵਿਭਾਗੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **ਸਮਾਧਾਤਬ੍ਬੋ**ਤਿ ਪਰਿਹਰਿਤਬ੍ਬੋ। **ਅਨੁਸਨ੍ਧੀਯਾ ਅਨੁਰੂਪਂ ਨਿਗਮੇਤਬ੍ਬ**ਨ੍ਤਿ ਯਾਯ ਅਨੁਸਨ੍ਧਿਯਾ ਸੁਤ੍ਤੇ ਉਪਰਿ ਦੇਸਨਾ ਪਵਤ੍ਤਾ, ਤਦਨੁਰੂਪਂ ਸਂਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਗਮੇਤਬ੍ਬਾ। **ਪਯੋਜਨ**ਨ੍ਤਿ ਫਲਂ। **ਪਿਣ੍ਡਤ੍ਥੋ**ਤਿ ਸਙ੍ਖੇਪਤ੍ਥੋ। **ਅਨੁਸਨ੍ਧੀ**ਤਿ ਪੁਚ੍ਛਾਨੁਸਨ੍ਧਿਆਦਿਅਨੁਸਨ੍ਧਿ। **ਉਪੋਗ੍ਘਾਟੋ**ਤਿ ਨਿਦਸ੍ਸਨਂ। **ਚਾਲਨਾ**ਤਿ ਚੋਦਨਾ। **ਪਚ੍ਚੁਪਟ੍ਠਾਨਂ** ਪਰਿਹਾਰੋ।

ਪਕਤਿਆਦਿਪਦਾਵਯਵਂ ਭਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਕਥਨਂ **ਭੇਦਕਥਾ** ਯਥਾ ‘‘ਦਿਬ੍ਬਨ੍ਤੀਤਿ ਦੇਵਾ’’ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧.੧੫੩)। ਪਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਕਥਨਂ **ਤਤ੍ਵਕਥਾ** ਯਥਾ ‘‘ਬੁਦ੍ਧੋਤਿ ਯੋ ਸੋ ਭਗਵਾ ਸਯਮ੍ਭੂ ਅਨਾਚਰਿਯਕੋ’’ਤਿ (ਮਹਾਨਿ॰ ੧੯੨; ਚੂਲ਼ਨਿ॰ ਪਾਰਾਯਨਤ੍ਥੁਤਿਗਾਥਾਨਿਦ੍ਦੇਸ ੯੭; ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੧੬੧)। **ਪਰਿਯਾਯਵਚਨਂ** ਵੇਵਚਨਗ੍ਗਹਣਂ ਯਥਾ ‘‘ਪਞ੍ਞਾ ਪਜਾਨਨਾ’’ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰

੧੬)। ਵਿਚਯਯੁਤ੍ਤਿਚਤੁਬ੍ਯੂਹਪਰਿਵਤ੍ਤਨਹਾਰੇਕਦੇਸਸਙ੍ਗਹਿਤਾ, ਵੇਵਚਨਹਾਰਸਙ੍ਗਹਿਤਾ ਚਾਤਿ ਆਹ **“ਤੇ ਇਧ ਕਤਿਪਯਹਾਰਸਙ੍ਗਹਿਤਾ”**ਤਿ।

ਅਤ੍ਤਨੋ ਫਲਂ ਧਾਰੇਤੀਤਿ **ਧਮ੍ਮੋ**ਤਿ ਹੇਤੁਨੋ ਧਮ੍ਮਭਾਵੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਞਾਪਕਹੇਤੁਮ੍ਪਿ ਞਾਣਕਰਣਟ੍ਠੇਨ ਕਾਰਕੇ ਪਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਆਹ **“ਕਾਰਕੋ ਸਮ੍ਪਾਪਕੋਤਿ ਦੁਵਿਧੋ”**ਤਿ। ਪੁਨ ਚਕ੍ਖੁਬੀਜਾਦਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕਮੇਵ ਕਾਰਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **“ਪੁਨ...ਪੇ॰... ਤਿਵਿਧੋ”**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ‘‘ਤਯੋ ਕੁਸਲਹੇਤੂ’’ਤਿਆਦਿਨਾ (ਧ॰ ਸ॰ ੧੦੫੯-੧੦੬੦) ਆਗਤਾ ਅਲੋਭਾਦਯੋ, ਲੋਭਾਦਯੋ ਚ **ਹੇਤੁਹੇਤੁ** ਨਾਮ। ‘‘ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਹਾਭੂਤਾ ਹੇਤੁ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਮਹਾਭੂਤਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਾਪਨਾਯਾ’’ਤਿਆਦਿਨਾ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੮੬) ਆਗਤੋ **ਪਚ੍ਚਯਹੇਤੁ** ਨਾਮ। ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਂ ਕਮ੍ਮਂ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਿਪਾਕਂ ਪਤਿ **ਉਤ੍ਤਮਹੇਤੁ** ਨਾਮ। ਚਕ੍ਖਾਦਿਬੀਜਾਦਿ ਚਕ੍ਖੁਵਿਞ੍ਞਾਣਅਙ੍ਕੁਰਾਦੀਨਂ **ਅਸਾਧਾਰਣਹੇਤੁ** ਨਾਮ। ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾਨਂ ਸਤਿਪਿ ਪਚ੍ਚਯਧਮ੍ਮਭਾਵੇ ਇਟ੍ਠਾਨਿਟ੍ਠਫਲਵਿਸੇਸਹੇਤੁਭਾਵਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਵਿਸੁਂ ਗਹਣਂ, ਸਦ੍ਧਮਗ੍ਗਾਨਂ ਪਨ ਞਾਪਕਸਮ੍ਪਾਪਕਹੇਤੁਭਾਵਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਨ੍ਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ। ਅਙ੍ਕੁਰਾਦਿਕਸ੍ਸ ਅਸਾਧਾਰਣਹੇਤੁ ਬੀਜਾਦਿਸਮਾਨਜਾਤਿਯਹੇਤੁਤਾਯ **ਸਭਾਗਹੇਤੁ** । ਸਾਧਾਰਣਹੇਤੁ ਭੁਸਸਲਿਲਾਦਿਅਸਮਾਨਜਾਤਿਯਤਾਯ **ਅਸਭਾਗਹੇਤੁ**। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਬਦ੍ਧਸਨ੍ਤਾਨਿਕੋ **ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਹੇਤੁ,** ਇਤਰੋ **ਬਾਹਿਰਹੇਤੁ**। ਕੇਚਿ ਪਨ ‘‘ਸਸਨ੍ਤਾਨਿਕੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਹੇਤੁ, ਇਤਰੋ ਬਾਹਿਰਹੇਤੂ’’ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। **ਪਰਿਗ੍ਗਾਹਕੋ** ਉਪਤ੍ਥਮ੍ਭਕੋ। **ਪਰਮ੍ਪਰਹੇਤੁ** ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੋ।

ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ ਅਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਿਯੇਪਿ ਸਮੁਦਯਪ੍ਪਹਾਨਸਮੁਦਯਨਿਰੋਧਾਨਂ ਅਧਿਗਮਾਧਿਗਨ੍ਤਬ੍ਬਭਾਵਤੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਪਤਿ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਹੇਤੁਭਾਵੋ ਵਿਯ ਮਗ੍ਗਂ ਪਤਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ ਫਲਭਾਵੋ ਉਪਚਾਰਸਿਦ੍ਧੋਤਿ ਆਹ **“ਫਲਪਰਿਯਾਯੋ ਲਬ੍ਭਤੀ”**ਤਿ।

**ਪਟਿਪਜ੍ਜਮਾਨਭੂਮਿ** ਮਗ੍ਗਧਮ੍ਮਾ। **ਪਟਿਪਨ੍ਨਭੂਮਿ** ਫਲਧਮ੍ਮਾ।

**ਕਿਚ੍ਚਤੋ**ਤਿ ਸਰਸਤੋ। **ਲਕ੍ਖਣਤੋ**ਤਿ ਉਪਲਕ੍ਖਣਤੋ। **ਸਾਮਞ੍ਞਤੋ**ਤਿ ਸਮਾਨਭਾਵਤੋ। ਤੇਨ ਸਮਾਨਹੇਤੁਤਾ, ਸਮਾਨਫਲਤਾ, ਸਮਾਨਾਰਮ੍ਮਣਤਾ ਚ ਗਹਿਤਾ ਹੋਤੀਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਯਂ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ, ਤਂ ਹੇਟ੍ਠਾ **ਲਕ੍ਖਣਹਾਰਨਿਦ੍ਦੇਸਵਣ੍ਣਨਾਯਂ** ਵੁਤ੍ਤਮੇਵ।

ਅਪਿਚੇਤ੍ਥ ਸਮ੍ਪਯੋਗਵਿਪ੍ਪਯੋਗਵਿਰੋਧਪਕਰਣਲਿਙ੍ਗਸਦ੍ਦਨ੍ਤਰਸਨ੍ਨਿਧਾਨਸਾਮਤ੍ਥਿਯਾਦੀਨਮ੍ਪਿ ਵਸੇਨ ਨਯਵਿਭਾਗੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ **ਸਮ੍ਪਯੋਗਤੋ** ਤਾਵਨਯਵਿਭਾਗੋ – ‘‘ਨਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਞ੍ਞਂ ਏਕਧਮ੍ਮਮ੍ਪਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਾਮਿ, ਯਂ ਏਵਂ ਲਹੁਪਰਿਵਤ੍ਤਂ, ਯਥਯਿਦਂ ਚਿਤ੍ਤ’’ਨ੍ਤਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੮) ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਲਹੁਪਰਿਵਤ੍ਤਿਤਾ ਗਹਿਤਾ, ਤਂਸਮ੍ਪਯੋਗਤੋ ਚੇਤਸਿਕਾਨਮ੍ਪਿ ਗਹਿਤਾਵ ਹੋਤਿ ਅਞ੍ਞਤ੍ਥ ਨੇਸਂ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਸਮ੍ਪਯੋਗਦੀਪਨਤੋ। ਅਥ ਵਾ ‘‘ਸਞ੍ਞਿਨੋ’’ਤਿ। ਸਞ੍ਞਾਸਹਿਤਤਾਵਚਨੇਨ ਹਿ ਨੇਸਂ ਵੇਦਨਾਚੇਤਨਾਦਿਵਨ੍ਤਤਾਪਿ ਸਮ੍ਪਯੋਗਤੋ ਦੀਪਿਤਾ ਹੋਤਿ।

**ਵਿਪ੍ਪਯੋਗਤੋ** – ‘‘ਅਹੇਤੁਕਾ’’ਤਿ। ਹੇਤੁਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਹਿ ਧਮ੍ਮਾ ‘‘ਸਹੇਤੁਕਾ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ ਤਬ੍ਬਿਧੁਰਾ ਧਮ੍ਮਾ ਵਿਪ੍ਪਯੋਗਤੋ ‘‘ਅਹੇਤੁਕਾ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਯਤਿ। ਅਥ ਵਾ ‘‘ਅਸਞ੍ਞਿਨੋ’’ਤਿ। ਸਞ੍ਞਾਵਿਪ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾ ਹਿ ਧਮ੍ਮਪਵਤ੍ਤਿ ਇਧਾਧਿਪ੍ਪੇਤਾ, ਨ ਸਞ੍ਞਾਯ ਅਭਾਵਮਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਯਤਿ।

**ਵਿਰੋਧਤੋ** – ‘‘ਅਟ੍ਠਮਕੋ (ਯਮ॰ ੩.ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਯਮਕਪਾਲ਼ਿ.੪੩੯), ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰੀ’’ਤਿ (ਪੁ॰ ਪ॰ ਮਾਤਿਕਾ ੭.੩੬) ਚ ਵੁਤ੍ਤੇ ਤਂ ਸਨ੍ਤਿਯਂ ਸਂਯੋਜਨਤ੍ਤਯਪ੍ਪਹਾਨਂ ਵਿਞ੍ਞਾਯਤਿ, ਤਥਾ ‘‘ਸਤਿ ਵਾ ਉਪਾਦਿਸੇਸੇ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾ’’ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੪੦੪; ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੩੭) ਵੁਤ੍ਤੇ ਪਞ੍ਚੋਰਮ੍ਭਾਗਿਯਸਂਯੋਜਨਪ੍ਪਹਾਨਂ , ‘‘ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਅਞ੍ਞਾ’’ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੪੦੪; ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੩੭) ਵੁਤ੍ਤੇ ਅਨਵਸੇਸਸਂਯੋਜਨਪ੍ਪਹਾਨਂ ਵਿਞ੍ਞਾਯਤਿ।

**ਪਕਰਣਤੋ** – ‘‘ਅਬ੍ਯਾਕਤਾ ਧਮ੍ਮਾ’’ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ਮਾਤਿਕਾ)। ਅਧਿਕਾਰਤੋ ਹਿ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਭਾਵੇਨ ਨ ਕਥਿਤਾਤਿ ਞਾਯਤਿ। ‘‘ਉਪਧੀ ਹਿ ਨਰਸ੍ਸ ਸੋਚਨਾ’’ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੨, ੧੪੪) ਚ। ਬਾਹਿਰਾ ਹਿ ਧਮ੍ਮਾ ਇਧ ‘‘ਉਪਧੀ’’ਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਯਤਿ।

**ਲਿਙ੍ਗਤੋ** – ‘‘ਸੀਤੇਨਪਿ ਰੁਪ੍ਪਤਿ, ਉਣ੍ਹੇਨਪਿ ਰੁਪ੍ਪਤੀ’’ਤਿਆਦਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੩.੭੯)। ਸੀਤਾਦਿਗ੍ਗਹਣੇਨ ਹਿ ਲਿਙ੍ਗੇਨ ਭੂਤੁਪਾਦਾਯਪ੍ਪਕਾਰਸ੍ਸੇਵ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਰੂਪਭਾਵੋ, ਨ ਇਤਰਸ੍ਸ।

**ਸਦ੍ਦਨ੍ਤਰਸਨ੍ਨਿਧਾਨਤੋ** – ‘‘ਕਾਯਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ, ਕਾਯਾਯਤਨ’’ਨ੍ਤਿ। ‘‘ਯਾ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸਾ’’ਤਿਆਦਿਵਚਨਤੋ ਹਿ ਪੁਰਿਮੋ ਕਾਯਸਦ੍ਦੋ ਸਮੂਹਵਾਚੀ, ਇਤਰੋ ਆਯਤਨਸਦ੍ਦਸਨ੍ਨਿਧਾਨਤੋ ਪਸਾਦਵਾਚੀ।

**ਸਾਮਤ੍ਥਿਯਤੋ** – ‘‘ਸਬ੍ਬਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਆਦਿਤ੍ਤਂ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੨੮; ਮਹਾਵ॰ ੫੪), ਸਬ੍ਬੇ ਤਸਨ੍ਤਿ ਦਣ੍ਡਸ੍ਸਾ’’ਤਿ (ਧ॰ ਪ॰ ੧੨੯) ਚ, ਤਥਾ ‘‘ਸਬ੍ਬਾਵਨ੍ਤਂ ਲੋਕਂ ਮੇਤ੍ਤਾਸਹਗਤੇਨ ਚੇਤਸਾ…ਪੇ॰… ਫਰਿਤ੍ਵਾ ਵਿਹਰਤੀ’’ਤਿਆਦਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੫੫੬; ੩.੩੦੮; ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੭੭, ੨੩੨, ੪੫੯, ੫੦੯; ੨.੩੦੯; ੩.੨੩੦; ਵਿਭ॰ ੬੪੨)। ਏਤ੍ਥ ਹਿ ਸਤਿਪਿ ਸਬ੍ਬਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਅਨਵਸੇਸਸਤ੍ਤਵਾਚਕਤ੍ਤੇ ਆਦਿਤ੍ਤਤਾ ਸਾਪੇਕ੍ਖਸ੍ਸੇਵ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਵਾਚਕਤ੍ਤਾ ਪਦੇਸਵਾਚੀ ਸਬ੍ਬਸਦ੍ਦੋ, ਲੋਕਸਦ੍ਦੋਪਿ ਸਤ੍ਤਵਾਚੀ। ਸਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਾ ਹਿ ਅਪ੍ਪਮਞ੍ਞਾਤਿ। ਤਥਾ ‘‘ਮਾਤਰਂ ਪਿਤਰਂ ਹਨ੍ਤ੍ਵਾ’’ਤਿ (ਧ॰ ਪ॰ ੨੯੪-੨੯੫) ਸਬ੍ਬੇਨ ਸਬ੍ਬਂ ਹਿ ਸਪਟਿਕ੍ਖੇਪਤੋ, ਮਾਤੁਪਿਤੁਘਾਤਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਚ ਮਹਾਸਾਵਜ੍ਜਤਾਪਵੇਦਨਤੋ, ਇਧ ਚ ਤਦਨੁਞ੍ਞਾਯ ਕਤਾਯ ਮਾਤੁਪਿਤੁਟ੍ਠਾਨਿਯਾ ਤਾਦਿਸਾ ਕੇਚਿ ਪਾਪਧਮ੍ਮਾ ਵੇਨੇਯ੍ਯਵਸੇਨ ਗਹਿਤਾ ਵਿਞ੍ਞਾਯਤਿ। ਕੇ ਪਨ ਤੇਤਿ? ਤਣ੍ਹਾਮਾਨਾ। ਤਣ੍ਹਾ ਹਿ ਜਨਨੀ ਸਤ੍ਤਾਨਂ। ‘‘ਤਣ੍ਹਾ ਜਨੇਤਿ ਪੁਰਿਸ’’ਨ੍ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੫੫-੫੭) ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਪਿਤੁਟ੍ਠਾਨਿਯੋ ਮਾਨੋ ਤਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਪਗ੍ਗਣ੍ਹਤੋ ‘‘ਅਹਂ ਅਸੁਕਸ੍ਸ ਰਞ੍ਞੋ, ਰਾਜਮਹਾਮਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਾ ਪੁਤ੍ਤੋ’’ਤਿ ਯਥਾ। **ਸਾਮਤ੍ਥਿਯਾਦੀਨ**ਨ੍ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਦੇਸਪਕਤਿਆਦਯੋ ਸਙ੍ਗਯ੍ਹਨ੍ਤਿ।

**ਲਬ੍ਭਮਾਨਪਦਤ੍ਥਨਿਦ੍ਧਾਰਣਮੁਖੇਨਾ**ਤਿ ਤਸ੍ਮਿਂ ਤਸ੍ਮਿਂ ਸੁਤ੍ਤੇ ਲਬ੍ਭਮਾਨਅਸ੍ਸਾਦਾਦਿਹਾਰਪਦਤ੍ਥਨਿਦ੍ਧਾਰਣਦ੍ਵਾਰੇਨ। **ਯਥਾਲਕ੍ਖਣ**ਨ੍ਤਿ ਯਂ ਯਂ ਲਕ੍ਖਣਂ, ਲਕ੍ਖਣਾਨੁਰੂਪਂ ਵਾ **ਯਥਾਲਕ੍ਖਣਂ**। ਹੇਤੁਫਲਾਦੀਨਿ ਉਪਧਾਰੇਤ੍ਵਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਾਨਿ ਤੇਸਂ ਵਸੇਨਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਇਦਾਨਿ ਹੇਤੁਫਲਾਦਯੋ ਯੇ ਯਸ੍ਮਿਂ ਹਾਰੇ ਸਵਿਸੇਸਂ ਇਚ੍ਛਿਤਬ੍ਬਾ, ਤੇ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ “**ਵਿਸੇਸਤੋ ਪਨਾ**”ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਂ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਮੇਵ।

ਨਿਦ੍ਦੇਸਵਾਰਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

# ੪. ਪਟਿਨਿਦ੍ਦੇਸਵਾਰਵਣ੍ਣਨਾ

## ੧. ਦੇਸਨਾਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

**੫. ਅਨ੍ਵਤ੍ਥਸਞ੍ਞਤ**ਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥਾਨੁਗਤਸਞ੍ਞਭਾਵਂ, ‘‘ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ’’ਤਿ ਅਯਂ ਸਞ੍ਞਾ ਅਨ੍ਵਤ੍ਥਾ ਅਤ੍ਥਾਨੁਗਤਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

**ਅਵੁਤ੍ਤਮੇਵਾ**ਤਿ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਸਂਵਣ੍ਣਿਤਪਦਮੇਵ। **‘‘ਧਮ੍ਮਂ ਵੋ’’**ਤਿਆਦਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੪੨੦) ਵਚਨਸ੍ਸ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **‘‘ਕਤ੍ਥ ਪਨਾ’’**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤੇਪਿਟਕਸ੍ਸ ਹਿ ਬੁਦ੍ਧਵਚਨਸ੍ਸ ਸਂਵਣ੍ਣਨਾਲਕ੍ਖਣਂ ਨੇਤ੍ਤਿਪ੍ਪਕਰਣਂ, ਤਞ੍ਚ ਪਰਿਯਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮਸਙ੍ਗਾਹਕੇ ਸੁਤ੍ਤਪਦੇ ਸਂਵਣ੍ਣੇਤਬ੍ਬਭਾਵੇਨ ਗਹਿਤੇ ਗਹਿਤਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਤੇਨਾਹ **‘‘ਦੇਸਨਾਹਾਰੇਨ…ਪੇ॰… ਦਸ੍ਸੇਤੀ’’**ਤਿ।

ਯੇਸਂ ਅਸ੍ਸਾਦਾਦੀਨਂ ਵਿਭਜਨਲਕ੍ਖਣੋ ਦੇਸਨਾਹਾਰੋ, ਤੇ ਗਾਥਾਯ, ਇਧਾਪਿ ਚ ਆਗਤੇ ‘‘ਅਸ੍ਸਾਦਂ ਆਦੀਨਵ’’ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਉਦਾਹਰਣਵਸੇਨ ਵਿਭਜਿਤੁਂ **‘‘ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਸ੍ਸਾਦੋ’’**ਤਿਆਦਿ ਆਰਦ੍ਧਂ। ਤਤ੍ਥ **ਤਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਤਸ੍ਸਂ ‘‘ਅਸ੍ਸਾਦਾਦੀਨਵਤਾ’’ਤਿ ਗਾਥਾਯਂ ਵੁਤ੍ਤੋ ਕਤਮੋ ਅਸ੍ਸਾਦੋ। ਅਥ ਵਾ ‘‘ਅਸ੍ਸਾਦਂ ਆਦੀਨਵ’’ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਯੋ ਇਧ ਅਸ੍ਸਾਦਾਦੀਨਂ ਉਦ੍ਦੇਸੋ, ਤਤ੍ਥ ਕਤਮੋ ਅਸ੍ਸਾਦੋਤਿ ਚੇਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਏਸ ਨਯੋ ਸੇਸੇਸੁਪਿ। ਕਮ੍ਮਕਰਣਤ੍ਥਭਿਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵਿਸਯਵਿਸਯਿਤਾਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸ ਅਸ੍ਸਾਦਦ੍ਵਯਸ੍ਸ ਨਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਗਾਥਾਦ੍ਵਯੁਦਾਹਰਣਂ, ਤਥਾ ਕਾਮਵਿਪਰਿਣਾਮਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸ, ਵਟ੍ਟਦੁਕ੍ਖਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸ ਚਾਤਿ ਦੁਵਿਧਸ੍ਸਾਪਿ ਆਦੀਨਵਸ੍ਸ ਨਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ‘‘ਅਰਿਯਮਗ੍ਗੋ ਨਿਬ੍ਬਾਨ’’ਨ੍ਤਿ ਦੁਵਿਧਸ੍ਸਾਪਿ ਨਿਸ੍ਸਰਣਸ੍ਸ ਨਿਦਸ੍ਸਨਨਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਞ੍ਚ ਦ੍ਵੇ ਦ੍ਵੇ ਗਾਥਾ ਉਦਾਹਟਾ।

**ਧਮ੍ਮੋ ਹਵੇ ਰਕ੍ਖਤਿ ਧਮ੍ਮਚਾਰਿ**ਨ੍ਤਿ (ਜਾ॰ ੧.੧੦.੧੦੨-੧੦੩; ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੫, ੨੬, ੩੧; ਪੇਟਕੋ॰ ੨੨) ਏਤ੍ਥ ਧਮ੍ਮਚਾਰਿਨੋ ਮਗ੍ਗਫਲਨਿਬ੍ਬਾਨੇਹਿ ਸਾਤਿਸਯਾਰਕ੍ਖਾ ਸਮ੍ਭਵਤਿ, ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਭਵਸ੍ਸਾਪਿ ਵਿਪਰਿਣਾਮਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾਹਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਭਾਵੋ ਇਚ੍ਛਿਤੋਵਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੇਨਾਹ **‘‘ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਅਨਾਮਸਿਤ੍ਵਾ’’**ਤਿ। ਤਥਾ ਹਿ ਵਕ੍ਖਤਿ ‘‘ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਵਾ ਉਪਨਿਧਾਯ ਸਬ੍ਬਾ ਉਪਪਤ੍ਤਿਯੋ ਦੁਗ੍ਗਤੀ’’ਤਿ।

**ਅਵੇਕ੍ਖਸ੍ਸੁ**ਤਿ ਵਿਧਾਨਂ। ਤਸ੍ਸਾ ਪਨ ਅਵੇਕ੍ਖਾਯ ਪਵਤ੍ਤਿਆਕਾਰੋ, ਵਿਸਯੋ, ਕਤ੍ਤਾ ਚ ‘‘ਸੁਞ੍ਞਤੋ, ਲੋਕਂ, ਮੋਘਰਾਜਾ’’ਤਿ ਪਦਤ੍ਤਯੇਨ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ ਆਹ – **‘‘ਸੁਞ੍ਞਤੋ…ਪੇ॰… ਆਣਤ੍ਤੀ’’**ਤਿ। ਤਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਸੁਞ੍ਞਤਾ ਅਨਤ੍ਤਸਭਾਵਤਾਯ, ਅਤ੍ਤਸੁਞ੍ਞਤਾਯ ਚ ਸਿਯਾ। ਯਤੋ ਤੇ ਨ ਵਸਵਤ੍ਤਿਨੋ, ਅਤ੍ਤਸਾਰਵਿਰਹਿਤਾ ਚ, ਯਤੋ ਤੇ ਅਨਤ੍ਤਾ, ਰਿਤ੍ਤਾ, ਤੁਚ੍ਛਾ ਚ ਅਤ੍ਤਨਾ, ਤਦੁਭਯਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ **‘‘ਅਵਸਵਤ੍ਤਿਤਾ’’**ਤਿਆਦਿਨਾ। **ਏਵਂ ਮਚ੍ਚੁਤਰੋ ਸਿਯਾ**ਤਿ ਏਵਂ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ ਮਚ੍ਚੁਤਰੋ ਭਵੇਯ੍ਯਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਪਰਿਕਪ੍ਪੇਤ੍ਵਾ ਵਿਧਿਯਮਾਨਸ੍ਸ ਮਚ੍ਚੁਤਰਣਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਪਟਿਪਦਾ ਦੇਸਨਾਯ ਪਚ੍ਚਕ੍ਖਤੋ ਸਿਜ੍ਝਮਾਨਂ ਸਾਤਿਸਯਂ ਫਲਨ੍ਤਿ ਆਹ **‘‘ਤਸ੍ਸ ਯਂ…ਪੇ॰… ਫਲ’’**ਨ੍ਤਿ।

**੬. ਉਦਾਹਰਣਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਨਿਦਸ੍ਸਨਵਸੇਨ। ਤਤ੍ਥ **‘‘ਪੁਗ੍ਗਲਵਿਭਾਗੇਨਾ’’**ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂਆਦਿਪੁਗ੍ਗਲਪਯੋਜਿਤੋ ਅਸ੍ਸਾਦਾਦੀਸੁ ਭਗਵਤੋ ਦੇਸਨਾਵਿਸੇਸੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

**ਘਟਿਤਮਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਸੋਤਦ੍ਵਾਰਾਨੁਸਾਰੇਨ ਮਨੋਦ੍ਵਾਰਿਕਵਿਞ੍ਞਾਣਸਨ੍ਤਾਨੇਨ ਆਲਮ੍ਬਿਤਮਤ੍ਤਂ। **ਸਸ੍ਸਤਾਦਿਆਕਾਰਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਸਸ੍ਸਤੁਚ੍ਛੇਦਾਕਾਰਸ੍ਸ। ਇਦਞ੍ਹਿ ਦ੍ਵਯਂ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾਯ ਚਾਲੇਤਬ੍ਬਂ, ਨ ਅਨੁਲੋਮਿਕਖਨ੍ਤਿ, ਯਥਾਭੂਤਞਾਣਂ ਵਾ। ਏਤਸ੍ਮਿਞ੍ਹਿ ਚਤੁਕ੍ਕੇ ਆਸਯਸਾਮਞ੍ਞਤਾ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ –

‘‘ਸਸ੍ਸਤੁਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠੀ ਚ, ਖਨ੍ਤਿ ਚੇਵਾਨੁਲੋਮਿਕਾ।

ਯਥਾਭੂਤਞ੍ਚ ਯਂ ਞਾਣਂ, ਏਤਂ ਆਸਯਸਞ੍ਞਿਤ’’ਨ੍ਤਿ॥ (ਵਿਸੁਦ੍ਧਿ॰ ਮਹਾਟੀ॰ ੧.੧੩੬; ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.ਪਠਮਮਹਾਸਙ੍ਗੀਤਿਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ; ਸਾਰਤ੍ਥ॰ ਟੀ॰ ੧.ਪਠਮਮਹਾਸਙ੍ਗੀਤਿਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ, ਵੇਰਞ੍ਜਕਣ੍ਡਵਣ੍ਣਨਾ; ਵਿ॰ ਵਿ॰ ਟੀ॰ ੧.ਵੇਰਞ੍ਜਕਣ੍ਡਵਣ੍ਣਨਾ)।

**ਚਲਨਾਯਾ**ਤਿ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਾਯ। **ਪਰਾਨੁਵਤ੍ਤਿਯਾ**ਤਿ ਸਮੁਚ੍ਛੇਦਨਾਯ। ਉਗ੍ਘਟਿਤੇ ਜਾਨਾਤੀਤਿ **ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂ**ਤਿ ਮੂਲਵਿਭੁਜਾਦਿਪਕ੍ਖੇਪੇਨ ਸਦ੍ਦਸਿਦ੍ਧਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। **ਵਿਪਞ੍ਚਿਤ**ਨ੍ਤਿ ‘‘ਵਿਸਮਂ ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯਾ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀ’’ਤਿਆਦੀਸੁ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੭੦) ਵਿਯ ਭਾਵਨਪੁਂਸਕਨਿਦ੍ਦੇਸੋਤਿ ਆਹ **“ਮਨ੍ਦਂ ਸਣਿਕ”**ਨ੍ਤਿ। ਨਿਸ੍ਸਰਣਆਦੀਨਵਨਿਸ੍ਸਰਣਅਸ੍ਸਾਦਾਦੀਨਵਨਿਸ੍ਸਰਣਾਨਂ ਵਿਭਾਵਨਾ ਵੇਨੇਯ੍ਯਤ੍ਤਯਵਿਨਯਨਸਮਤ੍ਥਾ।

**ਚਤ੍ਤਾਰੋ**ਤਿ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਚ ਆਦੀਨਵੋ ਚ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਆਦੀਨਵੋ ਚ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚਾਤਿ ਏਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ। ਯਦਿ ਨਿਸ੍ਸਰਣਵਿਭਾਵਨਾ ਵੇਨੇਯ੍ਯਵਿਨਯਨਸਮਤ੍ਥਾ, ਕਸ੍ਮਾ ਪਞ੍ਚਮੋ ਨ ਗਹਿਤੋਤਿ ਆਹ **“ਆਦੀਨਵਾਵਚਨਤੋ”**ਤਿ। ਯਦਿ ਹਿ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਅਯਂ ਨਯੋ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਨਿਸ੍ਸਰਣਮਤ੍ਤੇਨ ਸਿਦ੍ਧਂ ਸਿਯਾ। ਅਥ ਵਿਪਞ੍ਚਿਤਞ੍ਞੁਂ, ਨੇਯ੍ਯਂ ਵਾ, ਆਦੀਨਵੋ ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ ਅਸ੍ਸਾਦੋ ਚ ਆਦੀਨਵੋ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੋ ਸਿਯਾ? ਤਥਾ ਅਪ੍ਪਵਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਨ ਗਹਿਤੋ। ਤੇਨਾਹ ‘‘ਆਦੀਨਵਾਵਚਨਤੋ’’ਤਿਆਦਿ। **ਦੇਸਨ**ਨ੍ਤਿ ਸਾਮਞ੍ਞਤੋ ਗਹਿਤਂ ‘‘ਸੁਤ੍ਤੇਕਦੇਸਂ ਗਾਥਂ ਵਾ’’ਤਿ ਵਿਸੇਸੇਤਿ। ਪਦਪਰਮਅਗ੍ਗਹਣਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਸਉਪਾਯਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਰਣਸ੍ਸ ਅਨਾਮਟ੍ਠਤ੍ਤਾ।

**“ਕਲ੍ਯਾਣ”**ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਇਟ੍ਠਵਿਪਾਕੋ, **“ਪਾਪਕ”**ਨ੍ਤਿ ਅਨਿਟ੍ਠਵਿਪਾਕੋ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤੋਤਿ ਆਹ **“ਅਯਂ ਅਸ੍ਸਾਦੋ, ਅਯਂ ਆਦੀਨਵੋ”**ਤਿ। ਲਾਭਾਦੀਨਂ ਪੁਞ੍ਞਫਲਤ੍ਤਾ ਤਦਨੁਰੋਧਂ ਵਾ ਸਨ੍ਧਾਯ **“ਅਯਂ ਅਸ੍ਸਾਦੋ”**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਬ੍ਬਿਪਰਿਯਾਯੇਨ ਅਲਾਭਾਦੀਨਂ **ਆਦੀਨ**ਵਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

**ਕਾਮਾ**ਤਿ ਕਿਲੇਸਕਾਮਸਹਿਤਾ ਵਤ੍ਥੁਕਾਮਾ। **ਵਿਰੂਪਰੂਪੇਨਾ**ਤਿ ਅਪ੍ਪਤਿਰੂਪਾਕਾਰੇਨ। **ਮਥੇਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਮਦ੍ਦਨ੍ਤਿ। **ਪਬ੍ਬਜਿਤੋਮ੍ਹੀ**ਤਿ ਪਬ੍ਬਜ੍ਜਂ ਉਪਗਤੋ ਅਮ੍ਹਿ। **ਅਪਣ੍ਣਕ**ਨ੍ਤਿ ਅਵਿਰਜ੍ਝਨਕਂ। **ਸਾਮਞ੍ਞ**ਨ੍ਤਿ ਸਮਣਭਾਵੋ। ਸਮਿਤਪਾਪਭਾਵੋਯੇਵ **ਸੇਯ੍ਯੋ** ਸੁਨ੍ਦਰਤਰੋ।

ਤਤ੍ਥ ‘‘ਕਾਮਾ ਹਿ ਚਿਤ੍ਰਾ ਮਧੁਰਾ ਮਨੋਰਮਾ’’ਤਿ ਅਯਂ ਅਸ੍ਸਾਦੋ, ‘‘ਵਿਰੂਪਰੂਪੇਨ ਮਥੇਨ੍ਤਿ ਚਿਤ੍ਤ’’ਨ੍ਤਿ ਅਯਂ ਆਦੀਨਵੋ, ‘‘ਅਪਣ੍ਣਕਂ ਸਾਮਞ੍ਞ’’ਨ੍ਤਿ ਇਦਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਨ੍ਤਿ ਆਹ **“ਅਯਂ...ਪੇ॰... ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚਾ”**ਤਿ।

ਫਲਾਦੀਨਂ ਏਕਕਵਸੇਨ ਚ ਤਿਕਵਸੇਨ ਚ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਉਦਾਹਟਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤਂ **“ਦੁਕਵਸੇਨਪੀ”**ਤਿ।

ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾ, ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਟਿਪਦਾਤਿ ਯਾ ਦ੍ਵੇ ਪਟਿਪਦਾ, ਤਾਸੁ ਏਕੇਕਾ ਦਨ੍ਧਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਤਾਯ ਦ੍ਵੇ ਦ੍ਵੇ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ ਆਹ **“ਪਟਿਪਦਾਭਿਞ੍ਞਾਕਤੋ ਵਿਭਾਗੋ ਪਟਿਪਦਾਕਤੋ ਹੋਤੀ”**ਤਿ। ਕਤਪੁਬ੍ਬਕਿਚ੍ਚਸ੍ਸ ਪਥਵੀਕਸਿਣਾਦੀਸੁ ਸਬ੍ਬਪਠਮਂ ‘‘ਪਥਵੀ’’ਤਿਆਦਿਨਾ ਪਵਤ੍ਤਮਨਸਿਕਾਰੋ **ਪਠਮਸਮਨ੍ਨਾਹਾਰੋ। ਉਪਚਾਰ**ਨ੍ਤਿ ਉਪਚਾਰਜ੍ਝਾਨਂ। ਪਟਿਪਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਤਾਯ ਝਾਨਮ੍ਪਿ **“ਪਟਿਪਦਾ”**ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤਦਞ੍ਞਾ ਹੇਟ੍ਠਿਮਪਞ੍ਞਤੋ ਅਧਿਕਾ ਪਞ੍ਞਾਤਿ ਕਤ੍ਵਾ **“ਅਭਿਞ੍ਞਾ”**ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

**ਕਿਲੇਸੇ**ਤਿ ਨੀਵਰਣਪ੍ਪਕਾਰੇ, ਤਂਸਹਗਤਕਿਲੇਸੇ ਚ। **ਅਙ੍ਗਪਾਤੁਭਾ**ਵਨ੍ਤਿ ਵਿਤਕ੍ਕਾਦਿਝਾਨਙ੍ਗਪਟਿਲਾਭਂ।

**ਅਭਿਨਿਵਿਸਨ੍ਤੋ**ਤਿ ਪਟ੍ਠਪੇਨ੍ਤੋ। **ਰੂਪਾਰੂਪਂ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ**ਤਿ ਰੂਪਾਰੂਪਧਮ੍ਮੇ ਲਕ੍ਖਣਾਦੀਹਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ। ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਰੂਪਾਰੂਪਸ੍ਸ ਮਗ੍ਗਪਾਤੁਭਾਵਦਨ੍ਧਤਾ ਚ ਨਾਮਰੂਪਵਵਤ੍ਥਾਨਾਦੀਨਂ ਕਿਚ੍ਛਸਿਦ੍ਧਿਯਾ ਸਿਯਾਤਿ ਨ ਰੂਪਾਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਹਕਿਚ੍ਛਤਾਯ ਏਵ ਦੁਕ੍ਖਾਪਟਿਪਦਤਾ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾਤਿ ਚੇ? ਨ, ਨਾਮਰੂਪਵਵਤ੍ਥਾਪਨਾਦੀਨਂ ਪਚ੍ਚਨੀਕਕਿਲੇਸਮਨ੍ਦਤਾਯ ਸੁਖਸਿਦ੍ਧਿਯਮ੍ਪਿ ਤਥਾਸਿਦ੍ਧਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸਹਗਤਾਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਮਨ੍ਦਤਾਯ ਮਗ੍ਗਪਾਤੁਭਾਵਤੋ। **ਰੂਪਾਰੂਪਂ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ**ਤਿ

ਅਕਿਚ੍ਛੇਨਪਿ ਪਰਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ, ਕਿਚ੍ਛੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤੇ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਮੇਵ ਨਤ੍ਥਿ। ਏਵਂ ਸੇਸੇਸੁਪਿ। **ਨਾਮਰੂਪਂ ਵਵਤ੍ਥਾਪੇਨ੍ਤੋ**ਤਿ ‘‘ਨਾਮਰੂਪਮਤ੍ਤਮੇਤਂ, ਨ ਅਞ੍ਞੋ ਕੋਚਿ ਸਤ੍ਤਾਦਿਕੋ’’ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਾਪਨਂ ਕਰੋਨ੍ਤੋ। ਕਤਰੋ ਪਨੇਤ੍ਥ ਵਾਰੋ ਯੁਤ੍ਤਰੂਪੋਤਿ? ਯੋ ਕੋਚਿ ਸਕਿਂ, ਦ੍ਵਿਕ੍ਖਤ੍ਤੁਂ, ਅਨੇਕਸਤਕ੍ਖਤ੍ਤੁਨ੍ਤਿ ਏਵਮਾਦੀਸੁ ਹਿ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਵਾਰੇਸੁ ਸਕਿਂ, ਦ੍ਵਿਕ੍ਖਤ੍ਤੁਞ੍ਚ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਵਾਰੋ ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਏਵ, ਨ ਤਤੋ ਉਦ੍ਧਂ ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਿਕ੍ਖਤ੍ਤੁਂ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਵਾਰਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਅਪਿਚ ਕਲਾਪਸਮ੍ਮਸਨਾਵਸਾਨੇ ਉਦਯਬ੍ਬਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਵਿਪਸ੍ਸਨੁਪਕ੍ਕਿਲੇਸਸ੍ਸ ਤਿਕ੍ਖਤ੍ਤੁਂ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨੇਨ ਕਿਚ੍ਛਤਾਵਾਰੋ ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਤ੍ਥ ਦਨ੍ਧਤ੍ਤਾ ਪਟਿਪਦਾਯ ਏਤਸ੍ਸ ਅਕਿਚ੍ਛਤ੍ਤੇਪਿ ਪੁਰਿਮਾਨਂ ਕਿਚ੍ਛਤ੍ਤੇ ਦੁਕ੍ਖਾਪਟਿਪਦਤਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯਾਵ। ਯਸ੍ਸ ਪਨ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਅਕਿਚ੍ਛਤਾ, ਤਸ੍ਸ ਪਰਮੁਕ੍ਕਂਸਗਤਾ ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਯਥਾ ਨਾਮਰੂਪਪਰਿਗ੍ਗਹਕਿਚ੍ਛਤਾਯ ਮਗ੍ਗਪਾਤੁਭਾਵਦਨ੍ਧਤਾਯ ਦੁਕ੍ਖਾ ਪਟਿਪਦਾ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤਥਾ ਤਬ੍ਬਿਪਰਿਯਾਯੇਨ ਚਤੁਤ੍ਥੀ, ਤਦੁਭਯਵੋਮਿਸ੍ਸਤਾਵਸੇਨ ਦੁਤਿਯਾ, ਤਤਿਯਾ ਚ ਞਾਤਬ੍ਬਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਆਹ “**ਇਮਿਨਾ…ਪੇ॰… ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ**”ਤਿ। ਵਟ੍ਟਦੁਕ੍ਖਤੋ ਨਿਯ੍ਯਾਨਸ੍ਸ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਤ੍ਤਾ “**ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਪਕ੍ਖਿਕਾ ਏਵਾ**”ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

**ਹੇਤੁਪਾਯਫਲੇਹੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਤਾ, ਮਨ੍ਦਪਞ੍ਞਤਾ ਚ ਪਠਮਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ **ਹੇਤੁ,** ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਤਾ, ਉਦਤ੍ਥਪਞ੍ਞਤਾ ਚ ਦੁਤਿਯਾਯ, ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਤਾ, ਮਨ੍ਦਪਞ੍ਞਤਾ ਚ ਤਤਿਯਾਯ, ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਤਾ, ਉਦਤ੍ਥਪਞ੍ਞਤਾ ਚ ਚਤੁਤ੍ਥਿਯਾ। **ਉਪਾਯੋ** ਪਨ ਯਥਾਕ੍ਕਮਂ ਸਤਿਸਮਾਧਿਵੀਰਿਯਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ , ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਝਾਨਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਸਚ੍ਚਾਨਿ ਚ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਭੂਤਾਨਿ। **ਫਲਂ** ਵਟ੍ਟਦੁਕ੍ਖਤੋ ਨਿਯ੍ਯਾਨਂ।

**ਸਮਾਧਿਮੁਖੇਨਾ**ਤਿ ਸਮਾਧਿਮੁਖੇਨ ਭਾਵਨਾਨੁਯੋਗੇਨ। ਤੇਨੇਵਾਹ “**ਸਮਥਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾਯ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯਾ**”ਤਿ। **ਇਧਾ**ਤਿ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਨੇਤ੍ਤਿਪ੍ਪਕਰਣੇ। ਵਕ੍ਖਤਿ ‘‘ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਸੇਕ੍ਖਫਲ’’ਨ੍ਤਿ, ‘‘ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਕਾਮਧਾਤੁਸਮਤਿਕ੍ਕਮ’’ਨ੍ਤਿ ਚ। **ਸੋ**ਤਿ ਅਨਾਗਾਮੀ।

**ਤੇਨਾ**ਤਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ। **ਤਤੋ**ਤਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖਤੋ। ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣਵਸੇਨ ਚ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਸਦ੍ਦਾਨਂ ਸਮਾਸਂ ਕਤ੍ਵਾ ਭਿਨ੍ਨਾਧਿਕਰਣਵਸੇਨ ਵਤ੍ਤੁਂ “**ਅਥ ਵਾ**”ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਪੁਨ “**ਚੇਤਸੋ ਵਾ**”ਤਿਆਦਿਨਾ ਅਞ੍ਞਪਦਤ੍ਥਵਸੇਨ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਪਦਾਨਂ ਸਮਾਸਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਰਿਯਾਯੇਨ ਚੇਤੋ-ਸਦ੍ਦੇਨ ਵੁਤ੍ਤਯੋਜਨਾ ਨ ਸਮ੍ਭਵਤੀਤਿ ਆਹ “**ਯਥਾਸਮ੍ਭਵ**”ਨ੍ਤਿ।

**ਹਾ**-ਸਦ੍ਦੋ ਗਤਿਅਤ੍ਥੋ, ਗਤਿ ਚੇਤ੍ਥ ਞਾਣਗਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾਤਿ ਆਹ “**ਹਾਤਬ੍ਬਾਤਿ ਗਮੇਤਬ੍ਬਾ**”ਤਿ। **ਨੇਤਬ੍ਬਾ**ਤਿ ਞਾਪੇਤਬ੍ਬਾ।

੭. **ਤ**ਨ੍ਤਿ ਪੁਗ੍ਗਲਵਿਭਾਗਂ। **ਞਾਣਵਿਭਾਗੇਨਾ**ਤਿ ਸੁਤਮਯਾਦਿਞਾਣਪ੍ਪਭੇਦੇਨ। **ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨ**ਨ੍ਤਿ ਉਪ੍ਪਾਦਨਂ। **ਤਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਤਸ੍ਮਿਂ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂਤਾਤਿਆਦਿਪੁਗ੍ਗਲਵਿਭਾਗਭੂਤੇ ਦੇਸਨਾਭਾਜਨੇ। **ਦੇਸਨਾਯ**ਨ੍ਤਿ ਸੁਤ੍ਤੇ। **ਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁ**ਨ੍ਤਿ ਤਂ ਪੁਗ੍ਗਲਵਿਭਾਗਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ। ‘‘ਸ੍ਵਾਯਂ ਹਾਰੋ ਕਥਂ ਸਮ੍ਭਵਤੀ’’ਤਿ ਕੇਚਿ ਪਠਨ੍ਤਿ।

**ਸਾ**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰਧਮ੍ਮਤ੍ਥਾਨਂ ਵੀਮਂਸਨਪਞ੍ਞਾ। **ਅਧਿਕਾਰਤੋ**ਤਿ ‘‘ਸਤ੍ਥਾ ਵਾ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸਯਤੀ’’ਤਿਆਦਿਅਧਿਕਾਰਤੋ। **ਸਾਮਤ੍ਥਿਯਤੋ** ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂਆਦਿਵੇਨੇਯ੍ਯਵਿਨਯਨਸਮਤ੍ਥਭਾਵਤੋ। **ਪਰਿਯਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਉਪਧਾਰਣ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ ‘‘ਅਧਿਕਾਰਤੋ ਸਾਮਤ੍ਥਿਯਤੋ ਵਾ’’ਤਿ ਆਨੇਤ੍ਵਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ।

“**ਵੀਮਂਸਾਦਿਪਰਿਯਾਯਵਤੀ** ਪਠਮਵਿਕਪ੍ਪਵਸੇਨ, **ਵੀਮਂਸਾਦਿਵਿਭਾਗਵਤੀ** ਦੁਤਿਯਵਿਕਪ੍ਪਵਸੇਨ, ਚਿਨ੍ਤਾਯ ਹੇਤੁਭੂਤਾਯ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ **ਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ**”ਤਿ ਏਵਮਾਦਿਵੁਤ੍ਤਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨ ਸਕ੍ਕਾ ਯੋਜੇਤੁਨ੍ਤਿ ਆਹ “**ਸੇਸਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯਮੇਵਾ**”ਤਿ।

**ਸੁਤਚਿਨ੍ਤਾਮਯਞਾਣੇਸੂ**ਤਿ ਸੁਤਮਯਞਾਣੇ ਚ ਚਿਨ੍ਤਾਮਯਞਾਣੇ ਚ ਸੁਤਚਿਨ੍ਤਾਮਯਞਾਣੇਸੁ ਚ ਸੁਤਚਿਨ੍ਤਾਮਯਞਾਣੇਸੂਤਿ ਏਕਦੇਸਸਰੂਪੇਕਸੇਸੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਚਿਨ੍ਤਾਮਯਞਾਣੇਯੇਵ ਹਿ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਾ ਮਹਾਬੋਧਿਸਤ੍ਤਾ ਚਰਿਮਭਵੇ ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਆਰਭਨ੍ਤਿ, ਇਤਰੇ

ਸੁਤਚਿਨ੍ਤਾਮਯਞਾਣੇਸੂਤਿ। **ਤੇਹੀ**ਤਿ ਤਥਾ ਪਠਨ੍ਤੇਹਿ। **ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨਾ**ਤਿ ‘‘ਉਪਾਦਾਰੂਪਂ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ, ਅਰੂਪਂ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਾਤੀ’’ਤਿਆਦਿਨਾ **ਪਟਿਪਦਾਕਥਾਯਂ** (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੫) ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ।

੮. ਪਰਤੋ ਘੋਸੋ ਪਚ੍ਚਯਭੂਤੋ ਏਤਿਸ੍ਸਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। “**ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਸਮੁਟ੍ਠਿਤੇਨ ਚ ਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰੇਨਾ**”ਤਿ ਇਦਂ ਆਵੁਤ੍ਤਿਨਯੇਨ ਦੁਤਿਯਂ ਆਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਤੇਨ ਸਾਵਕਾਨਂ ਭਾਵਨਾਮਯਞਾਣੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ ਹੋਤਿ। ਸਾਵਕਾਨਮੇਵ ਵਾ ਞਾਣੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿ ਇਧਾਧਿਪ੍ਪੇਤਾ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂਆਦਿਵਿਭਾਗਕਥਨਤੋ। ਏਤਸ੍ਮਿਂ ਪਕ੍ਖੇ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵੁਤ੍ਤਏਕਸੇਸਨਯੋਪਿ ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ। “**ਆਸਯਪਯੋਗਪਬੋਧਸ੍ਸ ਨਿਪ੍ਫਾਦਿਤਤ੍ਤਾ**”ਤਿ ਏਤੇਨ ਪਚ੍ਛਿਮਚਕ੍ਕਦ੍ਵਯਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾਨਿ ਪੁਬ੍ਬਹੇਤੁਸਙ੍ਗਹਾਨਿ ਸੁਤਚਿਨ੍ਤਾਮਯਞਾਣਾਨਿ ਸਨ੍ਧਾਯ “**ਇਮਾ ਦ੍ਵੇ ਪਞ੍ਞਾ ਅਤ੍ਥੀ**”ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਅਤ੍ਥਿਭਾਵੋ ਚੇਤਾਸਂ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਅਨੁਪਦ੍ਦੁਤਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। **ਅਪਰਿਕ੍ਖਤਤ੍ਤਾ** ਅਨਭਿਸਙ੍ਖਤਤ੍ਤਾ। **ਸੁਤਮਯਞਾਣਸ੍ਸਾਪਿ** ਪੁਰਿਮਸਿਦ੍ਧਸ੍ਸ।

੯. **ਦੇਸਨਾਪਟਿਪਦਾਞਾਣਵਿਭਾਗੇਹੀ**ਤਿ ਨਿਸ੍ਸਰਣਦੇਸਨਾਦਿਦੇਸਨਾਵਿਭਾਗੇਹਿ, ਦੁਕ੍ਖਾਪਟਿਪਦਾਦਿਪਟਿਪਦਾਵਿਭਾਗੇਹਿ, ਸੁਤਮਯਞਾਣਾਦਿਞਾਣਵਿਭਾਗੇਹਿ।

**ਅਵਸਿਟ੍ਠਪਾਰਿਸਜ੍ਜੇਨਾ**ਤਿ ਖਤ੍ਤਿਯਗਹਪਤਿਪਰਿਸਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨੇਨ। **ਅਟ੍ਠਨ੍ਨ**ਨ੍ਤਿ ਖਤ੍ਤਿਯਪਰਿਸਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਗਹਪਤਿਸਮਣਚਾਤੁਮਹਾਰਾਜਿਕਤਾਵਤਿਂਸਮਾਰਬ੍ਰਹ੍ਮਪਰਿਸਾਤਿ ਇਮਾਸਂ ਅਟ੍ਠਨ੍ਨਂ।

**ਸਮਤ੍ਥੇਤੀ**ਤਿ ਸਮਤ੍ਥਂ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਤ੍ਥਂ ਕਰੋਤਿ।

ਤਮੇਵ ਦ੍ਵਾਦਸਪਦਭਾਵਂ ਦੀਪੇਤ੍ਵਾਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। **ਤਦਤ੍ਥਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਛਕ੍ਕਪਰਿਯਾਯਤ੍ਥਸ੍ਸ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੪੨੦ ਆਦਯੋ)। ਸਬ੍ਬਪਰਿਯਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮਸਙ੍ਗਾਹਕਤ੍ਤਾ ਛਕ੍ਕਪਰਿਯਾਯਸ੍ਸ, ਤਦਤ੍ਥਸ੍ਸ ਚ ਧਮ੍ਮਚਕ੍ਕਪ੍ਪਵਤ੍ਤਨ ਸੁਤ੍ਤੇਨ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੧੦੮੧; ਮਹਾਵ॰ ੧੩; ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੨.੩੦) ਸਙ੍ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤਂ “**ਸਬ੍ਬਸ੍ਸਾਪਿ...ਪੇ॰... ਵਿਭਾਵੇਨ੍ਤੋ**”ਤਿ। ਵਿਸਯਿਭਾਵੇਨ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਪਦਾਨਂ, ਵਿਸਯਭਾਵੇਨ ਅਤ੍ਥਪਦਾਨਂ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਂ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ “**ਤੇਸਂ...ਪੇ॰... ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਭਾਵ**”ਨ੍ਤਿ।

**ਪਦਾਵਯਵੋ** ਅਕ੍ਖਰਾਨਿ। **ਪਦਤ੍ਥੋ**ਤਿ ਪਦਤ੍ਥਾਵਯਵੋ। **ਪਦਤ੍ਥਗ੍ਗਹਣਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਪਦਤ੍ਥਾਵਬੋਧਸ੍ਸ। **ਵਿਸੇਸਾਧਾਨਂ** ਵਿਸੇਸੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿ। **ਵਾਕ੍ਯਭੇਦੇ**ਤਿ ਵਾਕ੍ਯਵਿਸੇਸੇ। **ਚਿਤ੍ਤਪਰਿਤੋਸਨਂ** ਚਿਤ੍ਤਾਰਾਧਨਂ। **ਬੁਦ੍ਧਿਨਿਸਾਨਂ** ਪਞ੍ਞਾਯ ਤੇਜਨਂ ਤਿਕ੍ਖਭਾਵਕਰਣਂ। **ਨਾਨਾਵਾਕ੍ਯਵਿਸਯਤਾਪਿ ਸਿਦ੍ਧਾ ਹੋਤਿ** ਪਦਾਦੀਹਿਪਿ ਸਙ੍ਕਾਸਨਸ੍ਸ ਸਿਦ੍ਧਤ੍ਤਾ । ਏਕਵਾਕ੍ਯਵਿਸਯਤਾਯ ਹਿ ਅਤ੍ਥਪਦਾਨਂ ਸਙ੍ਕਾਸਨਾਦਯੋ ਯਥਾਕ੍ਕਮਂ ਅਕ੍ਖਰਾਦਿਵਿਸਯਾ ਏਵਾਤਿ ਨਿਯਮੋ ਸਿਯਾ। **ਏਤੇਨਾ**ਤਿ ਅਤ੍ਥਪਦਾਨਂ ਨਾਨਾਵਾਕ੍ਯਵਿਸਯਤ੍ਤੇਨ।

**ਉਗ੍ਘਟਨਾਦਿਅਤ੍ਥਾਨੀ**ਤਿ ਉਗ੍ਘਟਨਵਿਪਞ੍ਚਨਨਯਨਪ੍ਪਯੋਜਨਾਨਿ।

੧੦. ਉਪਤਿਟ੍ਠਤਿ ਏਤ੍ਥਾਤਿ **ਉਪਟ੍ਠਿਤ**ਨ੍ਤਿ ਉਪਟ੍ਠਿਤਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਅਧਿਕਰਣਤ੍ਥਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ “**ਉਪਤਿਟ੍ਠਨਟ੍ਠਾਨ**”ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਯਥਾ ‘‘ਪਦਕ੍ਕਨ੍ਤ’’ਨ੍ਤਿ। ਤੇਨਾਹ “**ਇਦਂ ਨੇਸ**”ਨ੍ਤਿਆਦਿ। **ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਦੇਸਨਾਗਮਨੇਹੀ**ਤਿ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਗਮਨਦੇਸਨਾਗਮਨੇਹਿ। ‘‘ਕਿਚ੍ਛਂ ਵਤਾਯਂ ਲੋਕੋ ਆਪਨ੍ਨੋ ਜਾਯਤਿ ਚ...ਪੇ॰... ਜਰਾਮਰਣਸ੍ਸਾ’’ਤਿਆਦਿਨਾ ਜਰਾਮਰਣਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਮੁਖੇਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਅਭਿਨਿਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਮਹਾਗਹਨਂ ਛਿਨ੍ਦਿਤੁਂ ਨਿਸਾਨਸਿਲਾਯਂ ਫਰਸੁਂ ਨਿਸੇਨ੍ਤੋ ਵਿਯ ਕਿਲੇਸਗਹਨਂ ਛਿਨ੍ਦਿਤੁਂ ਲੋਕਨਾਥੋ ਞਾਣਫਰਸੁਂ ਤੇਜੇਨ੍ਤੋ ਬੁਦ੍ਧਭਾਵਾਯ ਹੇਤੁਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਪਰਿਪਾਕਗਤਤ੍ਤਾ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਞ੍ਞਾਣਾਧਿਗਮਾਯ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਗਬ੍ਭਂ ਗਣ੍ਹਾਪੇਨ੍ਤੋ ਅਨੁਰਨ੍ਤਰਾ ਨਾਨਾਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ ਸਮਾਪਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਅਨੁਪਦਧਮ੍ਮਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵਸੇਨ ਅਨੇਕਾਕਾਰਵੋਕਾਰਸਙ੍ਖਾਰੇ ਸਮ੍ਮਸਨ੍ਤੋ ਛਤ੍ਤਿਂਸਕੋਟਿਸਤਸਹਸ੍ਸਮੁਖੇਨ ਯਂ ਞਾਣਂ ਪਵਤ੍ਤੇਸਿ, ਤਂ “**ਮਹਾਵਜਿਰਞਾਣ**”ਨ੍ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। **ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ** ਪਨ ‘‘ਚਤੁਵੀਸਤਿਕੋਟਿਸਤਸਹਸ੍ਸਸਮਾਪਤ੍ਤਿਸਞ੍ਚਾਰਿਮਹਾਵਜਿਰਞਾਣ’’ਨ੍ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੩.੧੪੧) ਆਗਤਂ, ਤਂ ਦੇਵਸਿਕਂ

ਵਲਞ੍ਜਨਕਸਮਾਪਤ੍ਤੀਨੰ ਪੁਰੇਚਰਾਨੁਚਰਞਾਣੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਯੰ ਪਨ ਵਕ੍ਖਤਿ ''ਞਾਣਵਜਿਰਮੋਹਜਾਲਪਦਾਲਨ''ਨ੍ਤਿ, ਤੰ ਸਹ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਮਗ੍ਗਞਾਣੰ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। **ਏਤੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯ**ਨ੍ਤਿ ਸਾਸਨਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੰ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਨ੍ਤਿ ਤੰ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਬ੍ਰਹ੍ਮੁਨੋ**"ਤਿਆਦਿਮਾਹ।

**ਦੇਸਨਾਯਾ**ਤਿ ਕਰਣਤ੍ਥੇ ਇਦੰ ਕਰਣਵਚਨੰ। **ਨਿਯੁਤ੍ਤੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਹੇਤੁਅਤ੍ਥੋ ਅਨ੍ਤੋਨੀਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤ੍ਵਾ ਯੋਜਿਤੋ**"ਤਿ ਆਹ।

ਦੇਸਨਾਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੨. ਵਿਚਯਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

**੧੧**. ਜਾਤਿਲਿਙ੍ਗਕਾਲਸਾਧਨਵਿਭਤ੍ਤਿਸਙ੍ਖ੍ਯਾਵਿਸੇਸਾਦਿਤੋ ਸਦ੍ਦਤੋ ਪਦਵਿਚਯੋ ਕਾਤਬ੍ਬੋ। ਤਤ੍ਥ ਕਰਿਯਮਾਨੇ ਚ ਯਥਾਸਭਾਵਨਿਰੁਤ੍ਤਿਯਾ ਏਵ ਕਤੋ ਸੁਕਤੋ ਹੋਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਇਦੰ ਨਾਮਪਦੰ ...ਪੇ॰... ਅਯੰ ਸਦ੍ਦਤੋ ਪਦਵਿਚਯੋ**"ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ "**ਸੋ ਪਨਾਯ**"ਨ੍ਤਿਆਦਿਮਾਹ। **ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਅਤ੍ਥਸੰਵਣ੍ਣਨਾ**ਤਿ ਤੰਤੰਪਦਵਚਨੀਯਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਭੇਦੰ ਵਤ੍ਵਾ ਪਰਿਯਾਯੇਹਿ ਵਿਵਰਿਤ੍ਵਾ ਕਥਨੰ।

**ਵਿਚਿਯਮਾਨਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਪਦਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਪੁਚ੍ਛਾਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਸੁਤ੍ਤਪਦਸ੍ਸ। ''ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਰਪਦਾਨਿਪਿ ਪੁਚ੍ਛਾਵਸੇਨੇਵ ਪਵਤ੍ਤਾਨੀ''ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ ''ਨ ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਸੁਤ੍ਤਪਦ''ਨ੍ਤਿ। ਏਕਸ੍ਸੇਵ ਪਦਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਾਨੰ ਅਨੇਕੇਸੰ ਅਤ੍ਥਾਨੰ ਉਦ੍ਧਾਰੋ **ਅਤ੍ਥੁਦ੍ਧਾਰੋ**। ਏਕਸ੍ਸੇਵ ਪਨ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਾਨੰ ਅਨੇਕੇਸੰ ਪਦਾਨੰ ਉਦ੍ਧਾਰੋ **ਪਦੁਦ੍ਧਾਰੋ**। ਸਬ੍ਬੇ ਹਿ ਸੰਵਣ੍ਣਿਯਮਾਨੇ ਸੁਤ੍ਤੇ ਲਬ੍ਭਮਾਨੇ ਸਬ੍ਬੇ ਪਦਤ੍ਥੇ। **ਨਵ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤੇ**ਤਿ ਸੁਤ੍ਤਗੇਯ੍ਯਾਦਿਵਸੇਨ ਨਵਪ੍ਪਕਾਰੇ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਮਿੰ ਆਨੇਤ੍ਵਾ ਵਿਚਿਨਤੀਤਿ ਯੋਜਨਾ। ਅਥ ਵਾ "**ਸਬ੍ਬੇ ਨਵ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤੇ**"ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਵਿਚਯਲਕ੍ਖਣੇਨ ਹਾਰੇਨ ਸੁਤ੍ਤਗੇਯ੍ਯਾਦੀਨਿ ਸਬ੍ਬਾਨਿਪਿ ਨਵਪ੍ਪਕਾਰਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ ਵਿਚਿਨਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਤੇਨਾਹ "**ਸੁਤ੍ਤਗੇਯ੍ਯਾਦਿਕੇ**"ਤਿਆਦਿ।

''ਕੋਸਲਾਨੰ ਪੁਰਾ ਰਮ੍ਮਾ''ਤਿਆਦਿਕਾ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੯੮੨) ਛਪਞ੍ਞਾਸ ਗਾਥਾ **ਵਤ੍ਥੁਗਾਥਾ**। ''ਪਾਰਾਯਨਮਨੁਗਾਯਿਸ੍ਸ''ਨ੍ਤਿ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੧੧੩੭ ਆਦਯੋ) ਪਨ ਆਦਿਕਾ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿ ਗਾਥਾ **ਅਨੁਗੀਤਿਗਾਥਾ। ਇਦੰ ਨਾਮੰ ਕਤ**ਨ੍ਤਿ ਇਦੰ ''ਪਾਰਾਯਨ''ਨ੍ਤਿ ਨਾਮੰ ਕਤੰ। ਤੇਨਾਹ ''ਪਾਰੰ ਗਮਨੀਯਾ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ, ਤਸ੍ਮਾ ਇਮਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਪਰਿਯਾਯਸ੍ਸ 'ਪਾਰਾਯਨਨ੍ਤ੍ਵੇਵ ਅਧਿਵਚਨ'''ਨ੍ਤਿ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ਪਾਰਾਯਨਤ੍ਥੁਤਿਗਾਥਾ; ਚੂਲ਼ਨਿ॰ ਪਾਰਾਯਨਤ੍ਥੁਤਿਗਾਥਾ ੧੪੯ ਆਦਯੋ)। **ਬੁਦ੍ਧਿਯੰ ਵਿਪਰਿਵਤ੍ਤਮਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਇਮਸ੍ਸ ਵਿਚਯਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਸ੍ਸ ਦੇਸਨਾਕਾਲੇ ਆਯਸ੍ਮਾ ਮਹਾਕਚ੍ਚਾਨੋ ਅਤ੍ਤਨੋ ਬੁਦ੍ਧਿਯੰ ਵਤ੍ਤਮਾਨੰ ਕਤ੍ਵਾ ਏਵਮਾਹਾਤਿ ਯੋਜਨਾ।

ਏਕੰਸਬ੍ਯਾਕਰਣਸ੍ਸ ਅਯਨ੍ਤਿ **ਏਕੰਸਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯਾ**, ਏਕੰਸੇਨ ਵਾ ਬ੍ਯਾਕਾਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ **ਏਕੰਸਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯਾ**, ਏਕੰਸਬ੍ਯਾਕਰਣਯੋਗ੍ਗਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਸੇਸਪਦਦ੍ਵਯੇਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। **ਠਪਨੀਯਾ**ਤਿ ਠਪੇਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਅਬ੍ਯਾਕਰਣੀਯਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਸਮਯਨ੍ਤਰਪਰਿਚਯੇਨ ਨਿਵਾਰਣਧਮ੍ਮੰ ਪਤਿ ਸੰਸਯਪਕ੍ਖਨ੍ਦੋ ਪੁਚ੍ਛਤੀਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੇਨਾਹ "**ਵਿਮਤਿਚ੍ਛੇਦਨ**"ਨ੍ਤਿ। ਪਕਤਿਯਾ ਪਨ ਨਿਵਾਰਣਧਮ੍ਮੰ ਅਜਾਨਨ੍ਤੋ ਞਾਤੁਕਾਮਤਾਯ ਪੁਚ੍ਛਤੀਤਿ ਅਦਿਟ੍ਠਜੋਤਨਾਯ ਪੁਚ੍ਛਾਪਿ ਸਿਯਾ। ਤਥਾ ਹਿ ਵਕ੍ਖਤਿ ''ਲੋਕਸ੍ਸ ਨਿਵਾਰਣਾਦੀਨਿ ਅਜਾਨਨ੍ਤੇਨਾ''ਤਿ।

**ਏਕਵਤ੍ਥੁਪਰਿਗ੍ਗਹਾ**ਤਿ ਏਕਸ੍ਸ ਅਭਿਧੇਯ੍ਯਤ੍ਥਸ੍ਸ ਗਹਣਤੋ।

ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਪਰਿਪਾਚਕਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਵਿਵਟ੍ਟਪਕ੍ਖੇ ਠਿਤਸ੍ਸ ਸਦ੍ਧਾਦਯੋ ਧਮ੍ਮਾ, ਕਿੰ ਪਨੇਤ੍ਥ ਅਰਿਯਾਨਮ੍ਪਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਲੋਕੇਨ ਸਙ੍ਗਹੋ ਹੋਤੀਤਿ ਆਹ "**ਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਧਮ੍ਮਵਸੇਨਾ**"ਤਿਆਦਿ।

ਕਾਲਪਕ੍ਖਚਾਤੁਦ੍ਦਸੀਘਨਵਨਸਣ੍ਡਮੇਘਪਟਲਚ੍ਛਾਦਨਅਡ੍ਢਰਤ੍ਤੀਨਂ ਵਸੇਨ **ਚਤੁਰਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤੇਨ।** ਵਿਵਿਚ੍ਛਾਤਿ ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਯ। ਤੇਨਾਹ “**ਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਹੇਤੂ**”ਤਿ। **ਦੁਕ੍ਖਮਸ੍ਸ ਮਹਬ੍ਭਯ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਵੁਤ੍ਤਂ ‘‘ਅਸ੍ਸਾ’’ਤਿ ਪਦਂ ‘‘ਜਪ੍ਪਾਭਿਲੇਪਨਂ ਅਸ੍ਸ ਬ੍ਰੂਮੀ’’ਤਿ ਆਨੇਤ੍ਵਾ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਿਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ “**ਜਪ੍ਪਾ ਤਣ੍ਹਾ ਅਸ੍ਸ ਲੋਕਸ੍ਸਾ**”ਤਿ ਆਹ। “**ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤਾਨ**”ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ, “**ਸਬ੍ਬਸੋ ਵਾ**”ਤਿਆਦਿਨਾ ਚ ਅਨ੍ਵਯਤੋ, ਬ੍ਯਤਿਰੇਕਤੋ ਚ ਸਾਤਿਸਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਨੀਵਰਣਭਾਵਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ‘‘ਦੂਰੇ ਸਨ੍ਤੋ ਪਕਾਸਨ੍ਤਿ (ਧ॰ ਪ॰ ੩੦੪; ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੧੧), ਰਤ੍ਤੋ ਅਤ੍ਥਂ ਨ ਜਾਨਾਤੀ’’ਤਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੧੧, ੨੭) ਗਾਥਾਦ੍ਵਯੇਨਾਪਿ ਅਨੁਗੀਤਿਵਿਚਯਂ ਦਸ੍ਸੇਤੀਤਿ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ।

**ਰੂਪਾਵਚਰਾ**ਤਿ ਰੂਪਾਵਚਰਸਤ੍ਤਾ। ਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਮੁਚ੍ਚਨਸ੍ਸ ਕਾਰਣਵਚਨਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। **ਯਤੋ** ਵਟ੍ਟਦੁਕ੍ਖਤੋ ਮੁਚ੍ਚਨਂ। **ਤਂ** ਵਟ੍ਟਦੁਕ੍ਖਂ **ਅਨਵਸੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨਵਸੇਨ** ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾਗਹਣੇਨ।

**ਏਕਾਧਾਰ**ਨ੍ਤਿ ਏਕਵਤ੍ਥੁ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਂ। ਨਿਵਾਰਣਂ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਂ ਪਿਧਾਨਂ ਸਮੁਚ੍ਛੇਦੋਤਿ ਅਤ੍ਥਦ੍ਵਯਸ੍ਸ ਪੁਚ੍ਛਿਤਤ੍ਤਾ “**ਅਨੇਕਾਧਾਰਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁ**”ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤੇਨਾਹ “**ਨਿਵਾਰਣਸਙ੍ਖਾਤਂ ਸਂਵਰਂ...ਪੇ॰... ਪਿਧਿਯ੍ਯਨ੍ਤਿ ਪਚ੍ਛਿਜ੍ਜਨ੍ਤੀ**”ਤਿ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੨.੧੦੪੧; ਚੂਲ਼ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੩)। ਤਸ੍ਸਤ੍ਥੋ ‘‘ਨਿਵਾਰਣਸਙ੍ਖਾਤਂ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਂ, ਸਂਵਰਂ, ਪਿਧਾਨਞ੍ਚ ਕਥੇਹੀ’’ਤਿ।

“**ਵੋਦਾਨ**”ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਸੋਤਾਨਂ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਵਿਸੁਦ੍ਧਿ, “**ਵੁਟ੍ਠਾਨ**”ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਸਮੁਚ੍ਛੇਦਵਿਸੁਦ੍ਧਿ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾਤਿ ਆਹ “**ਪੁਚ੍ਛਾਯ ਦੁਵਿਧਤ੍ਤਵਿਸਯਤਂ ਵਿਵਰਿਤੁਂ ‘ਏਵ’ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤ**”ਨ੍ਤਿ। ਤਥਾ ਚਾਹ “**ਵੋਦਾਯਤਿ...ਪੇ॰... ਅਰਿਯਮਗ੍ਗੋ**”ਤਿ।

ਦਿਟ੍ਠਿਮਾਨਾਵਿਜ੍ਜਾਸੋਤਾਪਿ ਤਣ੍ਹਾਸੋਤਾਨੁਗਾਤਿ ਆਹ “**ਯੇਭੁਯ੍ਯੇਨ ਅਨੁਰੋਧਵਸੇਨਾ**”ਤਿ। **ਉਪਚਾਰਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਨਿਸ੍ਸਿਤੁਪਚਾਰਵਸੇਨ। **ਸਬ੍ਬਸ੍ਮਾ**ਤਿ ਚਕ੍ਖੁਤੋ ਯਾਵ ਮਨਤੋਤਿ ਸਬ੍ਬਸ੍ਮਾ ਦ੍ਵਾਰਤੋ। **ਸਬ੍ਬਪ੍ਪਕਾਰੇਨਾ**ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਯਨਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸਨਉਨ੍ਨਮਨਾਦਿਪ੍ਪਕਾਰੇਨ।

**ਤਮੇਵ ਸਨ੍ਤਿ**ਨ੍ਤਿ ਯਾਯਂ ਸਨ੍ਤਿ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗੇ ਸੋਤਾਨਂ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤਮੇਵ ਸਨ੍ਤਿਂ। ਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਸੋਤਾਨਂ ਸਂਵਰਂ ਪਿਧਾਨਂ ਬ੍ਰੂਮਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਪਿਧਾਯਿਕਾਪਿ ਸਨ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗਕ੍ਖਣੇ ਪਞ੍ਞਾਨੁਗਾ, ਪਞ੍ਞਾਕਿਚ੍ਚਮੇਵੇਤ੍ਥ ਅਧਿਕਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਂ “**ਪਞ੍ਞਾਯੇਤੇ ਪਿਧੀਯਰੇ**”ਤਿ।

**ਸਂਵਰਪਿਧਾਨਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਸਂਵਰਸਦ੍ਦੇਨ ਨਿਵਾਰਣਂ ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਯਸ੍ਮਿਂ ਯਸ੍ਮਿਂ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗੇ ਅਨਧਿਗਤੇ ਯਂ ਯਂ ਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨਾਰਹਂ, ਤਸ੍ਮਿਂ ਤਸ੍ਮਿਂ ਅਧਿਗਤੇ ਤਂ ਤਂ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਨਿਰੋਧੇਨ ਨਿਰੁਜ੍ਝਤਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਅਤ੍ਤਨਾ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਨਾਮਰੂਪੇਨਾਤਿ ਆਹ “**ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਨਿਰੋਧੇਨ ਸਹੇਵਾ**”ਤਿ। ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਨਿਰੋਧੋ ਹਿ ਏਤ੍ਥ ‘‘ਨਿਰੋਧੋ’’ਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤੋ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਨਿਬ੍ਬਾਨਸ੍ਸ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਤ੍ਤਾਤਿ। ਅਨੁਸਨ੍ਧੀਯਤਿ ਏਤੇਨਾਤਿ **ਅਨੁਸਨ੍ਧਿ,** ਇਧ ਪੁਚ੍ਛਿਯਮਾਨੋ ਅਤ੍ਥੋ।

**ਸਹ ਵਿਸਯੇਨ ਦਸ੍ਸੇਤੁ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਏਵ ਵਿਸਯੋ। ਪਹਾਤਬ੍ਬਸਭਾਵਂ ਸਮੁਦਯਸਚ੍ਚਂ, ਤਸ੍ਸ ਵਿਸਯੋ ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਂ। ‘‘ਸਂਯੋਜਨਿਯੇਸੁ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਸ੍ਸਾਦਾਨੁਪਸ੍ਸਿਨੋ ਵਿਹਰਤੋ ਤਣ੍ਹਾ ਪਵਡ੍ਢਤੀ’’ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੨.੫੩, ੫੭) ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਪਹਾਯਕਸਭਾਵਂ ਮਗ੍ਗਸਚ੍ਚਂ, ਤਸ੍ਸ ਵਿਸਯੋ ਨਿਰੋਧਸਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਆਹ “**ਸਹ ਵਿਸਯੇਨ...ਪੇ॰... ਸਚ੍ਚੇਸੂ**”ਤਿ। ਕਾਮਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ‘‘ਸਮੁਦਯੋ ਦ੍ਵੀਸੁ ਭੂਮੀਸੁ ਪਹੀਯਤੀ’’ਤਿ ਆਰਦ੍ਧਂ, ‘‘ਦਸ੍ਸਨੇਨ ਤੀਣਿ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ, ਭਾਵਨਾਯ ਸਤ੍ਤ ਸਂਯੋਜਨਾਨਿ ਪਹੀਯਨ੍ਤੀ’’ਤਿ ਪਨ ਵਿਭਾਗਵਚਨਮੇਵ ਵਤ੍ਤੁਨ੍ਤਿ ਆਹ “**ਪਹਾਯਕਵਿਭਾਗਮੁਖੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਵਿਭਾਗਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁ**”ਨ੍ਤਿ।

ਨਿਰਵਸੇਸਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦਾ ਤਤਿਯਮਗ੍ਗੇਨ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ, ਇਤਰੇ ਚਤੁਤ੍ਥਮਗ੍ਗੇਨਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ "**ਇਤਰੇਹਿ ਪਨ ਨਿਰਵਸੇਸ**"ਨ੍ਤਿ। **ਤਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਵਟ੍ਟਪ੍ਪਭੇਦੇਨ ਤੇਧਾਤੁਕੇ ਭਵਤ੍ਤਯੇ। **ਸੰਯੋਜਨਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਸਬ੍ਬਦਾ ਯੋਜਨਵਸੇਨ ਬਨ੍ਧਨਵਸੇਨ।

**੧੨**. ਅਗ੍ਗਫਲਞਾਣਤਾਯ ਏਕਮ੍ਪਿ ਸਮਾਨੰ ਤਨ੍ਨਿਮਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਖਯਾਨੁਪ੍ਪਾਦਾਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਞਾਣਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਫਲਵੋਹਾਰੇਨ ਦ੍ਵੇ ਨਾਮਾਨਿ ਲਭਤਿ।

ਸੋਮਨਸ੍ਸਨਾਮਲਾਭੋ ਇਮਿਨਾ ਆਰਮ੍ਮਣਸਙ੍ਕੇਤੇਨਾਤਿ ਤਦਤ੍ਥੰ ਵਿਵਰਨ੍ਤੋ "**ਖਯੇ...ਪੇ॰... ਸਮਞ੍ਞਾਯਾ**"ਤਿ ਆਹ।

**੧੩**. **ਤਗ੍ਗਹਣੇਨੇਵਾ**ਤਿ ਫਸ੍ਸਪਞ੍ਚਮਕਪਞ੍ਚਰੂਪਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਗ੍ਗਹਣੇਨੇਵ। **ਸਹਚਰਣਾਦਿਨਾ**ਤਿ ਸਹਜਾਤਾਦਿਅਨਨ੍ਤਰਾਦਿਪਚ੍ਚਯਭਾਵੇਨ ਚੇਵ ਨਿਸ੍ਸਯਾਰਮ੍ਮਣਾਦਿਨਾ ਚ। "**ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤ**"ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਸਹਿਤਤਾ ਅਵਿਸਿਟ੍ਠਤਾ ਇਧਾਧਿਪ੍ਪੇਤਾਤਿ ਆਹ "**ਅਵਿਭਾਗੇਨ ਗਹਣੀਯਭਾਵੰ ਸਨ੍ਧਾਯਾ**"ਤਿ।

ਕਥੰ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤੀਤਿ ਆਹ "**ਸਤਿਗ੍ਗਹਣੇਨ ਚੇਤ੍ਥ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਪ੍ਪਹਾਨੰ ਇਧਾਧਿਪ੍ਪੇਤ**"ਨ੍ਤਿ। ਨ ਹਿ ਸਮਾਧਿਨਾ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਪ੍ਪਹਾਨੰ ਸਮ੍ਭਵਤਿ।

ਪਦਹਤਿ ਏਤੇਨਾਤਿ **ਪਧਾਨੰ,** ਵੀਰਿਯੰ। **ਤੇ**ਤਿ ਵੀਰਿਯਸਙ੍ਖਾਰਾ। **ਏਕਰਸੇਨਾ**ਤਿ ਯਥਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਏਕਰਸਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਏਵੰ ਏਕਰਸਭਾਵੇਨ ਸਰਣਤੋ ਪਵਤ੍ਤਨਤੋ। ਤਥਾ ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਏਵ ਸੁਟ੍ਠੁ ਵਤ ਵੀਰਿਯੰ ਵਾਹੇਸੀਤਿ ਯੋਗਿਨਾ ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੇਤਬ੍ਬਤੋ ਤਦੁਪਗਵੀਰਿਯਵਾਹਨਟ੍ਠੇਨ "**ਸਮ੍ਪਹੰਸਨਾ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਤੇਨਾਹ "**ਏਵੰ ਮੇ...ਪੇ॰... ਹੇਤੁਭਾਵਤੋ**"ਤਿ।

**ਇਦ੍ਧਿ**ਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਪਠਮੋ ਕਤ੍ਤੁਅਤ੍ਥੋ, ਦੁਤਿਯੋ ਕਰਣਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ, **ਪਾਦ**ਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਏਕੋ ਕਰਣਤ੍ਥੋ ਏਵ। ਪਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਾ ਚ ਇਦ੍ਧੀ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਨ ਚ ਇਜ੍ਝਨ੍ਤਿ। ਪਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਾ ਚ ਇਦ੍ਧੀ ਪਜ੍ਜਨਕਰਣੇਨ ਪਾਦੇਨ ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣਾ ਨ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ "**ਪਠਮੇਨ ਅਤ੍ਥੇਨ ਇਦ੍ਧਿ ਏਵ ਪਾਦੋ**"ਤਿ ਕਥੰ ਸਕ੍ਕਾ ਵਤ੍ਤੁੰ, ਤਥਾ ਇਦ੍ਧਿਕਿਰਿਯਾਕਰਣੇਨ ਸਾਧੇਤਬ੍ਬਾ ਬੁਦ੍ਧਿਸਙ੍ਖਾਤਾ ਇਦ੍ਧਿ ਪਜ੍ਜਨਕਿਰਿਯਾਕਰਣੇਨ ਪਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਾਤਿ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨੰ ਕਰਣਾਨੰ ਨ ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣਤਾ ਸਮ੍ਭਵਤੀਤਿ "**ਦੁਤਿਯੇਨ ਅਤ੍ਥੇਨ ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਪਾਦੋ**"ਤਿ ਕਥੰ ਸਕ੍ਕਾ ਵਤ੍ਤੁਨ੍ਤਿ ਚੇ? ਸਕ੍ਕਾ, ਪਾਦਸ੍ਸ ਇਜ੍ਝਮਾਨਕੋਟ੍ਠਾਸ ਇਜ੍ਝਨਕਰਣੂਪਾਯਭਾਵਤੋ। ਅਥ ਵਾ ''ਪਠਮੇਨ ਅਤ੍ਥੇਨ ਇਦ੍ਧਿਯਾ ਪਾਦੋ, ਦੁਤਿਯੇਨ ਅਤ੍ਥੇਨ ਇਦ੍ਧਿ ਏਵ ਪਾਦੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦੋ''ਤਿ ਏਵੰ ਯੋਜਨਤੋ। ਕਥੰ? ਅਨਨ੍ਤਰਤ੍ਥੋ ਪਚ੍ਚਾਸਤ੍ਤਿਞਾਯੇਨ ਇਧ ਪਠਮੋਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤੋ, ਤਤੋ ਪੁਰਿਮੋ ਦੁਤਿਯੋਤਿ।

''ਛਨ੍ਦੰ ਚੇ ਭਿਕ੍ਖੁ ਅਧਿਪਤਿੰ ਕਰਿਤ੍ਵਾ ਲਭਤਿ ਸਮਾਧਿ''ਨ੍ਤਿਆਦਿ (ਵਿਭ॰ ੪੩੨) ਵਚਨਤੋ **ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿਪ੍ਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਸਮਨ੍ਨਾਗਤੰ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦੰ ਭਾਵੇਤੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਛਨ੍ਦਾਧਿਪਤਿ ਸਮਾਧਿ **ਛਨ੍ਦਸਮਾਧੀ**ਤਿ ਅਧਿਪਤਿਸਦ੍ਦਲੋਪੰ ਕਤ੍ਵਾ ਸਮਾਸੋ ਵੁਤ੍ਤੋਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਯਤਿ। ਅਧਿਪਤਿਸਦ੍ਦਤ੍ਥਦਸ੍ਸਨਵਸੇਨੇਵ ਪਨ ''ਛਨ੍ਦਹੇਤੁਕੋ, ਛਨ੍ਦਾਧਿਕੋ ਵਾ ਸਮਾਧੀ''ਤਿ **ਸਮ੍ਮੋਹਵਿਨੋਦਨਿਯੰ** (ਵਿਭ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੪੩੧) ਵੁਤ੍ਤੰ, ਤਸ੍ਮਾ ਇਧਾਪਿ ਛਨ੍ਦਾਧਿਪਤਿ ਸਮਾਧਿ **ਛਨ੍ਦਸਮਾਧੀ**ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਤੰ ਪਨ ਛਨ੍ਦੰ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਸਦ੍ਧਾਸੀਸੇਨ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਸਦ੍ਧਾਧਿਪਤੇਯਜਾ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। "**ਇਦੰ ਪਧਾਨ**"ਨ੍ਤਿ ਵਾ ਵੀਰਿਯੰ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਵੀਰਿਯਸਦ੍ਦਾਪੇਕ੍ਖਾਸਹਿਤੰ ਏਕਵਚਨੇਨ ਵਤ੍ਵਾ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਸ੍ਸਪਿ ਵੀਰਿਯਸ੍ਸ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਤ੍ਤਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤਬ੍ਬਧਮ੍ਮਵਿਭਾਗੇਨ ਚ "**ਇਮੇ ਸਙ੍ਖਾਰਾ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਤੇਨ ਪਧਾਨਭੂਤਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਤਿ ਏਵੰ ਸਮਾਸੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਸਙ੍ਖਤਸਙ੍ਖਾਰਾਦਿਨਿਵਤ੍ਤਨਤ੍ਥਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਪਧਾਨਗ੍ਗਹਣੰ। ਅਥ ਵਾ ਤੰ ਤੰ ਵਿਸੇਸੰ ਸਙ੍ਖਰੋਤੀਤਿ **ਸਙ੍ਖਾਰੋ,** ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਵੀਰਿਯੰ। ਤਤ੍ਥ ਚਤੁਕਿਚ੍ਚਸਾਧਕਤੋ ਅਞ੍ਞਸ੍ਸ ਨਿਵਤ੍ਤਨਤ੍ਥੰ ਪਧਾਨਗ੍ਗਹਣਨ੍ਤਿ ਪਧਾਨਭੂਤਾ ਸੇਟ੍ਠਭੂਤਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਵੀਰਿਯਿਦ੍ਧਿਪਾਦਨਿਦ੍ਦੇਸੇ “**ਵੀਰਿਯਸਮਾਧਿਪ੍ਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਸਮਨ੍ਨਾਗਤ**”ਨ੍ਤਿ (ਵਿਭੰ॰ ੪੩੫) ਦ੍ਵਿਕ੍ਖਤ੍ਤੁੰ ਵੀਰਿਯੰ ਆਗਤੰ। ਤਤ੍ਥ ਪੁਰਿਮੰ ਸਮਾਧਿਵਿਸੇਸਨੰ ‘‘ਵੀਰਿਯਾਧਿਪਤਿ ਸਮਾਧਿ **ਵੀਰਿਯਸਮਾਧੀ**’’ਤਿ, ਦੁਤਿਯੰ ਸਮਨ੍ਨਾਗਮਙ੍ਗਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥੰ। ਦ੍ਵੇ ਏਵ ਹਿ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਸਮਨ੍ਨਾਗਮਙ੍ਗਾਨਿ ਸਮਾਧਿ, ਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰੋ ਚ। ਛਨ੍ਦਾਦਯੋ ਸਮਾਧਿਵਿਸੇਸਨਾਨਿ। ਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰੋ ਪਨ ਪਧਾਨਵਚਨੇਨੇਵ ਵਿਸੇਸਿਤੋ, ਨ ਛਨ੍ਦਾਦੀਹੀਤਿ ਨ ਇਧ ਵੀਰਿਯਾਧਿਪਤਿਤਾ ਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਸ੍ਸ ਵੁਤ੍ਤਾ ਹੋਤਿ। ਵੀਰਿਯਞ੍ਚ ਸਮਾਧਿੰ ਵਿਸੇਸੇਤ੍ਵਾ ਠਿਤਮੇਵ ਸਮਨ੍ਨਾਗਮਙ੍ਗਵਸੇਨ ਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰਵਚਨੇਨ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਨਾਪਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਵੀਰਿਯੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਮੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਹੋਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਛਨ੍ਦਾਦੀਹਿ ਵਿਸਿਟ੍ਠੋ ਸਮਾਧਿ ਤਥਾ ਵਿਸਿਟ੍ਠੇਨੇਵ ਤੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੋ ਪਧਾਨਸਙ੍ਖਾਰੋ, ਸੇਸਧਮ੍ਮਾ ਚ, ਤਸ੍ਮਾ ਸਮਾਧਿਵਿਸੇਸਨਾਨੰ ਵਸੇਨ “**ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾ**”ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਵਿਸੇਸਨਭਾਵੋ ਚ ਛਨ੍ਦਾਦੀਨੰ ਤੰਤੰਅਪਸ੍ਸਯਨਵਸੇਨ ਹੋਤੀਤਿ **ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ…ਪੇ॰… ਇਦ੍ਧਿਪਾਦ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਨਿਸ੍ਸਯਤ੍ਥੇਪਿ ਪਾਦਸਦ੍ਦੇਨ ਉਪਾਯਤ੍ਥੇਨ ਛਨ੍ਦਾਦੀਨੰ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਤਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਹੋਤਿ। ਤਥਾ ਹਿ ਅਭਿਧਮ੍ਮੇ **ਉਤ੍ਤਰਚੂਲ਼ਭਾਜਨੀਯੇ** ‘‘ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾ ਛਨ੍ਦਿਦ੍ਧਿਪਾਦੋ’’ਤਿਆਦਿਨਾ (ਵਿਭੰ॰ ੪੫੭) ਛਨ੍ਦਾਦੀਨਮੇਵ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਤਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। **ਪਞ੍ਹਾਪੁਚ੍ਛਕੇ** ਚ ‘‘ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾ – ਇਧ ਭਿਕ੍ਖੁ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧੀ’’ਤਿ (ਵਿਭੰ॰ ੪੬੨) ਆਰਭਿਤ੍ਵਾਪਿ ਪੁਨ ਛਨ੍ਦਾਦੀਨੰਯੇਵ ਕੁਸਲਾਦਿਭਾਵੋ ਵਿਭਤ੍ਤੋ। ਉਪਾਯਿਦ੍ਧਿਪਾਦਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਮੇਵ ਹਿ ਨਿਸ੍ਸਯਿਦ੍ਧਿਪਾਦਦਸ੍ਸਨੰ ਕਤੰ। ਅਞ੍ਞਥਾ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਤਾਵ ਨ ਹੋਤੀਤਿ। ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਪਾਲ਼ਿਵਸੇਨ ਅਤ੍ਥਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਤਦਙ੍ਗਸਮੁਚ੍ਛੇਦਨਿਸ੍ਸਰਣਵਿਵੇਕਨਿਸ੍ਸਿਤਤ੍ਤੰ ਵਤ੍ਵਾ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਵਿਵੇਕਨਿਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ ਅਵਚਨੰ ‘‘ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ… ਪੇ॰… ਇਦ੍ਧਿਪਾਦੰ ਭਾਵੇਤੀ’’ਤਿ (ਵਿਭੰ॰ ੪੩੨) ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾਨੰ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾਨੰ ਵੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ। ਭਾਵਿਤਿਦ੍ਧਿਪਾਦਸ੍ਸ ਹਿ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਾ ਫਲਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾਤਿ।

ਵੋਸ੍ਸਗ੍ਗਸਦ੍ਦੋ ਪਰਿਚ੍ਚਾਗਤ੍ਥੋ, ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਨਤ੍ਥੋ ਚਾਤਿ ਵੋਸ੍ਸਗ੍ਗਸ੍ਸ ਦੁਵਿਧਤਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। **ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਨ ਪਕਾਰੇਨਾ**ਤਿ ਤਦਙ੍ਗਸਮੁਚ੍ਛੇਦਪ੍ਪਕਾਰੇਨ, ਤਨ੍ਨਿਨ੍ਨਭਾਵਾਰਮ੍ਮਣਪ੍ਪਕਾਰੇਨ ਚ। **ਪਰਿਣਮਨ੍ਤੰ** ਵਿਪਸ੍ਸਨਕ੍ਖਣੇ।

**੧੪. ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਪਞ੍ਞਾਯਾ**ਤਿ ਏਕਾਵਜ੍ਜਨਨਾਨਾਵਜ੍ਜਨਵੀਥੀਸੁ ਪਵਤ੍ਤਉਪਚਾਰਪਞ੍ਞਾਯ। **ਅਧਿਗਮਪਞ੍ਞਾਯਾ**ਤਿ ਅਪ੍ਪਨਾਪਞ੍ਞਾਯ। ਪੁਨ **ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਪਞ੍ਞਾਯਾ**ਤਿ ਨਾਨਾਵਜ੍ਜਨੁਪਚਾਰਪਞ੍ਞਾਯ, ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਪਞ੍ਞਾਯ ਵਾ। **ਉਪਚਾਰਪਞ੍ਞਾਯਾ**ਤਿ ਏਕਾਵਜ੍ਜਨੇ, ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਉਪਚਾਰਪਞ੍ਞਾਯ।

**ਪੁਚ੍ਛਾਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਵਿਚਯੋਪੀ**ਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਾਯ ਪੁਚ੍ਛਾਯ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਵਿਚਯੋਪਿ। **ਵੁਤ੍ਤਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨਾ**ਤਿ ਅਦਿਟ੍ਠਜੋਤਨਾ, ਵਿਮਤਿਚ੍ਛੇਦਨਾ ਚਾਤਿ ਹੇਟ੍ਠਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯਾਨੁਗਮਨੇਨ।

**੧੫. ਸੇਖੇ ਅਸੇਖੇ**ਤਿ ਸੇਕ੍ਖੇ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲੇ, ਅਸੇਕ੍ਖੇ ਅਰਿਯਪੁਗ੍ਗਲੇ। **ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਪ੍ਪਹਾਨੇ**ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨੰ ਪੁਰੇਚਾਰਿਕੰ ਕਤ੍ਵਾ ਪਵਤ੍ਤਕਿਲੇਸਪ੍ਪਹਾਨੇ, ਪਹਾਨਾਭਿਸਮਯੇਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

‘‘ਯੰ ਅਨਿਚ੍ਚੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਅਨਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਪਾਲ਼ਿੰ ਦਸ੍ਸੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ‘‘ਯੰ ਅਨਿਚ੍ਚੇ ਦੁਕ੍ਖੇ ਅਨਤ੍ਤਨੀ’’ਤਿ ਵਚਨੰ ਏਵਮ੍ਪੇਤ੍ਥ ਪਠਨ੍ਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ।

**ਸੇਸਸੰਕਿਲੇਸਵੋਦਾਨਧਮ੍ਮਾ**ਤਿ ਗੇਧਤੋ ਅਵਸਿਟ੍ਠਸੰਕਿਲੇਸਧਮ੍ਮਾ ਚ ਸਬ੍ਬਵੋਦਾਨਧਮ੍ਮਾ ਚ। **ਅਭਾਵੇਨਾ**ਤਿ ਅਭਾਵਨੇਨ ਅਭਾਵਕਰਣੇਨ।

**ਪਯੋਗਪਰਕ੍ਕਮ**ਨ੍ਤਿ ਭੁਸੰ ਯੋਗੋ **ਪਯੋਗੋ,** ਪਯੋਗੋਵ ਪਰਕ੍ਕਮੋ **ਪਯੋਗਪਰਕ੍ਕਮੋ,** ਚਿਤ੍ਤੰ। **ਉਕ੍ਖਿਪਤੀ**ਤਿ ਕੋਸਜ੍ਜਪਕ੍ਖੇ ਪਤਿਤੁੰ ਅਦੇਨ੍ਤੋ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇ ਉਦ੍ਧੰ ਖਿਪੇਨ੍ਤੋ ਵਿਯ ਪਵਤ੍ਤਤਿ। **ਪਧਾਨਵੀਰਿਯ**ਨ੍ਤਿ ਅਕੁਸਲਾਨੰ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਨਟ੍ਠੇਨ ਉਤ੍ਤਮਵੀਰਿਯੰ।

**ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਾਨੀ**ਤਿ ''ਆਸੇਵਮਾਨੇ ਵਾਯਮਤੀ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਾਨਿ। **ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਤਿ ਅਵਤ੍ਤੁਬ੍ਬਤਂ ਆਪਨ੍ਨਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਭੂਮਿਲਦ੍ਧਾਰਮ੍ਮਣਾਧਿਗ੍ਗਹਿਤਾਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਿਤਾਸਮੁਗ੍ਘਾਟਿਤੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ।

**੧੬**. ''ਅਟ੍ਠਮਕਸ੍ਸ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨੀ''ਤਿ ਵਤ੍ਤੁਤ੍ਤਾ **"ਪਠਮਮਗ੍ਗੋ ਸਦ੍ਧਾਦਯੋ"**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਗ੍ਗਹਣਞ੍ਚ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਨਿਦਸ੍ਸਨਮਤ੍ਤਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ।

ਅਸੁਭਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਆਹ **"ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਭਾਵਨਾਯ ਸੁਨਿਗ੍ਗਹਿਤੋ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕੋ"**ਤਿ। ਸਮਾਧਿ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੇ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕਮ੍ਪਿ ਨਿਗ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਏਵ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਅਨਵਜ੍ਜਸੁਖਪਦਟ੍ਠਾਨੇਨਾ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। **"ਕੁਸਲੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੋ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਧਮ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਦੁਤੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੇ ਵੀਰਿਯਚ੍ਛਨ੍ਦੋ ਖਨ੍ਤਿਂ ਪਰਿਬ੍ਰੂਹੇਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਅਨਵਜ੍ਜਧਮ੍ਮਾਨਂ ਉਪਕਾਰਕਧਮ੍ਮਾਸੇਵਨਂ ਵਿਯ ਅਨੁਪਕਾਰਕਧਮ੍ਮਪਰਿਵਜ੍ਜਨਮ੍ਪਿ ਪਞ੍ਞਾਨਿਸੇਵਨੇਨੇਵ ਹੋਤੀਤਿ ਆਹ **"ਸਮਾਧਿਆਦੀਨ"**ਨ੍ਤਿਆਦਿ।

**੧੭**. ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਂ ਦੇਸਨਂ ਪੁਗ੍ਗਲਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਵਿਭਜਿਤੁਂ **"ਲੋਕੋ ਨਾਮਾ"**ਤਿਆਦਿ ਵਤ੍ਤੁਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਾਨਨ੍ਤਿ... ਪੇ॰... ਦਸ੍ਸੇਤੁ"**ਨ੍ਤਿ ਆਹ। ਮਹਗ੍ਗਤਧਮ੍ਮੇਸੁ ਠਾਨਂ ਤਂਸਮ੍ਪਾਦਨਾਵ। ਤਥਾ ਸੇਸੇਸੁ। **ਵਡ੍ਢਿਯਮਾਨੇਸੂ**ਤਿ ਯਥਾ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਂ ਪਰਿਪਾਚਯਨ੍ਤਿ, ਏਵਂ ਬ੍ਰੂਹਿਯਮਾਨੇਸੁ।

**ਦਸ੍ਸਨਪਰਿਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਰੂਪਾਰੂਪਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਲਕ੍ਖਣਤੋ, ਪਚ੍ਚਯਤੋ ਚ ਪਰਿਜਾਨਨਾ। ਤੇਨਾਹ **"ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾ"**ਤਿ। ਪਟਿਪਕ੍ਖਵਿਧਮਨੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਲਕ੍ਖਣਤ੍ਤਯਵਿਭਾਵਨਾ ਇਧ ''ਭਾਵਨਾਪਰਿਞ੍ਞਾ''ਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾਤਿ ਆਹ **"ਭਾਵਨਾ...ਪੇ॰... ਪਰਿਞ੍ਞਾ ਚਾ"**ਤਿ । ਦਸ੍ਸਨਟ੍ਠਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾ **ਦਸ੍ਸਨਪਰਿਞ੍ਞਾ,** ਭਾਵਨਟ੍ਠਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾ **ਭਾਵਨਾਪਰਿਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਏਵਂ ਵਾ ਏਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

**ਕਕ੍ਖਲ਼ਫੁਸਨਾਦੀ**ਤਿ ਕਕ੍ਖਲਾਦਿਫੁਸਨਾਦਿ। **ਅਭਿਜਾਨਿਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਅਭਿਞ੍ਞਾਯ ਪਞ੍ਞਾਯ ਜਾਨਿਤ੍ਵਾ, ਠਿਤਸ੍ਸ ਅਭਿਜਾਨਨਹੇਤੁ ਵਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਅਤ੍ਥੋ**ਤਿ ਫਲਂ। **ਨਯੋ**ਤਿ ਵਤ੍ਤੁਨਯੋ।

**"ਯਂ ਅਸਙ੍ਖਤ"**ਨ੍ਤਿਪਿ ਪਠਨ੍ਤਿ। **ਚਤੁਨਯਕੋਵਿਦੋ**ਤਿ ਏਕਤ੍ਤੁਨਾਨਤ੍ਤਾਦਿਨਯਚਤੁਕ੍ਕੇ ਨਿਪੁਣੋ। **ਦੇਸਨਾਯੁਤ੍ਤਿਕੁਸਲੋ**ਤਿ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਦੇਸਨਾਵਿਧਿਮ੍ਹਿ ਕੁਸਲੋ।

**ਸਦਿਸੀ ਕਾਤਬ੍ਬਾ** ਸਂਸਨ੍ਦਨਵਸੇਨਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। **ਆਨੇਤਬ੍ਬਾ** ''ਅਯਂ ਦੇਸਨਾ ਇਮਾਯ ਦੇਸਨਾਯ ਏਵਂ ਸਂਸਨ੍ਦਤੀ''ਤਿ। **ਅਤ੍ਥਤੋ ਅਪੇਤ**ਨ੍ਤਿ ਅਯੁਤ੍ਤਤ੍ਥਂ। **ਅਸਮ੍ਬਨ੍ਧਤ੍ਥ**ਨ੍ਤਿ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਅਸਮ੍ਬਨ੍ਧਪਦਤ੍ਥਂ। ਨਨੁ ਪਟ੍ਠਾਨਵਿਚਾਰੋ ਨਯਵਿਚਾਰੋ ਵਿਯ ਹਾਰੇਹਿ ਅਸਮ੍ਮਿਸ੍ਸੋ ਵਿਚਾਰਣਨ੍ਤਿਰੋਤਿ ਚੋਦਨਂ ਮਨਸਿ ਕਤ੍ਵਾ ਆਹ **"ਯਸ੍ਮਾ ਪਨਾ"**ਤਿਆਦਿ। **ਇਧ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ**ਤਿ ਇਧ ਸੁਤ੍ਤਵਿਚਯੇ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥਵਿਚਾਰਭਾਵਤੋ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੋ, ਏਤੇਨ ਵਾ ਪਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਹਾਰਨ੍ਤੋਗਧਭਾਵਦਸ੍ਸਨੇਨੇਵ ਮੂਲਪਦਾਨਂ ਵਿਯ ਪਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਪਦਤ੍ਥਨ੍ਤਰਾਭਾਵੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

**ਇਮਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਸਂਵਣ੍ਣਿਯਮਾਨਸੁਤ੍ਤਂ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ। **ਕਸ੍ਮਿਂ ਵਾ ਪਦੇ**ਤਿ ਸਂਵਣ੍ਣਿਯਮਾਨਂ ਗਾਥਂ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ। **ਤਬ੍ਬਿਚਯੇਨਾ**ਤਿ ਪੁਚ੍ਛਾਦਿਵਿਚਯੇਨ, ਅਸ੍ਸਾਦਾਦਿਵਿਚਯੇਨ ਚ।

ਵਿਚਯਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੩. ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

**੧੮.** ਏਵਮੇਤਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੋ ਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬੋ, ਏਵੰ ਪਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬੋਤਿ ਅਗ੍ਗਹੇਤਬ੍ਬਗਹੇਤਬ੍ਬਾਨਂ ਅਤ੍ਥਾਨਂ ਵਿਜਹਨਗ੍ਗਹਣਤ੍ਥਾਯ ਯੁਤ੍ਤਾਯੁਤ੍ਤਿਵਿਚਾਰਣਾਯਂ ਵਜ੍ਜੇਤਬ੍ਬੇਸੁ ਤਾਵ ਪਠਮਂ ਪਟਿਪਤ੍ਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਆਹ "**ਅਤਥਾਕਾਰੇਨ ਗਯ੍ਹਮਾਨਾ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥਾ ਵਿਸਯੋ**"ਤਿ ਯਥਾ ''ਵਾਮਂ ਮੁਞ੍ਚ, ਦਕ੍ਖਿਣਂ ਗਣ੍ਹਾ''ਤਿ (ਧ॰ ਸ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੪੯੮; ਵਿਸੁਦ੍ਧਿ॰ ਮਹਾਟੀ॰ ੧.੧੪; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੧.੧.੨੧੩)। ਵਜ੍ਜੇਤਬ੍ਬਭਾਵਤੋ ਹਿ ਸੁਤ੍ਤਪਦੇਹਿ ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥੋ ਵਿਵੇਚਿਤੇ ਗਹੇਤਬ੍ਬਭਾਵੋ ਚ ਅਵਸਿਟ੍ਠੋ ਹੋਤਿ। ਤਥਾ ਹਿ ਵਕ੍ਖਤਿ ''ਮੇਤ੍ਤਾਵਿਹਾਰਸ੍ਸ ਸਤੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਯਾਦਾਯ ਠਸ੍ਸਤੀ'ਤਿ ਨ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ, 'ਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਪਹਾਨਂ ਅਬ੍ਭਤ੍ਥਂ ਗਚ੍ਛਤੀ'ਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ ਦੇਸਨਾ''ਤਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੨੧)।

ਯੁਤ੍ਤਿਨਿਦ੍ਧਾਰਣੇਨ ਅਯਥਾਸਭਾਵਤੋ ਵਿਵੇਚਿਤ੍ਵਾ ਯਥਾਸਭਾਵਤੋ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਗਹਣਕਾਰਣਾਨਿ ਕਥੇਨ੍ਤੋ ''ਮਹਨ੍ਤਾ ਅਪਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ ਏਤੇਸਨ੍ਤਿ **ਮਹਾਪਦੇਸਾ**''ਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥਮਾਹ "**ਬੁਦ੍ਧਾਦਯੋ**"ਤਿਆਦਿਨਾ। **ਪਤਿਟ੍ਠਾਨਾਨੀ**ਤਿ ਪਤਿਟ੍ਠਾਨਸਾਧਨਾਨਿ। **ਸੇਸੇਸੂ**ਤਿ ਸਙ੍ਘਾਪਦੇਸਾਦੀਸੁ। ਪਠਮਤ੍ਥੋ ਏਵ ਹਿ ਇਧ ਪਾਲ਼ਿ ਆਗਤੋ, ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਨੇ ਕਾਰਣਂ ਮਹਾਪਦੇਸੋਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। **ਸੁਤ੍ਤੋਤਰਣਾਦੀ**ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਸੁਤ੍ਤਾਨੋਤਰਣਾਦਿਪਿ ਸਙ੍ਗਯ੍ਹਤਿ। ਸੁਤ੍ਤੋਤਰਣਵਿਨਯਸਨ੍ਦਸ੍ਸਨਾਨਿ ਹਿ ਕੇਨਚਿ ਯਥਾਭਤਸ੍ਸ ਗਨ੍ਥਸ੍ਸ ''ਧਮ੍ਮੋ''ਤਿ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਨੇ ਕਾਰਣਂ। ਸੁਤ੍ਤਾਨੋਤਰਣਵਿਨਯਾਸਨ੍ਦਸ੍ਸਨਾਨਿ ''ਅਧਮ੍ਮੋ''ਤਿ। **ਯਦਿ ਏਵ**ਨ੍ਤਿ ਯਦਿ ਯਥਾਭਤਸ੍ਸ ਗਨ੍ਥਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਵਿਨਯੇਹਿ ਸਂਸਨ੍ਦਨਂ ''ਧਮ੍ਮੋ''ਤਿ, ਅਸਂਸਨ੍ਦਨਂ ''ਅਧਮ੍ਮੋ''ਤਿ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਕਾਰਣਂ, ਏਵੰ ਸਨ੍ਤੇਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਸਮ੍ਪਦੀਯਤਿ ਞਾਪੀਯਤਿ ਧਮ੍ਮੋ ਏਤੇਹੀਤਿ **ਸਮ੍ਪਦਾਯਾ,** ਅਕ੍ਖਾਤਾਰੋ।

ਵਿਨੀਯਨ੍ਤਿ ਰਾਗਾਦਯੋ ਏਤੇਨਾਤਿ **ਵਿਨਯੋ,** ਕਾਰਣਂ। ਤੇਨਾਹ "**ਰਾਗਾਦਿਵੂਪਸਮਨਿਮਿਤ੍ਤ**"ਨ੍ਤਿ। ਕਿਂ ਪਨ ਤਂ? ਸਾਧਿਟ੍ਠਾਨਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾਦਿਧਮ੍ਮਾ। ਯੇ ਪਰਤੋ ''ਤੇਚਤ੍ਤਾਲੀਸਂ ਬੋਧਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾ''ਤਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੨੪) ਵਕ੍ਖਤਿ।

ਵਿਨਯਮਹਾਪਦੇਸਾ ਕਪ੍ਪਿਯਾਨੁਲੋਮਤੋ ਅਨੁਲੋਮਕਪ੍ਪਿਯਂ ਨਾਮ, ਤਂਸਦਿਸਤਾਯ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਮਹਾਪਦੇਸਾਪਿ **ਅਨੁਲੋਮਕਪ੍ਪਿਯ**ਨ੍ਤਿ ਅਟ੍ਠਕਥਾਵੋਹਾਰੋ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ "**ਯਂ ਅਨੁਲੋਮਕਪ੍ਪਿਯਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ**"ਤਿ।

ਯਦਿਪਿ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਪਵਤ੍ਤਾ ਭਗਵਤੋ ਪਕਿਣ੍ਣਕਦੇਸਨਾ **ਅਟ੍ਠਕਥਾ,** ਸਾ ਪਨ ਧਮ੍ਮਸਙ੍ਗਾਹਕੇਹਿ ਤੇਪਿਟਕਂ ਬੁਦ੍ਧਵਚਨਂ ਸਙ੍ਗਾਯਿਤ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸਂਵਣ੍ਣਨਾਨੁਰੂਪੇਨ ਵਾਚਨਾਮਗ੍ਗਂ ਆਰੋਪਿਤਤ੍ਤਾ **ਆਚਰਿਯਵਾਦੋ** ਨਾਮ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ "**ਆਚਰਿਯਵਾਦੋ ਨਾਮ ਅਟ੍ਠਕਥਾ**"ਤਿ। ਤਿਸ੍ਸੋਪਿ ਸਙ੍ਗੀਤਿਯੋ ਆਰੁਲ਼੍ਹੋ ਏਵ ਹਿ ਬੁਦ੍ਧਵਚਨਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸਂਵਣ੍ਣਨਾਭੂਤੋ ਕਥਾਮਗ੍ਗੋ ਪਚ੍ਛਾ ਤਮ੍ਬਪਣ੍ਣਿਯੇਹਿ ਮਹਾਥੇਰੇਹਿ ਸੀਹਲ਼ਭਾਸਾਯ ਠਪਿਤੋ। **ਅਤ੍ਤਨੋਮਤਿ** ਥੇਰਵਾਦੋ। **ਸਮੇਨ੍ਤਮੇਵ ਗਹੇਤਬ੍ਬ**ਨ੍ਤਿ ਯਥਾ ਪਾਲ਼ਿਯਾ ਸਂਸਨ੍ਦਤਿ , ਏਵੰ ਮਹਾਪਦੇਸਤੋ ਅਤ੍ਥਾ ਉਦ੍ਧਰਿਤਬ੍ਬਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਪਮਾਦਪਾਠਵਸੇਨ ਆਚਰਿਯਵਾਦਸ੍ਸ ਕਦਾਚਿ ਪਾਲ਼ਿਯਾ ਅਸਂਸਨ੍ਦਨਾਪਿ ਸਿਯਾ, ਸੋ ਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਆਹ – "**ਸੁਤ੍ਤੇਨ ਸਮੇਨ੍ਤੋ ਏਵ ਗਹੇਤਬ੍ਬੋ**"ਤਿ।

**ਚਤੂਹਿ ਮਹਾਪਦੇਸੇਹਿ ਯੁਜ੍ਜਤੀ**ਤਿ ਚਤੂਹਿ ਮਹਾਪਦੇਸੇਹਿ ਨ ਵਿਰੁਜ੍ਝਤਿ। ਇਦਾਨਿ ਤਂ ਅਵਿਰੁਜ੍ਝਨਾਕਾਰਂ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਯੇਨ ਯੇਨਾ**"ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਸੁਤ੍ਤੋਤਰਣਾਦਿ ਏਵ ਹੇਤ੍ਥ ਕਾਰਣਂ। ਤਸ੍ਸ ਚ ਅਨੇਕਾਕਾਰਤਾਯ "**ਪਕਾਰੇਨਾ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ। ਸਂਵਣ੍ਣਿਯਮਾਨੇ ਸੁਤ੍ਤੇ ਸਂਵਣ੍ਣਨਾਵਸੇਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। **ਆਭਤੇਨਾ**ਤਿ ਆਨੀਤੇਨ। **ਸੁਤ੍ਤਤੋ**ਤਿ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਰਤੋ। ਅਯਞ੍ਹੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੋ – ਕੇਨਚਿ ਪਸਙ੍ਗੇਨ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਰਤੋ ਉਦ੍ਧਰਿਤ੍ਵਾ ਆਨੀਤੇਨ ਸੁਤ੍ਤਪਦੇਨ ਸੁਤ੍ਤੋਤਰਣਾਦਿਨਾ, ਕਾਰਣਪ੍ਪਕਾਰੇਨ ਚ ਚਤੁਮਹਾਪਦੇਸਾਵਿਰੋਧੇਨ ਸਂਵਣ੍ਣਿਯਮਾਨੇ ਸੁਤ੍ਤੇ ਸਂਵਣ੍ਣਨਾਵਸੇਨ ਅਤ੍ਥਜਾਤਂ ਗਹੇਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ। ਤੇਨਾਹ "**ਤੇਨ...ਪੇ॰... ਕਾਤਬ੍ਬਾ**"ਤਿ। ਤਤ੍ਥ **ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰਯੋਜਨਾ ਕਾਤਬ੍ਬਾ**ਤਿ ਯੁਤ੍ਤਿਨਿਦ੍ਧਾਰਣਵਸੇਨ ਅਯਂ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰੋ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੋ। ਅਥ ਵਾ **ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰਯੋਜਨਾ ਕਾਤਬ੍ਬਾ**ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਹਾਰੇਨ ਵਕ੍ਖਮਾਨਨਯੇਨ ਯੁਤ੍ਤਿਗਵੇਸਨਂ ਕਤ੍ਵਾ ਤਾਯ ਯੁਤ੍ਤਿਯਾ ਸਬ੍ਬਹਾਰਯੋਜਨਾ ਕਾਤਬ੍ਬਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਲਕ੍ਖਣਞ੍ਹੇਤਂ ਯੁਤ੍ਤਿਗਵੇਸਨਾਯ, ਯਦਿਦਂ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰੋ। ਤੇਨਾਹ ''ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਹਾਰਾਨਂ, ਯਾ ਭੂਮੀ, ਯੋ ਚ ਗੋਚਰੋ ਤੇਸਂ। ''ਯੁਤ੍ਤਾਯੁਤ੍ਤਪਰਿਕ੍ਖਾ''ਤਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੪), ''ਇਮਾਯ ਯੁਤ੍ਤਿਯਾ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੇਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਗਵੇਸਿਤਬ੍ਬ''ਨ੍ਤਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੨੦) ਚ।

**੧੯**. ਯਦਿ ਵਾ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਪਦਾਨਿ ਏਕਂ ਅਤ੍ਥਂ ਅਭਿਵਦਨ੍ਤੀਤਿ ਯੋਜਨਾ।

**੨੦. ਜਰਾਯਂ ਠਿਤਸ੍ਸ ਅਞ੍ਞਥਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਠਿਤਸ੍ਸ ਯਂ ਅਞ੍ਞਥਤ੍ਤਂ ਅਞ੍ਞਥਾਭਾਵੋ, ਅਯਂ ਜਰਾ ਨਾਮ। **ਖਣਿਕਮਰਣਂ** ਖਣਿਕਨਿਰੋਧੋ। **ਸਮੁਚ੍ਛੇਦਮਰਣਂ** ਖੀਣਾਸਵਾਨਂ ਖਨ੍ਧਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਨਂ।

**ਕੇਵਲਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਜਰਾਯ ਅਮਿਸ੍ਸਸ੍ਸ। **ਅਞ੍ਞਾਵ ਜਰਾ, ਅਞ੍ਞਂ ਮਰਣ**ਨ੍ਤਿ ''ਪਟਿਞ੍ਞਾਤਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਮਰਣਸ੍ਸ ਦਿਟ੍ਠਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਹੇਤੁ। **ਯਥਾ ਤਂ ਦੇਵਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਸਦਿਸੂਦਾਹਰਣਂ, ਵਿਸਦਿਸੂਦਾਹਰਣਂ ਪਨ ਇਦ੍ਧਿਪਾਦਾਦਯੋ, ਅਨ੍ਵਯਬ੍ਯਤਿਰੇਕਾ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਾ।

**ਤੇਹੀ**ਤਿ ਜਰਾਮਰਣੇਹਿ।

"**ਜੀਰਣਭਿਜ੍ਜਨਸਭਾਵਾ**"ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਲੇਸੇਨ ਤਣ੍ਹਾਜਰਾਮਰਣਾਨਂ ਅਨਞ੍ਞਤ੍ਤਂ ਯੋਜੇਤਿ। ਯਦਿਪਿ ''ਅਞ੍ਞਾ ਤਣ੍ਹਾ, ਅਞ੍ਞਾ ਜਰਾ, ਅਞ੍ਞਂ ਮਰਣ''ਨ੍ਤਿ ਸਿਦ੍ਧੋਵਾਯਮਤ੍ਥੋ, ਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ "**ਨ ਇਦ**"ਨ੍ਤਿਆਦਿ, ਤਥਾਪਿ ਸਕ੍ਕੁਣੇਯ੍ਯਪਰਿਹਾਰਾਯਂ ਚੋਦਨਾਤਿ ਅਜ੍ਝਾਰੁਲ੍ਹਂ ਤਤ੍ਥ ਦੋਸਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ''ਯਦਿ ਚ ਯਥਾ ਜਰਾਮਰਣ''ਨ੍ਤਿ ਪਾਲ਼ਿਪਵਤ੍ਤਾਨਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਯਦਿ...ਪੇ॰... ਦਸ੍ਸੇਤੀ**"ਤਿ ਆਹ। **ਭਾਵੋ**ਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। **ਏਤੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਜਰਾਮਰਣਾਨਂ।

"**ਇਮਾਯ ਯੁਤ੍ਤਿਯਾ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੇਹਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਗਵੇਸਿਤਬ੍ਬ**"ਨ੍ਤਿ ਚ ਕੇਚਿ ਪਠਨ੍ਤਿ, ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਤੋਪਿ ਗਵੇਸਿਤਬ੍ਬਂ, ਅਞ੍ਞਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਤੋ ਅਞ੍ਞਤ੍ਥਮ੍ਪੀਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਤਮੇਵ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਤੋ ਅਞ੍ਞਤ੍ਥਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ਪਾਲ਼ਿਯਂ "**ਸਲ੍ਲੋਤਿ ਵਾ**"ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਇਮੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਸਲ੍ਲਧੂਪਾਯਨਾਨਂ। **ਇਚ੍ਛਾਵਿਪਰਿਯਾਯੇ**ਤਿ ਇਚ੍ਛਿਤਾਲਾਭੇ, ਅਪ੍ਪਚ੍ਚਯਸਮਵਾਯੇ ਵਾ। **ਇਦਮ੍ਪਿ ਸਮਤ੍ਥਨਂ ਹੋਤਿ** ਯਥਾਧਿਪ੍ਪੇਤਸ੍ਸ ਅਞ੍ਞਤ੍ਥਸ੍ਸ ਬ੍ਯਤਿਰੇਕਦਸ੍ਸਨਭਾਵਤੋ। **ਜਰਾਮਰਣਵਿਪਰਿਯਾਯੇ**ਤਿ ਜਰਾਮਰਣੇ ਅਸਤਿ। ਨ ਹਿ ਯਥਾਧਿਪ੍ਪੇਤਜਰਾਮਰਣਾਭਾਵੇ ਤਣ੍ਹਾ ਨ ਹੋਤੀਤਿ।

**ਦ੍ਵਿਧਾ ਵੁਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਦ੍ਵਿਪ੍ਪਕਾਰੇਨ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਦ੍ਵਿਕ੍ਖਤ੍ਤੁਂ ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। **ਯਂ ਇਦਂ...ਪੇ॰... ਆਰਮ੍ਮਣਕਰਣਵਸੇਨ ਵਾ ਅਭਿਲਪਨ**ਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਕਿਰਿਯਾਪਰਾਮਸਨਂ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। **ਵਿਸੇਸੋ**ਤਿ ਅਯਂ ਏਤਾਸਂ ਇਚ੍ਛਾਤਣ੍ਹਾਨਂ ਪਕਤਿਸਙ੍ਖਾਤੋ ਵਿਸੇਸੋ। "**ਦ੍ਵੀਹਿ ਨਾਮੇਹੀ**"ਤਿਪਿ ਪਾਲ਼ਿ। **ਯਦਿਪਿ ਏਵ**ਨ੍ਤਿ ਕਾਮਂ ਵਿਸਯਵਿਸੇਸੇਸੁ ਏਵਂ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਅਵਤ੍ਥਾਵਿਸੇਸੇਨ ਇਚ੍ਛਾਤਣ੍ਹਾਨਂ ਅਤ੍ਥਿ ਕਾਚਿ ਭੇਦਮਤ੍ਤਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਸਭਾਵਤੋ ਪਨ ਭੇਦੋ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਤਥਾਪੀ**"ਤਿ ਆਹ।

**ਇਚ੍ਛਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਕਾਮੇਨ੍ਤਿ। **ਤਣ੍ਹਾਯਨਾ** ਪਾਤੁਕਾਮਤਾ। **ਸਨ੍ਤਾਪਨਟ੍ਠੇਨਾ**ਤਿ ਪਰਿਦਹਨਭਾਵੇਨ। **ਆਕਡ੍ਢਨਟ੍ਠੇਨਾ**ਤਿ ਅਵਹਰਣਟ੍ਠੇਨ। **ਸਰਿਤਾਨੀ**ਤਿ ਰਾਗਵਸੇਨ ਅਲ੍ਲਾਨਿ। ਤਂਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਪੀਤਿਵਸੇਨ ਸਿਨਿਦ੍ਧਾਨਿ **ਸਿਨੇਹਿਤਾਨਿ।** **ਵਿਸਤ੍ਤਿਕਾ**ਤਿ ਵਿਤ੍ਥਤਾ ਰੂਪਾਦੀਸੁ ਤੇਭੂਮਕਧਮ੍ਮੇਸੁ ਬ੍ਯਾਪਨਵਸੇਨ। **ਵਿਸਟਾ**ਤਿ ਪੁਰਿਮਵੇਵਚਨਮੇਵ ਤ-ਕਾਰਸ੍ਸ ਟ-ਕਾਰਂ ਕਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਵਿਸਾਲਾ**ਤਿ ਵਿਪੁਲਾ। **ਵਿਸਕ੍ਕਤੀ**ਤਿ ਪਰਿਸਕ੍ਕਤਿ ਸਹਤਿ। ਰਤ੍ਤੋ ਹਿ ਰਾਗਵਤ੍ਥੁਨਾ ਪਾਦੇਨ ਤਾਲ਼ਿਯਮਾਨੋਪਿ ਸਹਤਿ। ''ਓਸਕ੍ਕਨਂ, ਵਿਪ੍ਫਨ੍ਦਨਂ ਵਾ ਵਿਸਕ੍ਕਨ''ਨ੍ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਅਨਿਚ੍ਚਾਦਿਕਂ ਨਿਚ੍ਚਾਦਿਤੋ ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੀ **ਵਿਸਂਵਾਦਿਕਾ** ਹੋਤਿ। **ਵਿਸਂਹਰਤੀ**ਤਿ ਤਥਾ ਤਥਾ ਕਾਮੇਸੁ ਆਨਿਸਂਸਂ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੀ ਵਿਵਿਧੇਹਿ ਆਕਾਰੇਹਿ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਾਭਿਮੁਖਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਤੋ ਚਿਤ੍ਤਂ ਸਂਹਰਤਿ ਸਂਖਿਪਤਿ। **ਵਿਸਂ ਵਾ** ਦੁਕ੍ਖਂ, ਤਂ ਹਰਤਿ, ਵਹਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਦੁਕ੍ਖਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਹੇਤੁਭਾਵਤੋ **ਵਿਸਮੂਲਾ,** ਵਿਸਂ ਵਾ ਦੁਕ੍ਖਾਦਿਭੇਦਾ ਵੇਦਨਾ ਮੂਲਂ ਏਤਾਯਾਤਿ **ਵਿਸਮੂਲਾ,** ਦੁਕ੍ਖਸਮੁਦਯਤ੍ਤਾ ਵਿਸਂ ਫਲਂ ਏਤਿਸ੍ਸਾਤਿ **ਵਿਸਫਲਾ।** ਰੂਪਾਦਿਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸੇਵ ਪਰਿਭੋਗੋ ਏਤਾਯ, ਨ ਅਮਤਸ੍ਸਾਤਿ **ਵਿਸਪਰਿਭੋਗਾ।** ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਵਸੇਨ ਪਦਸਿਦ੍ਧਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਯੋ ਪਨੇਤ੍ਥ ਪਧਾਨੋ ਅਤ੍ਥੋ, ਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ਪੁਨ "**ਵਿਸਤਾ ਵਾ ਪਨਾ**"ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

**ਸਿਨੇਹਨੰ** ਪੇਮਕਰਣੰ। **ਬਨ੍ਧਨਟ੍ਠੇਨਾ**ਤਿ ਸਂਯੋਜਨਟ੍ਠੇਨ। **ਆਸੀਸਨਟ੍ਠੇਨਾ**ਤਿ ਇਚ੍ਛਨਟ੍ਠੇਨ। **ਅਭਿਨਨ੍ਦਨਟ੍ਠੇਨਾ**ਤਿ ਅਸ੍ਸਾਦਨਟ੍ਠੇਨ, ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਟ੍ਠੇਨ ਵਾ।

੨੧. **ਅਨਭਿਰਤੀ**ਤਿ ਉਕ੍ਕਣ੍ਠਾ। **ਞਾਣਨਿਬ੍ਬਿਦਾ**ਤਿ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ। ਯਥਾ ਚ ਦੁਕ੍ਖੁ...ਪੇ॰... ਚਾਰੇਸੁ ਯੁਤ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ ਯੋਜਨਾ।

ਸੁਖਾਪਟਿਪਦਾਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾ ਸੁਖਾਪਟਿਪਦਾਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾ **ਸੁਖਾਪਟਿਪਦਾਦਯੋ**। ਯੋ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਵਿਸੇਸੰ ਅਧਿਗਨ੍ਤੁੰ ਭਬ੍ਬੋ, ਤਸ੍ਸ ਸੁਖਾਪਟਿਪਦਾਯੋਗਜਸ੍ਸ ਵਿਯ ਕਰਿਯਮਾਨਾ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾ ਵਿਸੇਸਾਵਹਾ ਨ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਸਾ ਨ ਯੁਤ੍ਤਾਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ "**ਰਾਗਚਰਿਤੋ**"ਤਿਆਦਿਨਾ। ਰਾਗਚਰਿਤਸ੍ਸ ਤਥਾ ਤਥਾ ਕਾਮਾਨੰ ਆਦੀਨਵੰ, ਓਕਾਰੰ, ਸਂਕਿਲੇਸੰ, ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮੇ ਆਨਿਸਂਸਞ੍ਚ ਅਵਿਭਾਵੇਤ੍ਵਾ ਆਦਿਤੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਕਥਾਵ ਕਰਿਯਮਾਨਾ ਨ ਵਿਸੇਸਾਵਹਾ ਹੋਤਿ ਆਸਯਸ੍ਸ ਅਸੋਧਿਤਤ੍ਤਾਤਿ ਏਤਮਤ੍ਥੰ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਪਾਲ਼ਿਯੰ "**ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ...ਪੇ॰... ਦੇਸਨਾ**"ਤਿ ਆਹਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। **ਸੇਸਪਦੇਸੁਪੀ**ਤਿ ਯਥਾ ''ਰਾਗਚਰਿਤਸ੍ਸਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਰਾਗਚਰਿਤਕੋਟ੍ਠਾਸਵਸੇਨ ਪਾਲ਼ਿਯੰ ਦੇਸਨਾਯ ਅਯੁਤ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਇਮਿਨਾ ਨਯੇਨ ਸੇਸਪਦੇਸੁਪਿ ਦੋਸਚਰਿਤਕੋਟ੍ਠਾਸਾਦੀਸੁਪਿ ''ਦੋਸਚਰਿਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਅਸੁਭੰ ਦੇਸੇਯ੍ਯਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਪਾਲ਼ਿਯੰ ਅਵੁਤ੍ਤੋਪਿ ਯਥਾਸਮ੍ਭਵਮਤ੍ਥੋ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤ੍ਵਾ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੋ। ਕਸ੍ਮਾ ਪਨ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰੇ ਅਯੁਤ੍ਤਿਨਿਦ੍ਧਾਰਣਾ ਕਤਾਤਿ ਚੋਦਨੰ ਮਨਸਿ ਕਤ੍ਵਾ ਆਹ "**ਏਤ੍ਥ ਚਾ**"ਤਿਆਦਿ। **ਸੇਸੇਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ**ਤਿ ਸੇਸੇਸੁਪਿ ਦੋਸਚਰਿਤਾਦਿਵਸੇਨ ਨਿਦ੍ਧਾਰਿਤੇਸੁ ਅਯੁਤ੍ਤਿਗਵੇਸਨੇਸੁ ਅਯਮੇਵ ਉਪਾਯੋ। **ਅਨੁਲੋਮਪ੍ਪਹਾਨ**"ਨ੍ਤਿਪਿ ਪਾਲ਼ਿ, ਸੋ ਏਵਤ੍ਥੋ।

"**ਯਾਵਤਿਕਾ ਞਾਣਸ੍ਸ ਭੂਮੀ**"ਤਿ ਏਤੇਨ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰਸ੍ਸ ਮਹਾਵਿਸਯਤੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ ਪਨਾਯੰ ਮਹਾਵਿਸਯੋਤਿ? ਯੁਤ੍ਤਿਵਿਚਾਰਭਾਵਤੋ, ਸਂਵਣ੍ਣੇਤਬ੍ਬਸ੍ਸ ਚ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਨਾਨਾਨਯਨਿਪੁਣਾਦਿਗੁਣਵਿਸੇਸਯੋਗਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਤੰ ਕਿਸ੍ਸ ਹੇਤੂ**"ਤਿ ਆਹ।

**ਅਪਰਭਾਗੇ**ਤਿ ਪਚ੍ਛਾਭਾਗੇ। ਮੇਤ੍ਤਾਵਿਹਾਰਿਭਾਗਸ੍ਸ ਅਪਰਿਹੀਨਤਾਵਚਨਤੋ ਅਯੋਗੋ ਵੁਤ੍ਤੋ। ਤੇਨਾਹ "**ਸਤੋ**"ਤਿ। **ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਕਾਰਣਤੋ ਏਵਾ**ਤਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖਤ੍ਤਾ ਏਵ।

**ਪਹਾਨੇਕਟ੍ਠਭਾਵਤੋ** ਦਿਟ੍ਠਿਮਞ੍ਞਿਤਸ੍ਸ। ਆਦੀਨਵਦਸ੍ਸਨੇਨ ਵਿਤਕ੍ਕੰ ਜਿਗੁਚ੍ਛਨ੍ਤਾ ਦੁਤਿਯਜ੍ਝਾਨਸ੍ਸ ਆਸਨ੍ਨਉਪਚਾਰਜ੍ਝਾਨਧਮ੍ਮਾਪਿ ਵਿਤਕ੍ਕਾਰਮ੍ਮਣਾ ਨ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਪਗੇਵ ਦੁਤਿਯਜ੍ਝਾਨਧਮ੍ਮਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੇਨਾਹ "**ਆਰਮ੍ਮਣਕਰਣਤ੍ਥੇ ਹੇਤ੍ਥ ਸਹਗਤਸਦ੍ਦੋ**"ਤਿ।

ਏਵੰ ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰਲਕ੍ਖਣੰ ਆਗਮਤੋ ਯੁਤ੍ਤਾਯੁਤ੍ਤਵਿਚਾਰੰ ਦਸ੍ਸੇਤ੍ਵਾ ਇਦਾਨਿ ਆਗਮਾਨੁਗਤਾਯ ਯੁਤ੍ਤਿਯਾਪਿ ਤੰ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ ਗੁਣਮੁਖੇਨ ਦੋਸਵਿਭਜਨੰ ਵਿਭਜਨ੍ਤੋ "**ਅਪਿਚੇਤ੍ਥਾ**"ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤੰ ਉਤ੍ਤਾਨਤ੍ਥਮੇਵ।

ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੪. ਪਦਟ੍ਠਾਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

੨੨. **ਤੇਸੰ ਤੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਅਨਵਸੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨੰ, ਤੇਨ ਯੇ ਸੁਤ੍ਤੇ ਵੁਤ੍ਤਾ ਚ ਧਮ੍ਮਾ, ਯੇ ਚ ਤੇਸੰ ਕਾਰਣਭੂਤੰ, ਤੇਸੰ ਸਬ੍ਬੇਸਮ੍ਪੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। **ਸਬ੍ਬਧਮ੍ਮਯਾਥਾਵਅਸਮ੍ਪਟਿਵੇਧੋ**ਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥੰ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ "**ਕਤ੍ਥ ਪਨ ਸੋ**"ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤੰ।

**ਪਿਯਾਯਿਤਬ੍ਬਜਾਤਿਯ**ਨ੍ਤਿ ਪੇਮਨੀਯਸਭਾਵੰ। **ਮਿਚ੍ਛਾਪਟਿਪਦਾ**ਤਿ ਪਮਾਦਾਪਤ੍ਤਿ, ਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸੋ ਵਾ। ਏਕਵਾਰੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਪਿ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਚੇਤਨਾ ਵੇਰਪ੍ਪਸਵਨਤੋ ਦੋਸਸ੍ਸ, ਏਕਵਾਰੰ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਪਿ ਪਮਾਦਾਪਤ੍ਤਿ, ਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸੋ ਵਾ ਮੋਹਸ੍ਸ

ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਕਾਰਣਨ੍ਤਿ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਅਵੁਤ੍ਤਮ੍ਪਿ ਨਯਤੋ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **“ਦੋਸਸ੍ਸ…ਪੇ॰… ਇਮਿਨਾਵ ਨਯੇਨ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ”**ਤਿ ਆਹ। ਨਿਮਿਤ੍ਤਤ੍ਥਗ੍ਗਹਣਲਕ੍ਖਣਂ ਵਣ੍ਣਸਣ੍ਠਾਨਂ, ਅਨੁਬ੍ਯਞ੍ਜਨਤ੍ਥਗ੍ਗਹਣਲਕ੍ਖਣਂ ਅਨੁਬ੍ਯਞ੍ਜਨਨ੍ਤਿ **“ਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨੁਬ੍ਯਞ੍ਜਨਗ੍ਗਹਣਲਕ੍ਖਣਾ”**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ **ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ** ਇਤ੍ਥਿਪੁਰਿਸਨਿਮਿਤ੍ਤਂ। **ਅਨੁਬ੍ਯਞ੍ਜਨਂ** ਹਤ੍ਥਪਾਦਹਸਿਤਕਥਿਤਾਦਿ। ਫਸ੍ਸੋ ਪਚ੍ਚਯੋ ਏਤਿਸ੍ਸਾਤਿ **ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਾ**, ਤਂਭਾਵੋ **ਫਸ੍ਸਪਚ੍ਚਯਤਾ**। ਅਸ੍ਸਾਦੇਤਿ ਏਤਾਯਾਤਿ **ਅਸ੍ਸਾਦੋ,** ਤਣ੍ਹਾ।

ਵਤ੍ਥੂਨਿ ਞੇਯ੍ਯਧਮ੍ਮੋਤਿ ਆਹ **“ਵਤ੍ਥੁਅਵਿਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿ ਵਿਸਯਸਭਾਵਪਟਿਵੇਧੋ”**ਤਿ। ਇਧਾਧਿਪ੍ਪੇਤਂ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **“ਸੀਲਸਮਾਧਿਸਮ੍ਪਦਾਨ”**ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਏਕਦੇਸੂਪਲਕ੍ਖਣਵਸੇਨ, ਵਣ੍ਣਗਨ੍ਧਰਾਗਿਸਪ੍ਪਾਯਵਸੇਨ ਵਾ ਪਾਲ਼ਿਯਂ **“ਵਿਨੀਲਕਵਿਪੁਬ੍ਬਕਗ੍ਗਹਣਲਕ੍ਖਣਾ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ”**ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ **“ਤਸ੍ਸਾ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਪਦਟ੍ਠਾਨ”ਨ੍ਤਿ** ਵੁਤ੍ਤਂ **ਨਿਬ੍ਬਿਦਂ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ** **“ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ”**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਪਰਿਤਸ੍ਸਨਤੋ ਵਿਸੇਸੇਤੁਂ **“ਞਾਣੇਨਾ”**ਤਿ ਵਿਸੇਸਿਤਂ। **ਤਥਾ ਪਵਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਨਿਬ੍ਬਿਦਨਾਕਾਰੇਨ ਪਵਤ੍ਤਨਂ।

ਯੋਨਿਸੋ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨ੍ਤਿਯਾ ਵਿਦੇਹਰਞ੍ਞੋ ਧੀਤਾਯ **ਰੁਚਾਯ** ਜਾਤਿਸ੍ਸਰਞਾਣਂ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸਕਤਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਕਾਰਣਂ ਅਹੋਸਿ, ਨ ਪਨ ਅਸਪ੍ਪੁਰਿਸੂਪਨਿਸ੍ਸਯਤੋ, ਅਯੋਨਿਸੋ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨ੍ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸੇਵ ਰਞ੍ਞੋ ਸੇਨਾਪਤਿਨੋ **ਅਲਾਤਸ੍ਸ ਬੀਜਕਸ੍ਸ** ਦਾਸਸ੍ਸਾਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥਂ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **“ਇਮਸ੍ਸ ਚ…ਪੇ॰… ਉਦਾਹਰਿਤਬ੍ਬੋ”**ਤਿ ਆਹ। **ਸੋ**ਤਿ ਪਸਾਦੋ। **ਅਵਤ੍ਥਾਵਿਸੇਸੋ**ਤਿ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਨਾਵਿਲਭਾਵਲਕ੍ਖਿਤੋ ਅਵਤ੍ਥਾਭੇਦੋ। **ਆਯਤਨਗਤੋ**ਤਿ ਠਾਨਗਤੋ, ਰਤਨਤ੍ਤਯਵਿਸਯੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **“ਕਾਯੋ”**ਤਿਆਦਿਨਾ ਅਵਤ੍ਥਾਵਿਸੇਸੇਨ ਵਿਨਾ ਸਭਾਵਸਿਦ੍ਧਮੇਵ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਚ ਠਾਨੇ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਪੁਬ੍ਬੇ ਯੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਨਿਦ੍ਧਾਰਿਤਂ, ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਯੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **“ਅਪਰੋ ਨਯੋ”**ਤਿਆਦਿ ਆਰਦ੍ਧਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਅਸ੍ਸਾਦਮਨਸਿਕਾਰੋ ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਲਕ੍ਖਣੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਨਿਦਸ੍ਸਨਮਤ੍ਤਅਤ੍ਥੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ, ਯੇਭੁਯ੍ਯੇਨ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਲੋਭਵਸੇਨ ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਾ ਸਂਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਵਾ ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਉਪਪਤ੍ਤਿ ਏਵ **ਓਪਪਚ੍ਚਯਂ,** ਤਸ੍ਸ ਭਾਵੋ **ਓਪਪਚ੍ਚਯਿਕ**ਨ੍ਤਿ ਆਹ **“ਉਪਪਤ੍ਤਿਭਵਭਾਵੇਨਾ”**ਤਿ। **ਵਵਤ੍ਥਿਤਭਾਵੋ**ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਿਤਭਾਵੋ ਰੂਪਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਨਾਦਿਪਟਿਨਿਯਤਾਰਮ੍ਮਣਕਿਚ੍ਚਤਾ। **ਭਵਸ੍ਸ ਅਙ੍ਗਾਨੀ**ਤਿ ਭਵਸ੍ਸ ਕਾਰਣਾਨਿ। ਦੁਤਿਯੇ **ਅਙ੍ਗਾਨੀ**ਤਿ ਅਵਯਵਾ, ਕਮ੍ਮਵਟ੍ਟਮ੍ਪਿ ਵਾ ਕਾਰਣਙ੍ਗਭਾਵੇਨ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ।

**ਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਭਾਵਨਾਯ ਬ੍ਰੂਹਨਾ ਵਡ੍ਢਨਾ। **ਤੇਸੂ**ਤਿ ਤਿਤ੍ਥਞ੍ਞੁਤਾਦੀਸੁ। ਕਲ੍ਯਾਣਮਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਪਯਿਰੁਪਾਸਨਾਯਪੀਤਿ ਤਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਲਦ੍ਧੇਨ ਸਬ੍ਬਾਯ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨੇਨ ਧਮ੍ਮੁਪਸਂਹਿਤਂ ਪਾਮੋਜ੍ਜਂ ਹੋਤੀਤਿ ਤਿਤ੍ਥਞ੍ਞੁਤਾ ਪੀਤਞ੍ਞੁਤਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ। ਏਵਂ ਯਾਯ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਸਤਿ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਂ ਹੋਤੀਤਿ ਸਾ ਤਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਅਯਮਤ੍ਥੋ ਪਾਕਟੋਤਿ ਆਹ **“ਪੁਰਿਮਾਨਂ…ਪੇ॰… ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯੋ ਏਵਾ”**ਤਿ। **ਸਹ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨਾ**ਤਿ ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਸਦ੍ਧਿਂ। ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾ ਹਿ ਤੀਰਣਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਂ। ਸੇਸਂ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਮੇਵ।

ਪਦਟ੍ਠਾਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੫. ਲਕ੍ਖਣਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

**੨੩**. **“ਲਕ੍ਖਣਹਾਰਸ੍ਸ ਵਿਸਯਂ ਪੁਚ੍ਛਤੀ”**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ, ‘‘ਕੋ ਪਨ ਤਸ੍ਸ ਵਿਸਯੋ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੇ ਸਮਾਨਲਕ੍ਖਣਾ ਅਵੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾ। ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਸਮਾਰਦ੍ਧਾਯ ਵੇਦਨਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਦਯੋ ਸੁਖੇਨੇਵ ਸਿਜ੍ਝਨ੍ਤੀਤਿ ਤਬ੍ਬਚਨੇਨ ਵੇਦਨਾਗਤਾਸਤਿਆਦੀਨਂ ਵੁਤ੍ਤਭਾਵੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋ **ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਭਾਵੇਨ ਏਕਲਕ੍ਖਣਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਸਦ੍ਧਾਨੁਗ੍ਗਹਿਤਾਨਿ

ਵੀਰਿਯਸਤਿਸਮਾਧਿਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਸਾਧਨਂ, ਏਵਂ ਇਤਰੇਸਮ੍ਪੀਤਿ ਕਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਅਯਂ ਅਤ੍ਥੋ **ਅਟ੍ਠਕਥਾਯ**ਮੇਵ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੫੧) ਪਰਤੋ ਆਗਮਿਸ੍ਸਤਿ। ਇਮਿਨਾ ਨਯੇਨ ਸੇਸੇਸੁਪਿ ਏਕਲਕ੍ਖਣਤਾਨਿਦ੍ਦੇਸੇਸੁ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **ਪਰਤੋ**ਤਿ **ਚਤੁਬ੍ਯੂਹਹਾਰਵਣ੍ਣਨਾਯਂ** (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੨੦)।

**ਅਸਮ੍ਮਿਸ੍ਸਤੋ**ਤਿ ਵੇਦਨਾਦਯੋਪਿ ਏਤ੍ਥ ਸਿਤਾ ਏਤ੍ਥ ਪਟਿਸਨ੍ਧਾਤਿ ਕਾਯੇ ਵੇਦਨਾਦਿਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾਪਸਙ੍ਗੇਪਿ ਆਪਨ੍ਨੇ ਤਦਸਮ੍ਮਿਸ੍ਸਤੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਅਵਯਵਿਗਾਹਸਮਞ੍ਞਾਤਿਧਾਵਨਸਾਰਾਦਾਨਾਭਿਨਿਵੇਸਨਿਸੇਧਨਤ੍ਥਂ ਕਾਯਂ ਅਙ੍ਗਪਚ੍ਚਙ੍ਗੇਹਿ, ਤਾਨਿ ਚ ਕੇਸਾਦੀਹਿ, ਕੇਸਾਦਿਕੇ ਚ ਭੂਤੁਪਾਦਾਯਰੂਪੇਹਿ ਵਿਨਿਬ੍ਭੁਜਿਤੁਂ **"ਤਥਾ ਨ ਕਾਯੇ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਪਾਸਾਦਾਦਿਨਗਰਾਵਯਵਸਮੂਹੇ ਅਵਯਵਿਵਾਦਿਨੋਪਿ ਅਵਯਵਿਗਾਹਣਂ ਕਰੋਨ੍ਤਿ। ਨਗਰਂ ਨਾਮ ਕੋਚਿ ਅਤ੍ਥੋ ਅਤ੍ਥੀਤਿ ਪਨ ਕੇਸਞ੍ਚਿ ਸਮਞ੍ਞਾਤਿਧਾਵਨਂ ਸਿਯਾਤਿ ਇਤ੍ਥਿਪੁਰਿਸਾਦਿਸਮਞ੍ਞਾਤਿਧਾਵਨੇ ਨਗਰਨਿਦਸ੍ਸਨਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਅਞ੍ਞੋ ਕੋਚਿ** ਸਤ੍ਤਾਦਿਕੋ। **ਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ** ਇਤ੍ਥਿਂ, ਪੁਰਿਸਂ ਵਾ। ਨਨੁ ਚਕ੍ਖੁਨਾ ਇਤ੍ਥਿਪੁਰਿਸਦਸ੍ਸਨਂ ਨਤ੍ਥੀਤਿ? ਸਚ੍ਚਂ ਨਤ੍ਥਿ, ''ਇਤ੍ਥਿਂ ਪਸ੍ਸਾਮਿ, ਪੁਰਿਸਂ ਪਸ੍ਸਾਮੀ''ਤਿ ਪਨ ਪਵਤ੍ਤਸਮਞ੍ਞਾਵਸੇਨ ''ਯਂ ਪਸ੍ਸਤੀ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਮਿਚ੍ਛਾਦਸ੍ਸਨੇਨ ਵਾ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਯਂ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਨ ਤਂ ਦਿਟ੍ਠਂ ਰੂਪਾਯਤਨਂ ਹੋਤਿ, ਰੂਪਾਯਤਨਂ ਵਾ ਤਂ ਨ ਹੋਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਅਥ ਵਾ ਤਂ ਕੇਸਾਦਿਭੂਤੁਪਾਦਾਯਸਮੂਹਸਙ੍ਖਾਤਂ ਦਿਟ੍ਠਂ ਨ ਹੋਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਂ ਵਾ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਂ ਨ ਹੋਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਯਂ ਦਿਟ੍ਠਂ ਤਂ ਨ ਪਸ੍ਸਤੀ**ਤਿ ਯਂ ਰੂਪਾਯਤਨਂ, ਕੇਸਾਦਿਭੂਤੁਪਾਦਾਯਸਮੂਹਸਙ੍ਖਾਤਂ ਵਾ ਦਿਟ੍ਠਂ, ਤਂ ਪਞ੍ਞਾਚਕ੍ਖੁਨਾ ਭੂਤਤੋ ਨ ਪਸ੍ਸਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

**ਨ ਅਞ੍ਞਧਮ੍ਮਾਨੁਪਸ੍ਸੀ**ਤਿ ਨ ਅਞ੍ਞਸਭਾਵਾਨੁਪਸ੍ਸੀ, ਅਸੁਭਾਦਿਤੋ ਅਞ੍ਞਾਕਾਰਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਨ ਹੋਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ।

**ਪਥਵੀਕਾਯ**ਨ੍ਤਿ ਕੇਸਾਦਿਂ ਪਥਵੀਧਮ੍ਮਸਮੂਹਤ੍ਤਾ ''ਕਾਯੋ''ਤਿ ਵਦਤਿ, ਲਕ੍ਖਣਪਥਵਿਮੇਵ ਵਾ ਅਨੇਕਭੇਦਭਿਨ੍ਨਂ ਸਕਲਸਰੀਰਗਤਂ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਿਯਭਾਵੇਨ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਂ ਸਮੂਹਵਸੇਨ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ''ਕਾਯੋ''ਤਿ ਵਦਤਿ। ਏਵਂ ਅਞ੍ਞਤ੍ਰਾਪਿ।

**ਆਕਾਰਸਮੂਹਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਅਨਿਚ੍ਚਤਾਦਿਆਕਾਰਸਮੁਦਾਯਪਰਿਯਾਯਸ੍ਸ।

**ਤੀਸੁ ਭਵੇਸੁ ਕਿਲੇਸੇ**ਤਿ ਭਵਤ੍ਤਯਵਿਸਯਕਿਲੇਸੇ। **ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਿਕ**ਨ੍ਤਿ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਲੀਨੇ, ਉਦ੍ਧਤੇ ਚ ਚਿਤ੍ਤੇ ਇਚ੍ਛਿਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ, ਸਬ੍ਬੇ ਵਾ ਲੀਨੇ, ਉਦ੍ਧਤੇ ਚ ਭਾਵੇਤਬ੍ਬਾ ਬੋਜ੍ਝਙ੍ਗਾ ਅਤ੍ਥਿਕਾ ਏਤਾਯਾਤਿ **ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਿਕਾ। ਅਨ੍ਤੋ ਸਙ੍ਕੋਚੋ**ਤਿ ਅਨ੍ਤੋ ਓਲੀਯਨਾ, ਕੋਸਜ੍ਜਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

**੨੪**. **ਗਹਿਤੇਸੂ**ਤਿ ਭਾਵਨਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਗਹਿਤੇਸੁ, ਭਾਵਿਤੇਸੂਤਿ ਅਤ੍ਥੋ, ਵਚਨੇਨ ਵਾ ਗਹਿਤੇਸੁ। ਭਾਵਨਾਗ੍ਗਹਣਦੀਪਨਤ੍ਥਤ੍ਤਾ ਪਨ ਵਚਨੇਨ ਗਹਣਸ੍ਸ ਭਾਵਨਾਗ੍ਗਹਣਮੇਤ੍ਥ ਪਧਾਨਂ। ਯਸ੍ਸ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾ ਭਾਵਿਤਾ, ਤਸ੍ਸ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾਦਯੋ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਧਮ੍ਮਾ ਨ ਭਾਵਿਤਾਤਿ ਨੇਤਂ ਠਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਤੀਤਿ ਚ ਸਮਾਨਲਕ੍ਖਣਤਾਪਦੇਸੇਨ ਇਮਮਤ੍ਥਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ਪਾਲ਼ਿਯਂ **"ਚਤੂਸੁ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾ ਭਾਵਨਾਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀ"**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

**ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਪਹੀਯਨ੍ਤਿ** ਉਜੁਵਿਪਚ੍ਚਨੀਕਭਾਵਤੋ। ''ਆਹਾਰਸਮੁਦਯਾ ਕਾਯਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ, ਫਸ੍ਸਸਮੁਦਯਾ ਵੇਦਨਾਨਂ ਸਮੁਦਯੋ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੪੦੮), ਸਙ੍ਖਾਰਪਚ੍ਚਯਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਂ, ਵਿਞ੍ਞਾਣਪਚ੍ਚਯਾ ਨਾਮਰੂਪ''ਨ੍ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧.੧, ੩੯; ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੨੬; ਮਹਾਵ॰ ੧; ਉਦਾ॰ ੧; ਵਿਭ॰ ੨੨੫) ਵਚਨਤੋ ਕਾਯਾਦੀਨਂ ਸਮੁਦਯਭੂਤਾ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰਾਹਾਰਫਸ੍ਸਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾਵਿਞ੍ਞਾਣਾਹਾਰਾਕਾਯਾਦੀਨਂ ਪਰਿਜਾਨਨੇਨ ਪਰਿਞ੍ਞਾਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਤਪ੍ਪਟਿਪਕ੍ਖਪ੍ਪਹਾਨਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰਾ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। **ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਾ**ਤਿ ''ਉਪਾਦਾਨੇਹਿ ਅਨੁਪਾਦਾਨੇ ਭਵਤੀ''ਤਿ ਏਵਮਾਦੀਸੁ।

ਤਤ੍ਥ ਯਸ੍ਮਾ ਪਞ੍ਚ ਕਾਮਗੁਣਾ ਸਵਿਸੇਸਾ ਕਾਯੇ ਲਬ੍ਭਨ੍ਤੀਤਿ ਵਿਸੇਸੇਨ ਕਾਯੋ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁ, ਸੁਖਵੇਦਨਸ੍ਸਾਦਵਸੇਨ ਪਰਲੋਕਨਿਰਪੇਕ੍ਖੋ ''ਨਤ੍ਥਿ ਦਿਨ੍ਨ''ਨ੍ਤਿਆਦਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੭੧; ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੪੫; ੨.੯੪-੯੫, ੨੨੫; ੩.੯੧, ੧੧੬; ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੨੧੦; ਧ॰ ਸ॰ ੧੨੨੧; ਵਿਭ॰ ੯੩੮) ਪਰਾਮਾਸੰ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤੀਤਿ ਦਿਟ੍ਠੁਪਾਦਾਨਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾ, ਚਿਤ੍ਤੇ ਨਿਚ੍ਚਗ੍ਗਹਣਵਸੇਨ ਸਸ੍ਸਤਸ੍ਸ ''ਅਤ੍ਤਨੋ ਸੀਲਾਦਿਵਸੇਨ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਪਰਾਮਸਨੰ ਹੋਤੀ''ਤਿ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤੰ, ਨਾਮਰੂਪਪਰਿਚ੍ਛੇਦੇਨ ਭੂਤੰ ਭੂਤਤੋ ਅਪਸ੍ਸਨ੍ਤਸ੍ਸ ''ਅਤ੍ਤਾਭਿਨਿਵੇਸੋ ਹੋਤੀ''ਤਿ ਅਤ੍ਤਵਾਦੁਪਾਦਾਨਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਾ ਵਤ੍ਥੁ, ਤਸ੍ਮਾ “**ਚਤੂਸੁ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਭਾਵਿਯਮਾਨੇਸੁ ਉਪਾਦਾਨੇਹਿ ਅਨੁਪਾਦਾਨੋ ਭਵਤੀ**”ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ।

ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਕਾਯੋ ਕਾਮਯੋਗਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁ, ਭਵੇਸੁ ਸੁਖਗ੍ਗਹਣਵਸੇਨ ਭਵਸ੍ਸਾਦੋ ਹੋਤੀਤਿ ਭਵਯੋਗਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾ, ਸਨ੍ਤਤਿਘਨਗ੍ਗਹਣਵਸੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇ ਅਤ੍ਤਾਭਿਨਿਵੇਸੋ ਹੋਤੀਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਯੋਗਸ੍ਸਚਿਤ੍ਤੰ, ਧਮ੍ਮਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਕਰਤ੍ਤਾ, ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਧਮ੍ਮਮਤ੍ਤਤਾਯ ਚ ਦੁਪ੍ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਤ੍ਤਾ ਸਮ੍ਮੋਹੋ ਹੋਤੀਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯੋਗਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਾ, ਵਤ੍ਥੁ, ਤਸ੍ਮਾ ਚਤੁਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਭਾਵਨਾਯ ਤੇਸੁ ਤੇਸੰ ਪਹਾਨਸਿਦ੍ਧਿਤੋ ਯੋਗੇਹਿ ਵਿਸੰਯੁਤ੍ਤਤਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਏਤੇਨੇਵ ਆਸਵੇਹਿ ਅਨਾਸਵਤਾ, ਓਘੇਹਿ ਨਿਤ੍ਤਿਣ੍ਣਤਾ ਚ ਸੰਵਣ੍ਣਿਤਾ ਹੋਤਿ ਕਾਮਰਾਗਾਦੀਨੰ ਏਵ ਕਾਮਯੋਗਕਾਮਾਸਵਕਾਮੋਘਾਦਿਭਾਵਤੋ।

ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਕਾਯੋ ਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁ, ''ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਵੇਦਨਾਯ ਪਟਿਘਾਨੁਸਯੋ ਅਨੁਸੇਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੬੫) ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਭੂਤਾ ਵੇਦਨਾ ਵਿਸੇਸੇਨ ਬ੍ਯਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁ, ਚਿਤ੍ਤੇ ਨਿਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਵਸੇਨ ਸਸ੍ਸਤਸ੍ਸ ''ਅਤ੍ਤਨੋ ਸੀਲੇਨ ਸੁਦ੍ਧੀ''ਤਿਆਦਿਪਰਾਮਸਨੰ ਹੋਤੀਤਿ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤੰ ਵਤ੍ਥੁ, ਸਪ੍ਪਚ੍ਚਯਨਾਮਰੂਪਦਸ੍ਸਨਾਭਾਵਤੋ ਭਵਵਿਭਵਦਿਟ੍ਠਿਸਙ੍ਖਾਤੋ ਇਦੰਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸੋ ਹੋਤੀਤਿ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਾ ਵਤ੍ਥੂਤਿ ਚਤੁਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾਤਿ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੰ।

ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵਿਸੇਸਤੋ ਕਾਯੋ ਰਾਗਸਲ੍ਲਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁ, ਵੇਦਨਾ ਦੋਸਸਲ੍ਲਸ੍ਸ, ''ਚਿਤ੍ਤੰ ਨਿਚ੍ਚਗ੍ਗਹਣਵਸੇਨ ਅਤ੍ਤਾਭਿਨਿਵੇਸੰ ਅਤ੍ਤਾਨੰ ਸੇਯ੍ਯਾਦਿਤੋ ਦਹਤੀ''ਤਿ ਚਿਤ੍ਤੰ ਮਾਨਸਲ੍ਲਸ੍ਸ, ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਧਮ੍ਮਾ ਮੋਹਸਲ੍ਲਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੂਤਿ ਚਤੁਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾਤਿ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੰ।

ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਦੀਹਿ ਕਾਯਵੇਦਨਾਚਿਤ੍ਤਧਮ੍ਮੇਸੁ ਪਰਿਞ੍ਞਾਤੇਸੁ ਰੂਪਵੇਦਨਾਸਞ੍ਞਾਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾਤਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਚਿਤ੍ਤੇ ਹਿ ਪਰਿਞ੍ਞਾਤੇ ਸਞ੍ਞਾਪਿ ਪਰਿਞ੍ਞਾਤਾਵ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ “**ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯੋ ਚਸ੍ਸ ਪਰਿਞ੍ਞੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀ**”ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ।

ਤਥਾ ਵਿਸੇਸਤੋ ਕਾਯੇ ਸਾਪੇਕ੍ਖਾ ਛਨ੍ਦਾਗਤਿੰ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਕਾਯੋ ਛਨ੍ਦਾਗਤਿਯਾ ਵਤ੍ਥੁ, ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਨਾ ਬ੍ਯਾਪਾਦਸ੍ਸ ਨਿਮਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਸਾ ਦੋਸਾਗਤਿਯਾ ਵਤ੍ਥੁ, ਸਨ੍ਤਤਿਘਨਗ੍ਗਹਣਵਸੇਨ ਸਰਾਗਾਦਿਚਿਤ੍ਤੇ ਸਮ੍ਮੋਹੋ ਹੋਤੀਤਿ ਮੋਹਾਗਤਿਯਾ ਚਿਤ੍ਤੰ, ਧਮ੍ਮਸਭਾਵਾਨਵਬੋਧੇਨ ਭਯੰ ਹੋਤੀਤਿ ਭਯਾਗਤਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ ਵਤ੍ਥੂਤਿ ਚਤੁਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਭਾਵਨਾਯ ਅਗਤਿਗਮਨਪ੍ਪਹਾਨੰ ਹੋਤੀਤਿ ਆਹ “**ਅਗਤਿਗਮਨੇਹਿ ਚ ਨ ਅਗਤਿੰ ਗਚ੍ਛਤੀ**”ਤਿ।

“**ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਸੋਮਨਸ੍ਸਸ੍ਸ ਵਸੇਨਾ**”ਤਿ ਇਦੰ ''ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਸਮ੍ਭਵਤੀ''ਤਿ ਕਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤੰ। ''ਸੁਖਾਯ ਵੇਦਨਾਯ ਰਾਗਾਨੁਸਯੋ ਅਨੁਸੇਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੬੫) ਪਨ ਵਚਨਤੋ ਸੁਖਵੇਦਨਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਤਤ੍ਥਾਨੁਸਯਨੇਨ ਸਮੁਦਯਸਚ੍ਚੰ ਦੇਸਿਤਨ੍ਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। **ਦੇਸਿਤੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚ**ਨ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਗ੍ਗਹਣੇਨ ਸਾਤਿਸਯੰ ਦੁਕ੍ਖੰ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ ਪਕਾਸਿਤੰ ਹੋਤੀਤਿ ਪਾਲ਼ਿਯੰ ''ਦੁਕ੍ਖੰ ਅਰਿਯਸਚ੍ਚੰ ਦੇਸਿਤ''ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਸਹਚਰਣਾਦੀਸੁ ਯੰ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੰ, ਤੰ ਹੇਟ੍ਠਾ **ਨਿਦ੍ਦੇਸਵਾਰਵਣ੍ਣਨਾਯੰ** (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੫ ਆਦਯੋ) ਵੁਤ੍ਤੰ।

ਲਕ੍ਖਣਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

# ੬. ਚਤੁਬ੍ਯੂਹਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

**੨੫. ਹਾਰਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਨਿਦ੍ਧਾਰਣੇ ਸਾਮਿਵਚਨਂ। ਹਾਰੇਸੁ ਇਮਸ੍ਸ ਚਤੁਬ੍ਯੂਹਹਾਰਸ੍ਸ ਵਿਸੇਸਤੋ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਵਿਚਯਭਾਵਤੋਤਿ ਯੋਜਨਾ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਬ੍ਯਞ੍ਜਨ…ਪੇ॰… ਦਸ੍ਸੇਤੀ"**ਤਿ। **ਯਾਯਾ**ਤਿ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਯਾ।

**ਯਥਾਰਹ**ਨ੍ਤਿ ਸਂਵਣ੍ਣਿਯਮਾਨੇ ਸੁਤ੍ਤੇ ਯਂ ਯਂ ਅਰਹਤਿ ਨਿਬ੍ਬਚਨਂ ਵਤ੍ਤੁਂ, ਤਂਤਂਲੋਕਸਮਞ੍ਞਾਨੁਰੋਧੇਨੇਵ। ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਪਟਿਪਦਾ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਛਾ ਸਚ੍ਚਾਭਿਸਮਯਂ ਪਾਪੁਣਾਤੀਤਿ ਆਹ **"ਸਮ੍ਮੁਤਿ…ਪੇ॰… ਹੋਤੀ"**ਤਿ, ਤਂਤਂਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਗ੍ਗਹਣਮੁਖੇਨ ਪਰਮਤ੍ਥਗ੍ਗਹਣਂ ਹੋਤੀਤਿ ਏਵਂ ਵਾ ਇਮਿਨਾ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ।

ਯਮਿਦਂ ਅਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਬਦ੍ਧਰੂਪਸਨ੍ਤਾਨਂ ਸਨ੍ਧਾਯ **"ਉਭਯਮਨ੍ਤਰੇਨਾ"**ਤਿ ਇਧ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਓਤਰਣਹਾਰੇ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੪੨ ਆਦਯੋ) ਪਨਸ੍ਸ ਦ੍ਵਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤਫਸ੍ਸਾਦਿਧਮ੍ਮੇ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਭਾਵਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ''ਉਭਯਮਨ੍ਤਰੇਨਾਤਿ ਫਸ੍ਸਸਮੁਦਿਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੂ''ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ। ਅਟ੍ਠਕਥਾਚਰਿਯਾ ਪਨਾਹੁ ''ਅਨ੍ਤਰੇਨਾਤਿ ਵਚਨਂ ਪਨ ਵਿਕਪ੍ਪਨ੍ਤਰਦੀਪਨ''ਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੋ – ਨ ਇਮਂ ਲੋਕਂ, ਨ ਹੁਰਂ ਲੋਕਂ, ਅਥ ਖੋ ਉਭਯਮਨ੍ਤਰੇਨਾਤਿ। ਅਪਰੋ ਵਿਕਪ੍ਪੋ – **ਉਭਯਮਨ੍ਤਰੇਨਾ**ਤਿ ਵਾ ਵਚਨਂ ਵਿਕਪ੍ਪਨ੍ਤਰਾਭਾਵਦੀਪਨਂ। ਤਸ੍ਸਤ੍ਥੋ – ਨ ਇਮਂ ਲੋਕਂ, ਨ ਹੁਰਂ ਲੋਕਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਝਾਯਤਿ ਝਾਯੀ, ਉਭਯਮਨ੍ਤਰੇਨ ਪਨ ਅਞ੍ਞਂ ਠਾਨਂ ਅਤ੍ਥੀਤਿ।

ਯੇਪਿ ਚ ''ਅਨ੍ਤਰਾਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ, ਸਮ੍ਭਵੇਸੀ''ਤਿ ਚ ਇਮੇਸਂ ਸੁਤ੍ਤਪਦਾਨਂ ਅਤ੍ਥਂ ਮਿਚ੍ਛਾ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਅਤ੍ਥਿ ਏਵ ਅਨ੍ਤਰਾਭਵੋਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ, ਤੇਪਿ ਯਸ੍ਮਾ ਅਵਿਹਾਦੀਸੁ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਆਯੁਵੇਮਜ੍ਝਂ ਅਨਤਿਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਅਨ੍ਤਰਾ ਅਗ੍ਗਮਗ੍ਗਾਧਿਗਮੇਨ ਅਨਵਸੇਸਕਿਲੇਸਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਨੇਨ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਨ੍ਤੀਤਿ **ਅਨ੍ਤਰਾਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯੀ,** ਨ ਅਨ੍ਤਰਾਭਵਭੂਤੋਤਿ ਪੁਰਿਮਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਪਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੋ। ਪਚ੍ਛਿਮਸ੍ਸ ਚ ਯੇ ਭੂਤਾ ਏਵ, ਨ ਪੁਨ ਭਵਿਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤੇ ਹਿ (ਕਥਾ॰ ਅਨੁਟੀ॰ ੫੦੭) ਖੀਣਾਸਵਾ, ਪੁਰਿਮਪਦੇਹਿ **"ਭੂਤਾ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਤਬ੍ਬਿਪਰੀਤਤਾਯ ਸਮ੍ਭਵਂ ਏਸਨ੍ਤੀਤਿ **ਸਮ੍ਭਵੇਸਿਨੋ**। ਅਪ੍ਪਹੀਨਭਵਸਂਯੋਜਨਤ੍ਤਾ ਸੇਕ੍ਖਾ, ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਾ ਚ। ਚਤੂਸੁ ਵਾ ਯੋਨੀਸੁ ਅਣ੍ਡਜਜਲਾਬੁਜਸਤ੍ਤਾ ਯਾਵ ਅਣ੍ਡਕੋਸਂ, ਵਤ੍ਥਿਕੋਸਞ੍ਚ ਨ ਭਿਨ੍ਦਨ੍ਤਿ, ਤਾਵ **ਸਮ੍ਭਵੇਸੀ** ਨਾਮ। ਅਣ੍ਡਕੋਸਤੋ, ਵਤ੍ਥਿਕੋਸਤੋ ਚ ਬਹਿ ਨਿਕ੍ਖਨ੍ਤਾ **ਭੂਤਾ** ਨਾਮ। ਸਂਸੇਦਜਓਪਪਾਤਿਕਾ ਚ ਪਠਮਚਿਤ੍ਤਕ੍ਖਣੇ **ਸਮ੍ਭਵੇਸੀ** ਨਾਮ, ਦੁਤਿਯਚਿਤ੍ਤਕ੍ਖਣਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ **ਭੂਤਾ** ਨਾਮ। ਯੇਨ ਵਾ ਇਰਿਯਾਪਥੇਨ ਜਾਯਨ੍ਤਿ, ਯਾਵ ਤਤੋ ਅਞ੍ਞਂ ਨ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤਿ, ਤਾਵ **ਸਮ੍ਭਵੇਸੀ,** ਤਤੋ ਪਰਂ **ਭੂਤਾ**ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ, ਤਸ੍ਮਾ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਪਟਿਕ੍ਖਿਪਿਤਬ੍ਬਂ। ਸਤਿ ਹਿ ਉਜੁਕੇ ਪਾਲਿਅਨੁਗਤੇ ਅਤ੍ਥੇ ਕਿਂ ਅਨਿਦ੍ਧਾਰਿਤਸਾਮਤ੍ਥਿਯੇਨ ਅਨ੍ਤਰਾਭਵੇਨ ਅਤ੍ਥਭਾਵਪਰਿਕਪ੍ਪਿਤੇਨ ਪਯੋਜਨਨ੍ਤਿ।

ਯਂ ਪਨ ਯੇ ''ਸਨ੍ਤਾਨਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਵਿਚ੍ਛੇਦੇਨ ਦੇਸਨ੍ਤਰੇਸੁ ਪਾਤੁਭਾਵੋ ਦਿਟ੍ਠੋ। ਯਥਾ ਤਂ ਵੀਹਿਆਦਿਅਵਿਞ੍ਞਾਣਕਸਨ੍ਤਾਨੇ, ਏਵਂ ਸਵਿਞ੍ਞਾਣਕਸਨ੍ਤਾਨੇਪਿ ਅਵਿਚ੍ਛੇਦੇਨ ਦੇਸਨ੍ਤਰੇਸੁ ਪਾਤੁਭਾਵੇਨ ਭਵਿਤਬ੍ਬਂ। ਅਯਞ੍ਚ ਨਯੋ ਸਤਿ ਅਨ੍ਤਰਾਭਵੇ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਨਾਞ੍ਞਥਾ''ਤਿ ਯੁਤ੍ਤਿਂ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਤੇਹਿ ਇਦ੍ਧਿਮਤੋ ਚੇਤੋਵਸਿਪ੍ਪਤ੍ਤਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤਾਨੁਗਤਿਕਂ ਕਾਯਂ ਅਧਿਟ੍ਠਹਨ੍ਤਸ੍ਸ ਖਣੇਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਤੋ ਇਧੂਪਸਙ੍ਕਮਨੇ, ਇਤੋ ਵਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਗਮਨੇ ਯੁਤ੍ਤਿ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ। ਯਦਿ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥੇਵ ਵਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਦੇਸੇ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤਿ ਨ ਇਚ੍ਛਿਤਾ, ਯਦਿਪਿ ਸਿਯਾ ''ਇਦ੍ਧਿਵਿਸਯੋ ਅਚਿਨ੍ਤੇਯ੍ਯੋ''ਤਿ, ਤਂ ਇਧਾਪਿ ਸਮਾਨਂ ''ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕੋ ਅਚਿਨ੍ਤੇਯ੍ਯੋ''ਤਿ ਵਚਨਤੋ, ਤਸ੍ਮਾ ਤਂ ਤੇਸਂ ਮਤਿਮਤ੍ਤਮੇਵ। ਅਚਿਨ੍ਤੇਯ੍ਯਸਭਾਵਾ ਹਿ ਸਭਾਵਧਮ੍ਮਾ, ਤੇ ਕਤ੍ਥਚਿ ਪਚ੍ਚਯਵਿਸੇਸੇਨ ਵਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਦੇਸੇ ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤਿ, ਕਤ੍ਥਚਿ ਅਵਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਦੇਸੇ ਚ। ਤਥਾ ਹਿ ਮੁਖਘੋਸਾਦੀਹਿ ਅਞ੍ਞਸ੍ਮਿਂ ਦੇਸੇ ਆਦਾਸਪਬ੍ਬਤਪ੍ਪਦੇਸਾਦਿਕੇ ਪਟਿਬਿਮ੍ਬਪਟਿਘੋਸਾਦਿਕਂ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਮਾਨਂ ਦਿਸ੍ਸਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਨ ਸਬ੍ਬਂ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਉਪਨੇਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਸਙ੍ਖੇਪੋ। ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਪਨ ਪਟਿਬਿਮ੍ਬਸ੍ਸ ਉਦਾਹਰਣਭਾਵਸਾਧਨਾਦਿਕੋ ਅਨ੍ਤਰਾਭਵਵਿਚਾਰੋ **ਕਥਾਵਤ੍ਥੁਪ੍ਪਕਰਣਸ੍ਸਟੀਕਾਯਂ** (ਕਥਾ॰ ਅਨੁਟੀ॰ ੫੦੭) ਗਹੇਤਬ੍ਬੋ।

ਅਪਰੇ ਪਨ “**ਇਧਾ**ਤਿ ਕਾਮਭਵੋ, **ਹੁਰ**ਨ੍ਤਿ ਅਰੂਪਭਵੋ, **ਉਭਯਮਨ੍ਤਰੇਨਾ**ਤਿ ਰੂਪਭਵੋ ਵੁਤ੍ਤੋ’’ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ, ‘‘ਇਧਾਤਿ ਪਚ੍ਚਯਧਮ੍ਮਾ, **ਹੁਰ**ਨ੍ਤਿ ਪਚ੍ਚਯੁਪ੍ਪਨ੍ਨਧਮ੍ਮਾ, **ਉਭਯਮਨ੍ਤਰੇਨਾ**ਤਿ ਪਣ੍ਣਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਾ’’ਤਿ ਚ ਵਦਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਸਬ੍ਬਅਟ੍ਠਕਥਾਸੁ ਨਤ੍ਥਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **ਅਵਸਿਟ੍ਠਂ ਰੂਪ**ਨ੍ਤਿ ਆਪੋਧਾਤੁਆਕਾਸਧਾਤੂਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਲਕ੍ਖਣਰੂਪਾਨਿ, ਓਜਞ੍ਚ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ ਅਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਬਦ੍ਧਰੂਪਸ੍ਸ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਤ੍ਤਾ। ਤਸ੍ਸ ਖੀਣਾਸਵਸ੍ਸ ਤਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਾਰਮ੍ਮਣਂ ਚਿਤ੍ਤਂ ਨ ਜਾਨਨ੍ਤਿ ਨ ਞਾਯਨ੍ਤਿ ‘‘ਝਾਯਮਾਨਾ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ। ਸੇਸਂ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਮੇਵ।

ਚਤੁਬ੍ਯੂਹਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੭. ਆਵਟ੍ਟਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

**੨੯**. ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਵਿਦ੍ਧਂਸਨਸਭਾਵਤ੍ਤਾ, ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਵਾ ਪਜਹਨੇ ਕੁਸਲਾਨਂ ਸਮ੍ਪਾਦਨੇ ਪਟ੍ਠਪਨਸਭਾਵਤ੍ਤਾ **ਆਰਮ੍ਭਧਾਤੁ। ਤਥਾਭੂਤਾ**ਤਿ ਸੀਲਾਦੀਹਿ ਸਮਙ੍ਗੀਭੂਤਾ। ਕਾਮਧਾਤੁਆਦਿਕਾ ਤਿਧਾਤੁਯੋਵ **ਤੇਧਾਤੁ**। ਤਸ੍ਸ ਅਭਿਭਵਨਤੋ **ਤੇਧਾਤੁਇਸ੍ਸਰੋ** ਮਚ੍ਚੁਰਾਜਾ। ਅਨਾਦਿਮਤਿਸਂਸਾਰੇ ਚਿਰਕਾਲਂ ਲਦ੍ਧਪਤਿਟ੍ਠਾਪਿ ਅਚਿਰਕਾਲਂ ਭਾਵਿਤੇਹਿ ਕੁਸਲੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਦਨੀਯਤ੍ਤਾ ਅਬਲਾ ਕਿਲੇਸਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ “**ਅਬਲਂ ਦੁਬ੍ਬਲ**”ਨ੍ਤਿ। ਤੇਨਾਹ “**ਅਬਲਾ ਨਂ ਬਲੀਯਨ੍ਤੀ**”ਤਿ।

**ਇਦਂ ਵਚਨਂ** ਅਯਂ ਗਾਥਾਪਾਦੋ। **ਸਮਾਧਿਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਸਮਾਧਿਸ੍ਸ ਕਾਰਣਂ ਸਮਤਾਨੁਯੋਗੇ ਨਿਯੋਜਨਤੋਤਿ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ। ਏਸ ਨਯੋ ਸੇਸੇਸੁਪਿ। **ਪਪਞ੍ਚਾ**ਤਿ ਰਾਗਾਦਯੋਵ। **ਤਥਾ ਚੇਵ ਸਂਵਣ੍ਣਿਤ**ਨ੍ਤਿ ਦੇਸਨਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਭਾਵੇਨੇਵ ਅਤ੍ਥਸਂਵਣ੍ਣਨਾ ਕਤਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਨ੍ਤਿ ਤਂ ਦੇਸਨਂ। **ਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਸਭਾਗਾਦਿਵਸੇਨ ਆਵਟ੍ਟਨਸ੍ਸ। ਪਰਿਪਕ੍ਕਞਾਣਾਨਂ ਵਿਸੇਸਾਧਿਗਮਾਯ। **ਲਾਭਵਿਨਿਚ੍ਛਯਪਰਿਗ੍ਗਹਮਚ੍ਛਰਿਯਾਨੀ**ਤਿਆਦੀਸੁ **ਲਾਭੋ**ਤਿ ਰੂਪਾਦਿਆਰਮ੍ਮਣਪ੍ਪਟਿਲਾਭੋ। ਸੋ ਪਰਿਯੇਸਨਾਯ ਸਤਿ ਹੋਤੀਤਿ ਪਰਿਯੇਸਨਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਗਹਿਤੋ। **ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ**ਤਿ ‘‘ਏਤ੍ਤਕਂ ਮੇ ਰੂਪਾਰਮ੍ਮਣਤ੍ਥਾਯ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ, ਏਤ੍ਤਕਂ ਸਦ੍ਦਾਦਿਆਰਮ੍ਮਣਤ੍ਥਾਯ, ਏਤ੍ਤਕਂ ਮਯ੍ਹਂ, ਏਤ੍ਤਕਂ ਪਰਸ੍ਸ, ਏਤ੍ਤਕਂ ਪਰਿਭੁਞ੍ਜਿਸ੍ਸਾਮਿ, ਏਤ੍ਤਕਂ ਨਿਦਹਿਸ੍ਸਾਮੀ’’ਤਿ ਏਵਂ ਪਵਤ੍ਤੋ ਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯੋ। ਸੋ ਲਾਪਿਤਹੇਤੁਕਤ੍ਤਾ ਪਰਿਯੇਸਨਮੂਲਕਤਾਯ ਪਰਿਯੇਸਨਾਗ੍ਗਹਣੇਨੇਵ ਗਹਿਤੋ, ਤਥਾ ਪਰਿਗ੍ਗਹਮਚ੍ਛਰਿਯਾਨਿ। ਤਤ੍ਥ **ਪਰਿਗ੍ਗਹੋ** ‘‘ਮਮ ਇਦ’’ਨ੍ਤਿ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨਂ। **ਮਚ੍ਛਰਿਯਂ** ‘‘ਮਯ੍ਹੇਵ ਹੋਤੂ’’ਤਿ ਪਰੇਹਿ ਸਾਧਾਰਣਭਾਵਾਸਹਨਂ। ਤੇਨੇਵਸ੍ਸ ਪੋਰਾਣਾ ਏਵਂ ਵਚਨਤ੍ਥਂ ਵਦਨ੍ਤਿ ‘‘ਮਯ੍ਹੇਵਿਦਮਚ੍ਛਰਿਯਂ ਹੋਤੁ, ਮਾ ਅਞ੍ਞੇਸਂ ਅਚ੍ਛਰਿਯਂ ਹੋਤੂਤਿ ਪਵਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਮਚ੍ਛਰਿਯਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀ’’ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੨.੧੦੩; ਅ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੩.੯.੨੩)। ਪਰਿਭੋਗਤ੍ਥਾਨਂ ਪਨ ਵਿਨਿਚ੍ਛਯਾਦੀਨਂ ਪਰਿਭੋਗਨ੍ਤੋਗਧਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। **ਛਨ੍ਦਰਾਗੋ** ਦੁਬ੍ਬਲਰਾਗੋ। **ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਂ** ‘‘ਮਮ ਇਦ’’ਨ੍ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਵਸੇਨ ਬਲਵਸਨ੍ਨਿਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਆਹ “**ਛਨ੍ਦਰਾਗਅਜ੍ਝੋਸਾਨਾ ਤਣ੍ਹਾ ਏਵਾ**”ਤਿ। **ਆਰਕ੍ਖਨਿਮਿਤ੍ਤਂ** ਦ੍ਵਾਰਪਿਦਹਨਮਞ੍ਜੂਸਾਗੋਪਨਾਦਿਨਾ ਸੁਟ੍ਠੁ ਰਕ੍ਖਣਨਿਮਿਤ੍ਤਂ। ਪਾਪਾਨਿ ਕਰੋਨ੍ਤੋ ਪਰਿਭੋਗਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਰਤ੍ਤੋ ਗਿਦ੍ਧੋ ਗਧਿਤੋ ਮੁਚ੍ਛਿਤੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਮਿਗੋਵ ਪਰਿਭੁਞ੍ਜਨਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਪਮਾਦਂ ਆਪਜ੍ਜਤੀਤਿ ਏਵਂ ਪਰਿਯੇਨਾਰਕ੍ਖਾ **ਪਰਿਭੋਗਨਿਮਿਤ੍ਤਂ**। ਪਮਾਦੋ ਤਿਵਿਧੋ ਤਣ੍ਹਾਯ ਵਸੇਨ ਕਥਿਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ “**ਤਿਵਿਧੋ ਤਣ੍ਹਾਯਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤ**”ਨ੍ਤਿ ਆਹ।

**ਅਵਿਸੇਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ‘‘ਕਤਮੇਨ ਉਪਾਦਾਨੇਨ ਸਉਪਾਦਾਨਾ’’ਤਿ ਵਿਭਾਗੇਨ ਪੁਚ੍ਛਿਤ੍ਵਾਪਿ ‘‘ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਚ ਤਣ੍ਹਾਯ ਚਾ’’ਤਿ ਅਵਿਨਿਬ੍ਭੁਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਤਣ੍ਹਞ੍ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਞ੍ਚ ਚਤੁਰੁਪਾਦਾਨਂ ਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਕਾਮੁਪਾਦਾਨਾਦੀਨਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਉਪਾਦਾਨਾਨਂ ਵਸੇਨ ਵਿਭਜਿਤ੍ਵਾ ਖਨ੍ਧਾਨਂ **ਦੁਕ੍ਖਭਾਵੇਨ** ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਭਾਵੇਨ ਸਹ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਭਾਵਂ, ਉਪਾਦਾਨਾਨਂ **ਸਮੁਦਯਭਾਵੇਨ** ਸਮੁਦਯਸਚ੍ਚਭਾਵੇਨ ਸਹ ਪਹਾਤਬ੍ਬਭਾਵਂ ਦਸ੍ਸੇਤੀਤਿ ਯੋਜਨਾ।

**੩੦**. “**ਯੋ**”ਤਿਆਦਿਨਾ ਵੁਤ੍ਤੋ ਤਿਵਿਧੋ ਪਮਾਦੋ ਪਰਿਯੇਸਤਿ, ਆਰਕ੍ਖਣਞ੍ਚ ਕਰੋਤਿ, ਪਰਿਭੋਗਨਿਮਿਤ੍ਤਞ੍ਚਾਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। ਪਮਾਦੋ ਹਿ ਪਮਜ੍ਜਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਭੋਗਾਨਂ ਪਰਿਯੇਸਨਾਯ, ਆਰਕ੍ਖਣਾਯ ਚ ਹੇਤੁਭੂਤੋ ਕਤ੍ਤੁਭਾਵੇਨ ਉਪਚਰਿਤੋ, ਪਰਿਭੋਗਸ੍ਸ ਪਨ ਨਿਮਿਤ੍ਤਂ।

‘‘ਤਪ੍ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨਾ’’ਤਿ ਪਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੰ ਵਿਵਰਤਿ “**ਅਪ੍ਪਮਾਦਾਨੁਯੋਗੇਨਾ**”ਤਿ, ਤੇਨ ਸਮਥਭਾਵੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **ਖੇਪਨਾ**ਤਿ ਖਯਪਾਪਨਾ। **ਵੋਦਾਨਪਕ੍ਖਵਿਸਭਾਗਧਮ੍ਮਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਵੋਦਾਨਪਕ੍ਖੋ ਚ ਸੋ ਪਮਾਦਸ੍ਸ ਵਿਸਭਾਗਧਮ੍ਮੋ ਚਾਤਿ **ਵੋਦਾਨ…ਪੇ॰… ਧਮ੍ਮੋ**, ਸਮਥੋ, ਤਸ੍ਸ ਵਸੇਨ।

**ਸਮਥੇ ਸਤੀ**ਤਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਭੂਤੇ ਝਾਨੇ ਸਤਿ, ਤੰ ਪਾਦਕੰ ਕਤ੍ਵਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਯਾ ਪਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਨਾਮਰੂਪਪਰਿਚ੍ਛੇਦਾਦਿਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਪਞ੍ਞਾ। ਤੇਨਾਹ “**ਅਯਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ**”ਤਿ। **ਪਹੀਨੇਸੂ**ਤਿ ਪਹੀਯਮਾਨੇਸੁ।

**ਵੋਦਾਨਪਕ੍ਖ**ਨ੍ਤਿ ਆਰਮ੍ਭਧਾਤੁਆਦਿਵੋਦਾਨਪਕ੍ਖੰ ਨਿਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ। **ਵਿਸਭਾਗਧਮ੍ਮਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਪਮਾਦਵਸੇਨੇਵ। **ਸਭਾਗਧਮ੍ਮਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਪੁਬ੍ਬੇ ਨਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਭਧਾਤੁਆਦਿਵੋਦਾਨਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਸਮਥਾਦਿਸਭਾਗਧਮ੍ਮਵਸੇਨ।

ਪੁਨ ਅਪਰਿਯੋਦਾਪਨਿਯਂ ਸਿਖਾਪ੍ਪਤ੍ਤਪਰਿਯੋਦਾਪਨਂ ਇਧਾਧਿਪ੍ਪੇਤਨ੍ਤਿ ਆਹ “**ਤਂ ਪਨ ਅਰਹਤ੍ਤੇਨ ਹੋਤੀ**”ਤਿ।

**ਮੋਹਸਮੁਟ੍ਠਾਨਤਾ ਵੁਤ੍ਤਾ** ‘‘ਮੋਹੋ ਏਵ ਸਮੁਟ੍ਠਾਨ’’ਨ੍ਤਿ ਕਤ੍ਵਾ। ਅਞ੍ਞਥਾ ਪਿਸੁਣਾਵਾਚਾਯ ਦੋਸਸਮੁਟ੍ਠਾਨਤਾ ਮੁਸਾਵਾਦਸ੍ਸ ਵਿਯ ਮੋਹਸਮੁਟ੍ਠਾਨਭਾਵਾ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ ਸਿਯਾ।

ਕਮ੍ਮਪਥਭਾਵੰ ਪਤ੍ਤਾਨਂ, ਅਪ੍ਪਤ੍ਤਾਨਞ੍ਚ ਅਕੁਸਲਧਮ੍ਮਾਨਂ ‘‘ਸਬ੍ਬਪਾਪ’’ਨ੍ਤਿ ਪਦੇਨ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤੰ “**ਕਮ੍ਮਪਥਕਮ੍ਮਵਿਭਾਗੇਨਾ**”ਤਿ।

**੩੧**. **ਸੇਸਪਦਾਨ**ਨ੍ਤਿ ‘‘ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਉਪਸਮ੍ਪਦਾ’’ਤਿਆਦੀਨਂ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੯੦; ਧ॰ ਪ॰ ੧੮੩; ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੩੦, ੫੦, ੧੧੬, ੧੨੪; ਪੇਟਕੋ॰ ੨੯) ਗਾਥਾਯ ਅਵਸਿਟ੍ਠਪਦਾਨਂ। **ਯਥਾਧਿਗਤ**ਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਤਨਾ ਅਧਿਗਤਪ੍ਪਕਾਰਂ, ਪਚ੍ਛਾ ਭੂਮਿਦਿਸਾ।

**ਉਪਰਿ ਯਾਪੇਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਮਨੁਸ੍ਸਲੋਕਤੋ ਉਪਰਿਟ੍ਠਿਮਂ ਦੇਵਲੋਕਂ ਗਮੇਨ੍ਤਿ।

**੩੨**. **ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਸੀਲਸ੍ਸ ਚ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਚ। **ਤਣ੍ਹਾਵਿਜ੍ਜਾਦੀਨ**ਨ੍ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਤਦੇਕਟ੍ਠਕਿਲੇਸਾ ਗਯ੍ਹਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਧਮ੍ਮਾ ਚ। **ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾਦੀਨ**ਨ੍ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਸਾਮਞ੍ਞਫਲਾਨਂ ਸਙ੍ਗਹੋ। ਯਦਗ੍ਗੇਨ ਚੇਤ੍ਥ ‘‘ਨਿਰੋਧੋ ਰਕ੍ਖਤੀ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਤਦਗ੍ਗੇਨ ਮਗ੍ਗੋ ਰਕ੍ਖਣਕਿਰਿਯਾਯ ਕਰਣਂ ਵੁਤ੍ਤੰ “**ਯੇਨ ਰਕ੍ਖਤੀ**”ਤਿ। ਵਿਸਭਾਗਧਮ੍ਮਵਸੇਨ ਪੁਰਿਮਾਨਿ ਸਭਾਗਧਮ੍ਮਾਵਟ੍ਟਨਵਸੇਨ ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਿ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਨਿਦ੍ਧਾਰਿਤਾਨੀਤਿ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ।

ਆਵਟ੍ਟਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

### ੮. ਵਿਭਤ੍ਤਿਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

**੩੩**. **ਧਮ੍ਮੇਸੂ**ਤਿ ਪੁਞ੍ਞਾਦਿਦਾਨਾਦਿਭੇਦਭਿਨ੍ਨੇਸੁ ਸਭਾਵਧਮ੍ਮੇਸੁ। **ਤਤ੍ਥ ਲਬ੍ਭਮਾਨੇ**ਤਿ ਤੇਸੁ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਲਬ੍ਭਮਾਨੇ। **ਭੂਮਿਵਿਭਾਗੋ**ਤਿ ਕਾਮਾਵਚਰਾਦਿਦਸ੍ਸਨਾਦਿਭੂਮਿਪ੍ਪਭੇਦੋ। **ਪਦਟ੍ਠਾਨਵਿਭਾਗੋ**ਤਿ ਤੇ ਪੁਞ੍ਞਾਦਿਧਮ੍ਮਾ ਯੇਸਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਤੇਸਂ ਵਾ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ, ਤਬ੍ਬਿਭਾਗੋ। **ਯੇਸਂ ਸੁਤ੍ਤਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਮੂਲਪਦਟ੍ਠਾਨਭੂਤਾਨਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਦੀਨਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਸੁਤ੍ਤਾਨਂ ਵਸੇਨ। ਅਸਙ੍ਕਰਵਵਤ੍ਥਾਨੇਨ ਹਿ ਏਤੇਸੁ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਸਾਤਿਸਯਂ ਧਮ੍ਮਾ ਵਿਭਤ੍ਤਾ ਨਾਮ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤੇਨਾਹ “**ਵਿਸੇਸਤੋ**”ਤਿ। ਯਦਿ ਏਵਂ ਕਸ੍ਮਾ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਸੁਤ੍ਤਾਨਿ ਏਵੇਤ੍ਥ ਗਹਿਤਾਨੀਤਿ? ਨਯਿਦਮੇਵਂ ਨਿਕ੍ਖਮਨਪਰਿਯੋਸਾਨਭਾਵੇਨ ਇਤਰੇਸਮ੍ਪਿ ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ। ਯਤੋ ਹਿ ਨਿਸ੍ਸਟਾ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾ। ਯਂਪਰਿਯੋਸਾਨਾ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਤੇ

ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਾਤਿ ਦ੍ਵਯਗ੍ਗਹਣੇਨੇਵ ਇਤਰਮ੍ਪਿ ਦ੍ਵਯਂ ਗਹਿਤਮੇਵ ਹੋਤਿ। ਤੇਨਾਹ **"ਇਮੇਸਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਸੁਤ੍ਤਾਨਂ ਦੇਸਨਾਯਾ"**ਤਿ। **ਇਮਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨੀ**ਤਿ ਪਾਲ਼ਿਯਾ, ਵਕ੍ਖਮਾਨਾਯ ਦੇਸਨਾਯ ਵਾ ਇਤਰਦ੍ਵਯਸਙ੍ਗਹੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ, ਨ ਪਟਿਕ੍ਖੇਪੋ।

**ਤੇਨੇਵਾ**ਤਿ ਨਿਯਮਸ੍ਸ ਅਕਤਤ੍ਤਾ, ਤਤੋ ਚ ਤੇਨ ਤਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤੇਨ ਚ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰੀ ਭਵਤੀਤਿ ਸਿਦ੍ਧਂ ਹੋਤਿ। **ਏਵ**-ਸਦ੍ਦੋ ਵਾ ਸਮੁਚ੍ਚਯਤ੍ਥੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ। **ਸਿਯਾ ਤਸ੍ਸ ਪਟਿਕ੍ਖੇਪੋ**ਤਿ ਤਸ੍ਸ ਅਟ੍ਠਸਮਾਪਤ੍ਤਿਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯਸ੍ਸ ਸਿਯਾ ਪਟਿਕ੍ਖੇਪੋ। ਏਵਂ ਸਤਿ ਸਾਵਸੇਸਾ ਦੇਸਨਾ ਸਿਯਾ।

ਤਦਙ੍ਗਾਦਿਪ੍ਪਹਾਨਦ੍ਵਯਂ ਪਦਟ੍ਠਾਨਭੂਤਂ ਇਧ ਗਣ੍ਹੂਪਗਂ ਨ ਹੋਤੀਤਿ **"ਸਮੁਚ੍ਛੇਦਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਪ੍ਪਹਾਨਾਨਂ ਵਸੇਨਾ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਥਾ ਹੇਟ੍ਠਾ ਕੇਚਿ ''ਤੇਨੇਵਾ''ਤਿ ਪਠਨ੍ਤਿ। **"ਤੇਨੇਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਰਿਯੇਨਾਤਿ ਪਠਨ੍ਤੀ"**ਤਿ ਇਦਂ ''ਸਂਵਰਸੀਲੇ ਠਿਤੋ''ਤਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੩੩) ਏਤ੍ਥ ਵੁਤ੍ਤਂ ਪਾਲ਼ਿਵਿਕਪ੍ਪਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ। **"ਯਸ੍ਮਾ...ਪੇ॰... ਵਕ੍ਖਤੀ"**ਤਿ ਇਦਂ ਪਚ੍ਛਿਮਪਾਠਸ੍ਸੇਵ ਯੁਤ੍ਤਤਾਯ ਕਾਰਣਵਚਨਂ।

ਕਥਂ ਮਞ੍ਞਤਿ? ਅਨਿਬ੍ਬੇਧਸਭਾਵਤ੍ਤਾ ਮਹਗ੍ਗਤਪੁਬ੍ਬਾਨਂ ਨ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਸੁਤ੍ਤੇਨ ਸਙ੍ਗਹੋ, ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਤ੍ਤਾ ਪਨ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਸੁਤ੍ਤੇਨੇਵ ਸਙ੍ਗਹੋਤਿ। ਤਦੁਪਸਙ੍ਗਾ ਹਿ ਪਚ੍ਛਿਮੋ ਏਵ ਪਾਠੋ ਯੁਤ੍ਤਤਰੋ। ਇਤਰਥਾ ਸਾਵਸੇਸਾ ਦੇਸਨਾ ਭਵੇਯ੍ਯ। ਤੇਨਾਹ **"ਨ ਹਿ...ਪੇ॰... ਦੇਸੇਤੀ"**ਤਿ।

ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਾਨਂ ਪਰਤੋ ਵਕ੍ਖਮਾਨਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਵਕ੍ਖਮਾਨਾਨਂ...ਪੇ॰... ਵਸੇਨਾ"**ਤਿ। **"ਸਬ੍ਬਤੋ"**ਤਿ ਇਦਂ ਪੁਬ੍ਬਪਰਾਪੇਕ੍ਖਂ। ਤਸ੍ਸ ਪਰਾਪੇਕ੍ਖਤਾਯ ''ਸਬ੍ਬਤੋਭਾਗੇਨ ਏਕਾਦਸਸੁ ਠਾਨੇਸੁ ਪਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ''ਤਿ ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ ਯੋਜਿਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਪਦਾਦਿਕੇ ਵਿਚਯਹਾਰਪਦਤ੍ਥੇ ਸਨ੍ਧਾਯ **"ਏਕਾਦਸਸੁ ਠਾਨੇਸੂ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਪੁਬ੍ਬਪੇਕ੍ਖਤਾਯ ਪਨ ''ਸਬ੍ਬਤੋਭਾਗੇਨ ਦੇਸਨਾਯ ਫਲੇਨਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ।

ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਨਂ ਤਣ੍ਹਾਸਂਕਿਲੇਸਾਦਿਨਾ ਦੇਸਨਾਨਯੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **ਫਲਂ** ਅਪਾਯਦੁਕ੍ਖੇਨ ਮਨੁਸ੍ਸੇਸੁ ਦੋਭਗ੍ਗਿਯੇਨ। ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਾਨਂ ਅਸੇਕ੍ਖੇਹਿ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧਾਦੀਹਿ ਦੇਸਨਾਨਯੋ। **ਫਲਂ** ਅਗ੍ਗਫਲੇਨ ਚ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਾਯ ਚ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਯਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਇਤਰੇਸਂ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਵੁਤ੍ਤਮੇਵ। ਕਾਮਰਾਗਬ੍ਯਾਪਾਦਉਦ੍ਧਮ੍ਭਾਗਿਯਸਂਯੋਜਨਗ੍ਗਹਣੇਨ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਨਂ, ਵਿਰਾਗਗ੍ਗਹਣੇਨ ਅਸੇਕ੍ਖਗ੍ਗਹਣੇਨੇਵ ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਾਨਂ ਵਕ੍ਖਮਾਨਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਵਕ੍ਖਮਾਨਾਨਂ...ਪੇ॰... ਵਸੇਨਾ"**ਤਿ। ਪਦਪਦਤ੍ਥਵਿਚਾਰਯੁਤ੍ਤਿਨਿਦ੍ਧਾਰਣਮੁਖੇਨ ਧਮ੍ਮਵਿਭਤ੍ਤਿਆਦਿਵਿਚਾਰੋ ਕਾਤਬ੍ਬੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ਪਾਲ਼ਿਯਂ **"ਵਿਚਯੇਨ...ਪੇ॰... ਤਬ੍ਬਾਨੀ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ **"ਵਿਚਯੇਨ...ਪੇ॰... ਦਸ੍ਸੇਤੀ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

**੩੪. ਏਵਨ੍ਤਿ** ਇਤਿ। **ਧਮ੍ਮੇ**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਸਭਾਗਧਮ੍ਮੇ। **ਸਾਧਾਰਣਾਸਾਧਾਰਣਭਾਵੇਹੀ**ਤਿ ਸਾਮਞ੍ਞਵਿਸੇਸੇਨ ਵਿਸਿਟ੍ਠੇਹਿ। **ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਾਧਾਰਣਾ**ਤਿ ਦ੍ਵੇ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਯੇਹਿ ਸਭਾਗਧਮ੍ਮਾ ਸਾਧਾਰਣਾ ਨਾਮ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਕਤਮੇ ਦ੍ਵੇ? ਨਾਮਂ, ਵਤ੍ਥੁ ਚ। ਤਤ੍ਥ **ਨਾਮਂ** ਨਾਮਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿ, ਤਂਮੁਖੇਨੇਵ ਸਦ੍ਦਤੋ ਤਦਤ੍ਥਾਵਗਮੋ। ਸਦ੍ਦੇਨ ਚ ਸਾਮਞ੍ਞਰੂਪੇਨੇਵ ਤਥਾਰੂਪਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਗਹਣਂ, ਨ ਵਿਸੇਸਰੂਪੇਨ, ਤਸ੍ਮਾ ਸਦ੍ਦਵਚਨੀਯਾ ਅਤ੍ਥਾ ਸਾਧਾਰਣਰੂਪਨਾਮਾਯਤ੍ਤਗਹਣੀਯਤਾਯ ਨਾਮਸਾਧਾਰਣਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। **ਵਤ੍ਥੂ**ਤਿ ਪਵਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਤ੍ਥ ਹਿ ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਾਧਾਰਣਾਤਿ ਪਵਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਸਙ੍ਖਾਤਾਨਂ ਵਤ੍ਥੂਨਂ ਸਾਧਾਰਣਾ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨਿਦਂ ਦ੍ਵਯਂ ਤੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਾਧਾਰਣਭਾਵੇ ਪਕਤਿਭੂਤਂ ਸਭਾਵਭੂਤਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਦ੍ਵੇ ਧਮ੍ਮਾਤਿ ਦ੍ਵੇ ਪਕਤਿਯੋ"**ਤਿ। **ਏਕਸਨ੍ਤਤਿਪਤਿਤਤਾਯਾ**ਤਿ ਸਮਾਨਸਨ੍ਤਤਿਪਵਤ੍ਤਿਯਾ। ਤੇਨਾਹ **"ਸਮਾਨਵਤ੍ਥੁਕਾ"**ਤਿ। ਦਸ੍ਸਨਪਹਾਤਬ੍ਬਾਨਞ੍ਹਿ ਯਥਾ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਨਿਯਤਸਤ੍ਤਾ ਪਵਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਂ, ਏਵਂ ਅਨਿਯਤਾਪੀਤਿ ਉਭਯੇ ਹਿ ਤੇ ਸਮਾਨਵਤ੍ਥੁਕਾ। ਏਸ ਨਯੋ ਇਤਰੇਸੁਪਿ। ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਵਿਚਿਕਿਚ੍ਛਾਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸਾ ਹਿ ਭਿਨ੍ਨਸਭਾਵਾਪੇਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਦਸ੍ਸਨੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਤਂ ਨਾਤਿਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀਤਿ ਤੇ ਨਾਮਸਾਮਞ੍ਞਤਂ ਪਤ੍ਤਾ, ਰੂਪਰਾਗਾਦਯੋ ਚ ਭਾਵਨਾਯ ਪਹਾਤਬ੍ਬਤਨ੍ਤਿ ਆਹ **"ਪਹਾਨੇਕਟ੍ਠਾ ਨਾਮਸਾਧਾਰਣਾ"**ਤਿ। ਯਥਾ ਪਨ ''ਵਤ੍ਥੂਨਂ ਸਾਧਾਰਣਾ ਵਤ੍ਥੁਸਾਧਾਰਣਾ''ਤਿ ਅਯਮਤ੍ਥੋ ਲਬ੍ਭਤਿ, ਏਵਂ ''ਵਤ੍ਥੁਨਾ ਸਾਧਾਰਣਾ ਵਤ੍ਥੁਸਾਧਾਰਣਾ''ਤਿ ਅਯਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥੋ ਲਬ੍ਭਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਸਹਜੇਕਟ੍ਠਾ ਵਤ੍ਥੁਸਾਧਾਰਣਾ"**ਤਿ ਆਹ। ਤੇ ਹਿ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ

ਫੁਸਨਾਦਿਸਭਾਵਤੋ ਭਿਨ੍ਨਾਪਿ ਯਸ੍ਮਿਂ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਨਾ ਸਾਧਾਰਣਾ ਨਾਮ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਏਤ੍ਥ ਚ ਲਬ੍ਭਮਾਨਮ੍ਪਿ ਕੁਸਲਾਦਿਨਾਮਸਾਧਾਰਣਂ ਅਨਾਮਸਿਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਸਾਧਾਰਣਾ ਤਾਵ ਯੋਜਿਤਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। **ਪਟਿਪਕ੍ਖਾਦੀਹੀ**ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਸਮਾਨਫਲਤਾਸਹਬਜਤਾਦਿਕੇ ਸਙ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। **ਸੇਸਪਦੇਸੂ**ਤਿ ''ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸਾ''ਤਿਆਦਿਵਾਕ੍ਯੇਸੁ। ਕਥਂ? ਤਤ੍ਥ ਹਿ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸ, ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਚ ਸਮ੍ਭਵਤੋ ਅਨਾਗਾਮਿਨੋ, ਅਰਹਤੋ ਚ ਅਸਮ੍ਭਵਤੋਤਿਆਦਿਨਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ।

**ਕਥਂ ਤੇ ਓਧਿਸੋ ਗਹਿਤਾ**ਤਿ ਕੇਨਾਕਾਰੇਨ ਤੇ ''ਸਾਧਾਰਣਾ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾ ਭਾਗਸੋ ਗਹਿਤਾ। ''ਅਮੁਕਸ੍ਸ, ਅਮੁਕਸ੍ਸ ਚਾ''ਤਿ ਅਯਞ੍ਹੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੋ। ਸਾਮਞ੍ਞਭੂਤਾ ਧਮ੍ਮਾ **ਸਾਧਾਰਣਾ** ਨਾਮ, ਏਵਂ ਸਨ੍ਤੇ ਕਥਂ ਤੇਸਂ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਨਿਯਤਾਨਿਯਤਾਦਿਵਸੇਨ ਵਿਭਾਗੇਨ ਪਵਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਤਾ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਨ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਅਥ ਵਿਭਾਗੇਨ ਤਂ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ, ਨਨੁ ਤੇ ਸਾਧਾਰਣਾਤਿ ਨ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਮੇਵਾਤਿ? ਏਵਂ ਸਾਧਾਰਣਾਤਿ ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਨਿਯਤਾਨਂ, ਅਨਿਯਤਾਨਨ੍ਤਿ ਇਮੇਸਂ ਉਭਯੇਸਂਯੇਵ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਸਾਧਾਰਣਾ। ਤੇਨਾਹ – **"ਨ ਸਬ੍ਬਸਤ੍ਤਾਨਂ ਸਾਧਾਰਣਤਾਯ ਸਾਧਾਰਣਾ"**ਤਿ। **"ਯਸ੍ਮਾ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਤਤ੍ਥ ਕਾਰਣਮਾਹ, ਤੇਨੇਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ ''ਕੇਚਿ ਧਮ੍ਮਾ ਕੇਸਞ੍ਚਿਦੇਵ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਾਧਾਰਣਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਅਞ੍ਞੇਸਂ ਅਸਾਧਾਰਣਾ''ਤਿ। ਤੇਨਾਹ **"ਪਟਿਨਿਯਤਞ੍ਚ ਤੇਸਂ ਪਵਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨ"**ਨ੍ਤਿ।

**ਇਤਰਥਾ**ਤਿ ਅਨਿਯਤਪਵਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਤਾਯ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਸਾਧਾਰਣਾ, ਅਸਾਧਾਰਣਾ ਵਾ ਸਿਯੁਂ, ਤਥਾ ਸਤਿ। **ਤਥਾ ਵੋਹਾਰੋ**ਤਿ ''ਸਾਧਾਰਣਾ, ਅਸਾਧਾਰਣਾ''ਤਿ ਚ ਅਯਂ ਵੋਹਾਰੋ ਸਾਮਞ੍ਞਾ ਏਵ ਨ ਭਵੇਯ੍ਯ। **ਏਤੇ ਏਵ ਧਮ੍ਮਾ**ਤਿ ''ਸਾਧਾਰਣਾ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾ ਏਵ। **ਏਵ**ਨ੍ਤਿ ''ਮਿਚ੍ਛਤ੍ਤਨਿਯਤਾਨ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰੇਨ। **ਨਿਯਤਵਸਿਯਾ** ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਾ। **"ਯੋਪੀ"**ਤਿਆਦਿ ਪੁਗ੍ਗਲਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਵੁਤ੍ਤਸ੍ਸੇਵਤ੍ਥਸ੍ਸ ਪਾਕਟਕਰਣਂ। **"ਨ ਹੀ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਅਨ੍ਵਯਤੋ, ਬ੍ਯਤਿਰੇਕਤੋ ਚ ਤਮੇਵਤ੍ਥਂ ਵਿਭਾਵੇਤਿ। **ਸੇਸੇਪੀ**ਤਿ ''ਭਾਵਨਾਪਹਾਤਬ੍ਬਾ''ਤਿ ਏਵਮਾਦਿਮ੍ਹਿਪਿ।

**ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਨਿਯਤੋ**ਤਿ ਪਾਟਿਪੁਗ੍ਗਲਿਕੋ। **ਇਤਰਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਅਪਚ੍ਚਤ੍ਤਨਿਯਤਸ੍ਸ। **ਤਥਾ**ਤਿ ਅਸਾਧਾਰਣਭਾਵੇਨ। ਕੋਚਿ ਧਮ੍ਮੋ ਕਞ੍ਚਿ ਧਮ੍ਮਂ ਉਪਾਦਾਯ ਸਾਧਾਰਣੋਪਿ ਸਮਾਨੋ ਤਦਞ੍ਞਂ ਉਪਾਦਾਯ ਅਸਾਧਾਰਣੋਪਿ ਹੋਤੀਤਿ ਆਹ **"ਸਾਧਾਰਣਾਵਿਧੁਰਤਾਯਾ"**ਤਿ। ਤੇਨਾਹ **"ਤਂ ਤਂ ਉਪਾਦਾਯਾ"**ਤਿਆਦਿ। ਤਥਾ ਹਿ ''ਧਮ੍ਮਤਾ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਪਠਮਮਗ੍ਗਟ੍ਠਤਾ ਦੀਪਿਤਾ, ਤਾਦਿਸਾਨਂ ਏਵ ਅਨੇਕੇਸਂ ਅਰਿਯਾਨਂ ਵਸੇਨ ਸਾਧਾਰਣਾਤਿ । **ਪਠਮਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਅਟ੍ਠਮਕਸ੍ਸ। **ਦੁਤਿਯਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸ। ਪੁਨ **ਅਟ੍ਠਮਕਸ੍ਸਾ**ਤਿ ''ਅਟ੍ਠਮਕਸ੍ਸ, ਅਨਾਗਾਮਿਸ੍ਸ ਚਾ''ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਵੁਤ੍ਤਅਟ੍ਠਮਕਸ੍ਸ। ਤੇਨਾਹ **"ਅਨਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗਟ੍ਠਸ੍ਸਾ"**ਤਿ। ਅਗ੍ਗਫਲਟ੍ਠਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਪਟਿਲੋਮਤੋ ਗਣਿਯਮਾਨੇ ਪਠਮਮਗ੍ਗਟ੍ਠੋ **ਅਟ੍ਠਮਕੋ,** ਮਗ੍ਗਟ੍ਠਤਾਯ, ਪਹੀਯਮਾਨਕਿਲੇਸਤਾਯ ਚ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਮਗ੍ਗਟ੍ਠਾ ਅਟ੍ਠਮਕਾ ਵਿਯਾਤਿ **ਅਟ੍ਠਮਕਾ,** ''ਏਕਚਿਤ੍ਤਕ੍ਖਣਤੋ ਉਦ੍ਧਂ ਨ ਤਿਟ੍ਠਤੀਤਿ **ਅਟ੍ਠਮਕੋ**''ਤਿ ਅਪਰੇ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਨਯੇਨ। ''ਸੇਕ੍ਖਾ''ਤਿ ਨਾਮਂ ਸਾਧਾਰਣਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। **ਇਤਰੇਸੂ**ਤਿ ''ਭਬ੍ਬਾਭਬ੍ਬਾ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਅਨਰਿਯੇਸੁ। ਤੇਨਾਹ ਪਾਲ਼ਿਯਂ **"ਹੀਨੁਕ੍ਕਟ੍ਠਮਜ੍ਝਿਮਂ ਉਪਾਦਾਯਾ"**ਤਿ।

**ਨਿਯਾਮਾਵਕ੍ਕਨ੍ਤਿਯਾ**ਤਿ ਅਵਕ੍ਕਨ੍ਤਨਿਯਾਮਤਾਯ। **ਞਾਣੁਤ੍ਤਰਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਞਾਣਾਧਿਕਸ੍ਸ। **ਤਥਾਵਿਧਪਚ੍ਚਯਸਮਾਯੋਗੇ**ਤਿ ਞਾਣਵਿਸੇਸਪਚ੍ਚਯਸਮਵਾਯੇ। ਯਥਾ ਹਿ ਞਾਣਬਲੇਨ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਤਾ ਨ ਹੋਤਿ, ਏਵਂ ਪਟਿਪਦਾਪਟਿਪਨ੍ਨੋਪਿ ਸੁਖੇਨ ਵਿਸੋਸੀਯਤੀਤਿ। ਸਾ ਹਿ ਸੁਖਾਪਟਿਪਦਾ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾ ਤਂਸਮਙ੍ਗਿਨੋ ਞਾਣੁਤ੍ਤਰਤ੍ਤਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਦਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਧਮ੍ਮਤੋ ਅਨਪੇਤਾ ਚਿਨ੍ਤਾ **ਧਮ੍ਮਚਿਨ੍ਤਾ,** ਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰੇਨ ਪਵਤ੍ਤਿਤਤ੍ਤਾ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਚਿਨ੍ਤਾ, **ਧਮ੍ਮੋ** ਵਾ ਞਾਣਂ, ਤਸ੍ਮਾ ਧਮ੍ਮਾਵਹਾ ਚਿਨ੍ਤਾ **ਧਮ੍ਮਚਿਨ੍ਤਾ,** ਚਿਨ੍ਤਾਮਯਞਾਣਸ੍ਸ ਹੇਤੁਭੂਤਾ ਚਿਨ੍ਤਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਸੁਤਮਯਪਞ੍ਞਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ''ਯੇ ਤੇ ਧਮ੍ਮਾ ਆਦਿਕਲ੍ਯਾਣਾ...ਪੇ॰... ਤਥਾਰੂਪਾਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਾ ਬਹੁਸ੍ਸੁਤਾ ਹੋਨ੍ਤੀ''ਤਿਆਦਿ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੮.੨) ਸੁਤ੍ਤਪਦਸਙ੍ਗਹੋ ਅਤ੍ਥੋ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤੋ, ਤਥਾ ਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਗ੍ਗਹਣੇਨ ''ਸੋ 'ਅਨਿਚ੍ਚ'ਨ੍ਤਿ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿ ਕਰੋਤੀ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਵੁਤ੍ਤੋ ਉਪਾਯਮਨਸਿਕਾਰੋ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤੋ। ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਗ੍ਗਹਣੇਨ ''ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਂ ਭਾਵੇਤਿ

ਵਿਵੇਕਨਿਸ੍ਸਿਤ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਪਰਿਗ੍ਗਹਿਤਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਆਹ **"ਅਥ ਖੋ…ਪੇ॰… ਦਸ੍ਸੇਤੁ"**ਨ੍ਤਿ। **ਸੇਸ**ਨ੍ਤਿ ''ਧਮ੍ਮਸ੍ਵਾਕ੍ਖਾਤਤਾ''ਤਿ ਏਵਮਾਦਿ।

ਯਸ੍ਸ ਚ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਤ੍ਥੋ ਨ ਸੰਵਣ੍ਣਿਤੋ, ਤਤ੍ਥ ਕਲ੍ਯਾਣਮਿਤ੍ਤਤਾਯ ਆਯਤਨਗਤੋ ਪਸਾਦੋ, ਚਿਤ੍ਤਵੂਪਸਮੋ ਚ ਫਲਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਸਪ੍ਪੁਰਿਸ…ਪੇ॰… ਪਦਟ੍ਠਾਨ"ਨ੍ਤਿ ਆਹ। ਅਤ੍ਤਸਮ੍ਮਾਪਣਿਹਿਤਤ੍ਤਾ ਪਾਪਜੇਗੁਚ੍ਛਿਨਿਬ੍ਬਿਦਾਦਿਬਹੁਲੋਵ ਹੋਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਆਹ** ''ਅਤ੍ਤ…ਪੇ॰… ਪਦਟ੍ਠਾਨ''ਨ੍ਤਿ। ਧਮ੍ਮੋ ਸ੍ਵਾਕ੍ਖਾਤੋ ਆਦਿਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਪਰਿਯੋਸਾਨਾ ਸਬ੍ਬਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਪਾਰਿਪੂਰਿਹੇਤੂਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਧਮ੍ਮਸ੍ਵਾਕ੍ਖਾਤਤਾ…ਪੇ॰… ਪਦਟ੍ਠਾਨ"**ਨ੍ਤਿ ਆਹ। ਕੁਸਲਮੂਲਰੋਪਨਾ ਹਿ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਪਰਿਯੋਸਾਨਾਤਿ । **ਸਙ੍ਘਸੁਟ੍ਠਤਾਯ** ਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਸੁਟ੍ਠਭਾਵਾਯ ਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਸਪ੍ਪਤਿਸ੍ਸਤਾਯ ''ਸੁਟ੍ਠ, ਭਨ੍ਤੇ''ਤਿ ਵਚਨਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਭਾਵਾਯ। ਇਤਰੰ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਮੇਵ।

ਵਿਭਤ੍ਤਿਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੯. ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

**੩੫**. **ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਸ੍ਸ…ਪੇ॰… ਨਿਜ੍ਜਿਣ੍ਣਾ ਭਵਤੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਯਥਾ ਮਗ੍ਗਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਵਸੇਨਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਏਵੰ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸਕਤਾਕਮ੍ਮਪਥਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠੀਨਮ੍ਪਿ ਵਸੇਨ ਅਤ੍ਥੋ ਲਬ੍ਭਤੇਵ। ਕਮ੍ਮਪਥਕਥਾ ਹੇਸਾ। **ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਨਾਕਾਰੇਨਾ**ਤਿ ''ਅਵਿਮੁਤ੍ਤਾਵ ਸਮਾਨਾ''ਤਿ, ''ਅਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯ''ਨ੍ਤਿ ਚ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰੇਨ। **ਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਅਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੰ ਏਵ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧੋਤਿ, ਅਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕੰ ਏਵ ਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕੋਤਿ, ਅਸਨ੍ਤੰ ਏਵ ਪਨ ਸਨ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਅਨਰਿਯੰ ਏਵ ਅਰਿਯੋਤਿ ਵਿਪਰੀਤਾਭਿਨਿਵੇਸਵਸੇਨ । **ਮਿਚ੍ਛਾਧਿਮੋਕ੍ਖੋ**ਤਿ ਅਯਾਥਾਵਪਸਾਦੋ, ਅਯਾਥਾਵਸਨ੍ਨਿਟ੍ਠਾਨੰ ਵਾ। ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਮੋਹੋ ਮਿਚ੍ਛਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਞਾਣਦਸ੍ਸਨਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ।

**੩੬**. ਵਾਦਾਨੰ ਵਾ ਅਨੁਵਾਦਾ **ਵਾਦਾਨੁਵਾਦਾ,** ਤੇਸੰ ਵਾਦਾਨੰ ਉਪਾਦਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਵਾਦਾਨੁਪਵਤ੍ਤਿਯੋ**ਤਿ ਵਾਦਾਨੰ ਦੋਸਾਨੰ ਅਨੁਪਵਤ੍ਤਿਯੋ।

**ਅਨੁਦ੍ਦਯਪਰਿਵਤ੍ਤਨ**ਨ੍ਤਿ ਕਾਮਸੁਖਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਅਨੁਦ੍ਦਯਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖਵਸੇਨ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੰ।

**ਏਤੇਸੁਪਿ ਵਾਰੇਸੂ**ਤਿ ''ਨਿਯ੍ਯਾਨਿਕੋ ਧਮ੍ਮੋ ਤੇਸੰ ਅਧਮ੍ਮੋ, ਸੁਖੋ ਤੇਸੰ ਅਧਮ੍ਮੋ''ਤਿ ਚ ਇਮੇਸੁ ਵਾਰੇਸੁ। **ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨਾ**ਤਿ ਯਦਿ ਅਤ੍ਤਪਰਿਤਾਪਨੰ ਅਤ੍ਤਨੋ ਦੁਕ੍ਖਾਪਨੰ ਧਮ੍ਮੋ, ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਟਿਵਿਰੁਦ੍ਧੋ ਅਧਮ੍ਮੋ ਸਿਯਾ, ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਚ ਸੁਖਪਟਿਵਿਰੁਦ੍ਧਨ੍ਤਿ ਝਾਨਮਗ੍ਗਫਲਸੁਖਸ੍ਸ, ਅਨਵਜ੍ਜਪਚ੍ਚਯਪਰਿਭੋਗਸੁਖਸ੍ਸ ਚ ਤੇਸੰ ਅਧਮ੍ਮਭਾਵੋ ਆਪਜ੍ਜਤੀਤਿ ਏਵੰ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ। **"ਯੰ ਯੰ ਵਾ ਪਨਾਤਿਆਦਿਨਾ"**ਤਿ ਇਦੰ ਅਵਸੇਸਪਾਠਾਮਸਨੰ। ਏਤ੍ਥ **ਯੰ ਯੰ ਵਾ ਪਨ ਧਮ੍ਮ**ਨ੍ਤਿ ਯੰ ਵਾ ਤੰ ਵਾ ਧਮ੍ਮੰ, ਕੁਸਲੰ ਵਾ ਅਕੁਸਲੰ ਵਾ ਇਟ੍ਠੰ ਵਾ ਅਨਿਟ੍ਠੰ ਵਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। **ਰੋਚਯਤਿ ਵਾ ਉਪਗਚ੍ਛਤਿ** ਵਾਤਿ ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਰੋਚਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਉਪਗਚ੍ਛਤੀਤਿ। **ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਯੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ**ਤਿ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਰੁਚਿਤਸ੍ਸ, ਉਪਗਤਸ੍ਸ ਵਾ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਯੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ ਨਾਮ। **ਸ੍ਵਸ੍ਸ ਅਨਿਟ੍ਠਤੋ ਅਜ੍ਝਾਪਨ੍ਨੋ ਭਵਤੀ**ਤਿ ਯੋ ਧਮ੍ਮੋ ਅਸ੍ਸ ਰੁਚਿਤਸ੍ਸ, ਉਪਗਤਸ੍ਸ ਵਾ ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਨਿਟ੍ਠਤੋ ਪਚ੍ਚਨੀਕਤੋ ਅਬ੍ਭੁਪਗਤੋ ਹੋਤਿ, ਤੇਨ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਦੇਸਨਾਯ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੰ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨੋ ਹਾਰੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਤੇਨਾਹ **"ਪਟਿਪਕ੍ਖਸ੍ਸ ਲਕ੍ਖਣੰ ਵਿਭਾਵੇਤੀ"**ਤਿ।

ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੧੦. ਵੇਵਚਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

**੩੭**. **ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਵੇਹੀ**ਤਿ ਅਞ੍ਞਵੇਹਿ ਅਞ੍ਞਵੇਹਿ। **ਆਯਤਿ**ਨ੍ਤਿ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਕਾਲੇ। **ਕਥਞ੍ਚੀ**ਤਿ ਯੇਨ ਕੇਨਚਿ ਪਕਾਰੇਨ, ਪਠਮੰ ਵੁਤ੍ਤੇਨ ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਅਪ੍ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਨ੍ਤੋ ਅਪਰੇਨ ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝੇਯ੍ਯਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਪਰਿਯਾਯਵਚਨੰ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤੀਤਿ

ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। ਏਵੰ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ। **ਤਸ੍ਮਿਂ ਖਣੇ**ਤਿ ਪਰਿਯਾਯਵਚਨਸ੍ਸ ਵੁੱਤੁਕ੍ਖਣੇ। **ਵਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੁਚਿਤ੍ਤਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣਨ੍ਤਰੇਹਿ ਵਿਵਿਧਖਿਤ੍ਤੁਚਿਤ੍ਤਾਨਂ । **ਅਵ੍ਵਵਿਹਿਤਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਅਵ੍ਵਂ ਚਿਨ੍ਤੇਨ੍ਤਾਨਂ। ਕਸ੍ਮਾ ਪਨ ਅਵ੍ਵੇਨ ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਤਦਤ੍ਥਾਵਬੋਧਨਂ, ਨਨੁ ਤੇਨ ਵੁੱਤੇ ਦਲ੍ਹੀਕਰਣਂ ਹੋਤੀਤਿ ਚੋਦਨਂ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ "**ਤੇਨੇਵਾ**"ਤਿਆਦਿ। ਤਤ੍ਥ **ਤਦਵ੍ਵੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਤੇਹਿ ਵਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤੁਚਿਤ੍ਤਾਦੀਹਿ ਅਵ੍ਵੇਸਂ, ਯੇਹਿ ਪਠਮਂ ਵਚਨਂ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਗਹਿਤਂ। **ਤਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਵੁੱਤੁਵਚਨੇਨੇਵ ਪੁਨਪ੍ਪੁਨਂ ਵਚਨੇ। ਅਧਿਗਤਅਨ੍ਵਤ੍ਥਤਾਯ ਪੁਨਰੁਤ੍ਤਿ **ਪਰਿਵਜ੍ਜਨਤ੍ਥਂ** ਵਿਸੇਸਨਭਾਵੇਨ **ਤਾਹਿ ਤਾਹਿ ਸਵ੍ਵਾਹਿ**ਪਿ ਅਯਮ੍ਪਿ ਸਦ੍ਦੋ ਇਮਸ੍ਸਤ੍ਥਸ੍ਸ ਵਾਚਕੋ, ਅਯਮ੍ਪਿ ਸਦ੍ਦੋ ਇਮਸ੍ਸਤ੍ਥਸ੍ਸ ਵਾਚਕੋਤਿ ਪਵ੍ਵਾਪਨੇਹਿ। ਦੇਸੇਤਬ੍ਬਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਅਤ੍ਤਨੋ ਚਿਤ੍ਤੇ **ਉਪਨਿਬਨ੍ਧਨਂ** ਠਪਨਂ। **ਤਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਧਮ੍ਮਨਿਰੁਤ੍ਤਿਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਯਂ। **ਬੀਜਾਵਾਪਨਂ** ਹੇਤੁਸਮ੍ਪਾਦਨਂ।

ਏਵਂ ਭਗਵਤੋ ਪਰਿਯਾਯਦੇਸਨਾਯਂ ਅਨੇਕਾਨਿ ਪਯੋਜਨਾਨਿ ਵਤ੍ਵਾ ਇਦਾਨਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਤਾਯ ਏਵਂ ਤਥਾਗਤਾ ਬੁਦ੍ਧਲੀਲਾਯ ਅਨੇਕੇਹਿ ਪਰਿਯਾਯੇਹਿ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਨ੍ਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਕਿਂ ਬਹੁਨਾ**"ਤਿਆਦਿਮਾਹ।

ਪਾਲ਼ਿਯਂ "**ਪਿਹਾ ਨਾਮ ਯਾ ਵਤ੍ਤਮਾਨਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਪਤ੍ਥਨਾ**"ਤਿ ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਵਿਸਯਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਅਨਾਗਤਵਿਸਯਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ "**ਸੇਯ੍ਯਤਰਂ ਵਾ**"ਤਿਆਦਿ ਵੁੱਤਨ੍ਤਿ "**ਅਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਤ੍ਥਵਿਸਯਾ ਤਣ੍ਹਾ ਪਿਹਾ**"ਤਿ ਆਹ।

**ਅਤ੍ਥਨਿਪ੍ਫਤ੍ਤਿਪਟਿਪਾਲਨਾ**ਤਿ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਵਾ ਪਦੇ ਪਿਹਾਯ ਏਵਤ੍ਥਵਸੇਨ ਅਨਾਗਤਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਤ੍ਥਵਿਸਯਭਾਵਦੀਪਨਤੋ।

**ਧਮ੍ਮਾਰਮ੍ਮਣੇਨੇਵ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ** ''ਧਮ੍ਮਾਰਮ੍ਮਣ''ਨ੍ਤ੍ਵੇਵ ਗਹਣਂ ਗਤਾ। **ਚਤੁਵੀਸਤਿ ਪਦਾਨੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਗੇਹਸਿਤਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪਵਿਚਾਰਾਦੀਨਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਛਕ੍ਕਾਨਂ ਵਸੇਨ ਚਤੁਵੀਸ ਕੋਟ੍ਠਾਸਾ।

**੩੮. ਸਾਯੇਵ ਪਤ੍ਥਨਾਕਾਰੇਨ ਧਮ੍ਮਨਨ੍ਦੀਤਿਆਦਿਮਾਹਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਅਯਮਤ੍ਥੋ – ਸਾ ਏਵ ਪਤ੍ਥਨਾਕਾਰੇਨ ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਆਸਾਦਿਪਰਿਯਾਯੇਨ ਵੁੱਤਾ ਤਣ੍ਹਾ ਰੂਪਾਦਿਧਮ੍ਮੇਸੁ ਨਨ੍ਦਨਟ੍ਠੇਨ **ਧਮ੍ਮਨਨ੍ਦੀ**। ਤੇਸਂ ਏਵ ਪਿਯਾਯਨਟ੍ਠੇਨ **ਧਮ੍ਮਪੇਮਂ**। ਗਿਲਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਨਿਟ੍ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਠਾਨਤੋ **ਧਮ੍ਮਜ੍ਝੋਸਾਨ**ਨ੍ਤਿ।

**ਇਮਿਨਾਪੀ**ਤਿ ਨ ਕੇਵਲਂ ''ਪਵ੍ਵਾ ਪਜਾਨਨਾ''ਤਿਆਦਿਆਵੇਣਿਕਪਰਿਯਾਯੇਨੇਵ ਵੇਵਚਨਂ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ, ਅਥ ਖੋ ਇਮਿਨਾ ਆਧਿਪਤੇਯ੍ਯਾਦਿਸਾਧਾਰਣਪਰਿਯਾਯੇਨਪਿ ਵੇਵਚਨਂ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਇਮਿਨਾਵ ਨਯੇਨਾ**ਤਿ ਏਤੇਨ ਪਰਿਯਾਯਵਚਨੇਨ । ਨ ਹਿ ਦੇਸਨਤ੍ਥਸਾਧਨਂ ''ਇਤਿਪਿ ਸੋ ਭਗਵਾ''ਤਿਆਦਿਪਾਲ਼ਿਨਯਦਸ੍ਸਨਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **ਬਲਨਿਪ੍ਫਤ੍ਤਿਗਤੋ**ਤਿਆਦੀਸੁ ਦਸਸੁ ਤਥਾਗਤਬਲੇਸੁ ਨਿਪ੍ਫਤ੍ਤਿਂ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਤੋ। ਸਮ੍ਬੋਧਿਪਹਾਨਨ੍ਤਰਾਯਦੇਸਨਾ ਵਿਸੇਸਚੋਦਨਾਸੁ ਵਿਸਾਰਦਭਾਵਸਙ੍ਖਾਤਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਞਾਣਾਨਿ ਪਤ੍ਤੋ ਅਧਿਗਤੋਤਿ **ਵੇਸਾਰਜ੍ਜਪ੍ਪਤ੍ਤੋ**।

ਲੋਭਜ੍ਝਾਸਯਾਦਿਅਜ੍ਝਾਸਯਂ ਵਿਸੇਸੇਨ ਅਤਿਵਤ੍ਤੋਤਿ **ਅਜ੍ਝਾਸਯਵੀਤਿਵਤ੍ਤੋ**। ਅਤੀਤਹੇਤੁਸਙ੍ਖੇਪਾਦਿਸਙ੍ਖੇਪਵਿਰਹਿਤਤਾਯ **ਅਸਙ੍ਖੇਪ**ਸਙ੍ਖਾਤਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ, ਅਕੁਪ੍ਪਧਮ੍ਮਤਾਯ ਗੁਣੇਹਿ ਵਾ ਅਸਙ੍ਖੇਪਂ ਅਸਙ੍ਖਯੇਯ੍ਯਂ ਗਤੋ ਉਪਗਤੋਤਿ **ਅਸਙ੍ਖੇਪਗਤੋ**। ਸੇਸਂ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਮੇਵ। **ਉਦ੍ਧੇਯ੍ਯ**ਨ੍ਤਿ ਉਦ੍ਧਰਿਤਬ੍ਬਂ।

ਧਮ੍ਮਾਨੁਸ੍ਸਤਿਯਂ ਏਵਂ ਅਤ੍ਥੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। ਸਂਸਾਰਦੁਕ੍ਖਤੋ ਪਾਤਿ, ਸਨ੍ਤੇਨ ਸੁਖੇਨ ਰਮੇਤਿ ਚਾਤਿ ਵਾ **ਪਾਰਂ**।

**ਅਭੂਤਪੁਬ੍ਬਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਪੁਬ੍ਬਤ੍ਤਾ, ਤੇਨਸ੍ਸ ਨਿਚ੍ਚਤਂਵ ਵਿਭਾਵੇਤਿ ਕੇਨਚਿ ਦੇਵਤੋਪਸਗ੍ਗਾਦਿਨਾ ਅਨੁਪਸਜ੍ਜਨੀਯਤ੍ਤਾ ਅਨੁਪਸਟ੍ਠਤ੍ਤਾ।

"**ਦੁਪ੍ਪਸ੍ਸ**"ਨ੍ਤਿਪਿ ਪਾਲ਼ਿ, ਦੁਰਧਿਗਮਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਗੁਣਸੋਭਾਸੁਰਭਿਭਾਵੇਨਾ**ਤਿ ਗੁਣੇਹਿ ਸੋਭਾਯ, ਸੁਗਨ੍ਧਿਭਾਵੇਨ ਚ।

ਯਥਾ ਅਕ੍ਖਣਵੇਧੀ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਸਿਪ੍ਪਨਿਪ੍ਫਤ੍ਤਿਯਾ ਰਤ੍ਤਨ੍ਧਕਾਰਤਿਮਿਸਾਯ ਅਚਿਰਕ੍ਖਣਾਲੋਕੇਨ ਅਤਿਸੁਖੁਮਮ੍ਪਿ ਦੂਰਗਤਂ ਲਕ੍ਖਂ ਵਿਜ੍ਝਤਿ, ਏਵਂ ਅਰਿਯਸਾਵਕੋ ਸੀਲਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਤਿਸੁਖੁਮਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਂ ਚਤੁਸਚ੍ਚਧਮ੍ਮਂ ਏਕਪਟਿਵੇਧੇਨੇਵ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਤੀਤਿ ਆਹ “**ਸਿਪ੍ਪਞ੍ਚ ਸੀਲਂ ਅਕ੍ਖਣਵੇਧਿਤਾਯਾ**”ਤਿ। **ਲੋਕਿਕ**ਨ੍ਤਿ ਨਿਦਸ੍ਸਨਮਤ੍ਤਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਧਮ੍ਮਓਲੋਕਨਸ੍ਸਾਪਿ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਭਾਵਤੋ।

ਵੇਵਚਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੧੧. ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

**੩੯. ਭਗਵਤੋ ਸਾਭਾਵਿਕਧਮ੍ਮਕਥਾਯਾ**ਤਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਭਾਵੋ **ਸਭਾਵੋ**, ਸਭਾਵੇਨ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾ, ਤਤੋ ਵਾ ਆਗਤਾਤਿ **ਸਾਭਾਵਿਕਾ**, ਸਾ ਏਵ ਧਮ੍ਮਕਥਾਤਿ **ਸਾਭਾਵਿਕਧਮ੍ਮਕਥਾ**, ਬੁਦ੍ਧਾਨਂ ਸਾਮੁਕ੍ਕਂਸਿਕਧਮ੍ਮਕਥਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ , ਤਾਯ ਕਰਣਭੂਤਾਯ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾਯ ਅਨਞ੍ਞਤ੍ਤੇਪਿ ਕਥਾਦੇਸਨਾਨਂ ਉਪਚਾਰਸਿਦ੍ਧੇਨ ਭੇਦੇਨੇਵਂ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਅਵਯਵਸਮੁਦਾਯਵਿਭਾਗੇਨ ਵਾ। ਤੇਨਾਹ “**ਕਾ ਚ ਪਕਤਿਕਥਾਯ ਦੇਸਨਾ? ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਚ੍ਚਾਨੀ**”ਤਿ। ਇਦਞ੍ਹਿ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਦੇਸਨਾਯ ਅਭੇਦੋਪਚਾਰਂ ਕਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਤਸ੍ਸਾ** ਦੇਸਨਾਯ ਪਞ੍ਞਾਪਨਾ। **ਅਯਂ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਹਾਰੋ**ਤਿ ਸਙ੍ਖੇਪੇਨੇਵ ਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਹਾਰਸ੍ਸ ਸਰੂਪਮਾਹ। **ਸਾ**ਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਦੇਸਨਾ। **ਤਥਾ ਤਥਾ**ਤਿ ਯਥਾ ਯਥਾ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਦੇਸੇਤਬ੍ਬਾਨਿ, ਤਥਾ ਤਥਾ। ਕਥਞ੍ਚੇਤਾਨਿ ਦੇਸੇਤਬ੍ਬਾਨਿ? ਪਰਿਞ੍ਞੇਯਜਾਦਿਪ੍ਪਕਾਰੇਨ। **ਯਥਾਧਿਪ੍ਪੇਤ**ਨ੍ਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾਨੁਰੂਪਂ, ਬੋਧਨੇਯਜਬਨ੍ਧਵਾਨਂ ਬੋਧਨਾਧਿਪ੍ਪਾਯਾਨੁਕੂਲਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਅਤ੍ਥ**ਨ੍ਤਿ ਦੇਸੇਤਬ੍ਬਤ੍ਥਂ, ਦੁਕ੍ਖਾਦਿਅਤ੍ਥਮੇਵ ਵਾ। **ਨਿਕ੍ਖਿਪਤੀ**ਤਿ ਪਤਿਟ੍ਠਾਪੇਤਿ। ਯਤੋ ‘‘ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਸੁਤ੍ਤਨਿਕ੍ਖੇਪਾ’’ਤਿਆਦਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧.ਮੂਲਪਰਿਯਾਯਸੁਤ੍ਤਵਣ੍ਣਨਾ) **ਅਟ੍ਠਕਥਾਸੁ** ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

**ਤਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਨਿਕ੍ਖੇਪਦੇਸਨਾਯਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਮਗ੍ਗਪਕ੍ਖਿਯਾ**ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਸਚ੍ਚਤੋ ਬਹਿਕਤਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

**ਯਸ੍ਮਿਂ ਠਾਨੇ**ਤਿ ਯਸ੍ਮਿਂ ਭਵਾਦਿਸਙ੍ਖਾਤੇ ਠਾਨੇ। **ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਾ ਦੇਸਨਾ**ਤਿ ਚਤੁਰਾਹਾਰਪਟਿਬਦ੍ਧਰਾਗਾਦਿਮੁਖੇਨ ਵਟ੍ਟਦੀਪਨੀ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰਾ ਦੇਸਨਾ।

**੪੧. ਤੇਪਰਿਵਟ੍ਟਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ ‘‘ਸਚ੍ਚੇਸੂ’’ਤਿ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ। ਪਰਿਞ੍ਞਾਪਞ੍ਞਤ੍ਤੀਤਿ ਆਹਾਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। **ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਰਤੋ, ਸਮਾਹਿਤੋ**ਤਿ ਪਦਦ੍ਵਯੇਨ ਸਮਾਧਾਨਵਿਸਿਟ੍ਠਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਰਤਤਾਭਾਵਨਂ ਦੀਪੇਤਿ ਗੋਚਰਜ੍ਝਤ੍ਤਾਦੀਪਨਤੋ। ਕੇਵਲੋ ਹਿ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਸਦ੍ਦੋ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਜ੍ਝਤ੍ਤਗੋਚਰਜ੍ਝਤ੍ਤੇਸੁਪਿ ਵਤ੍ਤਤਿ। ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਰਤਤਾਵਿਸਿਟ੍ਠਞ੍ਚ ਸਮਾਧਾਨਂ ਸਾਤਿਸਯਂ ਚਿਤ੍ਤਟ੍ਠਿਤਿਂ ਦੀਪੇਤੀਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ “**ਸਮਾਧਾਨਵਿਸਿਟ੍ਠਸ੍ਸਾ**”ਤਿਆਦਿਨਾ।

**ਆਸਜ੍ਜਨਟ੍ਠੇਨਾ**ਤਿ ਆਸਙ੍ਗਨਟ੍ਠੇਨ। **ਤਥਾ ਦਸ੍ਸਨ**ਨ੍ਤਿ ਅਤਥਾਭੂਤਸ੍ਸਾਪਿ ਭਬ੍ਬਰੂਪਸ੍ਸ ਵਿਯ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਿਦਂਸਨਂ। **ਅਲਕ੍ਖਿਕੋ**ਤਿ ਵਿਲਕ੍ਖਿਕੋ।

**ਕਾਮਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਕਾਮਾਵਚਰਧਮ੍ਮਾਨਂ। **ਰੂਪਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਰੂਪਾਵਚਰਧਮ੍ਮਾਨਂ। **ਨਿਸ੍ਸਰਣ**ਨ੍ਤਿ ਕਾਮਾਨਂ ਰੂਪਾਵਚਰਧਮ੍ਮਾ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ, ਤੇਸਂ ਅਰੂਪਾਵਚਰਧਮ੍ਮਾ ਨਿਸ੍ਸਰਣਂ। **ਏਵਂ ਤਂਸਭਾਵਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਸਉਤ੍ਤਰਸਭਾਵਾਨਂ। **ਤਥਾ**ਤਿ ਯਥਾ ਸਙ੍ਖਤਧਮ੍ਮਾਨਂ ਨਿਸ੍ਸਰਣਭਾਵਤੋ, ਕਿਲੇਸਸਮੁਚ੍ਛੇਦਕਸ੍ਸ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਮਣਭਾਵਤੋ ਚ ਅਤ੍ਥੇਵ ਅਸਙ੍ਖਤਾ ਧਾਤੁ, ਤਥਾ ਵੁਚ੍ਚਮਾਨੇਨਾਪਿ ਕਾਰਣੇਨ ਅਤ੍ਥੇਵ ਅਸਙ੍ਖਤਾ ਧਾਤੂਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **ਕਤ੍ਥਚਿ ਵਿਸਯੇ**ਤਿ ਅਸਙ੍ਖਤਧਾਤੁਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ। **ਅਵਿਪਰੀਤਤ੍ਥੋ**ਤਿ ਭੂਤਤ੍ਥੋ। ‘‘ਯਤੋ ਖੋ ਭੋ ਅਯਂ ਅਤ੍ਤਾ ਪਞ੍ਚਹਿ ਕਾਮਗੁਣੇਹਿ ਸਮਪ੍ਪਿਤੋ ਸਮਙ੍ਗੀਭੂਤੋ ਪਰਿਚਾਰੇਤਿ, ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਖੋ ਭੋ ਅਯਂ ਅਤ੍ਤਾ ਪਰਮਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਨਿਬ੍ਬਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਹੋਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੯੪), ਸਪਕਟ੍ਠਨਿਬ੍ਬਾਨਭਾਵਿਨੋ’’ਤਿ ਚ ਏਵਮਾਦੀਸੁ ਉਪਚਾਰਵੁਤ੍ਤਿਸਬ੍ਭਾਵਤੋ। **ਯਥਾ ਤਂ ਸੀਹਸਦ੍ਦੋ**ਤਿ ਯਥਾ ‘‘ਸੀਹੋ ਮਾਣਵਕੋ’’ਤਿਆਦਿਨਾ ਮਾਣਵਕਾਦੀਸੁ ਉਪਚਾਰਵੁਤ੍ਤਿਨਾ ਵਤ੍ਤਮਾਨੋ ਮਿਗਰਾਜੇ ਭੂਤਤ੍ਥਵਿਸਯੇ ਦਿਟ੍ਠੋ, ਏਵਂ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸਦ੍ਦੋਪਿ ਕਾਮਗੁਣਰੂਪਜ੍ਝਾਨਸਮਙ੍ਗਿਤਾਸੁ ਉਪਚਾਰਵੁਤ੍ਤਿਯਾ ਵਤ੍ਤਮਾਨੋ ਕਤ੍ਥਚਿ ਵਿਸਯੇ ਅਵਿਪਰੀਤਤ੍ਥੋ। ਯਤ੍ਥ ਚ ਵਿਸਯੇ ਅਵਿਪਰੀਤਤ੍ਥੋ, ਸਾ

ਅਸਙ੍ਖਤਾ ਧਾਤੁ। ਹਤ੍ਥਤਲੇ ਸਆਮਲਕਂ ਵਿਯ ਵੇਯ੍ਯਂ ਪਚ੍ਚਕ੍ਖਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਸ੍ਸ ਏਕਪ੍ਪਮਾਣਸ੍ਸ ਸਤ੍ਥੁਵਚਨਮੇਵੇਤ੍ਥ ਪਮਾਣਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਕਿਂ ਵਾ ਏਤਾਯ ਯੁਤ੍ਤਿਚਿਨ੍ਤਾਯਾ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। **"ਪਟਿਵ੍ਵਾਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਸਿਦ੍ਧਿਯਾ ਪਕਾਸਨਾਪਵ੍ਵਤ੍ਤੀ"**ਤਿ ਨਿਗਮਂ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹਾਤਿ।

ਪਵ੍ਵਤ੍ਤਿਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੧੨. ਓਤਰਣਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

**੪੨. ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹੀ**ਤਿ ਕਰਣੇ ਕਰਣਵਚਨਂ ''ਮਗ੍ਗੇਨ ਗਚ੍ਛਤੀ''ਤਿਆਦੀਸੁ ਵਿਯ, ''ਫਰਸੁਨਾ ਛਿਨ੍ਦਤੀ''ਤਿ ਏਵਮਾਦੀਸੁ ਵਿਯ ਚ। **ਓਤਰਣਾ**ਤਿ ਅਨੁਪ੍ਪਵੇਸਨਾ।

ਪਞ੍ਚਕ੍ਖਨ੍ਧੇ ਸਙ੍ਗਣ੍ਹਨਵਸੇਨ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਵਿਯਾਤਿ ਯੋਜਨਾ। ਅਧਿਚਿਤ੍ਤਅਨੁਯੁਤ੍ਤਾਨਂ ਸਦ੍ਧਹਨ੍ਤਸ੍ਸਹਨੁਪਟ੍ਠਾਨਸਮਾਦਹਨੇਹਿ ਸਦ੍ਧਾਦੀਸੁ ਉਪਕਰੋਨ੍ਤੇਸੁ ਏਵ ਪਞ੍ਞਾ ਦਸ੍ਸਨਕਿਚ੍ਚਂ ਸਾਧੇਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਸਦ੍ਧਾ..ਪੇ॰... ਵੁਤ੍ਤਾਨੀ"**ਤਿ ਆਹ। **ਨੇ ਚ ਭਵਙ੍ਗਾ**ਤਿ ਤੇਸਂ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤਿਕਾਰਣਤਾਭਾਵਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

**੪੩. ਤਥਾ ਵੁਤ੍ਤੋ**ਤਿ ''ਨਿਸ੍ਸਯੋ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ। **ਚੇਤਨਾਸੀਸੇਨ ਤਣ੍ਹਂ ਏਵ ਵਦਤਿ** ਚੇਤਨਾਸਹਚਰਣਤੋ।

**ਰਤ੍ਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਮਗ੍ਗੇਨ ਅਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਨਰਾਗਸ੍ਸ। ਯੇਨ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ''ਰਤ੍ਤੋ''ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਰਾਗਸ੍ਸ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਿਨੀ ਸੁਖਾ ਵੇਦਨਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਤਤ੍ਥ ਤਸ੍ਸ ਅਨੁਸਯਨਤੋ। ਤੇਨਾਹ **"ਸੁਖਾਯ...ਪੇ॰... ਵੁਤ੍ਤਾ"**ਨ੍ਤਿ। ਏਸ ਨਯੋ ਸੇਸੇਸੁਪਿ। ਤੇਨਾਹ **"ਤਥਾ"**ਤਿਆਦਿ।

**ਤਾਨਿ ਏਵ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨੀ**ਤਿ ਸੁਖਸੋਮਨਸ੍ਸੁਪੇਕ੍ਖਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ। ''ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾਨੀ''ਤਿ ਵਚਨਂ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ **"ਇਧ ਵੇਦਨਾਸੀਸੇਨ ਚੇਤਨਾ ਵੁਤ੍ਤਾ"**ਤਿ। ਨ ਹਿ ਵੇਦਨਾ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਾ ਹੋਤਿ। **ਤਣ੍ਹਾਯ, ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ**ਤਿ ਚ ਉਪਯੋਗੇ ਕਰਣਵਚਨਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਤਣ੍ਹਾਯਾ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਇਦਾਨਿ ਉਪਯੋਗਵਸੇਨੇਵ ''ਤਣ੍ਹਾਯਾ''ਤਿਆਦੀਨਂ ਅਤ੍ਥਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **"ਯਥਾ ਵਾ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ **ਸੇਸਧਮ੍ਮਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਵਜ੍ਜਿਤਅਵਿਸਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਾਨਂ। **ਤਣ੍ਹਾਯ ਨਿਸ੍ਸਯਭਾ**ਵੇਤਿ ਯਦਾ ਤਣ੍ਹਾ ਤੇਸਂ ਨਿਸ੍ਸਯੋ ਹੋਤਿ।

**ਤਣ੍ਹਾਯ ਸੇਸਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯਭਾ**ਵੇਤਿ ਯਦਾ ਸੇਸਧਮ੍ਮਾ ਤਣ੍ਹਾਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। **"ਕਰਜਕਾਯਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤਾ"**ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਵੇਦਨਾਦਿਕ੍ਖਨ੍ਧਤ੍ਤਯਨਿਸ੍ਸਿਤਾਪਿ ਗਹਿਤਾ ਕਾਯਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਭਾਵਤੋ। **ਕਾਰਣਭਾ**ਵਨ੍ਤਿ ਪਰਮ੍ਪਰਹੇਤੁਭਾਵਂ। **ਤਣ੍ਹਾਦਿਟ੍ਠਿਉਪਯੇਨਾ**ਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਉਪਯੇਨ ਚ ਦਿਟ੍ਠਿਸਹਗਤਤਣ੍ਹਾਉਪਯੇਨ ਚ।

**"ਆਗਤੀਤਿ ਇਧਾਗਤਿ, ਗਤੀਤਿ ਪੇਚ੍ਚਭਵੋ"**ਤਿ ਪਦਦ੍ਵਯੇਨ ਵੁਤ੍ਤਮੇਵਤ੍ਥਂ ਪਾਕਟਤਰਂ ਕਾਤੁਂ ਪਾਲ਼ਿਯਂ **"ਆਗਤਿਗਤੀਪਿ ਨ ਭਵਨ੍ਤੀ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਇਧ **ਹੁਰਨ੍ਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣਧਮ੍ਮਾ ਦਸ੍ਸਿਤਾ** ਆਸਨ੍ਨਦੂਰਭਾਵੇਹਿ ਦ੍ਵਾਰਾਰਮ੍ਮਣੇਹਿ ਵਿਨਿਵਤ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ। ਇਧ **ਦ੍ਵਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾ** ''ਉਭਯਮਨ੍ਤਰੇਨਾ''ਤਿ ਪਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਭਾਵੇਨ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਚਤੁਬ੍ਯੂਹਹਾਰੇ ਪਨ ਅਨਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਬਦ੍ਧਰੂਪਧਮ੍ਮਾ ਤਥਾ ਵੁਤ੍ਤਾ। **ਕਾਰਣਭੂਤੇਨ** ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯਭੂਤੇਨ, ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯਭੂਤੇਨ ਚ। ਯੇ ਧਮ੍ਮਾ ਉਪਾਦਾਯ ''ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਸਮਞ੍ਞਾ, **ਤੇਸਂ** ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦਿ**ਧਮ੍ਮਾਨਂ** ਅਭਾਵੇਨ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦਧਮ੍ਮਤਂ ਆਪਾਦਿਤਤ੍ਤਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **"ਅਨਿਸ੍ਸਿਤਸ੍ਸ ਚਲਿਤਂ ਨਤ੍ਥੀ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਪਟਿਲੋਮਤੋ ਪਚ੍ਚਯਭਾਵੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਪਾਲ਼ਿਯਂ **"ਏਸੇਵਨ੍ਤੋ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸਾਤਿ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ"**ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ ਨਨੁ ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾ''ਤਿਆਦਿਕੋ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋਤਿ ਚੋਦਨਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਭਾਵਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **"ਸੋ ਦੁਵਿਧੋ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਲੋਕਿਯਲੋਕੁਤ੍ਤਰਵਸੇਨ ਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦੋ ਵਿਭਤ੍ਤੋ। **ਤਦਤ੍ਥਤਾਯਾ**ਤਿ ਵੀਤਰਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤਿਅਤ੍ਥਤਾਯ। **ਤਬ੍ਭਾ**ਵਨ੍ਤਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਪਟਿਚ੍ਚਸਮੁਪ੍ਪਾਦਭਾਵਂ।

ਓਤਰਣਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੧੩. ਸੋਧਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

੪੫. **ਸੋਧੇਤਿ ਨਾਮਾ**ਤਿ ਪੁਚ੍ਛਿਤਮਤ੍ਥਂ ਹਤ੍ਥਤਲੇ ਠਪਿਤਆਮਲਕਂ ਵਿਯ ਪਚ੍ਚਕ੍ਖਤੋ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਨਿਗ੍ਗਮ੍ਬਂ ਨਿਜ੍ਜਟਂ ਕਤ੍ਵਾ ਵਿਵਰਨ੍ਤੋ ਤਬ੍ਬਿਸਯਅਞ੍ਞਾਣਸਂਸਯਾਦਿਮਲਾਪਨਯਨੇਨ ਸੋਧੇਤਿ, ਏਵਂ ਸੋਧੇਨ੍ਤੋ ਚ ਪਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੇਨ ਅਭੇਦੋਪਚਾਰਂ ਕਤ੍ਵਾ ''ਪਦਂ ਸੋਧੇਤਿ''ਚ੍ਚੇਵ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਤੇਨਾਹ "**ਪਦਂ ਸੋਧੇਤਿ ਨਾਮਾ**"ਤਿ। ਪੁਚ੍ਛਾਯ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਮੇਵੇਤ੍ਥ ਸੋਧਨਨ੍ਤਿ ਆਹ "**ਤਦਤ੍ਥਸ੍ਸ ਵਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨਤੋ**"ਤਿ। ਆਰਭੀਯਤੀਤਿ **ਆਰਮ੍ਭੋ**, ਦੇਸਨਾਯ ਪਕਾਸਿਯਮਾਨੋ ਅਤ੍ਥੋ। ਤੇਨਾਹ "**ਨ ਤਾਵ...ਪੇ॰... ਪਬੋਧਿਤਤ੍ਤਾ**"ਤਿ। ਇਧ ਸੋਧਨਂ ਨਾਮ ਪਟਿਚ੍ਛਨ੍ਨਰੂਪਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਦੇਸਨਾਨੁਭਾਵੇਨ ਵਿਵਟਭਾਵਕਰਣਨ੍ਤਿ ਤਮਤ੍ਥਂ ਉਪਮਾਯ ਵਿਭਾਵੇਤੁਂ "**ਅਞ੍ਞਾਣਪਕ੍ਖਨ੍ਧਾਨ**"ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਸੋਧਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੧੪. ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

੪੬. **ਧਾਰਯਿਤਬ੍ਬਾ**ਤਿ ਉਪਧਾਰੇਤਬ੍ਬਾ, ਉਪਲਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਵੁ**ਤ੍ਤਮੇ**ਵ ''ਸਾਮਞ੍ਞਵਿਸੇਸਕਪ੍ਪਨਾਯ ਵੋਹਾਰਭਾਵੇਨ ਅਨਵਟ੍ਠਾਨਤੋ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧੪)।

**ਤਂ ਤਂ ਫਲ**ਨ੍ਤਿ ਨਿਰਯਾਦਿਂ ਤਂ ਤਂ ਫਲਂ। **ਅਞ੍ਞਤਾ**ਤਿ ਗਤਾ। **ਯੋਨੀ**ਤਿ ਏਕਜਾਤਿ। ਸਮਾਨਵਸੇਨ ਮਿਸ੍ਸੀਭਵਤਿ ਏਤਾਯਾਤਿ ਹਿ **ਯੋਨਿ,** ਉਪਪਤ੍ਤਿ। **ਪੇਚ੍ਚਾ**ਤਿ ਮਰਿਤ੍ਵਾ। **ਉਸ੍ਸਨ੍ਨਤਾਯਾ**ਤਿ ਵਿਤਕ੍ਕਬਹੁਲਤਾਯ। ''ਉਸ੍ਸਨ੍ਨਤ੍ਤਾ''ਤਿਪਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਸਸ੍ਸਤਾਦੀਹਿ ਵਾ ਉਸ੍ਸਨ੍ਨਤ੍ਤਾ। ਅਸੁਰਜਾਤਿਯਾ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਾਪਨਕੋ **ਅਸੁਰਜਾਤਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਕੋ**।

**ਸਙ੍ਖਾ**ਤਿ ਪਞ੍ਞਾ। ਪਞ੍ਞਾਪਧਾਨਾ ਚ ਭਾਵਨਾਤਿ ਆਹ "**ਪਟਿਸਙ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਕ੍ਖਭਾਵਨਾਯਾ**"ਤਿ।

੪੭. ਪਤ੍ਥਟਭਾਵੇਨ **ਪਥਵੀ**। ਸਭਾਵਧਾਰਣਟ੍ਠੇਨ, ਨਿਸ੍ਸਤ੍ਤਨਿਜ੍ਜੀਵਟ੍ਠੇਨ ਚ **ਧਾਤੁ**। ਆਪੀਯਤਿ, ਅਪ੍ਪਾਯਤੀਤਿ ਵਾ **ਆਪੋ**। ਤੇਜਨਵਸੇਨ ਤਿਕ੍ਖਤਾਵਸੇਨ, ਦਹਨਵਸੇਨ ਵਾ **ਤੇਜੋ**। ਵਾਯਨਵਸੇਨ ਵੇਗਗਮਨਵਸੇਨ, ਸਮੁਦੀਰਣਵਸੇਨ ਵਾ **ਵਾਯੋ। ਵੀਸਤਿ ਆਕਾਰਾ**ਤਿ ਕੇਸਾਦਯੋ ਵੀਸਤਿ ਕੋਟ੍ਠਾਸਾ, ਪਕਾਰਾ ਵਾ। ਕਕ੍ਖਲ਼ਲਕ੍ਖਣਾਧਿਕਤਾਯ ਕੇਸਾਦੀ ਕਕ੍ਖਲ਼ਲਕ੍ਖਣਾ ਵੁਤ੍ਤਾ।

**ਪਾਟਿਯੇਕ੍ਕੋ ਪਥਵੀਧਾਤੁਕੋਟ੍ਠਾਸੋ**ਤਿ ਪਥਵੀਕੋਟ੍ਠਾਸਮਤ੍ਤੋ, ਅਤ੍ਤਸੁਞ੍ਞਧਮ੍ਮਮਤ੍ਤੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਸਨ੍ਤਪ੍ਪਤੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਸਰੀਰਪਕਤਿਮਤਿਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਉਣ੍ਹਭਾਵੋ ਸਨ੍ਤਾਪੋ, ਸਰੀਰਦਹਨਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤੋ ਮਹਾਦਾਹੋ, ਅਯਮੇਤੇਸਂ ਵਿਸੇਸੋ। **ਯੇਨ ਚ ਜੀਰੀਯਤੀ**ਤਿ ਏਕਾਹਿਕਾਦਿਜਰਾਰੋਗੇਨ ਜਰੀਯਤੀਤਿ ਚ ਅਤ੍ਥੋ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ''ਸਤਵਾਰਂ ਤਾਪੇਤ੍ਵਾ ਤਾਪੇਤ੍ਵਾ ਉਦਕੇ ਪਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਉਦ੍ਧਟਸਪ੍ਪਿ ਸਤਧੋਤਸਪ੍ਪੀ''ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਰਸਰੁਧਿਰਮਂਸਮੇਦਨ੍ਹਾਰੁਅਟ੍ਠਿਅਟ੍ਠਿਮਿਞ੍ਜਾ **ਰਸਾਦਯੋ**। ਕੇਚਿ ਨ੍ਹਾਰੁਂ ਅਪਨੇਤ੍ਵਾ ਸੁਕ੍ਕਂ ਸਤ੍ਤਮਂ ਧਾਤੁਂ ਵਦਨ੍ਤਿ। **ਵਿਵੇਕ**ਨ੍ਤਿ ਵਿਸੁਂਭਾਵਂ, ਵਿਸਦਿਸਭਾਵਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਵਤ੍ਥੁਸਙ੍ਖਾਤੋ ਹਿ ਆਹਾਰੋ ਪਰਿਣਾਮਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਪਾਣਭਕ੍ਖਗਹਣਿਪਦਨਿਯ ਮੁਤ੍ਤਕਰੀਸਭਾਵੇਹਿ ਵਿਯ ਅਤ੍ਤਨਾਪਿ ਵਿਸਦਿਸਰਸਸਙ੍ਖਾਤਂ ਵਿਸੁਂਭਾਵਂ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਨ੍ਤੋ ਤਬ੍ਭਾਵਂ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਤਥਾ ਰਸਾਦਯੋਪਿ ਰੁਧਿਰਾਦਿਕੋਟ੍ਠਾਸਂ। ਤੇਨਾਹ "**ਰਸਾਦਿਭਾਵੇਨ ਵਿਵੇਕਂ ਗਚ੍ਛਤੀ**"ਤਿ।

**ਸਭਾਵਲਕ੍ਖਣਤੋ**ਤਿ ਅਸੁਚਿਭਾਵੇਨ ਲਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਤੋ।

੪੮. **ਯਾਥਾਵਸਰਸਲਕ੍ਖਣ**ਨ੍ਤਿ ਰਸਿਤਬ੍ਬੋਤਿ **ਰਸੋ,** ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਿਤਬ੍ਬੋ ਸਭਾਵੋ, ਅਤ੍ਤਨੋ ਰਸੋ **ਸਰਸੋ,** ਯਾਥਾਵੋ ਸਰਸੋ, **ਯਾਥਾਵਸਰਸੋ** ਯਾਥਾਵਸਰਸੋ ਏਵ ਲਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ਲਕ੍ਖਣਨ੍ਤਿ **ਯਾਥਾਵਸਰਸਲਕ੍ਖਣਂ**। ਅਥ ਵਾ **ਯਾਥਾਵਸਰਸਲਕ੍ਖਣ**ਨ੍ਤਿ ਅਵਿਪਰੀਤਂ ਅਤ੍ਤਨੋ ਪਵਤ੍ਤਿਸਙ੍ਖਾਤਂ ਕਿਚ੍ਚਞ੍ਚੇਵ ਪੀਲਨਸਙ੍ਖਾਤਂ ਲਕ੍ਖਣਞ੍ਚ। ''ਇਦਂ ਕਿਚ੍ਚਂ, ਇਦਂ ਲਕ੍ਖਣ''ਨ੍ਤਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਹੇਤੁ ਞਾਤੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ, ਤਬ੍ਬਿਸਯਞਾਣੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਂ ਨਿਵਾਰੇਨ੍ਤੀ ਛਾਦੇਤ੍ਵਾ ਪਰਿਯੋਨਨ੍ਧਿਤ੍ਵਾ ਤਿਟ੍ਠਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਜਾਨਿਤੁਂ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਿਤੁਂ ਨ ਦੇਤੀ"**ਤਿ। ਤਯਿਦਮਸ੍ਸਾ ਕਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿ **ਕਿਚ੍ਚਤੋ ਕਥਿਤਾ। ਕਥਿਤਾ**ਤਿ ਚ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਯਤੋ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਅਸਮ੍ਪਟਿਵੇਧਰਸਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਜਾਯਤਿ ਏਤ੍ਥਾਤਿ **ਜਾਤਿ,** ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਂ। ਯਦਿਪਿ ਨਿਰੋਧਮਗ੍ਗੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਨ ਕਰੋਤਿ, ਤੇ ਪਨ ਜਾਨਿਤੁਕਾਮਸ੍ਸ ਤਪ੍ਪਟਿਚ੍ਛਾਦਨਵਸੇਨ ਅਨਿਰੋਧਮਗ੍ਗੇਸੁ ਨਿਰੋਧਮਗ੍ਗਗ੍ਗਹਣਸ੍ਸ ਕਾਰਣਭਾਵੇਨ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਾ ਤਤ੍ਥ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਤੇਸਮ੍ਪਿ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਤਾ ਹੋਤਿ, ਇਤਰੇਸਂ ਆਰਮ੍ਮਣਭਾਵੇਨ ਚਾਤਿ।

**ਅਤ੍ਥਾਨਤ੍ਥ**ਨ੍ਤਿ ਹਿਤਾਹਿਤਂ। **ਸਮ੍ਮੋਹਵਿਨੋਦਨਿਯਂ** ਪਨ **"ਅਤ੍ਥਤ੍ਥ"**ਨ੍ਤਿ (ਵਿਭ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੨੨੬) ਵੁਤ੍ਤਂ, ਤਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੋ ਏਵ **ਅਤ੍ਥਤ੍ਥੋ**ਤਿ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਅਵਿਪਰੀਤਤਾਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਦੁਤਿਯੇਨ ਅਤ੍ਥਸਦ੍ਦੇਨ ਵਿਸੇਸਨਂ। ਨ ਹਿ ਞਾਣਂ ਅਨਤ੍ਥੇ ''ਅਤ੍ਥੋ''ਤਿ ਗਣ੍ਹਾਤੀਤਿ। **ਕਾਰਣਾਕਾਰਣ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਏਵਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ। **ਅਤ੍ਥਤ੍ਥ**ਨ੍ਤਿ ਵਾ ਆਮੇਡਿਤਵਚਨਂ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਅਤ੍ਥਾਨਂ ਪਾਕਟਕਰਣਭਾਵਪ੍ਪਕਾਸਨਤ੍ਥਂ, ਫਲਂ ਫਲਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ, ਹਿਤਪਰਿਯਾਯੇਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। ਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥਾਨਤ੍ਥਾਦਿਕਂ। **ਆਕਾਰ**ਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥਾਦਿਕਾਰਣਮੇਵ।

ਪਟਿਵਿਦ੍ਧਸ੍ਸ ਪੁਨ ਅਵੇਕ੍ਖਨਾ **ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾ**। ਦੁਚਿਨ੍ਤਿਤਚਿਨ੍ਤਿਤਾਦਿਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸ ਬਾਲਸ੍ਸ ਭਾਵੋ **ਬਾਲਜਂ। ਸਮ੍ਪਜਾਨਾਤੀ**ਤਿ ਸਮਂ ਪਕਾਰੇਹਿ ਜਾਨਾਤਿ। ਬਲਵਮੋਹੋ **ਪਮੋਹੋ**। ਸਮਨ੍ਤਤੋ ਮੋਹਨਂ **ਸਮ੍ਮੋਹੋ**। ਦੁਗ੍ਗਤਿਗਾਮਿਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਿਸੇਸਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤਾ **ਅਵਿਨ੍ਦਿਯਂ। ਵਿਨ੍ਦਤੀ**ਤਿ ਲਭਤਿ। ਅਨਵਜ੍ਜਧਮ੍ਮਾਨਂ ਵਿਜ੍ਜਾ ਵਿਯ ਵਿਸੇਸਪਚ੍ਚਯੋ ਨ ਹੋਤੀਤਿ **ਵਿਨ੍ਦਿਯਂ ਨ ਵਿਨ੍ਦਤਿ। ਅਯਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ**ਤਿ ਅਯਂ ''ਦੁਕ੍ਖੇ ਅਞ੍ਞਾਣ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਕਿਚ੍ਚਜਾਤਿਲਕ੍ਖਣੇਹਿ ਵੁਤ੍ਤੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਅਵਿਸੇਸੋ। **ਵਿਜ੍ਜਾ**ਤਿਆਦੀਨਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯਾਨਸਾਰੇਨ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

ਪਾਸਾਣਸਕ੍ਖਰਵਾਲਿਕਾਵਿਰਹਿਤਾ ਭੂਮਿ ਸਣ੍ਹਾਤਿ **"ਸਣ੍ਹਟ੍ਠੇਨਾ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

**ਤਤ੍ਤਕਮੇਵ ਕਾਲ**ਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਚਕਪ੍ਪਸਤਾਨਿ। ਵਿਭੂਤਂ ਸਮਤ੍ਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤਂ ਰੂਪਸਞ੍ਞਾਸਙ੍ਖਾਤਂ ਰੂਪਂ ਏਤਾਯਾਤਿ **ਵਿਭੂਤਰੂਪਂ,** ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਨ੍ਤਿ ਪਦਤ੍ਥੋ। ਨ ਹਿ ਕਾਚਿ ਅਰੂਪਸਮਾਪਤ੍ਤਿ ਰੂਪਸਞ੍ਞਾਸਹਗਤਾ ਪਵਤ੍ਤੀਤਿ। ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਂ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਮੇਵ ਨਤ੍ਥਿ, ਤਤ੍ਥ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਵਿਸੁਂ ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਸੇਸਾਰੁਪ੍ਪਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ"**ਤਿ।

ਦਮਥਂ ਅਨੁਪਗਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਦੁਟ੍ਠਸ੍ਸੋ **ਖਲੁਙ੍ਕਸ੍ਸੋ। ਉਤ੍ਤਰਿਦਮਥਾਯਾ**ਤਿ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਦਮਥਾਯ।

**ਇਤਰੋ**ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਾਪਟਿਪਦੋ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞੋ, ਸੁਖਾਪਟਿਪਦੋ ਚ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞੋ। **ਉਭਯਤੋਭਾਗੇਹੀ**ਤਿ ਰੂਪਕਾਯਨਾਮਕਾਯਭਾਗੇਹਿ। **ਉਭਯਤੋ**ਤਿ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਸਮੁਚ੍ਛੇਦਵਿਮੁਤ੍ਤਿਵਸੇਨ।

**ਅਨੇਕੋਪੀ**ਤਿ ਸਭਾਵੇਨ ਅਨੇਕੋਪਿ। **ਏਕਸਦ੍ਦਾਭਿਧੇਯਜਤਾਯਾ**ਤਿ ਸਾਮਞ੍ਞਸਦ੍ਦਾਭਿਧੇਯਜਤਾਯ।

ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੧੫. ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

੪੯. **"ਹਿਨੋਤੀ"**ਤਿ ਪਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਂ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਕਾਰਣਭਾਵਂ ਗਚ੍ਛਤੀ"**ਤਿ ਆਹ ਅਨੇਕਤ੍ਥਤ੍ਤਾ ਧਾਤੂਨਂ। **ਏਤੀ**ਤਿ ਆਗਚ੍ਛਤਿ, ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

**ਅਵਿਜ੍ਜਾਯਪਿ ਹੇਤੁਭਾਵੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਅਨਨ੍ਤਰਾਯ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਅਨਨ੍ਤਰਸਮਨਨ੍ਤਰੂਪਨਿਸ੍ਸਯਨਤ੍ਥਿਵਿਗਤਾਸੇਵਨਪਚ੍ਚਯੇਹਿ, ਅਨਨ੍ਤਰਾਯ ਪਨ ਸਹਜਾਤਾਯ ਸਹਜਾਤਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਨਿਸ੍ਸਯਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਅਤ੍ਥਿਅਵਿਗਤਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯੇਹਿ, ਅਸਹਜਾਤਾਯ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਕੋਟਿਯਾ ਏਵ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। ਅਤ੍ਤਨੋ ਫਲੰ ਕਰੋਤੀਤਿ **ਕਾਰਣ**ਨ੍ਤਿ ਆਹ "**ਕਾਰਣਭਾਵੋ ਚ ਫਲਾਪੇਕ੍ਖਾਯਾ**"ਤਿ।

**ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਅਤ੍ਥੋ ਫਲਤ੍ਥੋ** ਫਲਸਙ੍ਖਾਤੋ ਅਤ੍ਥੋ।

**ਯੋ ਸਭਾਵੋ**ਤਿ ਪੁਞ੍ਞਾਦਿਅਭਿਸਙ੍ਖਾਰਾਨੰ ਯੋ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰਣਸਭਾਵੋ, ਸੋ ਹੇਤੁ। **ਸੇਸਪਦੇਸੂ**ਤਿ ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਦਿਪਦੇਸੁ। **ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਭੇਦੋ**ਤਿ ''ਅਸਾਧਾਰਣਲਕ੍ਖਣੋ ਹੇਤੂ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਭੇਦੋ। **ਯੋ ਕੋਚਿ ਪਚ੍ਚਯੋ**ਤਿ ਜਨਕਾਦਿਭੇਦੰ ਯੰ ਕਿਞ੍ਚਿ ਕਾਰਣੰ। **ਅਭਿਸਙ੍ਖਰਣਤੋ**ਤਿ ਪਚ੍ਚਕ੍ਖਤੋ, ਪਰਮ੍ਪਰਾਯ ਚ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਤੋ।

ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੧੬. ਸਮਾਰੋਪਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ

੫੦. **ਸੁਤ੍ਤੇਨ ਗਹਿਤੇ**ਤਿ ਸੁਤ੍ਤੇ ਵੁਤ੍ਤੇ। ਪਦਟ੍ਠਾਨਗ੍ਗਹਣੰ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਵਿਸਯਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥੰ, ਵੇਵਚਨਗ੍ਗਹਣੰ ਅਧਿਵਚਨਵਿਭਾਗਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਨ੍ਤਿ ਯੋਜਨਾ। **ਵਿਸਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਭਾਵਤੋ**ਤਿ ਵਿਸਯਸਙ੍ਖਾਤਪਵਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਭਾਵਤੋ। **ਵਨੀਯਤੀ**ਤਿ ਭਜੀਯਤਿ। **ਵਨਤੀ**ਤਿ ਭਜਤਿ ਸੇਵਤਿ। **ਵਨੁਤੇ**ਤਿ ਯਾਚਤਿ, ਪਤ੍ਥੇਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ । **ਪਞ੍ਚ ਕਾਮਗੁਣਾ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਯ ਕਾਰਣੰ ਹੋਤਿ** ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯਤਾਯ। **ਨਿਮਿਤ੍ਤਗ੍ਗਾਹੋ ਅਨੁਬ੍ਯਞ੍ਜਨਗ੍ਗਾਹਸ੍ਸ** ਕਾਰਣੰ ਹੋਤਿ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਤਾਯਾਤਿ ਏਵੰ ਸੇਸੇਸੁਪਿ ਯਥਾਰਹੰ ਕਾਰਣਤਾ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ।

੫੧. "**ਕਾਯੇ ਕਾਯਾਨੁਪਸ੍ਸੀ ਵਿਹਰਾਹੀ**"ਤਿਆਦੀਸੁ ਯੰ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੰ, ਤੰ ਹੇਟ੍ਠਾ **ਲਕ੍ਖਣਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾਯੰ** (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੨੩) ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। ਅਯੰ ਪਨ ਵਿਸੇਸੋ – **ਰੂਪਧਮ੍ਮਪਰਿਞ੍ਞਾਯਾ**ਤਿ ਰੂਪੂਪਿਕਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਪਰਿਞ੍ਞਾਯ।

''ਦੁਕ੍ਖ''ਨ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤੀ ਸਾ ਵੇਦਨਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਤਿ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੰ। **ਵੇਦਨਾਹੇਤੁਪਰਿਞ੍ਞਾਯਾ**ਤਿ ਫਸ੍ਸਪਰਿਞ੍ਞਾਯ। "**ਵੇਦਨਾਵਸੇਨਾ**"ਤਿ ਪਦੇਨ ਅਤ੍ਤਨਾ ਉਪ੍ਪਾਦਿਤਦੁਕ੍ਖਵਸੇਨ। **ਵੇਦਨਾਪਰਿਞ੍ਞਾਯਾ**ਤਿ ਵੇਦਨੂਪਿਕਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਪਰਿਞ੍ਞਾਯ। **ਨਿਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਪਟਿਪਕ੍ਖਤੋ** ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। **ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਨਿਮਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਹੇਤੁਕਸ੍ਸ। **ਸਞ੍ਞਾਪਰਿਞ੍ਞਾਯਾ**ਤਿ ਸਞ੍ਞੂਪਿਕਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਪਰਿਞ੍ਞਾਯ। ਪਠਮਮਗ੍ਗਵਜ੍ਝਤ੍ਤਾ ਅਗਤਿਗਮਨਸ੍ਸ ਵੁਤ੍ਤੰ "**ਦਿਟ੍ਠਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ...ਪੇ॰... ਅਗਤਿਗਮਨਸ੍ਸ ਚਾ**"ਤਿ।

**ਸਙ੍ਖਾਰਪਰਿਞ੍ਞਾਯਾ**ਤਿ ਸਙ੍ਖਾਰੂਪਿਕਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਪਰਿਞ੍ਞਾਯ।

ਸਮਾਰੋਪਨਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ ਚ ਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਣ੍ਣਨਾ।

## ੧. ਦੇਸਨਾਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਵਣ੍ਣਨਾ

"**ਏਵ**"ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਦੇਸਨਾਯ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਦਸ੍ਸਨੰ। ਤਤ੍ਥ ਪੁਰਿਮੇਨ ਉਪਮਾਦ੍ਵਯੇਨ ਸੁਪਰਿਕਮ੍ਮਕਤਮਣਿਕੋਟ੍ਟਿਮਸਦਿਸੀ, ਸੁਵਿਰਚਿਤਜਮ੍ਬੁਨਦਾਭਰਣਸਦਿਸੀ ਚ ਪਾਲ਼ਿ। ਤਤ੍ਥ ਕਤਨਾਨਾਵਣ੍ਣਪੁਪ੍ਫੂਪਹਾਰਸਦਿਸੀ,

ਵਿਵਿਧਰਂਸਿਜਾਲਾਸਮੁਜ੍ਜਲਬਦ੍ਧਨਾਨਾਰਤਨਾਵਲਿਸਦਿਸੀ ਚ ਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਦੇਸਨਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਪਚ੍ਛਿਮੇਨ ਤਸ੍ਸ ਪਣੀਤਮਹਾਰਹੇ ਜਟਾਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਦੁਕ੍ਕਰਤਰਤਂ ਦੀਪੇਤਿ। ਯਾਯਂ ਗਾਥਾ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ ਯੋਜਨਾ।

**੫੨**. ਯਸ੍ਮਾਯਂ ਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਾਰੋ ਨਪ੍ਪਯੋਜੇਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਨ ਕਾਰਣੇਨ, ਤਸ੍ਮਾ ਸਾ ਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਾਰਸ੍ਸ ਆਦਿਮ੍ਹਿ ਨ ਪਚ੍ਚਾਮਟ੍ਠਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ । **ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਵਾਰੋ ਪਨ ਤਂ ਪਯੋਜੇਤੀ**ਤਿ ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਵਾਰੋ ਤਂ ਗਾਥਂ ਪਯੋਜੇਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਨੇਵ ਕਾਰਣੇਨ, ਤਸ੍ਮਾ "**ਸੋਲ਼ਸ…ਪੇ॰… ਆਹਾ**"ਤਿ ਆਹ। **ਯੋਜਨਾਨਯਦਸ੍ਸਨ**ਨ੍ਤਿ ਯੋਜਨਾਯ ਨਯਦਸ੍ਸਨਂ।

**ਤੇਨਾ**ਤਿ ''ਤਂ ਮਚ੍ਚੁਨੋ ਪਦ''ਨ੍ਤਿ ਵਚਨੇਨ। **ਸਬ੍ਬਂ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸ**ਨ੍ਤਿ ਦ੍ਵਾਦਸਵਿਧਮ੍ਪਿ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਂ। **ਸਾਮਞ੍ਞਸ੍ਸ…ਪੇ॰… ਵੋਹਰੀਯਤਿ** ਯਤ੍ਥ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਂ ਸਾਮਞ੍ਞਂ, ਸੋ ਵਿਸੇਸੋ। ਅਤ੍ਤਤੋ ਪਨ ਸਞ੍ਞਾਦਯੋ ਏਵ ਰੂਪਾਦਿਵਿਸਯਂ ਵਿਪਰੀਤਾਕਾਰੇਨ ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਸਞ੍ਞਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ**"ਤਿਆਦਿਮਾਹ।

ਇਨ੍ਦਜਾਲਾਦਿਵਸੇਨ ਮਣਿਆਦਿਆਕਾਰੇਨ ਉਪਟ੍ਠਹਨ੍ਤੇ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਪਞ੍ਚਕੇ ਅਹਂਮਮਾਦਿਕਾਰਣਤਾਯ ਨਿਰੁਤ੍ਤਿਨਯੇਨ ''ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਮਾਨੇ ਤਂਬੁਦ੍ਧਿਵੋਹਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤਤਾਯ ਅਤ੍ਤਭਾਵੋ ਸੁਖਾਦੀਨਂ ਵਤ੍ਥੁਤਾਯ "**ਅਤ੍ਤਭਾਵਵਤ੍ਥੂ**"ਤਿ ਪਵੁਚ੍ਚਤੀਤਿ ਆਹ "**ਤੇਹੀ**"ਤਿਆਦਿ। **ਤੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਉਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾਨਂ। **ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤਿਆਕਾਰੋ** ''ਅਸੁਭੇ ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿਆਦਿ। **ਵਿਸਯੋ** ਕਾਯਵੇਦਨਾਚਿਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾ। **ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ…ਪੇ॰… ਏਵ** ਸਮ੍ਮੋਹਪੁਬ੍ਬਕਤ੍ਤਾ ਸਬ੍ਬਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਨਂ। **ਚ**-ਸਦ੍ਦੋ **ਸੁਭਸੁਖਸਞ੍ਞਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਆਨੇਤ੍ਵਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੋ।

ਤਤ੍ਥਾਯਂ ਯੋਜਨਾ – ''ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਚ ਸੁਭਸੁਖਸਞ੍ਞਾਨਂ ਪਚ੍ਚਯੋ ਏਵ, ਨ ਤਣ੍ਹਾ ਏਵ, ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਸੁਭਸੁਖਸਞ੍ਞਾਨਞ੍ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਨ ਨਿਚ੍ਚਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਨਂ ਏਵਾ''ਤਿ। ਏਵਂ ਸਨ੍ਤੇਪਿ ਪੁਰਿਮਾਨਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਵਿਪਰੀਤਸਞ੍ਞਾਨਂ ਤਣ੍ਹਾ, ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਵਿਸੇਸਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਆਹ "**ਤਥਾਪੀ**"ਤਿਆਦਿ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਸੀਸੇਨ ਚੇਤ੍ਥ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਗਹਣਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਤੇਨਾਹ "**ਦਿਟ੍ਠਿਨਿਵੁਤਂ ਚਿਤ੍ਤ**"**ਨ੍ਤਿ** , "**ਯੋ ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ**"ਤਿ ਚ ਆਦਿ, ਯਥਾ ਚ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸੀਸੇਨ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਗਹਣਂ, ਏਵਂ ਦਿਟ੍ਠਿਸੀਸੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯਪਿ ਗਹਣਂ ਸਿਯਾਤਿ ਆਹ "**ਦਿਟ੍ਠਿਸੀਸੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਵੁਤ੍ਤਾ**"ਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਵਿਜ੍ਜਾਸੁ ਸੁਭਸੁਖਸਞ੍ਞਾਨਂ ਯਥਾ ਤਣ੍ਹਾ ਵਿਸੇਸਪਚ੍ਚਯੋ, ਨ ਏਵਂ ਅਵਿਜ੍ਜਾ। ਨਿਚ੍ਚਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਨਂ ਪਨ ਯਥਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾ ਵਿਸੇਸਪਚ੍ਚਯੋ, ਨ ਤਥਾ ਤਣ੍ਹਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਮੋਹੋ ਵਿਸੇਸਪਚ੍ਚਯੋ**"ਤਿ ਆਹ।

**ਪਚ੍ਛਿਮਾਨਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ…ਪੇ॰… ਹੋਤੀ**ਤਿ ਅਤੀਤਂਸੇ ਤਣ੍ਹਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ ਬਲਵਭਾਵਾਭਾਵਤੋ। ਤੇਨੇਵ ਹਿ ''ਸੋ ਅਤੀਤਂ ਰੂਪਂ ਅਤ੍ਤਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਤਿ''ਚ੍ਚੇਵ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਨ ''ਅਭਿਨਨ੍ਦਤੀ''ਤਿ। **ਤਣ੍ਹਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ**ਤਿ ਤਣ੍ਹੂਪਨਿਸ੍ਸਾਯ ਪਵਤ੍ਤੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ, ਨ ਹਿ ਤਣ੍ਹਾ ਸਯਂ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ। ਤੇਨਾਹ "**ਤਣ੍ਹਾਮੂਲਕੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ**"ਤਿ। **ਦਿਟ੍ਠਾਭਿਨਨ੍ਦਨਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਤਣ੍ਹੂਪਨਿਸ੍ਸਯਦਿਟ੍ਠਾਭਿਨਨ੍ਦਨਵਸੇਨ, ਯਤੋ ਸੋ ''ਤਣ੍ਹਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ। **ਏਤੇਨਾ**ਤਿ ''ਯੋ ਤਣ੍ਹਾਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ''ਤਿਆਦਿਪਾਠੇਨ। ਸੋਲ਼ਸ ਸਞ੍ਞੀਵਾਦਾ, ਅਟ੍ਠ ਅਸਞ੍ਞੀਵਾਦਾ, ਅਟ੍ਠ ਨੇਵਸਞ੍ਞੀਨਾਸਞ੍ਞੀਵਾਦਾ, ਪਞ੍ਚ ਪਰਮਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਨਿਬ੍ਬਾਨਵਾਦਾ ਚ, ਯਥਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਗਤਾਯ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਚ ਪਰਿਕਪ੍ਪਵਸੇਨ ਸੁਭਸੁਖਾਕਾਰਗ੍ਗਾਹਿਨੋ, ਨ ਏਵਂ ਸਤ੍ਤ ਉਚ੍ਛੇਦਵਾਦਾਤਿ ਆਹ "**ਯੇਭੁਯ੍ਯੇਨਾ**"ਤਿ। **ਪਟਿਪਕ੍ਖਵਸੇਨਪੀ**ਤਿ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਵਸੇਨਪਿ। ਯਾਵ ਹਿ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ, ਤਾਵ ਚਿਤ੍ਤਂ ਨ ਵਿਸੁਜ੍ਝਤੇਵ। ਯਦਾ ਚ ਤੇ ਪਹੀਨਾ, ਤਦਾ ਵਿਸੁਦ੍ਧਮੇਵ। ਤੇਨਾਹ "**ਨ ਹੀ**"ਤਿਆਦਿ। ''ਅਰਕ੍ਖਿਤੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨਾ''ਤਿ ਪਾਲ਼ਿਂ ਨਿਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਮੁਖੇਨੇਵ ਦੇਸਨਾਯ ਨਿਦ੍ਧਾਰਿਯਮਾਨਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤਂ "**ਯਥਾਨੁਸਨ੍ਧਿਨਾਵ ਗਾਥਂ ਨਿਟ੍ਠਪੇਤ੍ਵਾ**"ਨ੍ਤਿ।

**ਮਾਰਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਕਿਲੇਸਮਾਰਸ੍ਸ। ਤਸ੍ਸ ਹਿ ਵਸੇ ਠਿਤੋ ਸੇਸਮਾਰਾਨਂ ਹਤ੍ਥਗਤੋ ਏਵਾਤਿ। ਤੇਨਾਹ "**ਕਿਲੇਸਮਾਰਗ੍ਗਹਣੇਨੇਵਾ**"ਤਿਆਦਿ।

**ਮਾਰਬਨ੍ਧਨ**ਨ੍ਤਿ ਸਤ੍ਤੁਮਾਰਪਕ੍ਖੇ ਮਾਰਸ੍ਸ ਬਨ੍ਧਨਨ੍ਤਿ **ਮਾਰਬਨ੍ਧਨੰ**। ਸੋ ਹਿ ਕਿਲੇਸਬਨ੍ਧਨਭੂਤੇ ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਮਾਰਕਪਰਿਸੇ ਮਵ੍ਵਤਿ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤੰ ''ਅਨੁਲਿ...ਪੇ॰... ਮੋਕ੍ਖਸੀ''ਤਿ (ਮਹਾਵ॰ ੩੩)। ਇਤਰਮਾਰਪਕ੍ਖੇ ਮਾਰੋਵ ਬਨ੍ਧਨਨ੍ਤਿ **ਮਾਰਬਨ੍ਧਨੰ।** **ਵਿਸਙ੍ਖਾਰੋ** ਨਿਬ੍ਬਾਨੰ।

ਮੋਹਸਮ੍ਪਯੋਗਤੋ ਚਿਤ੍ਤੰ ''ਮੂਲ੍ਹ''ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਰਤ੍ਤਦੁਟ੍ਠਾਨਮ੍ਪਿ ਮੂਲ੍ਹਤਾਯ ਸਬ੍ਭਾਵੇ ''ਮੂਲ੍ਹ''ਨ੍ਤਿ ਵਿਸੁੰ ਵਚਨੰ ਆਵੇਣਿਕਮੋਹਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਦ੍ਵਿਨ੍ਨੰ ਮੋਮੂਹਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦਾਨੰ ਵਸੇਨਾ"**ਤਿ ਆਹ। **ਏਵ**ਨ੍ਤਿ ਏਵੰ ਰਾਗਾਦਿਅਕੁਸਲਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਕੁਸਲਭਣ੍ਡਚ੍ਛੇਦਨਤੋ ਅਰਕ੍ਖਿਤੰ ਚਿਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ, ਸਬ੍ਬੋਪਿ ਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸੋ ਏਤ੍ਥੇਵ ਸਙ੍ਗਹੰ ਸਮੋਸਰਣੰ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਆਹ **"ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿ ...ਪੇ॰... ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ"**ਨ੍ਤਿ। **ਸਬ੍ਬੇਪੀ**ਤਿ ''ਅਰਕ੍ਖਿਤੰ, ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਹਤੰ, ਥਿਨਮਿਦ੍ਧਾਭਿਭੂਤ''ਨ੍ਤਿ ਤੀਹਿਪਿ ਪਦੇਹਿ ਵੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾ।

**ਚਕ੍ਖੁਨਾ**ਤਿ ਦ੍ਵਾਰੇਨ। **ਰੂਪ**ਨ੍ਤਿ ਵਿਸਭਾਗਵਤ੍ਥੁਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤੰ ਰੂਪਾਯਤਨੰ। **ਨਿਮਿਤ੍ਤਗ੍ਗਾਹੀ**ਤਿ ''ਇਤ੍ਥੀ''ਤਿ ਵਾ ਪੁਰਿਸੋ''ਤਿ ਵਾ ''ਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਵਾ ''ਅਸੁਭ''ਨ੍ਤਿ ਵਾ ਪਰਿਕਪ੍ਪਿਤਨਿਮਿਤ੍ਤੰ ਗਣ੍ਹਾਤਿ, ਤਸ੍ਸ ਵਾ ਗਹਣਸੀਲੋ। **ਅਨੁਬ੍ਯਞ੍ਜਨਗ੍ਗਾਹੀ**ਤਿ ਹਤ੍ਥਪਾਦਹਸਿਤਕਥਿਤਾਦਿਪ੍ਪਭੇਦੇ ਕਿਲੇਸਾਨੰ ਅਨੁ ਅਨੁ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਤੋ ਅਨੁਬ੍ਯਞ੍ਜਨਸਵ੍ਵਿਤੇ ਆਕਾਰੇ ਗਣ੍ਹਾਤਿ, ਤੇਸੰ ਵਾ ਗਹਣਸੀਲੋ। **ਯਤ੍ਵਾਧਿਕਰਣ**ਨ੍ਤਿ ਯੰ ਨਿਮਿਤ੍ਤੰ, ਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨੁਬ੍ਯਞ੍ਜਨਗ੍ਗਹਣਨਿਮਿਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਏਵੰ ''ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ ਅਸੰਵੁਤੰ ਵਿਹਰਨ੍ਤ''ਨ੍ਤਿ, ਯੋ ''ਨਿਮਿਤ੍ਤਗ੍ਗਾਹੀ, ਅਨੁਬ੍ਯਞ੍ਜਨਗ੍ਗਾਹੀ''ਤਿ ਚ ਵੁਤ੍ਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ, ਤਮੇਨੰ **ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯੰ** ਚਕ੍ਖੁਦ੍ਵਾਰੰ **ਅਸੰਵੁਤੰ** ਸਤਿਕਵਾਟੇਨ ਅਪਿਹਿਤੰ ਕਤ੍ਵਾ ਵਤ੍ਤਨ੍ਤੰ, ਤਸ੍ਸ ਚ ਰੂਪਸ੍ਸ ਇਟ੍ਠਾਕਾਰਗ੍ਗਹਣੇ **ਅਭਿਜ੍ਝਾ,** ਅਨਿਟ੍ਠਾਕਾਰਗ੍ਗਹਣੇ **ਦੋਮਨਸ੍ਸੰ,** ਅਸਮਪੇਕ੍ਖਨੇ **ਮੋਹੋ** ਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸੇ **ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠੀ**ਤਿ ਏਵੰ ਅਭਿਜ੍ਝਾਬ੍ਯਾਪਾਦਾ, ਅਞ੍ਞੇ ਚ ਲਾਮਕਟ੍ਠੇਨ **ਪਾਪਕਾ** ਅਕੋਸਲ੍ਲਸਮ੍ਭੂਤਟ੍ਠੇਨ **ਅਕੁਸਲਾ** ਧਮ੍ਮਾ **ਅਨ੍ਵਾਸ੍ਸਵੇਯ੍ਯੁੰ** ਅਨੁ ਅਨੁ ਪਵਤ੍ਤੇਯ੍ਯੁੰ।

**ਤਸ੍ਸ ਸੰਵਰਾਯ ਨ ਪਟਿਪਜ੍ਜਤੀ**ਤਿ ਤਸ੍ਸ ਚਕ੍ਖੁਦ੍ਵਾਰਸ੍ਸ ਸੰਵਰਾਯ ਸਤਿਕਵਾਟੇਨ ਪਿਦਹਨਤ੍ਥੰ ਨ ਪਟਿਪਜ੍ਜਤਿ। ਸਾ ਪਨ ਅਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿ ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸ੍ਸ ਅਨਾਰਕ੍ਖਾਸੰਵਰਸ੍ਸ ਅਨੁਪ੍ਪਾਦੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਨ ਰਕ੍ਖਤਿ...ਪੇ॰... ਆਪਜ੍ਜਤੀ"**ਤਿ ਆਹ। ਜਵਨੇ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨੇਪਿ ਹਿ ਅਸੰਵਰੋ ਤੇਨ ਦ੍ਵਾਰੇਨ ਪਵਤ੍ਤਨਤੋ ''ਚਕ੍ਖੁਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਸੰਵਰੋ''ਤ੍ਵੇਵ ਵੁਚ੍ਚਤੀਤਿ। ਸੇਸਦ੍ਵਾਰੇਸੁਪਿ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **"ਪੁਬ੍ਬਨ੍ਤੁਕਪ੍ਪਨਵਸੇਨ ਚਾ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਵੁਤ੍ਤਮਤ੍ਥੰ ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ''ਸਙ੍ਖੇਪਤੋ ਚ ਵਿਤ੍ਥਾਰੋ ਅਞ੍ਞੋ''ਤਿ ਕਤ੍ਵਾ ਤੰ ਸਮੁਚ੍ਚਿਨਨ੍ਤੋ **"ਯਾ ਚ ਖੋ ਇਮਾ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ।

**ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਾ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ**ਤਿ ਦ੍ਵਾਦਸ ਅਕੁਸਲਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦਧਮ੍ਮਾ, ਤੇਸੰ ਵਤ੍ਥੂਨਿ ਵਾ। ਤੇ ਹਿ ਸਮੁਦਯਵਜ੍ਜਾ ਪਞ੍ਚੁਪਾਦਾਨਕ੍ਖਨ੍ਧਾ। **"ਏਵ"**ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਨੇਤ੍ਤਿਪਾਲ਼ਿਯੰ, ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਞ੍ਚ ਨਿਦ੍ਧਾਰਿਤਪ੍ਪਕਾਰੇਨ। **ਇਧਾ**ਤਿ ਇਮਿਸ੍ਸੰ ''ਅਰਕ੍ਖਿਤੇਨ ਚਿਤ੍ਤੇਨਾ''ਤਿ ਗਾਥਾਯੰ।

ਯਦਿਪਿ ਦੇਸਨਾਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਪਾਲ਼ਿਯੰ **"ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾ"**ਤਿ ਗਾਥਾ ਸਰੂਪਤੋ ਨ ਗਹਿਤਾ, ਅਤ੍ਥਤੋ ਪਨ **"ਤੇਸੰ ਭਗਵਾ ਪਰਿਞ੍ਞਾਯਾ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਗਹਿਤਾ ਏਵਾਤਿ ਤਸ੍ਸਾ ਗਹਿਤਭਾਵੰ ਵਿਭਾਵੇਤੁੰ **"ਕਥੰ ਦੇਸੇਤੀ"**ਤਿ ਪੁਚ੍ਛਿਤ੍ਵਾ **"ਤਸ੍ਮਾ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾ"**ਤਿ ਗਾਥੰ ਉਦ੍ਧਰਿ।

**ਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰੇਨ ਕਮ੍ਮੰ ਕਰੋਨ੍ਤੋ**ਤਿ ''ਸੋ 'ਇਦੰ ਦੁਕ੍ਖ'ਨ੍ਤਿ ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿ ਕਰੋਤੀ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਨਯੇਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸਙ੍ਖਾਤੇਨ ਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰੇਨ ਭਾਵਨਾਕਮ੍ਮੰ ਕਰੋਨ੍ਤੋ, ਭਾਵੇਨ੍ਤੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ । **ਯਥਾਭੂਤਞਾਣ**ਨ੍ਤਿ ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾਯ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ''ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਮੁਦਯਾ ਰੂਪਸਮੁਦਯੋ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਨਿਰੋਧਾ ਰੂਪਨਿਰੋਧੋ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੫੦) ਸਮਪਞ੍ਞਾਸਾਯ ਆਕਾਰੇਹਿ। ਨਿਰਯਗਤਿਯੰ ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤਾ, ਸੁਗਤਿਵਿਸੇਸੇ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕੇਕਦੇਸੇ ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾ, ਇਤਰਤ੍ਥ ਦ੍ਵੇ ਤਿਸ੍ਸੋਪੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਆਹ **"ਯਥਾਸਮ੍ਭਵੰ ਤਿਵਿਧਦੁਕ੍ਖਤਾਯੋਗੇਨਾ"**ਤਿ।

ਦੇਸਨਾਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੨. ਵਿਚਯਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਵਣ੍ਣਨਾ

**੫੩. ਕੁਸਲਧਮ੍ਮਾਰਮ੍ਮਣਾ**ਤਿ ਕੁਸਲਧਮ੍ਮੇ ਉਦ੍ਦਿਸ੍ਸ ਪਵਤ੍ତਿਮਤ੍ਤੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤੰ, ਨ ਤੇਸਂ ਆਰਮ੍ਮਣਪਚ੍ਚਯਤਂ ਇਧ "**ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ**"ਤਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਤ੍ਤਾ। ਨ ਹਿ ਕਦਾਚਿ ਅਨੁਪਾਦਾਨਿਯਾ ਧਮ੍ਮਾ ਉਪਾਦਾਨਾਰਮ੍ਮਣਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਫਲਧਮ੍ਮੇ ਉਦ੍ਦਿਸ੍ਸ ਪਵਤ੍ਤਾਯ ਤਣ੍ਹਾਯ ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ "**ਕੁਸਲ...ਪੇ॰... ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। **ਦੇਸਨਾਹਾਰੇ**ਤਿ ਦੇਸਨਾਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੇ। **ਕਥਂ ਪਨ ਕੁਸਲਭਾਵੋ**ਤਿ ''ਕੁਸਲਾ''ਤਿ ਵਚਨਮਤ੍ਤੰ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਚੋਦੇਤਿ, ਤਞ੍ਚ ਨਿਦਸ੍ਸਨਮਤ੍ਤੰ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ, ਪਹਾਨਹੇਤੁਭਾਵੋਪਿਸ੍ਸਾ ਸਿਯਾ ਚੋਦਕੇਨ ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਿਤੋਵ। "**ਮਾਨੋਪਿ ਦੁਵਿਧੋ**"ਤਿਆਦਿਨਾ ਮਾਨਸ੍ਸ ਚ ਤਸ੍ਸਾ ਤਣ੍ਹਾਯ ਚ ਸੇਵਿਤਬ੍ਬਭਾਵੋ ਅਕੁਸਲਾਨਂ ਪਹਾਨਾਯ, ਕੁਸਲਾਨਂ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਚ ਪਚ੍ਚਯਭਾਵਤੋ।

ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਸ੍ਸਿਤਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ ਨਾਮ ''ਅਰਿਯਭੂਮਿਂ ਪਾਪੁਣਿਤੁਂ ਨਾਸਕ੍ਖਿ''ਨ੍ਤਿ ਅਨੁਸੋਚਤੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਦੋਮਨਸ੍ਸਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। **ਏਵ**ਨ੍ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰੇਨ, ਪਿਹਂ ਉਪਟ੍ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਛਸੁ ਦ੍ਵਾਰੇਸੁ ਇਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣੇ ਆਪਾਥਗਤੇ ਅਨਿਚ੍ਚਾਦਿਵਸੇਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਪਟ੍ਠਪੇਤ੍ਵਾਤਿ ਯੋਜਨਾ। ਇਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਅਨੁਸੋਚਨਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪ੍ਪਤ੍ਤੀਨਂ ਯਥਾਭਿਨਿਵਿਟ੍ਠਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਅਨਿਟ੍ਠਤਾਯਾਤਿ ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ। ''ਕਥਂ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਸੇਨਾ''ਤਿ ਪਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਂ ਵਿਵਰਿਤੁਂ "**ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵਸੇਨਾ**"ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਦਿਵਿਨਿਮੁਤ੍ਤਾ ਵਾ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਾਦਿਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਾ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਇਧ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਂ। ਅਨੁਸ੍ਸਤਿਗ੍ਗਹਣੇਨ ਉਪਚਾਰਜ੍ਝਾਨਮੇਵ ਗਹਿਤਨ੍ਤਿ "**ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਾਦਿਵਸੇਨਾ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। **ਆਦਿਸਦ੍ਦੇਨ** ਦੁਤਿਯਜ੍ਝਾਨਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਯਾਵ ਅਗ੍ਗਫਲਾ ਉਪਰਿਵਿਸੇਸਾ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ। **ਯਾਯ** ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ।

**ਉਪੇਕ੍ਖਾਸਤਿਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿਭਾਵੇਨਾ**ਤਿ ਉਪੇਕ੍ਖਾਜਨਿਤਸਤਿਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿਸਬ੍ਭਾਵੇਨ। **ਕਮ੍ਮਯੋਗ੍ਗ**ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਭਾਵਨਾਦਿਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਯੋਗ੍ਗਂ ਅਨੁਰੂਪਂ ਅਨੁਚ੍ਛਵਿਕਂ। **ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯੇ**ਤਿ ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਹੇਤੁ, "**ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯੇਨਾ**"ਤਿਪਿ ਪਠਨ੍ਤਿ, ਸੋ ਏਵਤ੍ਥੋ। **ਓਭਾਸਗਤ**ਨ੍ਤਿ ਞਾਣੋਭਾਸਗਤਂ। ਕਾਮਂ ਪੁਬ੍ਬੇਪਿ ਪਞ੍ਞਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾਦੀਹਿ ਪਨ ਅਞ੍ਞੇਸਂ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਵਿਧਮਨਮ੍ਪਿ ਪਞ੍ਞਾਯ ਏਵ ਹੋਤਿ, ਸਾ ਚ ਏਵਂਭੂਤਾਤਿ ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ "**ਓਭਾਸਗਤਂ ਕਿਲੇਸਨ੍ਧਕਾਰੇ ਨ ਇਞ੍ਜਤੀ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ।

**ਕੋਪੋ** ਕੋਧੋ। **ਅਪ੍ਪਚ੍ਚਯੋ** ਦੋਮਨਸ੍ਸਂ। ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਞਾਣਾਦਿਕਾ ਛ ਅਭਿਞ੍ਞਾ ਪਾਕਟਾ ਏਵਾਤਿ ''ਦ੍ਵੇ ਚ ਵਿਸੇਸੇ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮੇ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ "**ਮਨੋਮਯਿਦ੍ਧਿ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣਞ੍ਚਾ**"ਤਿ ਆਹ। **ਅਙ੍ਗਣਾਨਿ** ਰਾਗਾਦਯੋ। **ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ** ਅਭਿਜ੍ਝਾਵਿਸਮਲੋਭਾਦਯੋ। **ਅਨੁਲੋਮਨਂ** ਤਦੇਕਟ੍ਠਤਾ। **ਫਨ੍ਦਨਾ** ਦੁਬ੍ਬਲਾ ਵਿਕ੍ਖੇਪਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿ। ਬਲਵਤੀ **ਅਨਵਟ੍ਠਾਨਂ**। ਸਬ੍ਬੋ ਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸੋ ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰੇਨ ਹੋਤਿ, ਮਿਚ੍ਛਾਵਿਤਕ੍ਕੇਨ ਚ। ਤਤ੍ਥ **ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰੋ** ਅਕੁਸਲਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦੋ ਤਪ੍ਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨੋ ਮਿਚ੍ਛਾਵਿਤਕ੍ਕੋ ਵਿਕ੍ਖੇਪਸਹਿਤੋ ਏਵਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ "**ਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸਹੇਤੁਤਾਯ ਦਿਟ੍ਠਿਪਕ੍ਖੋ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ ''ਵਿਤਕ੍ਕੋਪਿ ਦਿਟ੍ਠਿਟ੍ਠਾਨਂ, ਅਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋਪਿ ਦਿਟ੍ਠਿਟ੍ਠਾਨ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੧੨੪)।

ਅਥ ਵਾ **ਇਞ੍ਜਨਾ**ਤਿ ਫਨ੍ਦਨਾ, ਦਿਟ੍ਠਪਰਿਤ੍ਤਾਸੋ। ਯਥਾਹ ''ਤਦਪਿ ਤੇਸਂ ਭਵਤਂ ਸਮਣਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾਨਂ ਅਜਾਨਤਂ ਅਪਸ੍ਸਤਂ ਵੇਦਯਿਤਂ ਤਣ੍ਹਾਗਤਾਨਂ ਪਰਿਤਸ੍ਸਿਤਵਿਪ੍ਫਨ੍ਦਿਤਮੇਵਾ''ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੦੫ ਆਦਯੋ)। **ਅਟ੍ਠਿਤੀ**ਤਿ ਅਨਵਟ੍ਠਾਨਂ, ਦਿਟ੍ਠਿਵਿਤਕ੍ਕੋ। ਤੇਨ ਹਿ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨੋ ਕਾਲੇ ਸਸ੍ਸਤਂ, ਕਾਲੇ ਉਚ੍ਛੇਦਨ੍ਤਿ ਤਂ ਤਂ ਦਿਟ੍ਠਿਗ੍ਗਹਣਂ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦਨ੍ਤੋ ਸਤ੍ਤੁਤੋ ਪਰਿਬ੍ਭਟ੍ਠਅਨ੍ਧੋ ਵਿਯ, ਸਮੁਦ੍ਦੇ ਵਿਸ੍ਸਟ੍ਠਵਾਹਨਿਕਾ ਵਿਯ, ਯਨ੍ਤੇ ਯੁਤ੍ਤਗੋਣੋ ਵਿਯ ਚ ਤਥਾ ਤਥਾ ਪਰਿਬ੍ਭਮਤਿ। ਤੇਨਾਹ ''ਦਿਟ੍ਠਿਯੋਪਿ ਦਿਟ੍ਠਿਟ੍ਠਾਨਂ, ਵਿਤਕ੍ਕੋਪਿ ਦਿਟ੍ਠਿਟ੍ਠਾਨ''ਨ੍ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੧੨੪) ਚ। ਏਤਸ੍ਮਿਞ੍ਚ ਪਕ੍ਖੇ ਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸਤਾਯ, ਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸਹੇਤੁਤਾਯ ਚ ਤਸ੍ਸਾ ਦ੍ਵੇ ਪਕ੍ਖਾਤਿ ਏਕਦੇਸਸਰੂਪੇਕਸੇਸੋ ਕਤੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

**“ਏਵ”**ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ‘‘ਸੋ ਉਪਰਿਮ’’ਨ੍ਤਿਆਦਿਪਾਲ਼ਿਯਂ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **ਪਟਿਘਸਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਭੁਮ੍ਮਤ੍ਥੇ ਪਚ੍ਚਤ੍ਤਵਚਨਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **“ਪਟਿਘ…ਪੇ॰… ਸਞ੍ਞਾਸੂ”**ਤਿ ਆਹ। **ਰੂਪਾਵਚਰਸਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਸਞ੍ਞਾਸੀਸੇਨ ਰੂਪਾਵਚਰਜ੍ਝਾਨਾਨਿ ਵਦਤਿ। **ਨਾਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਨਾਨਾਸਭਾਵਾ, ਨਾਨਾਸਭਾਵੇ ਵਾ ਆਰਮ੍ਮਣੇ ਸਞ੍ਞਾ। ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਪਟਿਘਸਞ੍ਞਾ ਅਵਸਿਟ੍ਠਕਾਮਾਵਚਰਸਞ੍ਞਾ ਹੇਤਾ। **ਤਾ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਤੀ**ਤਿ ਤਾ ਰੂਪਸਞ੍ਞਾਨਾਨਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਯੋ ਆਰਮ੍ਮਣੇਹਿ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਅਤਿਕ੍ਕਮਤਿ।

ਰੂਪਾਵਚਰਜ੍ਝਾਨੇਭਾਸੋਪਿ ਕਸਿਣਾਰਮ੍ਮਣਾ। ਕਸਿਣਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦੋ ਹਿ ਆਰੁਪ੍ਪਜ੍ਝਾਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿ। **ਦਸ੍ਸਨ**ਨ੍ਤਿ ਕਸਿਣਰੂਪਾਨਂ ਦਸ੍ਸਨਂ। ਅਭਿਜ੍ਝਾਬ੍ਯਾਪਾਦਪ੍ਪਹਾਨੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਵੀਰਿਯਾਰਮ੍ਭੋ ਉਪਕਾਰਕੋ ਸਮਥੋ ਸਤਿਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯੋ ਪਰਿਕ੍ਖਾਰਙ੍ਗਤਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਏਵ। ਸਤਿਰਹਿਤਂ ਸਮ੍ਮਸਨਂ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥੀਤਿ **“ਯਾ ਉਪਟ੍ਠਿਤਾ ਸਤਿ ਅਸਮ੍ਮੁਟ੍ਠਾ, ਅਯਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ”**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤੇਨ ਸਤਿਸੀਸੇਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਗਹਿਤਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਸਮ੍ਮੋਸਾਨਂ ਪਹਾਨਮਾਹਾਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ।

**੫੪**. ਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸੁਖਆਯਤਿਸੁਖਵਿਪਾਕਕਿਰਿਯਨਿਰਾਮਿਸਅਕਾਪੁਰਿਸਸੇਵਿਤਭਾਵੇਹਿ ਏਵ ਸੇਸਾ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਏਤਸ੍ਸ ਸਮਾਧਿਸ੍ਸ ਸਨ੍ਤਪਣੀਤਤਾਦਿਵਿਸੇਸਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤੇਪਿ ਇਧ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾਤਿ ਤੇਸਂ ਪਦਾਨਂ ਅਤ੍ਥਂ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **“ਅਙ੍ਗਸਨ੍ਤਤਾਯਾ”**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ **ਅਙ੍ਗਸਨ੍ਤਤਾਯਾ**ਤਿ ਫਲਙ੍ਗਾਨਙ੍ਗਾਨਂ ਉਪਸਨ੍ਤਤਾਯ। **ਕਿਲੇਸਦਰਥਸਨ੍ਤਤਾਯਾ**ਤਿ ਕਿਲੇਸਦਰਥਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾ। **ਪਣੀਤੋ**ਤਿ ਉਲ਼ਾਰੋ। **ਏਕੋਦਿਭਾਵੇਨਾ**ਤਿ ਮਗ੍ਗਸਮਾਧਿਸਙ੍ਖਾਤੇਨ ਏਕੋਦਿਭਾਵੇਨ। **ਏਕੋਦਿਭਾ**ਵਨ੍ਤਿ ਸਮਾਧਾਨਂ। ਲੋਕਿਯਸਮਾਧਿਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਨੀਕਨੀਵਰਣਪਠਮਜ੍ਝਾਨਨਿਕਨ੍ਤਿਆਦੀਨਿ ਨਿਗ੍ਗਹੇਤਬ੍ਬਾਨਿ, ਅਞ੍ਞੇ ਚ ਕਿਲੇਸਾ ਵਾਰੇਤਬ੍ਬਾ। ਇਮਸ੍ਸ ਪਨ ਅਰਹਤ੍ਤਸਮਾਧਿਸ੍ਸ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਕਿਲੇਸਤ੍ਤਾ ਨ ਨਿਗ੍ਗਹੇਤਬ੍ਬਂ, ਵਾਰੇਤਬ੍ਬਞ੍ਚ ਅਤ੍ਥੀਤਿ ਸੋ ਮਗ੍ਗਾਨਨ੍ਤਰਂ ਸਮਾਪਤ੍ਤਿਕ੍ਖਣੇਵ ਅਪ੍ਪਯੋਗੇਨੇਵ ਅਧਿਗਤਤ੍ਤਾ, ਠਿਤਤ੍ਤਾ ਚ ਅਪਰਿਹਾਨਿਵਸੇਨ ਵਾ ਅਧਿਗਤਤ੍ਤਾ **ਨਸਸਙ੍ਖਾਰਨਿਗ੍ਗਯ੍ਹਵਾਰਿਤਗਤੋ**।

**“ਸਤਿਵੇਪੁਲ੍ਲਪ੍ਪਤ੍ਤੋ”**ਤਿ ਏਤੇਨ ਅਪ੍ਪਵਤ੍ਤਮਾਨਾਯਪਿ ਸਤਿਯਾ ਸਤਿਬਹੁਲਤਾਯ ਸਤੋ ਏਵ ਨਾਮਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **“ਯਥਾਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਕਾਲਵਸੇਨਾ”**ਤਿ ਏਤੇਨ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਨਸਤਿਯਾ ਸਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

ਵ**ਕ੍ਖਮਾਨੇਨਾ**ਤਿ ‘‘ਪੀਤਿਫਰਣਾ’’ਤਿਆਦਿਨਾ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਵਕ੍ਖਮਾਨੇਨ। ‘‘ਪੀਤਿਫਰਣਤਾ’’ਤਿ ਪਨ ਪਾਲ਼ਿ ਆਗਤਾ। ਤਂ ‘‘ਪਞ੍ਚਙ੍ਗਿਕੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧੀ’’ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੩੫੫) ਸਮਾਧਿਅਙ੍ਗਭਾਵੇਨ ਪਞ੍ਞਾ ਉਦ੍ਦਿਟ੍ਠਾਤਿ ਕਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਤੋ ਏਵ **ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ “ਪੀਤਿਫਰਣਤਾ”**ਤਿਆਦੀਨਞ੍ਚ ਅਤ੍ਥਸਂਵਣ੍ਣਨਾ ਕਤਾ। ਤਤ੍ਥ ‘‘ਸੋ ਇਮਮੇਵ ਕਾਯਂ ਵਿਵੇਕਜੇਨ ਪੀਤਿਸੁਖੇਨ ਅਭਿਸਨ੍ਦੇਤੀ’’ਤਿਆਦਿਨਾ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੨੬) ਨਯੇਨ ਪੀਤਿਯਾ, ਸੁਖਸ੍ਸ ਚ ਫਰਣਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਸੇਸਂ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਮੇਵ।

**ਸਮਾਧਿਵਸੇਨ ਸਮਥੋ ਉਦ੍ਦਧਟੋ**ਤਿ ਸਭਾਵਵਸੇਨ ਸਮਥੋ ਉਦ੍ਧਟੋ, ਨ ਉਪਕਾਰਕਧਮ੍ਮਵਸੇਨਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

**੫੫**. ਰਾਗਪਟਿਪਕ੍ਖਤ੍ਤਾ ਸਮਾਧਿਸ੍ਸ **“ਅਧਿਚਿਤ੍ਤਸਿਕ੍ਖਾਯ ਸਿਕ੍ਖਨ੍ਤੋ”**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਵੁਤ੍ਤਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨਾ**ਤਿ ‘‘ਸੁਖਪਣਿਧਿਆਦਿਸਮੁਗ੍ਘਾਟਨੇਨ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੋ’’ਤਿਆਦਿਨਾ। ਏਤ੍ਥ ਚ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਖਣਭਙ੍ਗਰਤਂ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਸ੍ਸ ਨ ਰਾਗੋ ਪਤਿਟ੍ਠਂ ਲਭਤੀਤਿ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਰਾਗਚਰਿਤਸ੍ਸ ਸਪ੍ਪਾਯਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤਥਾ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਸਭਾਵਦੁਕ੍ਖਤਂ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਸ੍ਸ ਪਕਤਿਯਾਪਿ ਦੁਕ੍ਖਿਤੇਸੁ ਦੁਕ੍ਖੁਪ੍ਪਾਦਨਂ ਵਣੇ ਖਾਰੋਦਕਸੇਕਸਦਿਸਨ੍ਤਿ ਨ ਦੋਸੋ ਪਤਿਟ੍ਠਂ ਲਭਤੀਤਿ ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਦੋਸਚਰਿਤਸ੍ਸ ਸਪ੍ਪਾਯਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤਥਾ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਘਨਵਿਨਿਬ੍ਭੋਗੇ ਕਤੇ ਅਤ੍ਤਸੁਞ੍ਞਤਾਯ ਉਪਟ੍ਠਹਮਾਨਾਯ ਨ ਮੋਹੋ ਪਤਿਟ੍ਠਂ ਲਭਤੀਤਿ ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਮੋਹਚਰਿਤਸ੍ਸ ਸਪ੍ਪਾਯਾ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਰਾਗਪਟਿਪਕ੍ਖਤ੍ਤਾ ਸਮਾਧਿਸ੍ਸ **“ਅਧਿਚਿਤ੍ਤਸਿਕ੍ਖਾਯ ਸਿਕ੍ਖਨ੍ਤੋ”**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਏਸ ਨਯੋ ਇਤਰੇਸੁ। ਸੇਸਮੇਤ੍ਥ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ।

ਖਨ੍ਤਿਬਹੁਲੋ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਂ ਅਰਤਿਂ ਅਨਭਿਰਤਿਂ ਅਭਿਭੁਯ੍ਯ ਵਿਹਰਨ੍ਤੋ ਸੁਖੇਨ ਸਮਾਧਿਂ ਅਧਿਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਖਨ੍ਤਿਪ੍ਪਧਾਨਤਾਪਿ ਸਮਥਪਕ੍ਖਭਜਨਸ੍ਸ ਕਾਰਣਂ ਵੁਤ੍ਤਾ। **ਉਟ੍ਠਾਨਂ ਸਮ੍ਪਜ੍ਜਤੀ**ਤਿ ਸਮ੍ਪਨ੍ਨਕਾਯਿਕਵੀਰਿਯਂ। ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਵਾਯਾਮਾਨਂ ਯੋ

ਕਾਯਿਕਾਦਿਵਿਕਪ੍ਪੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਪਾਲ਼ਿਯਂ, ਸੋ ਨੇਸਂ ਕਾਯਿਕਸ੍ਸ ਪਯੋਗਸ੍ਸ ਸਮੁਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

“**ਖਿਪ੍ਪਾਧਿਗਮੋ**”ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਮਗ੍ਗਾਸੇਵਨਭਾਵਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। “**ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਵਿਮੁਤ੍ਤਾਧਿਗਮੋ**”ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਨੁਭਾਵੇਨ ਸਮੁਚ੍ਛੇਦਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਵਿਯ ਸਮਥਾਨੁਭਾਵੇਨਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **ਲੋਕਿਯੇਹੀ**ਤਿ ਨਿਸ੍ਸਕ੍ਕਵਚਨਂ। **ਮਹਨ੍ਤਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਉਲ਼ਾਰਾਨਂ, ਪਣੀਤਾਨਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

**੫੬**. **ਤ**ਨ੍ਤਿ ਵਿਚਯਹਾਰਂ। **ਵਿਸਂਵਾਦਨਹੇਤੂਨਂ** ਲੋਭਾਦੀਨਂ ਪਾਪਧਮ੍ਮਾਨਂ। **ਸੋਧੇਨ੍ਤੋ**ਤਿ ਯਥਾ ਸਰਣਾਦਿਵਿਸਯਾ ਅਞ੍ਞਾਣਾਦਿਸਂਕਿਲੇਸਾ ਨ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਏਵਂ ਸੋਧੇਨ੍ਤੋ। **ਪਰਿਪੂਰੇਨ੍ਤਾ**ਤਿ ਯਥਾ ਸੀਲਂ ਅਖਣ੍ਡਾਦਿਭਾਵੇਨ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣਂ ਹੋਤਿ ਅਨੂਨਂ, ਏਵਂ ਪਰਿਪੂਰੇਨ੍ਤਾ।

“**ਤਥਾ ਪਟਿਪਜ੍ਜਨ੍ਤੋ**”ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਸਤ੍ਥੁ ਮਹਾਪਤਿਕਾਰਭਾਵੋ ਪਰਿਪੁਣ੍ਣੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋਤਿ ਪਠਮਵਾਦੇ “**ਦਸ੍ਸਨਾਭੂਮਿਞ੍ਚ ਭਾਵਨਾਭੂਮਿਞ੍ਚਾ**”ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

**ਯਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਾਯਾ**ਤਿ ਯਸ੍ਸ ਯਸ੍ਸ ਪਹਾਨਤ੍ਥਾਯ। **ਤਥਾ ਪਟਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਯਥਾ ਅਸੁਭਜ੍ਝਾਨਾਦਿਂ ਪਾਦਕਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਨਾਗਾਮਿਮਗ੍ਗਾਦਿਅਧਿਗਮੋ ਹੋਤਿ, ਤਥਾ ਪਟਿਪਨ੍ਨਸ੍ਸ।

**ਵਧਿਤ**ਨ੍ਤਿ ਘਾਤਿਤਂ।

“**ਮਨੁਸ੍ਸਭੂਤੋ**”ਤਿ ਇਦਂ ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਾਪੇਕ੍ਖਂ ਕਤ੍ਵਾ ‘‘ਪਿਤਾ ਮਨੁਸ੍ਸਭੂਤੋ ਖੀਣਾਸਵੋ’’ਤਿ ਚ ਤਥਾ ‘‘ਮਾਤਾ ਮਨੁਸ੍ਸਭੂਤਾ’’ਤਿ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ। ਭੇਦਾਨੁਰੂਪਸ੍ਸ ਸਾਵਨਂ **ਅਨੁਸ੍ਸਾਵਨਂ,** ਭੇਦਾਨੁਰੂਪੇਨ ਵਾ ਵਚਨੇਨ ਵਿਞ੍ਞਾਪਨਂ।

**੫੭**. **ਮਨੁਸ੍ਸਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਮਨੁਸ੍ਸਜਾਤਿਤਾ। **ਲਿਙ੍ਗਸਮ੍ਪਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਪੁਰਿਸਭਾਵੋ। **ਹੇਤੂ**ਤਿ ਮਨੋਵਚੀਪਣਿਧਾਨਸਿਦ੍ਧਿਯਾ ਸਦ੍ਧਿਂ ਪੁਬ੍ਬਹੇਤੁਸਮ੍ਪਦਾ। **ਸਤ੍ਥਾਰਦਸ੍ਸਨ**ਨ੍ਤਿ ਸਤ੍ਥੁ ਸਮ੍ਮੁਖੀਭਾਵੋ। **ਗੁਣਸਮ੍ਪਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਅਭਿਞ੍ਞਾਸਮਾਪਤ੍ਤਿਲਾਭੋ। **ਅਧਿਕਾਰੋ**ਤਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਸਰੀਰਨਿਰਪੇਕ੍ਖਂ ਸਤ੍ਥੁ ਉਪਕਾਰਕਰਣਂ। **ਛਨ੍ਦਤਾ**ਤਿ ਬੁਦ੍ਧਭਾਵਾਯ ਦਲ਼੍ਹਚ੍ਛਨ੍ਦਤਾ ਅਨਿਵਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮਤਾ।

**ਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀਤਿ ਪਨ ਅਤ੍ਥੀ**ਤਿ ‘‘ਨ ਮੇ ਆਚਰਿਯੋ ਅਤ੍ਥਿ, ਸਦਿਸੋ ਮੇ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤੀ’’ਤਿਆਦਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੮੫; ੨.੩੪੧; ਕਥਾ॰ ੪੦੫; ਮਹਾਵ॰ ੧੧; ਮਿ॰ ਪ॰ ੪.੫.੧੧) ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਲੋਕਧਾਤੁਯਾ ਠਤ੍ਵਾ ਵਦਨ੍ਤੇਨ ਭਗਵਤਾ ‘‘ਕਿਂ ਪਨਾਵੁਸੋ ਸਾਰਿਪੁਤ੍ਤ, ਅਤ੍ਥੇਤਰਹਿ ਅਞ੍ਞੋ ਸਮਣੋ ਵਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ ਵਾ ਭਗਵਤੋ ਸਮਸਮੋ ਸਮ੍ਬੋਧਿਯਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਪੁਟ੍ਠੋ ਅਹਂ, ਭਨ੍ਤੇ, ‘ਨੋ’ਤਿ ਵਦੇਯ੍ਯ’’ਨ੍ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੬੧) ਵਤ੍ਵਾ ਤਸ੍ਸ ਕਾਰਣਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ‘‘ਅਟ੍ਠਾਨਮੇਤਂ ਅਨਵਕਾਸੋ, ਯਂ ਏਕਿਸ੍ਸਾ ਲੋਕਧਾਤੁਯਾ ਦ੍ਵੇ ਅਰਹਨ੍ਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਮ੍ਬੁਦ੍ਧਾ’’ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੬੧; ਅ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੭੭) ਇਮਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੇਨ ਧਮ੍ਮਸੇਨਾਪਤਿਨਾਵ ਬੁਦ੍ਧਖੇਤ੍ਤਭੂਤਂ ਇਮਂ ਲੋਕਧਾਤੁਂ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਅਞ੍ਞਤ੍ਥ ਅਨੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ ਹੋਤੀਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ।

**ਖੇਤ੍ਤਪਰਿਗ੍ਗਹੋ ਕਤੋ ਨਾਮ ਹੋਤਿ** ‘‘ਇਦਂ ਬੁਦ੍ਧਖੇਤ੍ਤਂ ਨਾਮਾ’’ਤਿ।

**ਏਵਂ ਠਾਨਾਟ੍ਠਾਨਭਾਵਂ ਗਤਾ**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਪ੍ਪਕਾਰੇਨ ਠਾਨਭੂਤਾ, ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਵਾ ਅਞ੍ਞੇਪਿ ਯਥਾਰਹਂ ਠਾਨਾਟ੍ਠਾਨਭਾਵੇਨ ਪਵਤ੍ਤਾ। **ਸਤ੍ਤਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਉਪਾਦਾਨਭੂਤਾ**ਤਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਬਦ੍ਧੇ ਖਨ੍ਧੇ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ।

**੫੮**. **ਫਲਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਕ੍ਖਕਾਰਿਤਾ**ਤਿ ‘‘ਇਮਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਇਦਂ ਫਲ’’ਨ੍ਤਿ ਤਂਤਂਕਮ੍ਮਫਲਾਵਬੋਧੋ। **ਅਪ੍ਪਦਾਨਾਭਾਵੋ**ਤਿ ਪਚ੍ਚਯਸਮਵਾਯੇ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਏਕਨ੍ਤੇਨ ਫਲੁਪ੍ਪਾਦਨਂ। ਤੇਨਾਹ “**ਕਤੂਪਚਿਤਾਨ**”ਨ੍ਤਿ।

**੫੯. ਅਜ੍ਝੋਸਿਤਵਤ੍ਥੁਨਾ**ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਭਿਨਿਵੇਸਵਸੇਨ ਅਭਿਨਿਵਿਟ੍ਠਵਤ੍ਥੁਨਾ। **ਰੂਪਭਵਅਰੂਪਭਵਾਦਿਨਾ**ਤਿ ਭਵਤਣ੍ਹਾ ਵਿਯ ਸਯਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

**ਖਨ੍ਧਤ੍ਤਯਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਸੀਲਾਦਿਕ੍ਖਨ੍ਧਤ੍ਤਯਵਸੇਨ। **ਪਟਿਪਦਾਵਿਭਾਗੇਨਾ**ਤਿ ‘‘ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ’’ਤਿ ਆਦਿਪਟਿਪਦਾਯ ਭੇਦੇਨ।

**ਤਤ੍ਥਤਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ**ਤਿ ਨਿਰਯਾਦਿਨਿਬ੍ਬਾਨਨ੍ਤਿ ਦ੍ਵੀਸੁ ਗਨ੍ਧਬ੍ਬਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥੇਵ ਗਮਨਸੀਲਾ। **ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਗਾਮਿਨੀ**ਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਸਬ੍ਬਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਚ ਗਮਨਸੀਲਾ।

ਸਞ੍ਜੀਵੋ ਕਾਲ਼ਸੁਤ੍ਤਂ ਸਙ੍ਘਾਤੋ ਰੋਰੁਵੋ ਮਹਾਰੋਰੁਵੋ ਤਾਪਨੋ ਮਹਾਤਾਪਨੋ ਅਵੀਚੀਤਿ ਏਤੇ **ਅਟ੍ਠ ਮਹਾਨਿਰਯਾ**। ਏਕੇਕਸ੍ਸ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਦ੍ਵਾਰਾਨਿ, ਏਕੇਕਸ੍ਮਿਂ ਦ੍ਵਾਰੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਗੂਥਨਿਰਯਾਦਯੋਤਿ ਏਵਂ **ਸੋਲ਼ਸ ਉਸ੍ਸਦਨਿਰਯੇ** ਵਣ੍ਣੇਨ੍ਤਿ।

ਸਕ੍ਕਸੁਯਾਮਾਦਿਕੋ **ਜੇਟ੍ਠਕਦੇਵਰਾਜਾ**। ਪਜਾਪਤਿਵਰੁਣਈਸਾਨਾਦਯੋ ਵਿਯ ਦੁਤਿਯਾਦਿਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਰਕਾਰਕੋ **ਪਰਿਚਾਰਕੋ**।

**ਕਿਲੇਸਕਾਮਪਕ੍ਖੇ**ਤਿ ‘‘ਸਙ੍ਕਪ੍ਪੋ ਕਾਮੋ, ਰਾਗੋ ਕਾਮੋ, ਸਙ੍ਕਪ੍ਪਰਾਗੋ ਕਾਮੋਤਿ (ਮਹਾਨਿ॰ ੧) ਏਤ੍ਥ ਵੁਤ੍ਤਸਙ੍ਕਪ੍ਪਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਸੋਪਿ ਹਿ ਵਿਬਾਧਤਿ, ਉਪਤਾਪੇਤਿ ਚਾਤਿ ਕਿਲੇਸਤ੍ਤਸਮ੍ਭਵਤੋ ਕਿਲੇਸਕਾਮੋ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਨ ਕਿਲੇਸਵਤ੍ਥੁਭਾਵਤੋ। **ਕਾਮਪਟਿਸੰਯੁਤ੍ਤੋ**ਤਿ ਕਾਮਰਾਗਸਙ੍ਖਾਤੇਨ ਕਾਮੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤੋ, ਕਾਮਪਟਿਬਦ੍ਧੋ ਵਾ। ਅਞ੍ਞੇਸੁ ਚ ਕਾਮਪਟਿਸੰਯੁਤ੍ਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਵਿਜ੍ਜਮਾਨੇਸੁ ਵਿਤਕ੍ਕੇ ਏਵ ਕਾਮਸਦ੍ਦੋ ਧਾਤੁਸਦ੍ਦੋ ਨਿਰੁਲ਼੍ਹੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ ਵਿਤਕ੍ਕਸ੍ਸ ਕਾਮਸਙ੍ਕਪ੍ਪਵੁਤ੍ਤਿਯਾ ਸਾਤਿਸਯਤ੍ਤਾ। ਏਸ ਨਯੋ ਬਜਾਪਾਦਧਾਤੁਆਦੀਸੁ। ਪਰਸ੍ਸ, ਅਤ੍ਤਨੋ ਚ ਦੁਕ੍ਖਾਪਨਂ **ਵਿਹਿਂਸਾ**। ਤਂ ਤੁ ਮਿਚ੍ਛਾਹਿ ਵਿਹਿਂਸਾ।

ਬੀਜਾਦਿਧਾਤੁਨਾਨਤ੍ਤਵਸੇਨ ਖਨ੍ਧਾਦਿਨਾਨਤ੍ਤਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। **ਖਨ੍ਧੋ**ਤਿ ਦ੍ਵਿਧਾਭੂਤਗ੍ਗੋ।

**੬੦. ਅਜ੍ਝਾਸਯਧਾਤੂ**ਤਿ ਅਜ੍ਝਾਸਯਸਭਾਵੋ। ਯਥਾ ਗੂਥਾਦੀਨਂ ਸਭਾਵੋ ਏਸੋ ਯਂ ਗੂਥਾਦੀਹੇਵ ਸੰਸਨ੍ਦਤਿ, ਏਵਂ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨਂ ਅਜ੍ਝਾਸਯਸ੍ਸੇਵੇਸ ਸਭਾਵੋ, ਯਂ ਦੁਸ੍ਸੀਲਾਦਯੋ ਦੁਸ੍ਸੀਲਾਦਿਕੇਹੇਵ ਸੰਸਨ੍ਦਨ੍ਤਿ।

ਸਦ੍ਧਾਮੂਲਕਤ੍ਤਾ ਕੁਸਲਕਿਰਿਯਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ **“ਯਂ ਸਦ੍ਧਾਵਸੇਨਾ”**ਤਿਆਦਿ। ਤਥਾ ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ‘‘ਸਦ੍ਧਾ ਬੀਜ’’ਨ੍ਤਿ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੭੭)। ਯਂ ਲੋਭਵਸੇਨ, ਸਦ੍ਧਾਵਸੇਨ ਚ ਦੋਸਵਸੇਨ, ਸਦ੍ਧਾਵਸੇਨ ਚ ਮੋਹਵਸੇਨ , ਸਦ੍ਧਾਵਸੇਨ ਚਾਤਿ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ। **ਵੀਰਿਯਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਵੀਰਿਯਵਸੇਨ। **ਪਞ੍ਞਾਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਮਗ੍ਗਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਵਸੇਨ।

ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਕਤੋਕਾਸਤਾਯ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਵੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ **“ਵਿਪਾਕਾਵਰਣੇਨ ਨਿਵੁਤਾ”**ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਂ ਪਨ ਨਿਦਸ੍ਸਨਮਤ੍ਤਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ ਕਮ੍ਮਾਵਰਣਾਦੀਹਿਪਿ ਨਿਵੁਤਤਾਯ ਇਚ੍ਛਿਤਤ੍ਤਾ। ਤਥਾ ਹਿ ਯਥਾ ਦੇਵਦਤ੍ਤਂ ਕੋਕਾਲਿਕਂ ਸੁਨਕ੍ਖਤ੍ਤਂ ਲਿਚ੍ਛਵਿਪੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਉਦਾਹਟਂ, ਯਦਿਪਿ ਭਗਵਾ ਪਟਿਵੇਧਸ੍ਸ ਅਟ੍ਠਾਨਤਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਦੇਸਨਂ ਨ ਦੇਸੇਤਿ, ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਪਨ ਤਥਾਰੂਪਸ੍ਸ ਦੇਸੇਤਿ ਏਵਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **“ਸਚ੍ਚਪ੍ਪਟਿਵੇਧਾ”**ਨ੍ਤਿਆਦਿਮਾਹ। **ਅਜਾਤਸਤ੍ਤੁਆਦੀਨ**ਨ੍ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਸਚ੍ਚਕਾਦੀਨਂ ਸਙ੍ਗਹੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ। ਤਸ੍ਸਾਪਿ ਭਗਵਾ ਅਨਾਗਤੇ ਵਾਸਨਤ੍ਥਾਯ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਸਿ। ਸਤ੍ਥਾ ਹਿ ‘‘ਅਨਾਗਤੇ ਤਮ੍ਬਪਣ੍ਣਿਦੀਪੇ ਸਾਸਨਂ ਪਤਿਟ੍ਠਹਿਸ੍ਸਤੀ’’ਤਿ ਤਤ੍ਥਾਯਂ ਕੁਲਘਰੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੋ ਪਬ੍ਬਜਿਤ੍ਵਾ **ਕਾਲ਼ਬੁਦ੍ਧਰਕ੍ਖਿਤਤ੍ਥੇਰੋ** ਨਾਮ ਪਭਿਨ੍ਨਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦੋ ਮਹਾਖੀਣਾਸਵੋ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀਤਿ ਇਦਂ ਦਿਸ੍ਵਾ ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਸਿ, ਸੋ ਚ ਤਥਾ ਅਹੋਸੀਤਿ।

**ਅਸਮ੍ਪੁਣ੍ਣੇ**ਤਿ ਏਕਨ੍ਤਤੋ ਵਿਪਾਕਦਾਨਸਮਤ੍ਥਤਾਵਸੇਨ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਅਨੁਪਗਤੇ। ਦਿਟ੍ਠੂਪਨਿਸ੍ਸਯਦਿਟ੍ਠਿਸਹਗਤਸ੍ਸ ਕਮ੍ਮਂ ਸਨ੍ਧਾਯ **“ਕਮ੍ਮੇ ਅਸਮ੍ਪੁਣ੍ਣੇ”**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤੇਨਾਹ **“ਕਿਲੇਸਨ੍ਤਰਾਯ ਮਿਸ੍ਸਕਂ ਕਮ੍ਮਨ੍ਤਰਾਯਂ ਦਸ੍ਸੇਤ੍ਵਾ”**ਤਿ।

**੬੧**. ਦਿਟ੍ਠਿ ਪਨੇਤ੍ਥ ਪਧਾਨਭਾਵੇਨ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਗਹਿਤਾ ਸੀਲਬ੍ਬਤਪਰਾਮਾਸਸ੍ਸ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਤ੍ਤਾ। ਤਥਾ ਹਿ ਵੁਤ੍ਤੁਂ **“ਯਥਾ ਪੁਣ੍ਣਥ੍ਥ ਗੋਵਤਿਕਂ, ਅਚੇਲਥ੍ਥ ਕੁਕ੍ਕੁਰਵਤਿਕ”**ਨ੍ਤਿ। ਅਸਮ੍ਪੁਣ੍ਣਤ੍ਤਾ ਏਵ ਹਿ ਤਸ੍ਸ ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਸ੍ਸ ਤੇਸਂ ਭਗਵਾ ‘‘ਚਤ੍ਤਾਰਿਮਾਨਿ, ਪੁਣ੍ਣ, ਕਮ੍ਮਾਨੀ’’ਤਿਆਦਿਨਾ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੨.੮੧) ਧਮ੍ਮਂ ਦੇਸੇਸਿ। ਤਾਯ ਚ ਦੇਸਨਾਯ ਤੇ ਤਂ ਦਿਟ੍ਠਿਂ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਿਤ੍ਵਾ ਸਮ੍ਮਤ੍ਤੇ ਪਤਿਟ੍ਠਹਿਂਸੁ।

**੬੨**. ਪਗੁਣਤਾਯ ਵੋਦਾਨਂ **ਪਗੁਣਵੋਦਾਨਂ**। ਤਦੇਵ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਾਦੀਹਿ ਵੁਟ੍ਠਹਿਤ੍ਵਾ ਦੁਤਿਯਜ੍ਝਾਨਾਦਿਅਧਿਗਮਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਨਾਮ ਹੋਤੀਤਿ ਆਹ **“ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਪਗੁਣਵੋਦਾਨ”**ਨ੍ਤਿ। **ਭਵਙ੍ਗਵੁਟ੍ਠਾਨਂ** ਭਵਙ੍ਗੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿ। ਭਵਙ੍ਗਚਿਤ੍ਤੇ ਹਿ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇ ਤਂਸਮਙ੍ਗਿਸਮਾਪਤ੍ਤਿਤੋ ਵੁਟ੍ਠਿਤੋ ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਸਞ੍ਞਾਵੇਦਯਿਤਅਪਗਮੋ ਏਵ **ਅਪਗਮਵਿਮੋਕ੍ਖੋ**।

**ਇਦਂ ਵੁਟ੍ਠਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਇਦਂ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਂ ਕੋਸਲ੍ਲਂ ਵੁਟ੍ਠਾਨਹੇਤੁਭਾਵਤੋ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ। ਤਥਾ ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ‘‘ਵੋਦਾਨਮ੍ਪਿ ਤਮ੍ਹਾ ਤਮ੍ਹਾ ਸਮਾਧਿਮ੍ਹਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨ’’ਨ੍ਤਿ (ਵਿਭ॰ ੮੨੮)। ਇਮਾਯ ਪਨ ਵੁਟ੍ਠਾਨਪਾਲ਼ਿਯਾ ਅਸਙ੍ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ ‘‘ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਪਾਲ਼ਿਮੁਤ੍ਤਕਵੁਟ੍ਠਾਨਂ ਨਾਮਾ’’ਤਿ **ਸਮ੍ਮੋਹਵਿਨੋਦਨਿਯਂ** (ਵਿਭ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੮੨੮) ਵੁਤ੍ਤਂ। ਯੇ ਪਨ ‘‘ਨਿਰੋਧਤੋ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਵੁਟ੍ਠਾਨ’’ਨ੍ਤਿ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਵਦੇਯ੍ਯੁਂ, ਤੇ ‘‘ਨਿਰੋਧਾ ਵੁਟ੍ਠਹਨ੍ਤਸ੍ਸ ਨੇਵਸਞ੍ਞਾਨਾਸਞ੍ਞਾਯਤਨਂ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਅਨਨ੍ਤਰਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਚ੍ਚਯੋ’’ਤਿ (ਪਟ੍ਠਾ॰ ੧.੧.੪੧੭) ਇਮਾਯ ਪਾਲ਼ਿਯਾ ਪਟਿਸੇਧੇਤਬ੍ਬਾ।

**੬੩**. **ਅਯਂ ਚਸ੍ਸ ਆਸਯੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਆਸਯਜਾਨਨਾਦਿਨਾ ਯੇਹਿ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਯੇਹਿ ਪਰੋਪਰੇਹਿ ਸਤ੍ਤਾ ਕਲ੍ਯਾਣਪਾਪਾਸਯਾਦਿਕਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਪਜਾਨਨਂ ਵਿਭਾਵੇਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਏਵਞ੍ਚ ਕਤ੍ਵਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਰੋਪਰਿਯਤ੍ਤਆਸਯਾਨੁਸਯਞਾਣਾਨਂ ਵਿਸੁਂ ਅਸਾਧਾਰਣਤਾ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਪਰੋਪਰਿਯਤ੍ਤਨਾਨਾਧਿਮੁਤ੍ਤਿਕਤਾਞਾਣਾਨਂ ਵਿਸੁਂ ਬਲਤਾ ਚ ਸਿਦ੍ਧਾ ਹੋਤਿ।

**ਥਾਮਗਤੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਥਾਮਗਮਨਂ ਨਾਮ ਅਞ੍ਞੇਸਂ ਅਸਾਧਾਰਣੋ ਕਾਮਰਾਗਾਦੀਨਂ ਏਵ ਆਵੇਣਿਕੋ ਸਭਾਵੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ, ਯਤੋ ‘‘ਥਾਮਗਤੋ ਅਨੁਸਯਂ ਪਜਹਤੀ’’ਤਿ (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੨੧) ਵੁਤ੍ਤਂ।

**ਆਵਜ੍ਜਨਮਤ੍ਤੇਨੇਵ ਸਰਤਿ** ਆਕਙ੍ਖਾਯਤ੍ਤਵੁਤ੍ਤਿਕਤ੍ਤਾ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹਿ ‘‘ਆਕਙ੍ਖਪਟਿਬਦ੍ਧਂ ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਭਗਵਤੋ ਞਾਣਂ, ਮਨਸਿਕਾਰਪਟਿਬਦ੍ਧਂ ਬੁਦ੍ਧਸ੍ਸ ਭਗਵਤੋ ਞਾਣ’’ਨ੍ਤਿਆਦਿ (ਮਹਾਨਿ॰ ੧੫੬; ਚੂਲ਼ਨਿ॰ ਮੋਘਰਾਜਮਾਣਵਪੁਚ੍ਛਾਨਿਦ੍ਦੇਸ ੮੫; ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੩.੫)। ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਞ੍ਞਾਣਂ ਵਿਯ ਹਿ ਸਬ੍ਬਂ ਭਗਵਤੋ ਞਾਣਂ ਪਰਿਕਮ੍ਮਨਿਰਪੇਕ੍ਖਨ੍ਤਿ।

**੬੪**. **ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਵਿਮੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਚਿਤ੍ਤਾਦਿ ਏਵ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ, ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕਸ੍ਸ ਵਾ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਾਰਿਬਨ੍ਧਕਿਲੇਸਾ। ਕਸਿਣਕਮ੍ਮਪਰਿਕਮ੍ਮਝਾਨਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਕਸਿਣਭਾਵੋ ਚੁਦ੍ਦਸਵਿਧੇਨ ਚਿਤ੍ਤਪਰਿਦਮਨਂ ਅਭਿਞ੍ਞਾਭਿਨੀਹਾਰੋਤਿ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਾਪਿ ਵੀਰਿਯਬਲਸ੍ਸ ਬਹੂਪਕਾਰਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤਂ **“ਵੀਰਿਯਭਾਵਨਾਬਲਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤ”**ਨ੍ਤਿ। **ਦਿਬ੍ਬਸਦਿਸਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਦਿਬ੍ਬੇ ਭਵਨ੍ਤਿ **ਦਿਬ੍ਬਂ,** ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਂ ਪਸਾਦਚਕ੍ਖੁ, ਦਿਬ੍ਬਂ ਵਿਯਾਤਿ **ਦਿਬ੍ਬਂ,** ਅਗ੍ਗਤਂ ਅਭਿਞ੍ਞਾਣਂ। **ਦਿਬ੍ਬਵਿਹਾਰੋ** ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਰੂਪਾਵਚਰਜ੍ਝਾਨਾਨਿ। ਤੇਸਂ ਵਸੇਨ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਿਤ੍ਵਾ ਪਟਿਲਦ੍ਧਬ੍ਬਤ੍ਤਾ **ਦਿਬ੍ਬਂ,** ਤੇਨ ਦਿਬ੍ਬਹੇਤੁਕਤ੍ਤਾ ਦਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **ਦਿਬ੍ਬਵਿਹਾਰਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਿਤਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਰੂਪਾਵਚਰਚਤੁਤ੍ਥਜ੍ਝਾਨੇਨ ਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯੇਨ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤ੍ਤਾ, ਤੇਨ ਦਿਬ੍ਬਨਿਸ੍ਸਿਤਂ ਦਿਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਦਿਵੁਸਦ੍ਦੋ ਅਕ੍ਖਰਚਿਨ੍ਤਕਾ ਕੀਲ਼ਾਦੀਸੁ ਪਠਨ੍ਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ **“ਤਂ ਸਬ੍ਬਂ ਸਦ੍ਦਸਤ੍ਥਾਨੁਸਾਰੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬ”**ਨ੍ਤਿ। ਪੁਰਿਮਾ ਹਿ ਤਯੋ ਅਤ੍ਥਾ ਕੀਲ਼ਤ੍ਥਸ੍ਸ ਵਸੇਨ, ਇਤਰੇ ਜੁਤਿਗਤਿਅਤ੍ਥਵਸੇਨੇਵ ਦਸ੍ਸਿਤਾਤਿ।

**ਮਨੁਸ੍ਸੂਪਚਾਰ**ਨ੍ਤਿ ਮਨੁਸ੍ਸਗੋਚਰਂ। **ਦਟ੍ਠੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕਾ** ਇਤ੍ਤਰਖਣਤ੍ਤਾ ਖਣਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ। **“ਆਸਨ੍ਨਚੁਤਿਕਾ”**ਤਿਆਦਿਨਾ ਸਨ੍ਤਤਿਪਚ੍ਚੁਪ੍ਪਨ੍ਨਵਸੇਨ ‘‘ਚਵਮਾਨੇ ਉਪਪਜ੍ਜਮਾਨੇ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **“ਮੋਹਨਿਸ੍ਸਨ੍ਨਯੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ”**ਤਿਆਦਿਨਾ ਸਤ੍ਤਾਨਂ

ਹੀਨਪਣੀਤਤ੍ਤਾਦਿਭਾਵਸ੍ਸ ਮੋਹਾਦਿਕਮ੍ਮਨਿਦਾਨਹੇਤੁਕਤਂ, ਨਿਸ੍ਸਨ੍ਦਫਲਤਞ੍ਚ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਸ੍ਸ ਪਾਦਕਂ ਏਤੇਸਨ੍ਤਿ **ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਪਾਦਕਾਨਿ**। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁਨਾ ਸਹੇਵ ਇਜ੍ਝਨ੍ਤੀ"**ਤਿ। ਤਾਨਿ ਹਿਸ੍ਸ ਪਰਿਭਣ੍ਡਞਾਣਾਨਿ।

ਸਮਾਦੀਯਨ੍ਤੀਤਿ **ਸਮਾਦਾਨਾਨਿ**, ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਸਮਾਦਾਨਾਨਿ ਏਤੇਸਨ੍ਤਿ **ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ**। ਸਮਾਦਾਤਬ੍ਬਨਾਨਾਵਿਧਕਮ੍ਮਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ ਪੁਰਿਮੇ ਅਤ੍ਥੇ, ਦੁਤਿਯੇ ਪਨ ਕਮ੍ਮਾਨਿ ਸਮਾਦਾਪੇਨ੍ਤੀਤਿ **ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ**, ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ **ਮਿਚ੍ਛਾਦਿਟ੍ਠਿਕਮ੍ਮਸਮਾਦਾਨਾ**, ਹੇਤੁਅਤ੍ਥੇ ਚੇਤਂ ਕਰਣਵਚਨਂ।

**ਤਂ ਵਾਚ**ਨ੍ਤਿ ਤਂ ਅਰਿਯਾਨਂ ਉਪਵਦਨਵਾਚਂ। **ਤਂ ਚਿਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪਕਚਿਤ੍ਤਂ। **ਤਂ ਦਿਟ੍ਠਿ**ਨ੍ਤਿ ਯੇਨ ਮਿਚ੍ਛਾਗਾਹੇਨ ਅਰਿਯੇ ਅਨੁਦ੍ਧਂਸੇਤਿ, ਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸਂ। ਅਯਮ੍ਪੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੋ – ਯਥਾ ਨਾਮ ਹੇਤੁਸਮ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਭਿਕ੍ਖੁਨੋ ਵਿਸੁਦ੍ਧਂ ਸੀਲਂ, ਸਮਾਧਿਞ੍ਚ ਸਮ੍ਪਾਦੇਤ੍ਵਾ ਠਿਤਸ੍ਸ ਦਨ੍ਧੋ ਸਤੁਪ੍ਪਾਦੋ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਦਿਟ੍ਠੇਵ ਧਮ੍ਮੇ ਅਞ੍ਞਾ, ਸਤਿ ਵਾ ਉਪਾਦਿਸੇਸੇ ਅਨਾਗਾਮਿਤਾ। ਏਵਮੇਵਂ ਯੋ ਅਰਿਯੂਪਵਾਦੀ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਚਿਤ੍ਤਦਿਟ੍ਠੀਹਿ ਅਪਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਅਪ੍ਪਤਿਰੂਪਂ ਸਭਾਵਂ ''ਮਯਾ, ਭਨ੍ਤੇ, ਤੁਮ੍ਹਾਕਂ ਉਪਰਿ ਵੁਤ੍ਤ'ਨ੍ਤਿ ਅਚ੍ਚਯਦੇਸਨਾਯ ਤੇ ਨ ਖਮਾਪੇਤਿ, ਸੋ ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ ਨਿਰਯੇ ਏਵਾਤਿ। ਤੇਸੁ ਪਸਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਖਮਾਪਨਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਤੇਸਂ ਵਾਚਾਦੀਨਂ ਪਹਾਨਂ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋਵ। ਇਤੋ **ਸਾਵਜ੍ਜਤਰਂ ਨਾਮ ਅਞ੍ਞਂ ਨਤ੍ਥਿ** ਸਬ੍ਬਾਨਤ੍ਥਵਿਧਾਨਤੋ, ਸਬ੍ਬਹਿਤਸੁਖਪਰਿਧਂਸਨਤੋ ਚ।

**ਕਾਯਸ੍ਸ ਭੇਦਾ**ਤਿ ਇਧ **ਕਾਯ**ਸਦ੍ਦੋ ਅਤ੍ਤਭਾਵਪਰਿਯਾਯੋਤਿ ਆਹ **"ਉਪਾਦਿਨ੍ਨਕ੍ਖਨ੍ਧਪਰਿਚ੍ਚਾਗਾ"**ਤਿ। **ਤਦਨਨ੍ਤਰ**ਨ੍ਤਿ ਤਸ੍ਸ ਮਰਣਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਖਨ੍ਧਪਰਿਚ੍ਚਾਗਸ੍ਸ ਅਨਨ੍ਤਰਂ। ਅਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕ੍ਖਨ੍ਧਤ੍ਥੋ **ਪਰ**ਸਦ੍ਦੋ, ਅਨੋਰਿਮਭੂਤਵਤ੍ਥੁਵਿਸਯੋ ਵਾ ਸਿਯਾ, ਅਵਧਿਵਿਸੇਸਨਮਤ੍ਤਂ ਵਾ। ਤੇਸੁ ਪੁਰਿਮਂ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ **"ਅਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕ੍ਖਨ੍ਧਗ੍ਗਹਣੇ"**ਤਿ, ਪਚ੍ਛਿਮਸ੍ਸ ਪਨ ਵਸੇਨ **"ਚੁਤਿਤੋ ਉਦ੍ਧ"**ਨ੍ਤਿ।

**ਵੁਤ੍ਤਵਿਪਰਿਯਾਯੇਨਾ**ਤਿ ''ਸੁਟ੍ਠੁ ਚਰਿਤਂ, ਸੋਭਨਂ ਵਾ ਚਰਿਤ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ। **ਹਨਨ**ਨ੍ਤਿ ਘਾਤਨਂ।

**ਕਾਰਣਾਕਾਰਣ**ਨ੍ਤਿ ਠਾਨਾਟ੍ਠਾਨਂ। ਚੇਤਨਾਚੇਤਨਾਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮੇ ਨਿਰਯਾਦਿਨਿਬ੍ਬਾਨਗਾਮਿਪਟਿਪਦਾਭੂਤੇ ਕਮ੍ਮਨ੍ਤਿ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਆਹ **"ਕਮ੍ਮਪਰਿਚ੍ਛੇਦਮੇਵਾ"**ਤਿ। **ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਨ੍ਤਰਂ** ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਵਿਸੇਸੋ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਸ੍ਸ ਵਿਭਾਗੋ। **ਅਪ੍ਪੇਤੁਂ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤਿ** ਅਟ੍ਠਮਨਵਮਬਲਾਨਿ ਵਿਯ, ਤਂਸਦਿਸਂ ਇਦ੍ਧਿਵਿਧਞਾਣਂ ਵਿਯ ਵਿਕੁਬ੍ਬਿਤੁਂ, ਏਤੇਨਸ੍ਸ ਬਲਸਦਿਸਤਞ੍ਚ ਨਿਵਾਰੇਤਿ। ਝਾਨਾਦਿਞਾਣਂ ਵਿਯ ਵਾ ਅਪ੍ਪੇਤੁਂ , ਵਿਕੁਬ੍ਬਿਤੁਞ੍ਚ। ਯਦਿਪਿ ਹਿ ਝਾਨਾਦਿਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾਞਾਣਂ ਇਧ ਛਟ੍ਠਂ ਬਲਨ੍ਤਿ ਤਸ੍ਸ ਸਵਿਤਕ੍ਕਸਵਿਚਾਰਤਾ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤਥਾਪਿ ਝਾਨਾਦੀਹਿ ਵਿਨਾ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਝਾਨਾਦਿਸਹਗਤਂ ਞਾਣਂ ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਂ ਕਤ੍ਵਾ ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਅਥ ਵਾ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਞ੍ਞਾਣਂ ਝਾਨਾਦਿਕਿਚ੍ਚਂ ਵਿਯ ਨ ਸਬ੍ਬਂ ਬਲਕਿਚ੍ਚਂ ਕਾਤੁਂ ਸਕ੍ਕੋਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **"ਝਾਨਂ ਹੁਤ੍ਵਾ ਅਪ੍ਪੇਤੁਂ, ਇਦ੍ਧਿ ਹੁਤ੍ਵਾ ਵਿਕੁਬ੍ਬਿਤੁਞ੍ਚ ਨ ਸਕ੍ਕੋਤੀ"**ਤਿ (ਵਿਭ॰ ਮੂਲਟੀ॰ ੮੩੧) ਵੁਤ੍ਤਂ, ਨ ਪਨ ਕਸ੍ਸਚਿ ਬਲਸ੍ਸ ਝਾਨਇਦ੍ਧਿਭਾਵੋਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ।

ਵਿਚਯਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

### ੩. ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਵਣ੍ਣਨਾ

**੬੫**. ਪਟਿਪਕ੍ਖਪਟਿਬਾਲ੍ਹਾ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਿਤੁਮੇਵ ਨ ਸਕ੍ਕੋਨ੍ਤਿ, ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਪਿ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਅਤ੍ਤਨੋ ਕਿਚ੍ਚਂ ਕਾਤੁਂ ਅਸਮਤ੍ਥਤਾਯ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸਦਿਸਾਤਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖਨਿਵਾਰਣੇਨ ਕੁਸਲਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਕਿਚ੍ਚਕਰਣਭਾਵਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **"ਮਨਚ੍ਛਟ੍ਠਾਨਿ...ਪੇ॰... ਭਵਿਸ੍ਸਤੀ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਵਿਹਰਨ੍ਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਵਿਹਰਣਹੇਤੁ। **ਵਿਹਰਨ੍ਤੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ, ਤੇਨ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਤਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨ ਏਕਨ੍ਤਤੋ ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰਤਾਯ ਚ ਸਂਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨਾ**ਤਿ ਮਿਚ੍ਛਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਾਨਂ ਅਵਸਰਂ ਅਦਤ੍ਵਾ

ਵਿਸੋਧਿਤਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਾਦਿਵਿਤਕ੍ਕਤਾਯ। **ਅਵਿਪਰੀਤਮੇਵਾ**ਤਿ ਕਾਯਾਦਿਅਸੁਭਾਦਿਤੋ ਆਦਾਨੰ। **ਵਿਨਿਪਾਤਭਯ**ਨ੍ਤਿ ਦੁਗ੍ਗਤਿਭਯੰ। **ਸਬ੍ਬੋਪਿ ਚਾਯਮਤ੍ਥੋ**ਤਿ ''ਸਮ੍ਮਾਸਙ੍ਕਪ੍ਪਗੋਚਰੋ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਭਵਿਸ੍ਸਤੀ''ਤਿਆਦੀਸੁ ਅਤ੍ਥੋ ਯੁਤ੍ਤਿਯਾ ਯੁਤ੍ਤੋ ਏਵ ਅਨਰੂਪਕਾਰਣਭਾਵਤੋ।

ਯੁਤ੍ਤਿਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ੪. ਪਦਟ੍ਠਾਨਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਾਦਿਵਣ੍ਣਨਾ

**੬੬**. ਯਸ੍ਮਾ ਵਾ ਸੰਕਿਲੇਸਤੋ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਤੀਣਿ ਸੁਚਰਿਤਾਨਿ ਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ **ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਯਾਯੰ ਰਕ੍ਖਿਤਚਿਤ੍ਤਤਾ, ਸਾ ਕਾਯਸੁਚਰਿਤਾਦੀਨੰ ਤਿਣ੍ਣੰ ਸੁਚਰਿਤਾਨੰ ਪਦਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **ਅਤ੍ਤਾਧੀਨ**ਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਤਪਰਾਧੀਨੰ।

**ਤਤੋ ਏਵਾ**ਤਿ ਕਾਰਣਗ੍ਗਹਣੇਨ ਫਲਸ੍ਸ ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ ਏਵ।

**੬੮**. **ਤਤ੍ਥ ਇਤਿਸਦ੍ਦੋ**ਤਿ ''ਪਰਿਪਾਲੀਯਤੀ''ਤਿ ਇਤਿਸਦ੍ਦੋ।

**੭੩-੪**. ਪਾਲ਼ਿਯੰ **ਪਞ੍ਚਹਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ ਤੀਹਿ ਖਨ੍ਧੇਹਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾਨੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਸਦ੍ਧਾਵੀਰਿਯਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਪਾਤਿਮੋਕ੍ਖਾਦਿ ਤਿਵਿਧੰ ਸੀਲੰ ਗਹਿਤੰ ਸੋਧੇਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ। ਤੇਸਨ੍ਤਿ ਤੇਹਿ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧੋ ਸਙ੍ਗਹਿਤੋ। ਸਮਾਧਿਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯੇਹਿ ਸਮਾਧਿਪਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧਾ ਗਹਿਤਾਤਿ ਪਾਕਟੋਯਮਤ੍ਥੋ, ਤਥਾ ਸੇਸਮ੍ਪੀਤਿ ਆਹ **"ਇਤੋ ਪਰੇਸੁ…ਪੇ॰… ਵੁਤ੍ਤਨਯਮੇਵਾ"**ਤਿ।

**੭੬**. **ਹੇਤੁਹੇਤੁਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਪਚ੍ਚਯਪਚ੍ਚਯੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਹੇਤੁਪਚ੍ਚਯਵਿਭਾਗੋ ਹੇਟ੍ਠਾ ਵੁਤ੍ਤੋਯੇਵ।

ਪਦਟ੍ਠਾਨਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਾਦਿਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ਮਿਸ੍ਸਕਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਵਣ੍ਣਨਾ

ਇਦਾਨਿ ਯਸ੍ਮਾ ਸੁਤ੍ਤੇਸੁ ਹਾਰਾਨੰ ਯੋਜਨਾਨਯਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਾ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਦੇਸਨਾ ਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਦੇਸਨਾ ਵਿਯ ਨ ਹਾਰਸਰੂਪਮਤ੍ਤਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਾ, ਤਸ੍ਮਾ **ਪੇਟਕੋਪਦੇਸੇ** ਆਗਤਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨ ਅਪਰੇਹਿ ਵਿਪਰਿਯਾਯੇਹਿ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਯੋਜਨਾਵਿਧਿੰ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਅਪਿਚਾ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ ਵਿਜ੍ਜਾਵਿਜ੍ਜਾਯ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਅਲੋਭਾਦੋਸਲੋਭਦੋਸਾਪਿ ਪਰਮ੍ਪਰਭਾਵੇਨ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਨਿਦਾਨਭਾਵਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਛ ਧਮ੍ਮਾ…ਪੇ॰… ਮੂਲਾਨੀ"**ਤਿ ਆਹ। ਯਥਾ ਚ ਨਿਦਾਨਭਾਵੇਨ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਤਾ, ਏਵੰ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਸੇਵਤ੍ਤਨੇਨਾਪਿ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਤਾ ਲਬ੍ਭਤੇਵਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ **"ਸਾਧਿਪਤਿਕਾਨੰ ਅਧਿਪਤਿ, ਸਬ੍ਬਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦਾਨੰ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨੀ"**ਤਿ। **ਅਲੋਭਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਅਲੋਭਯੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦਸ੍ਸ। **ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਦੇਨਾ**ਤਿ ਕੁਸਲਚ੍ਛਨ੍ਦੇਨ। ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਸਦ੍ਦੋ ਪਬ੍ਬਜ੍ਜਾਦੀਸੁ ਨਿਰੂਲ਼੍ਹੋ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹਿ –

> ''ਪਬ੍ਬਜ੍ਜਾ ਪਠਮੰ ਝਾਨੰ, ਨਿਬ੍ਬਾਨਞ੍ਚ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ।
> ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ, 'ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮ'ਨ੍ਤਿ ਪਵੁਚ੍ਚਰੇ''ਤਿ॥ (ਇਤਿਵੁ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧੦੯; ਦੀ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੨.੩੫੯; ਅ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੨.੨.੬੬) –

ਤੇਸੁ ਇਧ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤੰ ''ਕੁਸਲਚ੍ਛਨ੍ਦੇਨਾ''ਤਿ। ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਦੇਨ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਭੂਤੇਨ, ਨ ਅਧਿਪਤਿਭੂਤੇਨ। ਇਦੰ ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ – ਅਲੋਭਪ੍ਪਧਾਨੋ ਚੇ ਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਾਦੋ ਹੋਤਿ, ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਦੇਨ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਭੂਤੇਨ ਮਨੋ ਤਸ੍ਸ

ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮੋ ਹੋਤਿ। ਸੇਸਪਦਦ੍ਵਯੇਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ।

ਯਦਗ੍ਗੇਨ ਤੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਮਨੋ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਂ, ਤਦਗ੍ਗੇਨ ਤੇਸਂ ਜੇਟ੍ਠਂ, ਪਧਾਨਞ੍ਚਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਮਨੋਸੇਟ੍ਠਾਤਿ ਮਨੋ ਤੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨ"**ਨ੍ਤਿਆਦਿ। ਮਨੋਮਯਤਾ ਮਨੇਨ ਕਤਾਦਿਭਾਵੋ, ਸੋ ਚ ਮਨਸ੍ਸ ਤੇਸਂ ਸਹਜਾਤਾਦਿਨਾ ਪਚ੍ਚਯਭਾਵੋ ਏਵਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਮਨੋਮਯਾਤਿ...ਪੇ॰... ਪਚ੍ਚਯੋ"**ਤਿ। **ਤੇ ਪਨਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ **ਪਨ**-ਸਦ੍ਦੋ ਵਿਸੇਸਤ੍ਥਦੀਪਕੋ, ਤੇਨੇਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ – ਯਦਿਪਿ ਤੇਸਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਛਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਪਚ੍ਚਯਾ ਏਵ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਦਿਪਚ੍ਚਯੇਨ ਪਨ ਸਵਿਸੇਸਂ ਪਚ੍ਚਯਭੂਤਸ੍ਸ ਮਨਸ੍ਸੇਵ ਵਸੇਨੇਵ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਮਨੋਮਯਾ''ਤਿ। ਤਤ੍ਥ **ਛਨ੍ਨਸਮੁਦਾਨੀਤਾ**ਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਾਦਿਛਨ੍ਨੇਨ ਸਮ੍ਮਾ ਉਦ੍ਧਮੁਦ੍ਧਂ ਨੀਤਾ, ਤਤੋ ਸਮੁਦਾਗਤਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਤਤੋ ਏਵ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕਾਦਿਤੋ ਸਮੁਪ੍ਪਨ੍ਨਤ੍ਤਾ **ਅਨਾਵਿਲਸਙ੍ਕਪ੍ਪਸਮੁਟ੍ਠਾਨਾ**। ਤਜ੍ਜਾਮਨੋਵਿਞ੍ਞਾਣਧਾਤੁਸਮ੍ਫਸ੍ਸੇਨ ਸਹਾਧਿਟ੍ਠਾਨਤੋ **ਫਸ੍ਸਸਮੋਧਾਨਾ**। ''ਫੁਟ੍ਠੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵੇਦੇਤਿ, ਫੁਟ੍ਠੋ ਸਞ੍ਜਾਨਾਤਿ, ਫੁਟ੍ਠੋ ਚੇਤੇਤੀ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੪.੯੩) ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਇਦਂ ਮਨੋਕਮ੍ਮ**ਨ੍ਤਿ ਕਾਯਙ੍ਗਵਾਚਙ੍ਗਚੋਪਨਂ ਅਕਤ੍ਵਾ ਸਦ੍ਧਾਸਮਨ੍ਨਾਗਤੇਨ ਪਸਨ੍ਨੇਨ ਮਨਸਾ ਪਵਤ੍ਤਂ ਇਦਂ ਕੁਸਲਂ ਮਨੋਕਮ੍ਮਂ। ਤਂ ਪਨ ਅਨਭਿਜ੍ਝਾਸਹਗਤਂ, ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਸਹਗਤਂ, ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਸਹਗਤਨ੍ਤਿ ਤਿਵਿਧਂ ਹੋਤਿ।

**ਭਾਸਤੀ**ਤਿ ਅਵਿਸਂਵਾਦਨਾਦਿਨਾ ਵਾਚਙ੍ਗਚੋਪਨਾਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤੇਨ੍ਤਿਯਾ ਵਚੀਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਸਾਧੇਤਬ੍ਬਂ ਸਾਧੇਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ, ਤੇਨ ਕਾਯਦ੍ਵਾਰਤੋ ਪਵਤ੍ਤਕੁਸਲਵਚੀਕਮ੍ਮਮ੍ਪਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤਂ ਹੋਤਿ। ਤਥਾ ਹਿ ਵਕ੍ਖਤਿ ''ਵਚੀਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਵਿਪ੍ਫਾਰਤੋ, ਤਥਾ ਸਾਦਿਯਨਤੋ ਚ ਭਾਸਤੀ''ਤਿ। ਸਬ੍ਬਮ੍ਪਿ ਵਚੀਕਮ੍ਮਂ ਸਚ੍ਚਾਦਿਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਂ। **ਕਰੋਤੀ**ਤਿ ਅਤ੍ਤਨੋ, ਪਰੇਸਞ੍ਚ ਹਿਤਾਹਿਤਾਨਿ ਕਾਰਣਾਕਾਰਣੇਹਿ ਕਾਯਙ੍ਗਚੋਪਨਾਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤੇਨ੍ਤਿਯਾ ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਾ ਸਾਧੇਤਬ੍ਬਂ ਸਾਧੇਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ, ਤੇਨ ਵਚੀਦ੍ਵਾਰਤੋ ਪਵਤ੍ਤਕੁਸਲਕਾਯਕਮ੍ਮਮ੍ਪਿ ਸਙ੍ਗਹਿਤਂ ਹੋਤਿ। ਤਥਾ ਚ ਵਕ੍ਖਤਿ ''ਕਾਯਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਵਿਪ੍ਫਾਰਤੋ, ਤਥਾ ਸਾਦਿਯਨਤੋ ਚ ਕਰੋਤੀ''ਤਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੭੬ ਮਿਸ੍ਸਕਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਵਣ੍ਣਨਾ)। ਕਮ੍ਮਪਥਵਸੇਨ ਗਯ੍ਹਮਾਨੇ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾਦਿਵਸੇਨ ਤਂ ਤਿਵਿਧਂ ਹੋਤਿ। ਤੇਨਾਹ **"ਇਤਿ ਦਸਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਾਦਸ੍ਸਿਤਾ"**ਤਿ। ਦਸਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁਵਸੇਨਾਪਿ ਗਾਥਾਯ ਅਤ੍ਥੋ ਯੁਜ੍ਜਤਿ। ਤਥਾ ਹਿ ਵਕ੍ਖਤਿ ''ਸੋ ਪਸਨ੍ਨਚਿਤ੍ਤੋ''ਤਿਆਦਿ। ਭਾਸਤਿ ਵਾ ਕਰੋਤਿ ਵਾ ਕੇਵਲਂ ਮਨਸਾ ਪਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਅਨਿਯਮਤ੍ਥੋ **ਵਾ**-ਸਦ੍ਦੋ। ਤਥਾ ਚੇਵ ਸਂਵਣ੍ਣਿਤਂ।

**ਦਸਵਿਧਸ੍ਸ ਕੁਸਲਕਮ੍ਮਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਦਸਵਿਧਸ੍ਸ ਕੁਸਲਕਮ੍ਮਪਥਕਮ੍ਮਸ੍ਸ, ਵਕ੍ਖਮਾਨਨਯੇਨ ਵਾ ਦਸਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਕੁਸਲਕਮ੍ਮਸ੍ਸ। ਨਨੁ ਤਤ੍ਥ ਦਾਨਾਦਿਮਯਂ ਤਿਵਿਧਮੇਵ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ? ਸਚ੍ਚਂ, ਤਂ ਪਨ ਇਤਰੇਸਂ ਤਦਨ੍ਤੋਗਧਤ੍ਤਾ।

''ਸੁਖਮਨ੍ਵੇਤੀ''ਤਿ ਸਙ੍ਖੇਪੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ਸੁਖਾਨੁਗਮਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਇਧਸ੍ਸੁ ਪੁਰਿਸੋ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ **ਏਵਂ ਸਨ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਭੂਤਂ, ਅਪ੍ਪਹੀਨਾਨੁਸਯੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਸੁਖਵੇਦਨੀਯਫਸ੍ਸਸਮ੍ਭੂਤਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਤਤ੍ਥ **"ਯਂ ਮਨੋ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਗਾਥਾਤ੍ਥਵਸੇਨ ਚਤੁਸਚ੍ਚਂ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤਿ। ਆਦਿਤੋ ਵਵਤ੍ਥਾਪਿਤੇਸੁ ਖਨ੍ਧਾਦੀਸੁ ਖਨ੍ਧਮੁਖੇਨ ਸਚ੍ਚਾਨਂ ਕਥਿਤਤ੍ਤਾ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਭਿਨ੍ਨਰੁਚਿਭਾਵਤੋ ਨਾਨਾਨਯੇਹਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਭੂਮਿਕੋਸਲ੍ਲਤ੍ਥਂ, ਪੁਬ੍ਬਾਪਰਸਮ੍ਬਨ੍ਧਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਞ੍ਚ ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਏਵਂ...ਪੇ॰... ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤਬ੍ਬਾਨੀ"**ਤਿ। ਸਚ੍ਚਮੁਖੇਨ ਅਸ੍ਸਾਦਾਦਿਕੇ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤ੍ਵਾ ਦੇਸਨਾਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਂ ਯੋਜੇਤੁਂ **"ਤਤ੍ਥ ਸਮੁਦਯੇਨਾ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ, ਤਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯਮੇਵ। ਯਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਅਞ੍ਞਮ੍ਪਿ ਅਤ੍ਥਤੋ ਨ ਵਿਭਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਹੇਟ੍ਠਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯਤ੍ਤਾ, ਉਤ੍ਤਾਨਤ੍ਥਤ੍ਤਾ ਚਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

**ਮਨਨਲਕ੍ਖਣੇ**ਤਿ ਮਨਨਲਕ੍ਖਣਹੇਤੁ। **"ਮਨਨਲਕ੍ਖਣੇਨਾ"**ਤਿ ਵਾ ਪਾਠੋ। **ਈਹਾਭਾਵਤੋ** ਬ੍ਯਾਪਾਰਾਭਾਵਤੋ। ਯੇਨ ਪਸਾਦੇਨ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤਤ੍ਤਾ ਮਨੋ ''ਪਸਨ੍ਨੋ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਤਸ੍ਸ ਪਸਾਦਸ੍ਸ ਕਿਚ੍ਚਂ ਮਨੇ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਆਹ **"ਅਕਾਲੁਸਿਯਤੋ, ਆਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਓਕਪ੍ਪਨਤੋ ਚ ਪਸਨ੍ਨੇਨਾ"**ਤਿ। **ਤਥਾ ਸਾਦਿਯਨਤੋ**ਤਿ ਵਾਚਾਯ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ ਅਵਤ੍ਵਾਵ ਫਸ੍ਸਸਾਦਿਯਨਤੋ ਅਨੁਜਾਨਤੋ। ਦੁਤਿਯੇ **ਤਥਾ ਸਾਦਿਯਨਤੋ**ਤਿ ਕਾਯੇਨ ਕਾਤਬ੍ਬਂ ਯਥਾ ਕਤਂ ਹੋਤਿ, ਤਥਾ ਵਾਚਾਯ ਸਂਵਿਧਾਨਤੋ। **ਤਥਾ ਪਸੁਤਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਯਥਾ ਸੁਖਮਨ੍ਵੇਤਿ, ਤਥਾ

ਉਪਚਿਤਤ੍ਤਾ ਏਵਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਤਤੋ**ਤਿ ਤਤੋ ਕਾਰਣਾ, ਮਨਸਾ ਪਸਨ੍ਨੇਨ, ਭਾਸਨੇਨ, ਕਰਣੇਨ ਚ ਹੇਤੁਨਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। **ਅਨਵ੍ਵਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਏਤਸ੍ਮਿੰ ਪਨ ਅਤ੍ਥੇ। **ਤਤੋ**ਤਿ ਤਤੋ ਏਵ। ਯੋ ਹਿ ਪਸਨ੍ਨਮਨੋ ਤੇਨ ਯੰ ਭਾਸਨੰ, ਕਰਣਞ੍ਚ, ਤਤੋ ਏਵ ਨੰ ਸੁਖਮਨ੍ਵੇਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਹੋਤਿ। **ਸਾਤਭਾਵਤੋ**ਤਿ ਸਾਤਵੇਦਨਾਭਾਵਤੋ। **ਇਟ੍ਠਭਾਵਤੋ**ਤਿ ਮਨਾਪਭਾਵਤੋ। ਕਮ੍ਮਤੋ ਵਿਪਾਕੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਫਲਦਾਨਸਮਤ੍ਥਭਾਵੇਨ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਵਿਪਾਕਸ੍ਸੇਵ ਅਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਤ੍ਤਾਤਿ ਆਹ **"ਕਤ੍ਤੁ...ਪੇ॰... ਅਨ੍ਵੇਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤ"**ਨ੍ਤਿ **ਕਾਰਣਾਯਤ੍ਤ ਵੁਤ੍ਤਿਤੋ**ਤਿ ਕਤਭਾਵਹੇਤੁਕਤ੍ਤਾ ਕਮ੍ਮਸ੍ਸਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। **ਅਸਙ੍ਕਨ੍ਤਿਤੋ**ਤਿ ਯਸ੍ਮਿੰ ਸਨ੍ਤਾਨੇ ਕਮ੍ਮੰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੰ, ਤਦਞ੍ਞਸਨ੍ਤਾਨਾ ਸਙ੍ਕਮਨਤੋ।

**ਆਧਿਪਚ੍ਚਯੋਗਤੋ**ਤਿ ਸਹਜਾਤਾਧਿਪਤਿਵਸੇਨ ਆਧਿਪਚ੍ਚਯੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ। ਸਹਜਾਤਧਮ੍ਮਾਨਞ੍ਹਿ ਤੰਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਮਨਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਤਾ ਇਧਾਧਿਪ੍ਪੇਤਾ। **ਤਤੋ ਏਵਾ**ਤਿ ਆਧਿਪਚ੍ਚਯੋਗਤੋ ਏਵ। **ਮਨਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਉਪਯੋਗਤ੍ਥੇ ਸਾਮਿਵਚਨੰ। ਤੇਸੰ ਧਮ੍ਮਾਨਨ੍ਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। **ਕੁਸਲਭਾਵੇ ਯੁਜ੍ਜਤਿ** ਪਸਾਦਸ੍ਸ ਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਹੇਤੁਕਤ੍ਤਾ । ਨਨੁ ਵਿਭਜ੍ਜਬਜਾਕਰਣੇਸੁ ਤੇਸੰ ਸਾਵਕਾਨੰ ਸਦ੍ਧਾ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀਤਿ? ਨਾਯੰ ਸਦ੍ਧਾ, ਤਦਾਕਾਰਾ ਪਨ ਅਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਤਥਾ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। ਤਥਾ ਹਿ ਵਕ੍ਖਤਿ ''ਨਾਯੰ ਪਸਾਦੋ''ਤਿਆਦਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੭੬ ਮਿਸ੍ਸਕਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਵਣ੍ਣਨਾ)। **ਸੁਖੰ ਅਨ੍ਵੇਤੀਤਿ ਯੁਜ੍ਜਤਿ** ਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਫਲਦਾਨੇ ਸਮਤ੍ਥਭਾਵਤੋ। ਯਥਾ ਹਿ ਕਤੰ ਕਮ੍ਮੰ ਫਲਦਾਨਸਮਤ੍ਥੰ ਹੋਤਿ, ਤਥਾ ਕਤੰ ਉਪਚਿਤਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤੀਤਿ।

ਮਨੋਪਵਿਚਾਰਾ ਇਧ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਸਿਤਾ ਸੋਮਨਸ੍ਸੁਪਵਿਚਾਰਾ, ਉਪੇਕ੍ਖੁਪਵਿਚਾਰਾ ਚ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ ਕੁਸਲਾਧਿਕਾਰਤ੍ਤਾ। ਤੇ ਪਨ ਯਸ੍ਮਾ ਚਿਤ੍ਤੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯੇਵ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ, ਨਾਨਿਸ੍ਸਾਯ, ਤਸ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤੰ **"ਮਨੋ ਮਨੋਪਵਿਚਾਰਾਨੰ ਪਦਟ੍ਠਾਨ"**ਨ੍ਤਿ। **ਕੁਸਲਪਕ੍ਖਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਕੁਸਲੋ ਤਾਵ ਫਸ੍ਸੋ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸਞ੍ਞਾਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸਙ੍ਖਾਰਕ੍ਖਨ੍ਧਸ੍ਸ ਸਹਜਾਤਾਦਿਨਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ। ''ਫੁਟ੍ਠੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਵੇਦੇਤਿ, ਫੁਟ੍ਠੋ ਸਞ੍ਜਾਨਾਤਿ, ਫੁਟ੍ਠੋ ਚੇਤੇਤੀ''ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੪.੯੩) ਵੁਤ੍ਤੰ। ਏਵੰ ਵੇਦਨਾਦੀਨਮ੍ਪਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। ਸਦ੍ਧਾਦੀਨਮ੍ਪਿ ਪਚ੍ਚਯਭਾਵੇ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਮੇਵ ਨਤ੍ਥਿ। **ਸਬ੍ਬਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਚਤੁਭੂਮਕਸ੍ਸ। ਕਾਮਾਵਚਰਾ ਹਿ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਯਥਾਰਹੰ ਚਤੁਭੂਮਕਸ੍ਸਾਪਿ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਏਵੰ ਇਤਰਭੂਮਕਾਪਿ।

''ਪਸਨ੍ਨੇਨ ਮਨਸਾ ਭਾਸਤੀ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ ਵਿਸੇਸਤੋ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਪਚ੍ਚਯੰ ਭਾਸਨੰ ਇਧਾਧਿਪ੍ਪੇਤਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ **"ਭਾਸਤੀਤਿ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾ"**ਤਿ। ਤਤ੍ਥਾਯਮਧਿਪ੍ਪਾਯੋ ''ਭਾਸਤੀਤਿ ਯਮਿਦੰ ਪਦੰ, ਇਮਿਨਾ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾ ਗਹਿਤਾ ਹੋਤੀ''ਤਿ। **ਕਰੋਤੀਤਿ ਸਮ੍ਮਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। ਸੁਪਰਿਸੁਦ੍ਧੇ ਕਾਯਵਚੀਕਮ੍ਮੇ ਠਿਤਸ੍ਸ ਆਜੀਵਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿ, ਨ ਇਤਰਸ੍ਸਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ **"ਤੇ ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨ"**ਨ੍ਤਿ। ਤਤ੍ਥ **ਤੇ**ਤਿ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਆਜੀਵਟ੍ਠਮਕੇ ਸੀਲੇ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨੰ ਅਕੁਸਲਧਮ੍ਮਾਨੰ ਪਹਾਨਾਨੁਪ੍ਪਾਦਨਾਨਿ, ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨੰ ਕੁਸਲਧਮ੍ਮਾਨੰ ਉਪ੍ਪਾਦਨਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਚ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ, ਤਥਾ ਸਮ੍ਮਾਵਾਯਾਮੇ ਠਿਤਸ੍ਸੇਵ ਕਾਯਾਦੀਸੁ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾਦਿਵਿਦ੍ਧੰਸਿਨੀ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਸਮ੍ਭਵਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤੰ **"ਸਮ੍ਮਾਆਜੀਵੋ...ਪੇ॰...ਪਦਟ੍ਠਾਨ"**ਨ੍ਤਿ। ਜੇਟ੍ਠਕਸੀਲੰ ਪਾਤਿਮੋਕ੍ਖਸੰਵਰੋ, ਸਦ੍ਧਾਸਾਧਨੋ ਚ ਸੋਤਿ ਆਹ **"ਤੰ ਸੀਲਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨ"**ਨ੍ਤਿ।

**ਤੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਕਾਯਵਚੀਕਮ੍ਮਾਨੰ। **ਕਮ੍ਮਪਚ੍ਚਯਤਾਯਾ**ਤਿ ਕੁਸਲਕਮ੍ਮਹੇਤੁਕਤਾਯ।

**ਪਦਤ੍ਥੋ ਚ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨਾ**ਤਿ ''ਮਨਨਤੋ ਆਰਮ੍ਮਣਵਿਜਾਨਨਤੋ''ਤਿਆਦਿਨਾ।

**ਅਯੰ ਆਵਟ੍ਟੋ**ਤਿ ਅਯੰ ਸਭਾਗਵਿਸਭਾਗਧਮ੍ਮਾਵਟ੍ਟਨਵਸੇਨ ਆਵਟ੍ਟੋ। ਏਤ੍ਥ ਹਿ ਕੁਸਲਮੂਲਸਮ੍ਮਤ੍ਤਮਗ੍ਗਾਦਿਨਿਦ੍ਧਾਰਣਾ ਸਭਾਗਧਮ੍ਮਾਵਟ੍ਟਨਾ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਭਵਤਣ੍ਹਾਨੰ ਨਿਦ੍ਧਾਰਣਾ ਵਿਸਭਾਗਧਮ੍ਮਾਵਟ੍ਟਨਾ।

ਵਿਭਤ੍ਤਿਹਾਰੇ ਪਦਟ੍ਠਾਨਭੂਮਿਵਿਭਾਗਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯਾ, ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ ਚਾਤਿ ਧਮ੍ਮਵਿਭਾਗਮੇਵ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਨਯਿਦ"**ਨ੍ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ **"ਨਯਿਦੰ ਯਥਾਰੁਤਵਸੇਨ ਗਹੇਤਬ੍ਬ"**ਨ੍ਤਿ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਨੇਯ੍ਯਤ੍ਥਤੰ ਵਤ੍ਵਾ **"ਯੋਹੀ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਤੰ ਵਿਵਰਤਿ। ''ਦੁਕ੍ਖਮੇਵ ਅਨ੍ਵੇਤੀ''ਤਿ ਕਸ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤੰ, ਨਨੁ ਯਤ੍ਥ ਕਤ੍ਥਚਿ ਹਿਤੇਸਿਤਾ ਕੁਸਲਮੇਵਾਤਿ? ਨਯਿਦਮੀਦਿਸੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤੰ, ਅਧਮ੍ਮੰ ਪਨ

ਧਮ੍ਮੋਤਿ, ਧਮ੍ਮਞ੍ਚ ਪਨ ਅਧਮ੍ਮੋਤਿ ਦੀਪਨੇਨ ਲੋਕਸ੍ਸ ਸਬ੍ਬਾਨਤ੍ਥਬੀਜਭੂਤੇਸੁ ਸਕਲਹਿਤਸੁਖੁਪਾਯਪਟਿਕ੍ਖੇਪਕੇਸੁ ਤਿਤ੍ਥਕਰੇਸੁ ਅਸਨ੍ਤਗੁਣਸਮ੍ਭਾਵਨਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਮਿਚ੍ਛਾਧਿਮੋਕ੍ਖੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਯੋ ਹਿ ਲੋਕੇ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤਕਮ੍ਪਿ ਪੁਞ੍ਞੰ ਕਾਤੁਕਾਮੰ ਪਾਪਿਕੰ ਦਿਟ੍ਠਿੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਪਟਿਬਾਹਤਿ, ਸੋਪਿ ਗਾਰਯ੍ਹੋ, ਕਿਮਙ੍ਗੰ ਪਨ ਅਰਿਯਵਿਨਯੇ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿੰ ਪਟਿਬਾਹਨ੍ਤੋਤਿ ਦੁਕ੍ਖਫਲਾਵ ਤਤ੍ਥ ਸਮ੍ਭਾਵਨਾਪਸੰਸਾ ਪਯਿਰੁਪਾਸਨਾ। ਤਥਾ ਹਿ ਵੁਤ੍ਤੰ – ''ਨ ਖੋ ਅਹੰ, ਮੋਘਪੁਰਿਸ, ਅਰਹਤ੍ਤਸ੍ਸ ਮਚ੍ਛਰਾਯਾਮਿ, ਅਪਿਚ ਤੁਯ੍ਹੇਵੇਤੰ ਪਾਪਕੰ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤੰ...ਪੇ॰... ਦੀਘਰਤ੍ਤੰ ਅਹਿਤਾਯ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਸੰਵਤ੍ਤਤੀ''ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੩.੭), ''ਯੋ ਨਿਨ੍ਦਿਯੰ ਪਸੰਸਤਿ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੬੬੩; ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੮੦, ੧੮੧; ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੩; ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੯੨), ਸਬ੍ਬਸ੍ਸਾਪਿ ਅਨਤ੍ਥਸ੍ਸ ਮੂਲੰ ਬਾਲੂਪਸੇਵਨਾ''ਤਿ ਚ।

**ਇਦਞ੍ਚ ਸੁਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ''ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ...ਪੇ॰...ਪਦ''ਨ੍ਤਿ (ਧ॰ ਪ॰ ੧, ੨) ਪਠਮੰ ਗਾਥੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ। **ਏਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਸੰਵਣ੍ਣਿਯਮਾਨਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ।

**ਕਿਚ੍ਚਪਵ੍ਵਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਅਧਿਪਤਿਪਚ੍ਚਯਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਕਿਚ੍ਚਸ੍ਸ ਪਵ੍ਵਾਪਨੰ। **ਪਧਾਨਪਵ੍ਵਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਪਧਾਨਭਾਵਸ੍ਸ ਪਵ੍ਵਾਪਨਾ। **ਸਹਜਾਤਪਵ੍ਵਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਤੇਸੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਮਨਸਾ ਸਹਭਾਵਪਵ੍ਵਾਪਨਾ।

**ਮਹਾਭੂਤਾਤੀ**ਤਿ **ਇਤਿ**ਸਦ੍ਦੋ ਆਦਿਅਤ੍ਥੋ, ਤੇਨ ਮਹਾਭੂਤਾਵਿਨਾਭਾਵੀ ਸਬ੍ਬੋ ਰੂਪਧਮ੍ਮੋ ਸਙ੍ਗਯ੍ਹਤਿ।

''ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ''ਤਿ ਸਮਾਸਪਦੇ ''ਮਨੋ''ਤਿ ਪਦੰ ਤਦਵਯਵਮਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਆਹ **"ਨੇਵ ਪਦਸੁਦ੍ਧੀ"**ਤਿ। ਤੇਨੇਵਾਹ **"ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾਤਿ ਪਦਸੁਦ੍ਧੀ"**ਤਿ। **"ਛਾਯਾਵ ਅਨਪਾਯਿਨੀ"**ਤਿ ਇਦੰ ਸੁਖਾਨੁਗਮਸ੍ਸ ਉਦਾਹਰਣਮਤ੍ਤੰ, ਨ ਯਥਾਧਿਪ੍ਪੇਤਤ੍ਥਪਰਿਸਮਾਪਨੰ। **"ਸੁਖਮਨ੍ਵੇਤੀ"**ਤਿ ਪਨ ਯਥਾਧਿਪ੍ਪੇਤਤ੍ਥਪਰਿਸਮਾਪਨਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ **"ਪਦਸੁਦ੍ਧਿ ਚੇਵ ਆਰਮ੍ਭਸੁਦ੍ਧਿ ਚਾ"**ਤਿ।

**ਏਕਤ੍ਤਤਾ**ਤਿ ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾਦਿਸਾਮਞ੍ਞੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ। ਏਵੰ ਸੇਸੇਸੁਪਿ। **ਵੇਮਤ੍ਤਤਾ** ''ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਸਾਮਞ੍ਞਤੋ ਵੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮੇ ਪਸਾਦੋ ਧਾਰਣਾਯ ਨਿਵਤ੍ਤੇਤ੍ਵਾ ਪਸਨ੍ਨਸਙ੍ਖਾਤੇ ਵਿਸੇਸੇ ਅਵਟ੍ਠਾਪਨਤੋ। ਸੇਸੇਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। ਪਸਾਦੋ ਸਿਨੇਹਸਭਾਵੋ, ਅਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯੰ ਵਿਯ ਲੂਖਸਭਾਵੰ ਦੋਸੰ ਵਿਨੋਦੇਤੀਤਿ ਆਹ **"ਬਜਾਪਾਦਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਤੋ"**ਤਿ। **ਬਹਿਦ੍ਧਾ**ਤਿ ਸਦ੍ਧੇਯਜਵਤ੍ਥੁੰ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ। **ਓਕਪ੍ਪਨਤੋ**ਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣੰ ਅਨੁਪਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਅਨੁਪਕ੍ਖਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਸਦ੍ਦੂਹਨਤੋ।

**ਦੇਯਜਧਮ੍ਮਾਦਯੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਸੰਵੇਗਹਿਰੋਤ੍ਤਪ੍ਪਕਸਿਣਮਣ੍ਡਲਾਦਯੋ ਸਙ੍ਗਯ੍ਹਨ੍ਤਿ। **ਇਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣਾਦਯੋ**ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਇਟ੍ਠਮਜ੍ਝਤ੍ਤਾਰਮ੍ਮਣਾ, ਦ੍ਵਾਰਧਮ੍ਮਾ, ਮਨਸਿਕਾਰੋਤਿ ਏਵਮਾਦੀਨੰ ਸਙ੍ਗਹੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ। **ਤਥਾ ਫਸ੍ਸੋ**ਤਿ ਯਥਾ ਵੇਦਨਾਦੀਨੰ ਇਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣਾਦਯੋ ਪਚ੍ਚਯੋ, ਏਵੰ ਫਸ੍ਸੋਪੀਤਿ ਪਚ੍ਚਯਤਾਸਾਮਞ੍ਞਮੇਵ ਉਪਸੰਹਰਤਿ ਤਥਾ-ਸਦ੍ਦੋ। **ਵੇਦਨਾਦੀਨ**ਨ੍ਤਿ ਹਿ ਵੇਦਨਾਦਯੋ ਤਯੋ ਖਨ੍ਧਾ ਗਹਿਤਾ। **ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਵੇਦਨਾਦਯੋ**ਤਿ ਨਾਮਰੂਪੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ।

**"ਸੀਲਮਯਸ੍ਸ ਅਦੋਸੋ ਪਦਟ੍ਠਾਨ"**ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ ਖਨ੍ਤਿਪਧਾਨਤ੍ਤਾ ਸੀਲਸ੍ਸ। **ਅਧਿਟ੍ਠਾਤੀ**ਤਿ ਅਨੁਯੁਞ੍ਜਤਿ ਉਪ੍ਪਾਦੇਤਿ। **ਸੋ**ਤਿ ਏਵੰ ਕੁਸਲਚਿਤ੍ਤੰ ਭਾਵੇਨ੍ਤੋ। **"ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨ"**ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਭਾਵਨਾਪਹਾਨਸਮਾਰੋਪਨਾਨਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਵਸੇਨ ਗਾਥਾਯ ਅਤ੍ਥੰ ਵਿਚਿਨਿਤ੍ਵਾ ਸਮਾਰੋਪੇਤਿ, ਏਵਮ੍ਪਿ ਸਕ੍ਕਾ ਯੋਜੇਤੁਨ੍ਤਿ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਵਸੇਨ ਪਦਟ੍ਠਾਨਨਿਦ੍ਦੇਸੇ ਉਦਾਹਰੀਯਤਿ।

ਏਵੰ ''ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾ''ਤਿ ਗਾਥਾਯ ਵਸੇਨ ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਯੋਜਨਾਵਿਧਿੰ ਦਸ੍ਸੇਤ੍ਵਾ ਇਦਾਨਿ ਗਾਥਾਨ੍ਤਰੇਨ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ **"ਤਥਾ ਦਦਤੋ ਪੁਞ੍ਞ"**ਨ੍ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ **ਭਾਵਨਾਮਯ**ਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਞਾਭਾਵਨਾਮਯੰ।

**"ਅਲੋਭੋ ਕੁਸਲਮੂਲ"**ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਦਾਨਾਦੀਨੰ ਅਲੋਭਾਦਿਪਧਾਨਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤੰ, ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਚ ''ਵੁਤ੍ਤ''ਨ੍ਤਿ ਪਦੰ ਆਨੇਤ੍ਵਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੰ। **ਤੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਰਾਗਾਦੀਨੰ। **ਨਿਸ੍ਸਰਣ**ਨ੍ਤਿ ਚ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਨਮੇਵ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ।

ਪਰਿਚ੍ਚਾਗਸੀਲੋ ਅਲੋਭਜ੍ਝਾਸਯੋ ਕਾਮੇਸੁ ਆਦੀਨਵਦਸ੍ਸਾਵੀ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਸੀਲੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤੀਤਿ ਆਹ “**ਦਦਤੋ…ਪੇ॰… ਪਦਟ੍ਠਾਨ**”ਨ੍ਤਿ। ਇਧ **ਓਲ਼ਾਰਿਕਾ** ਨਾਮ ਕਿਲੇਸਾ ਵੀਤਿਕ੍ਕਮਾਵਤ੍ਥਾਨੰ, ਤਪ੍ਪਹਾਨੰ ਤਦਙ੍ਗਪ੍ਪਹਾਨੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੰ। **ਮਜ੍ਝਿਮਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਾਵਤ੍ਥਾਨੰ। **ਸੁਖੁਮਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਅਨੁਸਯਾਵਤ੍ਥਾਨੰ। **ਕਤਾਵੀਭੂਮਿ** ਨ੍ਤਿ ਖੀਣਾਸਵਭੂਮਿੰ।

**ਦਦਤੋ**ਤਿ ਮਗ੍ਗਸਹਗਤੇਨ ਅਲੋਭੇਨ ਸਦੇਵਕਸ੍ਸ ਲੋਕਸ੍ਸ ਅਭਯਦਾਨੰ ਦਦਤੋ। **ਪੁਞ੍ਞ**ਨ੍ਤਿ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਕੁਸਲੰ। **ਸੰਯਮਤੋ**ਤਿ ਮਗ੍ਗਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨੇਹਿ ਸਮ੍ਮਾਵਾਚਾਕਮ੍ਮਨ੍ਤਾਜੀਵੇਹਿ ਦਿਟ੍ਠੇਕਟ੍ਠਾਦਿਸੰਕਿਲੇਸਤੋ ਮਗ੍ਗਸੰਯਮੇਨ ਸੰਯਮਨ੍ਤਸ੍ਸ। **ਵੇਰ**ਨ੍ਤਿ ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾਦਿਪਾਪੰ। **ਕੁਸਲੋ**ਤਿ ਮਗ੍ਗਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਕੁਸਲੋ ਵਿਚਕ੍ਖਣੋ। **ਜਹਾਤਿ ਪਾਪਕ**ਨ੍ਤਿ ਤੇਹਿ ਤੇਹਿ ਮਗ੍ਗੇਹਿ ਤੰ ਤੰ ਪਹਾਤਬ੍ਬੰ ਪਾਪਧਮ੍ਮੰ ਓਧਿਸੋ ਜਹਾਤਿ ਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਦਤਿ। ਤੇਨਾਹ “**ਮਗ੍ਗੋ ਵੁਤ੍ਤੋ**”ਤਿ।

‘‘ਦਦਤੋ’’ਤਿਆਦਿਨਾ ਪੁਬ੍ਬੇ ਅਵਿਭਾਗੇਨ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਉਦ੍ਧਟਾਨੀਤਿ ਇਦਾਨਿ ਵਿਭਾਗੇਨ ਤਾਨਿ ਉਦ੍ਧਰਨ੍ਤੋ “**ਲੋਕਿਯਕੁਸਲਮੂਲ**”ਨ੍ਤਿਆਦਿਮਾਹ।

**ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਭੂਮਿ ਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿ ਦਸ੍ਸਿਤਾ** ਪਹਾਨਸ੍ਸ ਵਿਪ੍ਪਕਤਭਾਵਦੀਪਨਤੋ। **ਅਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿ ਦਸ੍ਸਿਤਾ** ਅਨੁਪਾਦਾਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਨਦੀਪਨਤੋ।

**ਸਗ੍ਗਗਾਮਿਨੀ ਪਟਿਪਦਾ** ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿ।

ਪੁਞ੍ਞੇ ਕਥਿਤੇ ਪੁਞ੍ਞਫਲਮ੍ਪਿ ਕਥਿਤਮੇਵ ਹੋਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ “**ਦਦਤੋ…ਪੇ॰… ਦੇਸਨਮਾਹਾ**”ਤਿ। ਸਚ੍ਚਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨੇਨ ਵਿਨਾ ਸੰਕਿਲੇਸਪ੍ਪਹਾਨੰ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਆਹ “**ਕੁਸਲੋ…ਪੇ॰… ਦੇਸਨਮਾਹਾ**”ਤਿ।

ਵੇਰਸਦ੍ਦੋ ਅਦਿਨ੍ਨਾਦਾਨਾਦਿਪਾਪਧਮ੍ਮੇਸੁਪਿ ਨਿਰੂਲ਼੍ਹੋਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ “**ਏਵੰ ਸਬ੍ਬਾਨਿਪਿ ਸਿਕ੍ਖਾਪਦਾਨਿ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਤਬ੍ਬਾਨੀ**”ਤਿ। **ਦ੍ਵੇਪਿ ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯੋ** ਸੇਕ੍ਖਾਸੇਕ੍ਖਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯੋ, ਸਉਪਾਦਿਸੇਸਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯੋ ਚ। ਤਥਾ ਹਿ ਵਕ੍ਖਤਿ ‘‘ਨਿਬ੍ਬੁਤੋਤਿ ਦ੍ਵੇ ਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਯੋ’’ਤਿਆਦਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੭੬)।

ਕਾਰਣੂਪਚਾਰੇਨ, ਕਾਰਣਗ੍ਗਹਣੇਨ ਵਾ ਫਲੰ ਗਹਿਤਨ੍ਤਿ ਆਹ “**ਦ੍ਵੇ ਸੁਗਤਿਯੋ**”ਤਿਆਦਿ। ਵਟ੍ਟਵਿਵਟ੍ਟਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯੋ ਇਮਿਸ੍ਸਾ ਦੇਸਨਾਯ **ਫਲੰ**, ਤਸ੍ਸ ਦਾਨੰ ਸੀਲੰ ਭਾਵਨਾ **ਉਪਾਯੋ**, ‘‘ਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਦ੍ਵਯੰ ਇਚ੍ਛਨ੍ਤੇਨ ਦਾਨਾਦੀਸੁ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤੇਨ ਭਵਿਤਬ੍ਬ’’ਨ੍ਤਿ ਅਯਮੇਤ੍ਥ ਭਗਵਤੋ **ਆਣਤ੍ਤੀ**ਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥੰ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ “**ਫਲਾਦੀਨਿ ਯਥਾਰਹੰ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਨੀ**”ਤਿ।

**ਵਿਚਯੋ**ਤਿ ਵਿਚਯਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤੋ, ਸੋ ਵੁਚ੍ਚਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਏਸ ਨਯੋ ਇਤੋ ਪਰੇਸੁਪਿ। “**ਤਿਵਿਧਮ੍ਪਿ ਦਾਨਮਯ**”ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਪਦਤ੍ਥਵਿਚਯੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਤੇਨ ਅਸ੍ਸਾਦਾਦਯੋ, ਇਤਰੇ ਚ ਵਿਚਯਹਾਰਪਦਤ੍ਥਾ ਅਤ੍ਥਤੋ ਵਿਚਿਤਾ ਏਵ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ। ਰੂਪਾਦਿਆਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਪਰਿਚ੍ਚਾਗੋ ਵੁਤ੍ਤੋਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। **ਸਬ੍ਬੋ**ਤਿ ਸਕਲੋ ਅਨਵਸੇਸਤੋ ਕਿਚ੍ਚਸ੍ਸ ਵੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ।

ਦਾਨਾਭਿਰਤਸ੍ਸ ਚਾਗਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ “**ਦਦਤੋ…ਪੇ॰… ਪਦਟ੍ਠਾਨ**”ਨ੍ਤਿ। ਵਿਰਤਿਸਚ੍ਚੇ, ਵਚੀਸਚ੍ਚੇ ਚ ਤਿਟ੍ਠਤੋ ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ “**ਸੰਯਮ…ਪੇ॰… ਪਦਟ੍ਠਾਨ”ਨ੍ਤਿ।** ਕੋਸਲ੍ਲਯੋਗਤੋ ਚ ਪਾਪਪ੍ਪਹਾਨਤੋ ਚ ਪਞ੍ਞਾਪਾਰਿਪੂਰਿੰ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ “**ਕੁਸਲੋ…ਪੇ॰… ਪਦਟ੍ਠਾਨ**”ਨ੍ਤਿ। ਅਨਵਸੇਸਰਾਗਾਦੀਸੁ ਪਹੀਨੇਸੁ ਉਪਸਮੋ ਉਪਟ੍ਠਿਤੋ ਨਾਮ ਹੋਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ “**ਰਾਗ…ਪੇ॰… ਪਦਟ੍ਠਾਨ**”ਨ੍ਤਿ।

**ਕੁਸਲੋ**ਤਿ ਪੁਗ੍ਗਲਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਕੋਸਲ੍ਲਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ ਆਹ “**ਕੁਸਲੋ…ਪੇ॰… ਮਗ੍ਗਙ੍ਗਾਦਿਭਾਵੇਨ ਏਕਲਕ੍ਖਣਤ੍ਤਾ**”ਤਿ। **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਭਾਵਾਦਿੰ ਸਙ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। **ਖੇਪੇਤਬ੍ਬਭਾਵੇਨਾ**ਤਿ ਪਹਾਤਬ੍ਬਭਾਵੇਨ।

**ਅਵੇਰਤ**ਨ੍ਤਿ ਅਸਪਤ੍ਤੁਤਂ। **ਕੁਸਲਧਮ੍ਮੇਹੀ**ਤਿ ਅਨਵਜ੍ਜਧਮ੍ਮੇਹਿ, ਫਲਨਿਬ੍ਬਾਨੇਹੀਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਦਾਨਸ੍ਸ ਮਹਪ੍ਫਲਤਾ, ਸੀਲਾਦਿਗੁਣੇਹਿ ਸਤ੍ਥ ਅਨੁਤ੍ਤਰਦਕ੍ਖਿਣੇਯ੍ਯਭਾਵੋ, ਅਨੁਪਾਦਾਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਨਨ੍ਤਿ ਇਮੇਸਂ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਾ ਇਮਸ੍ਸ ਦਾਨਸ੍ਸ ਨਿਦਾਨਨ੍ਤਿ ਅਯਮਤ੍ਥੋ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਨਿਰੁਲ੍ਹੋਵ। ਨਿਬ੍ਬਚਨਨਿਦਾਨਸਨ੍ਧਯੋ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾਵਾਤਿ ਆਹ "**ਨਿਬ੍ਬਚਨਨਿਦਾਨਸਨ੍ਧਯੋ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ**"ਤਿ।

**ਪਟਿਪਕ੍ਖਨਿਦ੍ਦੇਸੇਨ ਸਮੁਦਯੋ**ਤਿ ਦੇਸਨਤ੍ਥਂ ਪਟਿਪਕ੍ਖਨਿਦ੍ਦੇਸਨੇਨ ਨਿਦ੍ਧਾਰਿਤੋ ਅਯਂ ਮਚ੍ਛਰਿਯਾਦਿਸਂਕਿਲੇਸਪਕ੍ਖਿਕੋ ਸਮੁਦਯੋ। **ਅਲੋਭੇਨ...ਪੇ॰... ਦਾਨਾਦੀਹੀ**ਤਿ ਯੇਹਿ ਅਲੋਭਾਦੀਹਿ ਦਾਨਾਦਯੋ ਧਮ੍ਮਾ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ, ਤਾਨਿ ਦਾਨਾਦਿਗ੍ਗਹਣੇਨੇਵ ਗਹਿਤਾਨੀਤਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਿ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤਿ "**ਇਮਾਨਿ ਤੀਣਿ ਕੁਸਲਾਨੀ**"ਤਿ। **ਤੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਨਂ।

**ਭਯਹੇਤੁ ਦੇਤਿ** ਪਣ੍ਣਾਕਾਰਾਦਿਵਸੇਨ। **ਰਾਗਹੇਤੁ ਦੇਤਿ** ਸਭਾਗਵਤ੍ਥੁਸ੍ਸ। **ਆਮਿਸਕਿਞ੍ਚਿਕ੍ਖਹੇਤੁ ਦੇਤਿ** ਲਞ੍ਜਾਦਿਵਸੇਨ। **ਅਨੁਕਮ੍ਪਨ੍ਤੋ** ਵਾ ਕਰੁਣਾਖੇਤ੍ਤੇ। **ਅਪਚਯਮਾਨੋ** ਗੁਣਖੇਤ੍ਤੇ, ਉਪਕਾਰਖੇਤ੍ਤੇ ਵਾ। **ਭਯੂਪਰਤੋ**ਤਿ ਭਯੇਨ ਓਰਤੋ। ਤੇਨ ਤਥਾਰੂਪੇਨ ਸਂਯਮੇਨ ਵੇਰਂ ਨ ਚਿਯਤੇਵ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਸ੍ਸ ਅਕੁਸਲਸ੍ਸ ਪਾਪਕੋ ਵਿਪਾਕੋਤਿ ਯੋਜਨਾ।

"**ਦਦਤੋ**"ਤਿਆਦਿਨਾ ਯਥਾ ਦਾਨਪਟਿਕ੍ਖੇਪੇਨ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਂ ਦਸ੍ਸਿਤਂ, ਏਵਂ ਪਹਾਨਪਟਿਕ੍ਖੇਪੇਨਪਿ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨਂ ਦਸ੍ਸੇਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ "**ਅਕੁਸਲੇ ਪਨ ਨ ਜਹਾਤੀ**"ਤਿ।

ਕਮ੍ਮਫਲਂ ਸਦ੍ਦਹਨ੍ਤੋ ਦਾਨਕਿਰਿਯਾਯਂ ਪਦਹਨ੍ਤੋ ਯੇਨ ਵਿਧਿਨਾ ਦਾਨਂ ਦਾਤਬ੍ਬਂ, ਤਤ੍ਥ ਸਤਿਂ ਉਪਟ੍ਠਪੇਨ੍ਤੋ ਚਿਤ੍ਤਂ ਸਮਾਦਹਨ੍ਤੋ ਸਮ੍ਮਾਦਿਟ੍ਠਿਂ ਪੁਰਕ੍ਖਰੋਨ੍ਤੋ ਦਾਨੇ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਨ੍ਨੋ ਹੋਤੀਤਿ ਆਹ "**ਦਾਨਂ ਨਾਮ...ਪੇ॰... ਹੋਤੀ**"ਤਿ।

ਭਾਵਨਾਪਹਾਨਸਮਾਰੋਪਨਾਨਿ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਸਰੂਪਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਯਨ੍ਤੀਤਿ ਪਦਟ੍ਠਾਨਵੇਵਚਨਸਮਾਰੋਪਨਾਨਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ "**ਤਂ ਸੀਲਸ੍ਸ ਪਦਟ੍ਠਾਨ**"ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਂ। ਅਞ੍ਞਞ੍ਞ ਯਦੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਤੋ ਨ ਵਿਭਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯਤ੍ਤਾ, ਉਤ੍ਤਾਨਤ੍ਥਤ੍ਤਾ ਚਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

ਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਵਾਰਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

# ਨਯਸਮੁਟ੍ਠਾਨਵਾਰਵਣ੍ਣਨਾ

੧੯. "**ਵਿਸਯਭੇਦਤੋ**"ਤਿ ਸਙ੍ਖੇਪੇਨ ਵੁਤ੍ਤਮਤ੍ਥੰ ਵਿਤ੍ਥਾਰਤੋ ਵਿਵਰਿਤੁੰ "**ਯਥਾ ਹੀ**"ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ **ਨਯਤੋ**ਤਿ ਨਯਗ੍ਗਾਹਤੋ। **ਨ** ਹਿ ਪਟਿਵੇਧਞਾਣੰ ਵਿਯ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੰ ਪਚ੍ਚਕ੍ਖਤੋ ਪਵਤ੍ਤਤੀਤਿ। **ਅਨੁਬੁਜ੍ਝਿਯਮਾਨੋ**ਤਿ ਅਭਿਸਮਯਞਾਣਸ੍ਸ ਅਨੁਰੂਪੰ ਬੁਜ੍ਝਿਯਮਾਨੋ। ਯਥਾ ਏਕਪਟਿਵੇਧੇਨੇਵ ਮਗ੍ਗਞਾਣੰ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਏਵੰ ਤਦਨੁਚ੍ਛਵਿਕੰ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੇਨ ਗਯ੍ਹਮਾਨੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਏਵਞ੍ਚ ਕਤ੍ਵਾ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਾਦੀਨੰ ਤਿਣ੍ਣੰ ਅਤ੍ਥਨਯਭਾਵੋ ਸਮਤ੍ਥਿਤੋ ਹੋਤੀਤਿ। ਤਥਾ ਹਿ ਅਤ੍ਥਵਿਸੇਸਸਰੂਪਤਾਯ ਤਯੋ ਨਯਾ ''ਸੁਤ੍ਤਤ੍ਥੋ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਪਦਤ੍ਥਵਿਚਾਰਭਾਵੇਪਿ ਪਨ ਹਾਰਾ ''ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਵਿਚਯੋ''ਤਿ। ਯਦਿ ਏਵੰ ਕਥੰ ਤਯੋਤਿ ਚੋਦਨੰ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ "**ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਨ੍ਤਾਨੰ ਪਨਾ**"ਤਿਆਦਿ। ਤਤ੍ਥ ਏਕਮੇਕੋ ਸੰਕਿਲੇਸਵੋਦਾਨਾਨੰ ਵਿਭਾਗਤੋ ਦ੍ਵਿਸਙ੍ਗਹੋਤਿ ਯੋਜਨਾ। **ਚਤੁਛਅਟ੍ਠਦਿਸੋ ਚਾ**ਤਿ ਨ ਪਚ੍ਚੇਕੰ ਤੇ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਾਦਯੋ ਚਤੁਛਅਟ੍ਠਦਿਸਾ, ਅਥ ਖੋ ਯਥਾਕ੍ਕਮਨ੍ਤਿ। "**ਏਵ**"ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਨਿਗਮਨੰ।

**ਤਥਾ ਚਾ**ਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਉਪਚਯੇਨ ਸਮਤ੍ਥਨਾ। **ਪੁਬ੍ਬਾ ਕੋਟਿ ਨ ਪਞ੍ਞਾਯਤੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਯੰ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੰ, ਤੰ ਪਰਤੋ ਪਟ੍ਠਾਨਕਥਾਯੰ ਆਵਿ ਭਵਿਸ੍ਸਤਿ। ''ਅਨ੍ਧੰ ਤਮੰ ਤਦਾ ਹੋਤਿ, ਯੰ ਲੋਭੋ ਸਹਤੇ ਨਰ''ਨ੍ਤਿਆਦਿ (ਚੂਲ਼ਨਿ॰ ਖਗ੍ਗਵਿਸਾਣਸੁਤ੍ਤਨਿਦ੍ਦੇਸ ੧੨੮) ਵਚਨਤੋ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਪਿ ਪਟਿਚ੍ਛਾਦਨਸਭਾਵਾ, ਯਤੋ ਕਾਮਚ੍ਛਨ੍ਦੰ ''ਨੀਵਰਣ''ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਪਨ ਭਵੇਸੁ ਆਦੀਨਵਪ੍ਪਟਿਚ੍ਛਾਦਨੰ ਸਾਤਿਸਯਨ੍ਤਿ। ਤਥਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਿ ਸੰਯੋਜਨਸਭਾਵਾ, ਯਤੋ ਸਾ ਬਹਿਦ੍ਧਾ ਸੰਯੋਜਨਭਾਵੇਨ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਏਵੰ ਸਨ੍ਤੇਪਿ ਤਣ੍ਹਾਯ ਬਨ੍ਧਨਟ੍ਠੋ ਸਾਤਿਸਯੋ ਅਪੇਕ੍ਖਿਤਭਾਵਤੋਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥੰ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਤਥਾਪਿ…ਪੇ॰… ਵੁਤ੍ਤਾ**"ਨ੍ਤਿ ਆਹ।

"**ਸੰਯੁਤ੍ਤਾ**"ਤਿ ਪਦਸ੍ਸ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋਤਿ ਆਹ "**ਮਿਸ੍ਸਿਤਾ**"ਤਿ। "**ਅਵਿਜ੍ਜਾਭਿਭੂਤਾ…ਪੇ॰… ਅਭਿਨਿਵਿਸਨ੍ਤਾ**"ਤਿ ਏਤੇਨ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਅਯਾਥਾਵਗਹਣਹੇਤੁਤੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ, ਤਤੋ ਸੋ ਅਵਿਨ੍ਦਿਯੰ ਵਿਨ੍ਦਤੀਤਿ **ਅਵਿਜ੍ਜਾ**ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਕਿਲਿਸ੍ਸਨੰ ਉਪਤਾਪਨਨ੍ਤਿ ਆਹ "**ਕਿਲਿਸ੍ਸਨਪ੍ਪਯੋਗੰ ਅਤ੍ਤਪਰਿਤਾਪਨਪਟਿਪਤ੍ਤਿ**"ਨ੍ਤਿ। **ਅਲ੍ਲੀਯਨੰ** ਸੇਵਨੰ।

**ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ …ਪੇ॰… ਜਾਨਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਅਤ੍ਤਨਾ ਅਨੁਭੂਯਮਾਨੰ ਤਥਾ ਤਥਾ ਉਪਟ੍ਠਿਤੰ ਕਾਯਿਕਚੇਤਸਿਕਦੁਕ੍ਖੰ, ਇਤਰਮ੍ਪਿ ਵਾ ਏਕਦੇਸੰ ਜਾਨਨ੍ਤਿ। ਤਣ੍ਹਾਯਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। ਸਭਾਗਵਿਸਭਾਗਪਟਿਪਜ੍ਜਿਤਬ੍ਬਾਕਾਰਤੋ ਤਤ੍ਥ ਤੇਸੰ ਞਾਣੰ ਨਤ੍ਥੇਵਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਇਦੰ ਦੁਕ੍ਖ**"ਨ੍ਤਿਆਦਿਮਾਹ। **ਪਵਤ੍ਤਿਪਵਤ੍ਤਿਹੇਤੁਮਤ੍ਤਮ੍ਪੀ**ਤਿ ''ਪਵਤ੍ਤਿ ਪਵਤ੍ਤਿਹੇਤੂ''ਤਿ ਏਤ੍ਤਕਮ੍ਪਿ। **ਕਾ ਪਨ ਕਥਾ**ਤਿ ਪਚੁਰਜਨਸਾਧਾਰਣੇ ਲੋਕਿਯੇਪਿ ਨਾਮ ਅਤ੍ਥੇ ਯੇਸੰ ਞਾਣਸ੍ਸ ਪਟਿਘਾਤੋ, ਪਰਮਗਮ੍ਭੀਰੇ ਅਰਿਯਾਨੰ ਏਵ ਵਿਸਯਭੂਤੇ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰੇ ਨਿਵਤ੍ਤਿਨਿਵਤ੍ਤਿਹੇਤੁਸਙ੍ਖਾਤੇ ਅਤ੍ਥੇ ਕਾ ਨਾਮ ਕਥਾ, ਛਿਨ੍ਨਾ ਕਥਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਅਟ੍ਠਸਮਾਪਤ੍ਤਿਪਭੇਦਸ੍ਸ ਕੇਵਲਸ੍ਸ ਸਮਥਸ੍ਸ ਤਾਦਿਸੇ ਕਾਲੇ ਬਾਹਿਰਕਾਨਞ੍ਚ ਇਜ੍ਝਨਤੋ "**ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਧਿਟ੍ਠਾਨ**"ਨ੍ਤਿ ਵਿਸੇਸਿਤੰ। **ਵੂਪਸਮੋ** ਸਮੁਚ੍ਛੇਦੋ, ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿ ਚ।

"**ਸੰਸਾਰਸ੍ਸ ਅਨੁਪਚ੍ਛੇਦਨਤੋ**"ਤਿ ਇਦੰ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਾਨੰ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਿਕਮਤਦਸ੍ਸਨੰ। ਸੋ ਹਿ ਪੁਤ੍ਤਮੁਖਦਸ੍ਸਨੇ ਅਸਤਿ ਸੰਸਾਰੋ ਉਚ੍ਛਿਜ੍ਜੇਯ੍ਯਾਤਿ ਭਾਯਤਿ। ਯਤੋ ਵੁਤ੍ਤੰ –

> ''ਗਣ੍ਡੁਪ੍ਪਾਦੋ ਕਿਕੀ ਚੇਵ, ਕੁਨ੍ਤੀ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਧਮ੍ਮਿਕੋ।
> ਏਤੇ ਅਭਯੰ ਭਾਯਨ੍ਤਿ, ਸਮ੍ਮੂਲ੍ਹਾ ਚਤੁਰੋ ਜਨਾ''ਤਿ॥ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੨.੨੯੩; ਅ॰ ਨਿ॰ ਟੀ॰ ੩.੫.੧੯੨)।

**ਤਦਭਿਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਤੰ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਅਨੁਦ੍ਦਯੰ ਅਭਿਜਾਨਨ੍ਤਿ ਗੁਣੰ ਆਰੋਪੇਤ੍ਵਾ ਜਾਨਨ੍ਤੀਤਿ ਤਦਭਿਞ੍ਞਾ। ਅਤ੍ਥਭਞ੍ਜਨਤੋ, ਰੋਗਗਣ੍ਡਸਲ੍ਲਸਦਿਸਤਾਯ ਅਤ੍ਤਭਾਵਸੰਕਿਲੇਸਾਨਞ੍ਚ **ਰੋਗਗਣ੍ਡਸਲ੍ਲਤਾ**।

**ਸਕ੍ਕਾਯਦਸ੍ਸਨੇ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਦਿਟ੍ਠਿਦਸ੍ਸਨੰ, ਸਕ੍ਕਾਯੋਵ ਦਸ੍ਸਨੰ ਸਕ੍ਕਾਯਦਸ੍ਸਨਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **ਤੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾਨੰ। **ਅਤ੍ਤਾਭਿਨਿਵੇਸੋ ਬਲਵਾ**। ਤਸ੍ਮਾ ਯਥਾਉਪਟ੍ਠਿਤੰ ਰੂਪੰ ''ਅਤ੍ਤਾ''ਇਚ੍ਚੇਵ ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੀਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਤਥਾ ਵੇਦਨਾਦਿੰ। ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤੋ ਪਨ

ਯਥਾਉਪਟ੍ਠਿਤੰ ਰੂਪੰ ਤਣ੍ਹਾਵਤ੍ਥੁੰ ਕਤ੍ਵਾ ਅਤ੍ਤਨਿਯਾਭਿਨਿਵੇਸੇਨ ਅਭਿਨਿਵਿਸਨ੍ਤਾ ਤਦਵ੍ਵਮੇਵ ਅਤ੍ਤਤੋ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ। ਏਵੰ ਵੇਦਨਾਦੀਸੁ। ਤੇਨਾਹ “**ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਾ**”ਤਿਆਦਿ। **ਵਿਜ੍ਜਮਾਨੇ**ਤਿ ਪਰਮਤ੍ਥਤੋ ਉਪਲਬ੍ਭਮਾਨੇ। **ਕਾਯੇ**ਤਿ ਸਮੂਹੇ। ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਪਰਿਕਪ੍ਪਿਤੋ ਅਤ੍ਤਾਦਿ ਏਵ ਪਰਮਤ੍ਥਤੋ ਨੁਪਲਬ੍ਭਤਿ, ਦਿਟ੍ਠਿ ਪਨ ਲਬ੍ਭਤੇਵਾਤਿ ਆਹ “**ਸਤੀ ਵਾ ਵਿਜ੍ਜਮਾਨਾ**”ਤਿ।

**ਸਕ੍ਕਾਯਦਸ੍ਸਨਮੁਖੇਨਾ**ਤਿ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿਮੁਖੇਨ।

**ਉਚ੍ਛੇਦਸਸ੍ਸਤ**ਨ੍ਤਿ ਤੰਸਹਚਰਣਤੋ ਉਚ੍ਛੇਦਸਸ੍ਸਤਦਿਟ੍ਠਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ‘‘ਉਚ੍ਛੇਦਸਸ੍ਸਤਵਾਦਾ’’ਤਿਪਿ ਪਾਠੋ।

**ਕਸਿਣਾਯਤਨਾਨੀ**ਤਿ ਕਸਿਣਜ੍ਝਾਨਾਨਿ।

**ਤੇਜੇਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਨਿਸਾਨੇਤ੍ਵਾ।

**੮੧**. ਏਤ੍ਤਾਵਤਾ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਸ੍ਸ ਭੂਮਿਰਚਨਵਸੇਨ ਸੰਕਿਲੇਸਪਕ੍ਖੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋਤਿ ਆਹ “**ਤਤ੍ਥ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤੋਤਿਆਦਿਨਾ ਵੋਦਾਨਪਕ੍ਖੰ ਦਸ੍ਸੇਤੀ**”ਤਿ। “**ਯਸ੍ਮਾ ਸਲ੍ਲੇਖੇ ਤਿਬ੍ਬਗਾਰਵੋ**”ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਤਤ੍ਥ ਤਿਬ੍ਬਗਾਰਵਤ੍ਤਾ ਸੰਲੇਖਾਨੁਸਨ੍ਤਵੁਤ੍ਤਿਨਾ ਭਵਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਸੇਸੇਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। **ਮਿਚ੍ਛਾਧਿਮੋਕ੍ਖੋ** ਸਦ੍ਧਾਪਤਿਰੂਪਕੋ ਅਵਤ੍ਥੁਸ੍ਮਿੰ ਪਸਾਦੋ।

ਪੁਗ੍ਗਲਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਧਮ੍ਮਮੇਵ ਵਿਭਜਤੀਤਿ ਆਹ “**ਸਤ੍ਤਾਪਿ…ਪੇ॰… ਦਸ੍ਸੇਤੀ**”ਤਿ।

**ਯੇ ਹਿ ਕੇਚੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ **ਹਿ**-ਸਦ੍ਦੋ ਨਿਪਾਤਮਤ੍ਤੰ। “**ਇਮਾਹਿ ਏਵ ਚਤੂਹਿ ਪਟਿਪਦਾਹੀ**”ਤਿਪਿ ਪਾਲ਼ਿ। ਦੁਕ੍ਖਾਪਟਿਪਦਾਦਿਵਿਭਾਗੇਨ ਮਗ੍ਗੋ ਏਵ ਇਧ ਵੁਤ੍ਤੋਤਿ ਆਹ “**ਪਟਿਪਦਾ ਹਿ ਮਗ੍ਗੋ**”ਤਿ **ਚਤੁਦ੍ਦਿਸਾਸਙ੍ਖਾਤੰ ਮਗ੍ਗ**ਨ੍ਤਿ ਚਤੁਦ੍ਦਿਸਾਸਙ੍ਖਾਤੰ ਪਵਤ੍ਤਨੁਪਾਯੰ। ਦ੍ਵੇ ਦਿਸਾ ਏਤਿਸ੍ਸਾਤਿ **ਦ੍ਵਿਦਿਸਾ। ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਨਯਸ੍ਸ।

**੮੨**. ਵਿਵਟ੍ਟਤਿ ਵਟ੍ਟੰ ਏਤ੍ਥਾਤਿ **ਵਿਵਤ੍ਤੰ,** ਵਿਵਤ੍ਤੰ ਏਵ **ਵਿਵਟ੍ਟੰ,** ਅਸਙ੍ਖਤਧਾਤੁ, ਨਿਬ੍ਬੁਤਿ ਏਵ ਵਾ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤੰ “**ਨਿਬ੍ਬਾਨ**”ਨ੍ਤਿ।

“**ਕਤ੍ਥ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬ**”ਨ੍ਤਿ ਵਾ ਪਾਲ਼ਿ। **ਉਪਚਯੇ**ਤਿ ਉਪਚਯਾਵਤ੍ਥਾਯਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਦਸਨ੍ਨ**ਨ੍ਤਿ ਲੋਭਾਦਿਕਿਲੇਸਵਤ੍ਥੂਨੰ। **ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਹੇਤੁਭਾਵਤੋ**ਤਿ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾਦਿਵਿਪਲ੍ਲਾਸਹੇਤੁਕਭਾਵਤੋ। ਵਿਪਰਿਯੇਸਗ੍ਗਾਹਵਸੇਨ ਹਿ ਆਦੀਨਵੇਸੁ ਏਵ ਸੰਯੋਜਨਿਯੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਅਸ੍ਸਾਦਾਨੁਪਸ੍ਸਿਤਾ। ਨ ਹਿ ਯਥਾਭੂਤਞਾਣੇ ਸਤਿ ਤਥਾ ਸਮ੍ਭਵੋ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤੰ “**ਦਸਨ੍ਨੰ…ਪੇ॰… ਭਾਵਤੋ**”ਤਿ। **ਦਸਵਿਧਕਾਰਣੇ**ਤਿ ਦਸਵਿਧੇ ਕਾਰਣੇ, ਦਸਵਿਧਸ੍ਸ ਵਾ ਕਾਰਣੇ। **ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਪਰਿਕ੍ਖਤਾ ਧਮ੍ਮਾ** ਸੁਭਾਰਮ੍ਮਣਾਦਯੋ।

**ਤਬ੍ਬਿਸਯਾ ਕਿਲੇਸਾ**ਤਿ ਆਹਾਰਪਰਿਞ੍ਞਾਪਰਿਬਨ੍ਧਭੂਤਾ ਕਿਲੇਸਾ। **ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤੀਸੁਪਿ** ਏਸੇਵ ਨਯੋ। ਕਾਯੇ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨੋ ਪਠਮੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਕਾਯਸਮੁਦਾਯੇ, ਕਾਯੇਕਦੇਸੇ ਚ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੇ ਆਹਾਰੇ ਪਵਤ੍ਤੋ ਏਵ ਹੋਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ “**ਪਠਮੇ ਆਹਾਰੇ ਵਿਸਯਭੂਤੇ ਪਠਮੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਪਵਤ੍ਤਤੀ**”ਤਿ। ਤਥਾ ਵੇਦਨਾਯੰ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨੋ ਦੁਤਿਯਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯੇ ਫਸ੍ਸਾਹਾਰੇ, ਚਿਤ੍ਤੇ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨੋ ਤਤਿਯਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯੇ ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾਹਾਰੇ, ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਪਵਤ੍ਤਮਾਨੋ ਚਤੁਤ੍ਥਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਤਪ੍ਪਚ੍ਚਯੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣਾਹਾਰੇ ਪਵਤ੍ਤੋ ਏਵ ਹੋਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ “**ਚਤੁਤ੍ਥੇ ਆਹਾਰੇ ਚਤੁਤ੍ਥੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ**”ਤਿ। ਤੇਨਾਹ “**ਸੇਸਾਹਾਰੇਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ**”ਤਿ। ਆਹਾਰਸੀਸੇਨ ਵਾ ਆਹਾਰਪਟਿਬਦ੍ਧੋ ਛਨ੍ਦਰਾਗੋ ਗਹਿਤੋ। **ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤੀਸੁ**ਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। ਤੇਨੇਵਾਹ “**ਆਹਾਰਸੀਸੇਨ ਤਬ੍ਬਿਸਯਾ ਕਿਲੇਸਾ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ**”ਤਿ। **ਪਠਮੇ ਆਹਾਰੇ ਵਿਸਯਭੂਤੇ**ਤਿ ਚ ਪਠਮੇ ਆਹਾਰੇ ਛਨ੍ਦਰਾਗਸ੍ਸ ਵਿਸਯਭਾਵੰ ਪਤ੍ਤੇ, ਤਬ੍ਭਾਵੰ ਅਨਤਿਕ੍ਕਨ੍ਤੇਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਅਪ੍ਪਹੀਨਚ੍ਛਨ੍ਦਰਾਗਸ੍ਸ ਹਿ ਤਤ੍ਥ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ, ਨ ਇਤਰਸ੍ਸ। ਤਥਾ ਦੁਤਿਯਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਦੀਸੁ ਅਪ੍ਪਹੀਨੇਸੁ। ਇਤਰੇ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤੇਵ ਅਪ੍ਪਹੀਨਤ੍ਤਾਤਿ ਆਹ “**ਸੇਸਪਦੇਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ**”ਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਉਪਾਦਾਨਾਦੀਸੁ ਅਪ੍ਪਹੀਨੇਸੁਪਿ

ਯੋਗਾਦਯੋ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤੇਵ ਯਥਾਰਹੰ ਤੰਸਭਾਵਤ੍ਤਾ, ਤਦੇਕਟ੍ਠਸਭਾਵਤੋ ਚ, ਤਸ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤੰ ਪਾਲ਼ਿਯੰ "**ਪਠਮੇ ਉਪਾਦਾਨੇ ਪਠਮੋ ਯੋਗੋ**"ਤਿਆਦਿ। ਤੇਨਾਹ "**ਸੇਸਪਦੇਸੁਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ**"ਤਿ।

੮੩. **ਅਪਰਿਜਾਨਨ੍ਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਞਾਤਪਰਿਞ੍ਞਾਯ, ਤੀਰਣਪਰਿਞ੍ਞਾਯ, ਪਹਾਨਪਰਿਞ੍ਞਾਯਾਤਿ ਤੀਹਿ ਪਰਿਞ੍ਞਾਹਿ ਪਰਿਚ੍ਛਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਅਜਾਨਨ੍ਤਸ੍ਸ, ਤੇਸੰ ਸਮੁਦਯਞ੍ਚ ਅਤ੍ਥਙ੍ਗਮਞ੍ਚ ਅਸ੍ਸਾਦਞ੍ਚ ਆਦੀਨਵਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਰਣਞ੍ਚ ਯਥਾਭੂਤੰ ਅਨਵਬੁਜ੍ਝਨ੍ਤਸ੍ਸਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਤਿਬ੍ਬੋ** ਬਹਲੋ **ਛਨ੍ਦਰਾਗੋ ਹੋਤਿ** ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਭਾਵਤੋਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਇਤਿ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਸ੍ਸ ਦਿਟ੍ਠਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ ਹੇਤੁਭਾਵਤੋਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥੰ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ "**ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇ**ਵਾ"ਤਿ। ਸੁਭਸੁਖਸਞ੍ਞਾਕਾਮੁਪਾਦਾਨਕਾਮਭਵਯੋਗਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯਗਨ੍ਥਕਾਮਭਵਾਸਵ-ਕਾਮਭਵੋਘਰਾਗਸਲ੍ਲਛਨ੍ਦਾਗਤਿਗਮਨਾਨਿ ਤਣ੍ਹਾਪਕ੍ਖਿਕਤਾਯ, ਤਣ੍ਹਾਸਭਾਵਤਾਯ ਚ **ਤਣ੍ਹਾਪਧਾਨਾਨਿ**। ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਬਜਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥਦੋਸਸਲ੍ਲਦੋਸਾਗਤਿਗਮਨਾਨਿ ਪਨ ਤਣ੍ਹਾਭਾਵੇ ਭਾਵਤੋ , ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯੋ ਤਣ੍ਹਾਵਿਸਯਤੋ, ਸਬ੍ਬੇਸੰ ਵਾ ਤਣ੍ਹਾਵਿਸਯਤੋ ਤਣ੍ਹਾਪਧਾਨਤਾ ਲਬ੍ਭਤੇਵ। ਪਚ੍ਛਿਮਕਾਨੰ ਦਿਟ੍ਠਿਪਧਾਨਤਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

੮੪. **ਕਬਲ਼ੀਕਾਰੇ ਆਹਾਰੇ**ਤਿ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰਾਹਾਰਵਿਸਯੇ ਛਨ੍ਦਰਾਗੋ। ''ਅਪ੍ਪਹੀਨੇ''ਤਿਆਦਿਕੰ ਪਰਿਯਾਯਕਥੰ ਮੁਞ੍ਚਿਤ੍ਵਾ ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯਮੇਵ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਕਬਲ਼ੀਕਾਰਾਹਾਰਸ੍ਸ "**ਅਸੁਭਸਭਾਵਤ੍ਤਾ, ਅਸੁਭਸਮੁਟ੍ਠਾਨਤ੍ਤਾ ਚਾ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਲਬ੍ਭਮਾਨੇ ਹਿ ਉਜੁਕੇ ਅਤ੍ਥੇ ਕਿੰ ਪਰਿਯਾਯਕਥਾਯਾਤਿ। ਛਨ੍ਦਰਾਗੋ ਵਾ ਤਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥਸਿਦ੍ਧੋਤਿ ਏਵਮ੍ਪੇਤ੍ਥ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ। ਨ ਹਿ ਤਤ੍ਥ ਅਸਤਿ ਛਨ੍ਦਰਾਗੇ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੋ ਸਮ੍ਭਵਤਿ। **ਦੁਕ੍ਖਸਭਾਵਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾਯ ਦੁਕ੍ਖਸਭਾਵਤ੍ਤਾ। **ਦੁਕ੍ਖਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਤਿਵਿਧਦੁਕ੍ਖਤਾਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਕਾਰਣਤੋ। **ਵਿਞ੍ਞਾਣੇ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਿਨੋ**। ਤਥਾ ਹਿ **ਸਾਤਿ** ਨਾਮ ਭਿਕ੍ਖੁ ਕੇਵਟ੍ਟਪੁਤ੍ਤੋ ''ਤੰਯੇਵ ਵਿਞ੍ਞਾਣੰ ਸਨ੍ਧਾਵਤਿ ਸੰਸਰਤੀ''ਤਿ ਤਤ੍ਥ ਨਿਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸੰ ਸੰਵੇਦੇਸਿ। ਯੇਭੁਯ੍ਯੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਿਤਾ ਦਿਟ੍ਠਿਗਤਿਕਾਨੰ ''ਚੇਤਨਾ ਅਤ੍ਤਾ''ਤਿਆਦਿਦਿਟ੍ਠਿਪਰਿਦੀਪਨੇਸੁ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। "**ਭਵਵਿਸੁਦ੍ਧੀ**"ਤਿ ਪਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਵਚਨੰ "**ਨਿਬ੍ਬੁਤਿਸੁਖਾ**"ਨ੍ਤਿ। "**ਸੀਲਬ੍ਬਤੇਹਿ…ਪੇ॰… ਸੁਖਨ੍ਤਿ ਦਲ਼੍ਹੰ ਗਣ੍ਹਾਤੀ**"ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨੰ ਇਧ ਭਵੁਪਾਦਾਨਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤਥਾ ਹਿ ਵਕ੍ਖਤਿ ''ਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਸਙ੍ਖਾਤੇਨ ਭਵੁਪਾਦਾਨੇਨਾ''ਤਿ।

**ਪਚ੍ਚਯਾ ਹੋਨ੍ਤਿ** ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯਾਦਿਨਾ। **ਪਠਮੇ ਯੋਗੇ ਠਿਤੋ**ਤਿ ਪਠਮੇ ਯੋਗੇ ਪਤਿਟ੍ਠਿਤੋ। ਅਪ੍ਪਹੀਨਾ ਹਿ ਕਿਲੇਸਾ ਕਮ੍ਮਵਟ੍ਟਾਦੀਨੰ ਕਾਰਣਭੂਤਾ ਤੰਸਮਙ੍ਗਿਨੋ ਸਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਤਿਟ੍ਠਾਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ। ਪਰਸ੍ਸ ਅਭਿਜ੍ਝਾਯਨੰ **ਪਰਾਭਿਜ੍ਝਾਯਨੰ**। ਭਵਪਤ੍ਥਨਾਯ ਭਵਦਿਟ੍ਠਿਭਵਰਾਗਵਸੇਨ ਪਿਯਾਯਿਤਸ੍ਸ ਵਤ੍ਥੁਨੋ ਵਿਪਰਿਣਾਮਞ੍ਞਥਾਭਾਵੇ ਦੋਮਨਸ੍ਸੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤੰ "**ਭਵਰਾਗ…ਪੇ॰… ਪਦੂਸੇਨ੍ਤੀ**"ਤਿ।

**ਗਨ੍ਥਿਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਗਨ੍ਥਿੰ ਕਤ੍ਵਾ। ਦ੍ਵਿਧਾਭੂਤੰ ਰਜ੍ਜੁਆਦਿਕੇ ਵਿਯ ਗਨ੍ਥਿਕਰਣਞ੍ਹਿ ਗਨ੍ਥਨੰ। ਚਿਤ੍ਤੰ ਪਰਿਯਾਦਾਯ ਤਿਟ੍ਠਨ੍ਤਾ ਆਸਵਾਨੰ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਹੇਤੁ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧੋ। ਪਰਿਯੁਟ੍ਠਾਨਪ੍ਪਤ੍ਤਾ ਏਕਚ੍ਚੇ ਕਿਲੇਸਾ ਵਿਸੇਸਤੋ ਆਸਵੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਹੇਤੁ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥੰ ਅਟ੍ਠਕਥਾਯੰ ਉਪ੍ਪਟਿਪਾਟਿਵਚਨੰ। ਤਪ੍ਪਟਿਪਕ੍ਖੇ ਵਿਸਯੇ ਪਤ੍ਥੇਤੀਤਿ ਯੋਜਨਾ। **ਤਬ੍ਬਿਸਯਬਹੁਲੇ ਭਵੇ ਪਤ੍ਥੇਤੀ**ਤਿ ਯਥਾ ਮਾਨੁਸਕੇਹਿ ਕਾਮੇਹਿ ਨਿਬ੍ਬਿਨ੍ਨਰੂਪਾ ਦੇਵੂਪਪਤ੍ਤਿ। **ਤੰਸਭਾਵਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਸਭਾਵਤ੍ਤਾ। **ਅਪਰਾਪਰ**ਨ੍ਤਿ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞੰ। ਏਕਚ੍ਚਾ ਹਿ ਦਿਟ੍ਠਿ ਏਕਚ੍ਚਸ੍ਸ ਦਿਟ੍ਠਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ ਕਾਰਣੰ ਹੋਤਿ, ਯਥਾ ਸਕ੍ਕਾਯਦਿਟ੍ਠਿ ਇਤਰਾਸੰ। **ਅਭਿਨਿਵਿਸਨ੍ਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਅਭਿਨਿਵੇਸਨਹੇਤੁ। "**ਅਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਤੋ…ਪੇ॰… ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀ**"ਤਿ ਇਦੰ ਸਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਸ੍ਸ ਫਲਭੂਤੰ ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੰ ਦਸ੍ਸੇਤਿ ਏਕਨ੍ਤਵਸ੍ਸਿਮੇਘਵੁਟ੍ਠਾਨੇਨ ਵਿਯ ਮਹੋਘਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿ। **ਅਵਿਜ੍ਜਾਸਵੋ ਸਿਦ੍ਧੋ ਹੋਤਿ** ਵੁਟ੍ਠਿਹੇਤੁਕਮਹੋਘਸਿਦ੍ਧਿਯਾ ਉਪਰਿਮੇਘਵੁਟ੍ਠਾਨੰ ਵਿਯ।

''ਨਨ੍ਦੀਰਾਗਸਹਗਤਾ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਮਹਾਵ॰ ੧੪) ਵਿਯ ਤਬ੍ਭਾਵਤ੍ਥੋ ਸਹਗਤਸਦ੍ਦੋਤਿ ਆਹ "**ਅਨੁਸਯ…ਪੇ॰… ਭੂਤਾ** ਵਾ"ਤਿ। **ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਬ੍ਭਨ੍ਤਰਸਙ੍ਖਾਤੰ ਹਦਯ**ਨ੍ਤਿ ਵਿਪਾਕਚਿਤ੍ਤੁਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ। ਵਿਪਾਕਵਟ੍ਟੇਪਿ ਕਿਲੇਸਵਾਸਨਾਹਿਤਾ ਅਤ੍ਥਿ

ਕਾਚਿ ਵਿਸੇਸਮਤ੍ਤਾ।

**ਲੋਭਸਹਗਤਸ੍ਸ** ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ। **ਇਤਰਸ੍ਸ** ਦੋਸਸਹਗਤਾਦਿਕਸ੍ਸ। ਬ੍ਯਞ੍ਜਨੇਨ ਵਿਯ ਭੋਜਨਸ੍ਸ ਆਰਮ੍ਮਣਸ੍ਸ ਅਭਿਸਙ੍ਖਰਣਂ ਵਿਸੇਸਾਪਾਦਨਂ **ਉਪਸੇਚਨਂ**, ਨਨ੍ਦੀ ਸਪ੍ਪੀਤਿਕਤਣ੍ਹਾ ਉਪਸੇਚਨਂ ਏਤਸ੍ਸਾਤਿ **ਨਨ੍ਦੂਪਸੇਚਨਂ** ਉਪਸੇਚਨਭੂਤਾਯਪਿ ਨਨ੍ਦਿਯਾ ਰਾਗਸਲ੍ਲਉਪਨਿਸਤੋ। ਉਪਸਿਤ੍ਤੇ ਪਨ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਮੇਵ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ਪਾਲਿਯਾ ''ਰਾਗਸਲ੍ਲੇਨ ਨਨ੍ਦੂਪਸੇਚਨੇਨ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨਾ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਤਮਤ੍ਥਂ ਪਾਕਟਂ ਕਾਤੁਂ "**ਕੇਨ ਪਨ ਤਂ ਨਨ੍ਦੂਪਸੇਚਨ**"ਨ੍ਤਿ ਪੁਚ੍ਛਤਿ।

**ਰਾਗਸਲ੍ਲੇਨਾ**ਤਿ ਹੇਤੁਮ੍ਹਿ ਕਰਣਵਚਨਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਰਾਗਸਲ੍ਲੇਨ ਹੇਤੁਭੂਤੇਨਾ**"ਤਿ ਆਹ। **ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਪਚ੍ਚਯਤ੍ਥੋ** ਚੇਤ੍ਥ ਹੇਤ੍ਵਤ੍ਥੋ। ਉਪਗਨ੍ਤਬ੍ਬਤੋ ਵਿਞ੍ਞਾਣੇਨਾਤਿ ਵਿਭਤ੍ਤਿਂ ਪਰਿਣਾਮੇਤ੍ਵਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ। "**ਪਤਿਟ੍ਠਾਭਾਵਤੋ**"ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਵਿਞ੍ਞਾਣਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਯਾਦਿਪਚ੍ਚਯਤਂ ਵਦਤਿ। ਤੇਨਾਹ "**ਰੂਪਕ੍ਖਨ੍ਧਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਤਿਟ੍ਠਤੀ**"ਤਿ। ਏਵਂ ਦੁਤਿਯਾਦਿਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤੀਸੁਪਿ ਨਿਸ੍ਸਯਾਦਿਪਚ੍ਚਯਤਾ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਾ ਪਤਿਟ੍ਠਾਵਚਨਤੋ।

**੮੫**. ਯਦਿਪਿ ਅਕੁਸਲਮੂਲਾਦਿਕੇ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲਸ੍ਸ, ਤਣ੍ਹਾਦਿਕੇ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਸ੍ਸ ਦਿਸਾਭਾਵੇਨ ਵਕ੍ਖਤਿ, ਤਥਾਪਿ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਾਨੁਪ੍ਪਵੇਸਤੋ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਨਯੇ ਸਿਦ੍ਧੇ ਇਤਰੇਪਿ ਸਿਦ੍ਧਾ ਏਵ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ ਇਮਸ੍ਸ ਵਿਸੇਸਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ "**ਆਹਾਰਾਦਯੋ… ਪੇ॰… ਵਵਤ੍ਥਪੇਤੁ**"ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਵਕ੍ਖਮਾਨੇ ਵਾ ਅਕੁਸਲਮੂਲਤਣ੍ਹਾਦਿਕੇ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਸਙ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ''ਆਹਾਰਾਦਯੋ''ਤਿ ਵਦਨ੍ਤੋ "**ਨਯਾਨ**"ਨ੍ਤਿ ਬਹੁਵਚਨਮਾਹ। **ਏਕਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਰਾਗਚਰਿਤਸ੍ਸ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਤਾਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਏਕਸ੍ਸ ਪਯੋਜਨਸ੍ਸ। **ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਤ੍ਥੋਪਿ ਗਹਿਤੋ**, ਨ ਬ੍ਯਞ੍ਜਨਮੇਵ ਗਹਿਤਨ੍ਤਿ ਸੁਤ੍ਤਪਦਾਨਿ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਪਰਿਯਾਯਵਚਨਾਨਿ ਯਥਾਰਹਂ ਤਣ੍ਹਾਵਤ੍ਥੂਨਂ ਤਤ੍ਥ ਕਥਿਤਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤਂ "**ਸਵਤ੍ਥੁਕਾ ਤਣ੍ਹਾ ਵੁਤ੍ਤਾ**"ਤਿ। ਦੋਸਵਤ੍ਥੂਨਂ, ਦਿਟ੍ਠਿਵਤ੍ਥੂਨਞ੍ਚ ਤਤ੍ਥ ਕਥਿਤਤ੍ਤਾ ''ਸਵਤ੍ਥੁਕੋ ਦੋਸੋ, ਸਵਤ੍ਥੁਕਾ ਦਿਟ੍ਠਿ ਚ ਵੁਤ੍ਤਾ''ਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥਂ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ "**ਵੁਤ੍ਤਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨਾ**"ਤਿ।

**ਦੁਕ੍ਖਾਕਾਰੇਨ** ਸਹ ਦੁਕ੍ਖਾਕਾਰਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਏਵਞ੍ਚੇਤ**ਨ੍ਤਿ ਯਦਿ ਤਂਤਂਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾਬਹੁਲਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਪੁਰਿਮਾਹਾਰਦ੍ਵਯਾਦੀਸੁ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਵਿਸੇਸਨਿਦ੍ਧਾਰਣਂ ਕਤਂ, ਏਤਂ ਏਵਮੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ, ਨ ਅਞ੍ਞਥਾ। ਤਤ੍ਥ ਕਾਰਣਂ ਵਦਨ੍ਤੋ "**ਨ ਹੀ**"ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਸ੍ਸਤ੍ਥੋ – ਯਥਾ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਾਨਂ ਓਧਿਸੋ ਕਿਲੇਸਪ੍ਪਜਹਨਤੋ ਪਹਾਤਬ੍ਬੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਨਿਯਮੋ ਅਤ੍ਥਿ, ਨ ਏਵਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਰਿਞ੍ਞਾਪਹਾਨਾਨਂ ਅਨਿਚ੍ਚਨ੍ਤਿਕਤ੍ਤਾਤਿ।

ਅਪਰੇ ਪਨਾਹੁ – **ਪੁਰਿਮੇ** ਆਹਾਰਦ੍ਵਯੇ ਪਰਿਕਿਲੇਸਭਾਵੇਨ, ਦੁਕ੍ਖਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤਾ ਚ ਦੁਕ੍ਖਲਕ੍ਖਣਂ ਸੁਪਾਕਟਂ। ਤਤ੍ਥ ਪੁਰਿਮੇ ਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਦ੍ਵਯਵਿਞ੍ਞਾਣਾਹਾਰੇ ਤਤਿਯਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯਂ ਅਨਿਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣਂ, ਮਨੋਸਞ੍ਚੇਤਨਾਹਾਰੇ ਚਤੁਤ੍ਥਵਿਞ੍ਞਾਣਟ੍ਠਿਤਿਯਂ ਅਨਤ੍ਤਲਕ੍ਖਣਂ ਸੁਪਾਕਟਨ੍ਤਿ ਤਿਸ੍ਸਨ੍ਨਂ ਅਨੁਪਸ੍ਸਨਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤਿਮੁਖਤਾਯ ਤੇਹਿ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਾਦਿਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਹਿ ਪਰਿਞ੍ਞਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀਤਿ। ਤਥਾ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਦੀਸੁ ਪੁਰਿਮਦ੍ਵਯਂ ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਉਜੁਵਿਪਚ੍ਚਨੀਕਂ, ਇਤਰਦ੍ਵਯਂ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਨਂ। ਇਤਿ ਪਵਤ੍ਤਿਮੁਖਤਾਯ ਚ ਉਜੁਵਿਪਚ੍ਚਨੀਕਤਾਯ ਚ ਇਮੇ ਧਮ੍ਮਾ ਯਥਾਰਹਂ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਾਦਿਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਹਿ ਪਰਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਾ, ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਚ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਸੁਭਸੁਖਸਞ੍ਞਾਕਾਮੁਪਾਦਾਨਸੀਲਬ੍ਬਤੁਪਾਦਾਨਕਾਮਯੋਗਭਵਯੋਗਅਭਿਜ੍ਝਾਕਾਯ ਗਨ੍ਥਕਾਮਾਸਵਕਾਮੋਘ ਭਵੋਘ ਰਾਗਸਲ੍ਲਛਨ੍ਦਅਗਤਿਗਮਨਾਨਿ ਸੁਖਸ੍ਸਾਦਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਨਤੋ ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਟਿਪਕ੍ਖਭਾਵਤੋ ਬ੍ਯਾਪਾਦਕਾਯਗਨ੍ਥਦੋਸਸਲ੍ਲਦੋਸਅਗਤਿਗਮਨਾਨਿ ਪਵਤ੍ਤਿਮੁਖਤਾਯ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਤਤਿਯਸਞ੍ਞਾਦਯੋ ਨਿਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਤਨ੍ਨਿਮਿਤ੍ਤਾਹਿ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਟਿਪਕ੍ਖਭਾਵਤੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ। ਚਤੁਤ੍ਥਸਞ੍ਞਾਦਯੋ ਅਤ੍ਤਾਭਿਨਿਵੇਸਤਨ੍ਨਿਤ੍ਤਾਹਿ ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਪਟਿਪਕ੍ਖਭਾਵਤੋ ਸੁਞ੍ਞਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖੇਨ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ। ਤਤ੍ਥ ਮਾਨਸਲ੍ਲਭਯਅਗਤਿਗਮਨਾਨਂ ਨਿਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਨਿਮਿਤ੍ਤਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਨ ਹਿ ਅਨਿਚ੍ਚਤੋ ਪਸ੍ਸਤੋ ਮਾਨਜਪ੍ਪਨਂ, ਭਯਂ ਵਾ ਸਮ੍ਭਵਤਿ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਯੋਗਾਦੀਨਂ ਅਤ੍ਤਾਭਿਨਿਵੇਸਨਿਮਿਤ੍ਤਤਾ ਪਾਕਟਾ ਏਵਾਤਿ।

੯੬. ਅਪ੍ਪਮਞ੍ਞਾਵਜ੍ਜਾ ਰੂਪਾਵਚਰਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ **ਦਿਬ੍ਬਵਿਹਾਰਾ** ''ਦੇਵੂਪਪਤ੍ਤਿਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕਕੁਸਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ ਚਾ''ਤਿ ਕਤ੍ਵਾ, ਸਤਿਪਿ ਤਬ੍ਭਾਵੇ ਪਰਹਿਤਪਟਿਪਤ੍ਤਿਤੋ, ਨਿਦ੍ਦੋਸਤਾਯ ਚ ਸੇਟ੍ਠਾ ਵਿਹਾਰਾਤਿ ਚਤਸ੍ਸੋ ਅਪ੍ਪਮਞ੍ਞਾ **ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਹਾਰਾ,** ਚਤਸ੍ਸੋ ਫਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ **ਅਰਿਯਵਿਹਾਰਾ** ''ਆਰਕਾ ਕਿਲੇਸੇਹਿ ਅਰਿਯਾਨਂ ਵਿਹਾਰਾ''ਤਿ। ਚਤਸ੍ਸੋ ਆਰੁਪ੍ਪਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ **ਆਨੇਞ੍ਜਵਿਹਾਰਾ** , ਸਤਿਪਿ ਦੇਵੂਪਪਤ੍ਤਿਸਂਵਤ੍ਤਨਿਕਕੁਸਲਸਮਾਪਤ੍ਤਿਭਾਵੇ ਆਨੇਞ੍ਜਸਨ੍ਤਤਾਹਿ ਲੋਕਿਯੇਸੁ ਸਿਖਾਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ।

**ਅਧਿਕਰਣਭੇਦੇਨਾ**ਤਿ ਵਤ੍ਥੁਭੇਦੇਨ।

ਯਂ ਅਭਿਞ੍ਞੂ ਨ ਪਵਤ੍ਤਤਿ, ਤਂ **ਅਚ੍ਛਰਿਯ**ਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ “**ਅਨ੍ਧਸ੍ਸ...ਪੇ॰... ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨਕ**”ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਅਧਿਤਿਟ੍ਠਤਿ** ਸੀਲਾਦਿ **ਏਤੇਨ** ਸਚ੍ਚੇਨ, **ਏਤ੍ਥ** ਵਾ ਸਚ੍ਚੇ ਨਿਮਿਤ੍ਤਭੂਤੇ, **ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਮਤ੍ਤਮੇਵ** ਵਾ ਤਂ ਸਚ੍ਚਨ੍ਤਿ ਏਵਂ ਕਰਣਾਧਿਕਰਣਭਾਵਤ੍ਥਾ ਪਚ੍ਚਯਵਸੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣਸਮਾਸਪਕ੍ਖੇ। ਤਥਾ ਅਞ੍ਞਪਦਤ੍ਥਸਮਾਸਪਕ੍ਖੇ। ਇਤਰਸ੍ਮਿਂ ਪਨ ਸਮਾਸੇ ਕਰਣਾਧਿਕਰਣਤ੍ਥਾ ਏਵ, ਤੇ ਚ ਖੋ ਸੀਲਾਦਿਵਸੇਨ ਚ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਸੁਖਨ੍ਤਿ ਝਾਨਵਿਪਸ੍ਸਨਾਮਗ੍ਗਫਲਨਿਬ੍ਬਾਨਸੁਖਂ। ਲੋਕਿਯਵਿਪਾਕਸੁਖਮ੍ਪਿ ਲਬ੍ਭਤੇਵ। ''ਨਾਞ੍ਞਤ੍ਰ ਬੋਜ੍ਝਾ...ਪੇ॰... ਪਾਣਿਨ''ਨ੍ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੧. ੯੮) ਹਿ ਇਮਾਯ ਗਾਥਾਯ ਸਙ੍ਗਹਿਤਾ ਅਨਤ੍ਥਪਰਿਹਾਰਮੁਖੇਨ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਅਭਯਾ ਨਿਬ੍ਬਾਨਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਸੁਖਾਵਹਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਧਮ੍ਮਾ ਇਧ “**ਸੁਖਭਾਗਿਯਾ**”ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ। **ਅਨਵਸੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨਤੋ**ਤਿ ਫਰਣਵਸੇਨ ਅਨਵਸੇਸਗ੍ਗਹਣਤੋ।

**ਪਠਮਸ੍ਸ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ** ਪਠਮਪਟਿਪਦਾਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਸ੍ਸਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਏਵਂ ਸੇਸੇਸੁਪਿ। “**ਯਥਾ ਹੀ**”ਤਿਆਦਿਨਾ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਪਟਿਪਦਾਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾਨਂ ਨਾਨਨ੍ਤਰਿਯਕਤਂ ਉਪਮਾਯ ਵਿਭਾਵੇਤਿ। ਸਤਿਪਿ ਚ ਸਬ੍ਬਾਹਿ ਪਟਿਪਦਾਹਿ ਸਬ੍ਬੇਸਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾਨਂ ਨਿਯਮਾਭਾਵੇ ਨਾਨਨ੍ਤਰਿਕਭਾਵੇਨ ਦੇਸਨਾਕ੍ਕਮੇਨੇਵੇਤ੍ਥ ਨੇਸਂ ਅਯਮਨੁਕ੍ਕਮੋ ਕਤੋਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਅਥ ਵਾ ਕਾਯਵੇਦਨਾਸੁ ਸੁਭਸੁਖਸਞ੍ਞਾਨਂ ਦੁਬ੍ਬਿਨਿਵੇਠਿਯਤਾਯ ਅਸੁਭਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਨਂ ਕਿਚ੍ਚਸਿਦ੍ਧਿਤੋ ਪੁਰਿਮੇਨ ਪਟਿਪਦਾਦ੍ਵਯੇਨ ਪੁਰਿਮਂ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਦ੍ਵਯਂ ਯੋਜਿਤਂ ਤਦਭਾਵਤੋ। ਇਤਰੇਨ ਇਤਰਂ। ਤਾਨਿ ਹਿ ਪੁਰਿਮੇਸੁ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨੇਸੁ ਕਤਕਮ੍ਮਸ੍ਸ ਇਚ੍ਛਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਅਥ ਵਾ ਯਥਾ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਾਨਂ ਮਨ੍ਦਤਿਕ੍ਖਪਞ੍ਞਾਨਂ ਵਸੇਨ ਚਤਸ੍ਸੋ ਪਟਿਪਦਾ ਯੋਜਿਤਾ, ਏਵਂ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ਪਟਿਪਦਾਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾਨਂ ਅਯਮਨੁਕ੍ਕਮੋ ਕਤੋ।

“**ਤਥਾ**”ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਯਥਾ ਸਮਾਨਪਟਿਪਕ੍ਖਤਾਯ ਪਠਮਸ੍ਸ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਭਾਵਨਾ ਪਠਮਸ੍ਸ ਝਾਨਸ੍ਸ ਵਿਸੇਸਾਵਹਾ, ਏਵਂ ਪੀਤਿਸਹਗਤਾਦਿਸਮਾਨਤਾਯ ਦੁਤਿਯਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾਦਿਭਾਵਨਾ ਦੁਤਿਯਜ੍ਝਾਨਾਦੀਨਂ ਵਿਸੇਸਾਵਹਾਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥਂ ਉਪਸਂਹਰਤਿ। **ਪੀਤਿਪਟਿਸਂਵੇਦਨਾਦੀ**ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਸੁਖਪਟਿਸਂਵੇਦਨਂ, ਚਿਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰਪਟਿਸਂਵੇਦਨਂ, ਪਸ੍ਸਮ੍ਭਨਞ੍ਚ ਸਙ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਭਿਪ੍ਪਮੋਦਨਗ੍ਗਹਣਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਨਿਦਸ੍ਸਨਮਤ੍ਤਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ ਪਟਿਸਂਵੇਦਨਸਮਾਦਹਨਵਿਮੋਚਨਾਨਮ੍ਪਿ ਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਇਚ੍ਛਿਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ। **ਅਨਿਚ੍ਚਵਿਰਾਗਾਦੀ**ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਨਿਰੋਧਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾ ਸਙ੍ਗਯ੍ਹਨ੍ਤਿ।

**ਰੂਪਾਵਚਰਸਮਾਪਤ੍ਤੀਨ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਟਿਲਦ੍ਧਮਤ੍ਤਂ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਂ ਪਠਮਜ੍ਝਾਨਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਪਗੁਣਵਸੀਭਾਵਾਪਾਦਨਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤਿ, ਨ ਇਤਰਾਸਂ। ਇਤਰਾਸਂ ਪਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਭਾਵੇਨ ਪਰਮ੍ਪਰਾਯ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਹਿਂਸਾਵਿਤਕ੍ਕਅਰਤਿਰਾਗਾ **ਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕਾਦਯੋ। ਸੁਖੇਨਾ**ਤਿ ਅਕਿਚ੍ਛੇਨ, ਅਕਸਿਰੇਨਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਦਿਬ੍ਬਵਿਹਾਰਾਦਿਕੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਹਾਰੇ ਪਦਟ੍ਠਾਨਂ ਕਤ੍ਵਾ ਨਾਨਾਸਨ੍ਤਾਨੇਸੁ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਯ ਵੁਟ੍ਠਾਨਗਾਮਿਨਿਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਯਥਾਕ੍ਕਮਂ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਾਕੁਸਲਾਨੁਪ੍ਪਾਦਨਾਦਿਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਵਿਸਯਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਪਾਲ਼ਿਯਂ “**ਪਠਮੋ ਵਿਹਾਰੋ ਭਾਵਿਤੋ ਬਹੁਲੀਕਤੋ**”ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਸਦਿਸਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਅਰਿਯਵਿਹਾਰੇ ਚ ਹੇਟ੍ਠਿਮੇ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਉਪਰਿਮਗ੍ਗਾਧਿਗਮਾਯ ਵਾਯਮਨ੍ਤਸ੍ਸ ਅਯਂ ਨਯੋ ਲਬ੍ਭਤਿ। ਮਗ੍ਗਪਰਿਯਾਪਨ੍ਨਸ੍ਸੇਵ ਵਾ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਸ੍ਸ ਨਾਨਾਸਨ੍ਤਾਨਿਕਸ੍ਸ

ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਵਿਪਸ੍ਸਨਾਗਮਨੇਨ ਤੰਤੰਕਿਚ੍ਚਾਦਿਕਸ੍ਸ ਵਸੇਨੇਤੰ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਸਕ੍ਕਾ ਹਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਗਮਨੇਨ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਦਿਤਿਕ੍ਖਤਾਵਿਸੇਸੋ ਵਿਯ ਵੀਰਿਯਸ੍ਸ ਕਿਚ੍ਚਵਿਸੇਸਵਿਸਯੋ ਮਗ੍ਗੋ ਵਿਞ੍ਞਾਤੁੰ।

ਤਥਾ ਸਿਖਾਪ੍ਪਤ੍ਤੁਉਪੇਕ੍ਖਾਸਤਿਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿਦਿਬ੍ਬਵਿਹਾਰੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਪਠਮੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਮਾਨਪ੍ਪਹਾਨੰ ਉਕ੍ਕੰਸੇਤਿ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਹਾਰਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਦੁਤਿਯੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਕਾਮਾਲਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤੰ, ਅਰਿਯਵਿਹਾਰਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯੇਨ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਤਤਿਯੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਹਾਨੰ, ਸਨ੍ਤਵਿਮੋਕ੍ਖਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯੇਨ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੰ ਚਤੁਤ੍ਥੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨੰ ਭਵੂਪਸਮੰ ਉਕ੍ਕੰਸੇਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ "**ਪਠਮੰ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨ**"ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤੰ।

ਪਹੀਨਮਾਨੇ ਨ ਵਿਸੰਵਾਦੇਯ੍ਯਾਤਿ **ਮਾਨਪ੍ਪਹਾਨੰ ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ** ਵਡ੍ਢੇਤਿ ਵਿਸੰਵਾਦਨਨਿਮਿਤ੍ਤਸ੍ਸੇਵ ਅਭਾਵਤੋ। ਅਪ੍ਪਹੀਨਮਾਨੇ ਹਿ ਮਾਨਨਿਸ੍ਸਯੇਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਵਿਸੰਵਾਦੇਯ੍ਯ। ਕਾਮਾਲਯੇ, ਦਿਟ੍ਠਾਲਯੇ ਚ ਸਮੁਗ੍ਘਾਟਿਤੇ ਚਾਗਪਟਿਪਕ੍ਖਸ੍ਸ ਅਵਸਰੋ ਏਵ ਨਤ੍ਥੀਤਿ **ਆਲਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤੋ ਚਾਗਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ** ਵਡ੍ਢੇਤਿ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਨਾਯ ਪਞ੍ਞਾਬੁਦ੍ਧਿਯਾ ਪਰਿਬਨ੍ਧੋਵ ਨਤ੍ਥਿ, ਭਵਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਓਸ੍ਸਟ੍ਠੇਸੁ ਅਭਵੂਪਸਮਸ੍ਸ ਓਕਾਸੋਵ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਮਾਨਪ੍ਪਹਾਨਾਦਯੋ ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨਾਦਿਕੇ ਸੰਵਡ੍ਢੇਨ੍ਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ "**ਮਾਨਪ੍ਪਹਾਨ**"ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤੰ।

ਅਵਿਸੰਵਾਦਨਸੀਲੋ ਧਮ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਦਬਹੁਲੋ ਛਨ੍ਦਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯੰ ਸਮਾਧਿੰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤਿ। ਚਾਗਾਧਿਮੁਤ੍ਤੋ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਜ੍ਝਾਸਯੋ ਅਕੋਸਜ੍ਜਬਹੁਲਤਾਯ ਵੀਰਿਯਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯੰ, ਞਾਣੁਤ੍ਤਰੋ ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਸੇ ਵਤ੍ਤੇਨ੍ਤੋ ਚਿਤ੍ਤਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯੰ, ਵੂਪਸਨ੍ਤਸਭਾਵੋ ਉਪਸਮਹੇਤੁਭੂਤਾਯ ਵੀਮੰਸਾਯ ਵੀਮੰਸਯਤੋ ਵੀਮੰਸਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯੰ ਸਮਾਧਿੰ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤੇਤੀਤਿ ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨਾਦਿਪਾਰਿਸੁਦ੍ਧਿਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿਆਦੀਨੰ ਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਸੰਵਤ੍ਤਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ "**ਸਚ੍ਚਾਧਿਟ੍ਠਾਨੰ ਭਾਵਿਤ**"ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤੰ।

ਧਮ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਦਬਹੁਲੋ ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿਮ੍ਹਿ ਠਿਤੋ ਇਟ੍ਠਾਨਿਟ੍ਠਛਲਾਰਮ੍ਮਣਾਪਾਤੇ ਅਨਵਜ੍ਜਸੇਵੀ ਹੋਤਿ। ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੋ ਵੀਰਿਯਸਮਾਧਿਮ੍ਹਿ ਠਿਤੋ ਸੰਕਿਲੇਸਪਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਨ੍ਤਪਨਵਸੇਨੇਵ ਪੁਞ੍ਞੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤਿ। ਚਿਤ੍ਤੰ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਸੇ ਵਤ੍ਤੇਨ੍ਤੋ ਚਿਤ੍ਤਸਮਾਧਿਮ੍ਹਿ ਠਿਤੋ ਪਞ੍ਞਾਯ ਉਪਕਾਰਾਨੁਪਕਾਰਕੇ ਧਮ੍ਮੇ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ **ਬੁਦ੍ਧਿੰ** ਫਾਤਿੰ ਗਮਿਸ੍ਸਤਿ। ਵੀਮੰਸਾਸਮਾਧਿਮ੍ਹਿ ਠਿਤੋ ਧਮ੍ਮਵਿਚਯਬਹੁਲੋ ਉਪਧਿਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਵਹਮੇਵ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿੰ ਬ੍ਰੂਹੇਤੀਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥੰ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ "**ਛਨ੍ਦਸਮਾਧਿ ਭਾਵਿਤੋ**"ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤੰ।

ਦੂਰਾਦੂਰਪਚ੍ਚਤ੍ਥਿਕਨਿਵਾਰਣੇ ਬਹੂਪਕਾਰੋ **ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸੰਵਰੋ** ਮੇਤ੍ਤਾਯ ਵਿਸੇਸੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਹੇਤੁਤੋ **ਮੇਤ੍ਤੰ** ਵਡ੍ਢੇਤਿ। ਤਪੇਨ ਸੰਕਿਲੇਸਧਮ੍ਮੇ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭੇਨ੍ਤੋ ਵੀਰਿਯਾਧਿਕੋ ਪਰਦੁਕ੍ਖਾਪਨਯਨਕਾਮਤੰ ਸਾਹਤ੍ਥਿਕੰ ਕਰੋਤੀਤਿ **ਤਪੋ ਕਰੁਣੰ** ਸੰਵਡ੍ਢੇਤਿ। ਪਞ੍ਞਾ ਪਰਿਯੋਦਾਪਿਤਾ ਸਾਵਜ੍ਜਾਨਵਜ੍ਜਧਮ੍ਮੇ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੀ ਪਹਾਸਨਿਪਾਤਤੋ **ਮੁਦਿਤੰ** ਰਕ੍ਖਨ੍ਤੀ ਪਰਿਬ੍ਰੂਹੇਤਿ। ਉਪਧਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਪਕ੍ਖਨ੍ਦੋ ਨਿਨ੍ਨਪੋਣਪਬ੍ਭਾਰੋਵ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਸਤ੍ਤਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਉਦਾਸਿਨੋ ਹੋਤੀਤਿ ਸੋ **ਉਪੇਕ੍ਖਾ**ਵਿਹਾਰੰ ਪਰਿਵਡ੍ਢੇਤੀਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥੰ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ "**ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸੰਵਰੋ ਭਾਵਿਤੋ**"ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਤੇਨਾਹ "**ਯੋ ਯਸ੍ਸ ਵਿਸੇਸਪਚ੍ਚਯੋ, ਸੋ ਤੰ ਪਰਿਪੂਰੇਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ**"ਤਿ।

੮੭. **ਦਿਸਾਭਾਵਨਾਤਿ** ਨਯਾਨੰ ਦਿਸਾਭਾਵਨਾਤਿ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੰ। ਅਤ੍ਥੋਪਿਸ੍ਸ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **ਯੇਨ** ਚਤੁਕ੍ਕੇਨ **ਯਸ੍ਸ** ਰਾਗਚਰਿਤਾਦਿਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ **ਵੋਦਾਨੰ** ਵਿਸੁਦ੍ਧਿ। ਯਥਾ ਅਪਰਿਞ੍ਞਾਤਾ, ਅਪ੍ਪਹੀਨਾ ਚ ਪਠਮਾਹਾਰਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਦਯੋ ਰਾਗਚਰਿਤਾਦੀਨੰ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨੰ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਾ, ਏਵੰ ਪਠਮਪਟਿਪਦਾਦਯੋ ਭਾਵਿਤਾ ਬਹੁਲੀਕਤਾ ਨੇਸੰ ਵਿਸੁਦ੍ਧਿਯੋ ਹੋਨ੍ਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨ ਸਕ੍ਕਾ ਵਿਞ੍ਞਾਤੁਨ੍ਤਿ ਆਹ "**ਹੇਟ੍ਠਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯਮੇਵਾ**"ਤਿ।

ਅਥ ਵਾ ਪੁਰਿਮਾਹਿ ਦ੍ਵੀਹਿ ਪਟਿਪਦਾਹਿ ਸਿਜ੍ਝਮਾਨਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਕਿਚ੍ਚਵੁਤ੍ਤਿਸਙ੍ਖਾਤੰ ਪਵਤ੍ਤਿਦੁਕ੍ਖਮ੍ਪਿ ਸਙ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੀ ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਬਾਹੁਲ੍ਲਵਿਸੇਸਤੋ ਦੁਕ੍ਖਲਕ੍ਖਣੰ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਨ੍ਤੀ "**ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤੰ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖ**"ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਤਤਿਯਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਸਿਜ੍ਝਮਾਨਾ ਸੁਖਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਕਤਾਯ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਸਨ੍ਤਤਿਘਨੰ ਭਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਅਨਿਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣੰ ਵਿਭਾਵੇਨ੍ਤੀ "**ਅਨਿਮਿਤ੍ਤੰ**

**ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖ**"ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਚਤੁਤ੍ਥਾਯ ਪਨ ਪਟਿਪਦਾਯ ਸਿਜ੍ਝਮਾਨਾ ਸੁਖਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਕਤਾਯ, ਵਿਸਦਞਾਣਤਾਯ ਚ ਸਮੂਹਕਿਚ੍ਚਾਰਮ੍ਮਣਘਨਂ ਭਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ਅਨਤ੍ਤਲਕ੍ਖਣਂ ਵਿਭਾਵੇਨ੍ਤੀ **"ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖ**"ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਤਥਾ ਕਾਯਵੇਦਨਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਵਿਸੇਸਤੋ ਦੁਕ੍ਖਲਕ੍ਖਣਂ ਵਿਭਾਵੇਨ੍ਤੀ, ਚਿਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਅਨਿਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣਂ, ਧਮ੍ਮਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾ ਅਨਤ੍ਤਲਕ੍ਖਣਨ੍ਤਿ ਤਾ ਯਥਾਕ੍ਕਮਂ ''ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਾਦਿਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖ''ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਸਪ੍ਪੀਤਿਕਤਾਯ ਅਸ੍ਸਾਦਾਨਿ ਪਠਮਦੁਤਿਯਜ੍ਝਾਨਾਨਿ ਵਿਰਜ੍ਜਨਵਸੇਨ ਵਿਸੇਸਤੋ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਵਸੇਨ **"ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖ**"ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ। ਤਤਿਯਂ ਸਨ੍ਤਸੁਖਤਾਯ ਬਾਹਿਰਕਾਨਂ ਨਿਚ੍ਚਾਭਿਨਿਵੇਸਵਤ੍ਥੁਭੂਤਂ ਸਭਾਵਤੋ ''ਅਨਿਚ੍ਚ''ਨ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਵਸੇਨ **"ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖ**"ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਚਤੁਤ੍ਥਂ ਉਪਕ੍ਕਿਲੇਸਵਿਗਮਾਦੀਹਿ ਪਰਿਸੁਦ੍ਧਂ ਸੁਸਮਾਹਿਤਂ ਯਥਾ ਪਰੇਸਂ, ਏਵਂ ਅਤ੍ਤਨੋ ਚ ਯਥਾਭੂਤਸਭਾਵਾਵਬੋਧਹੇਤੁਤਾਯ ਸਮ੍ਮਦੇਵ ''ਸੁਞ੍ਞ''ਨ੍ਤਿ ਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਵਸੇਨ **"ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖ**"ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਏਵਂ ਵਿਹਾਰਾਨਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵਸੇਨੇਵ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਤਾ, ਤਤ੍ਥ ''ਦਿਬ੍ਬਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਹਾਰਾਨਂ ਸਨ੍ਤਸੁਖਤਾਯ ਅਸ੍ਸਾਦਨੀਯਤਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਤਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਾ। ਅਰਿਯਵਿਹਾਰਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਾਧਿਕਤ੍ਤਾ ਵਿਸੇਸਤੋ ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਤਾਯ ਸੁਞ੍ਞਤਵਿਮੋਕ੍ਖਤਾ। ਆਨੇਞ੍ਜਵਿਹਾਰਸ੍ਸ ਸਨ੍ਤਵਿਮੋਕ੍ਖਤਾਯ ਅਨਿਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣਪ੍ਪਟਿਵੇਧਸ੍ਸ ਵਿਸੇਸਪਚ੍ਚਯਸਭਾਵਤੋ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਤਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਾ।

ਤਥਾ ਪੁਰਿਮਾਨਂ ਦ੍ਵਿਨ੍ਨਂ ਸਮ੍ਮਪ੍ਪਧਾਨਾਨਂ ਸਂਕਿਲੇਸਵਿਸਯਤ੍ਤਾ ਕਿਲੇਸਦੁਕ੍ਖਵੀਤਿਕ੍ਕਮਸ੍ਸ ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਬਾਹੁਲ੍ਲਤ੍ਤਾ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਤਾ। ਤਤਿਯਸ੍ਸ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਕੁਸਲੁਪ੍ਪਾਦਨੇਨ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਉਦਯਵਯਵਨ੍ਤਤਾਵਿਭਾਵਨਤੋ ਅਨਿਚ੍ਚਲਕ੍ਖਣਂ ਪਾਕਟਨ੍ਤਿ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਤਾ। ਚਤੁਤ੍ਥਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਾਨਂ ਠਿਤਤ੍ਥਂ ਬ੍ਯਾਪਾਰਾਪਜ੍ਜਨੇਨ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਅਵਸਵਤ੍ਤਿਤਾਦੀਪਨਤੋ ਅਨਤ੍ਤਲਕ੍ਖਣਂ ਸੁਪਾਕਟਨ੍ਤਿ ਸੁਞ੍ਞਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਤਾ।

ਮਾਨਪ੍ਪਹਾਨਾਲਯਸਮੁਗ੍ਘਾਤਾਨਂ ਸਹਾਯਤਣ੍ਹਾਪਹਾਨਤਾਯ ਤਣ੍ਹਾਪਣਿਧਿਵਿਸੋਧਨਤੋ ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਤਾ। ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਹਾਨਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਾਕਿਚ੍ਚਾਧਿਕਤਾਯ ਸੁਞ੍ਞਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਤਾ। ਭਵੂਪਸਮਸ੍ਸ ਸਙ੍ਖਾਰਨਿਮਿਤ੍ਤਪਟਿਪਕ੍ਖਤਾਯ ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਤਾ।

ਪਕਤਿਯਾ ਦੁਕ੍ਖਸਭਾਵੇ ਸਙ੍ਖਾਰੇ ਞਾਣਸਚ੍ਚੇਨ ਅਵਿਸਂਵਾਦੇਨ੍ਤੋ ਦੁਕ੍ਖਤੋ ਏਵ ਪਸ੍ਸਤਿ, ਚਾਗਾਧਿਵਿਮੁਤ੍ਤਤਾਯ ਤਣ੍ਹਂ ਵਿਦੂਰੀਕਰੋਨ੍ਤੋ ਰਾਗਪ੍ਪਣਿਧਿਂ ਵਿਸੋਸੇਤੀਤਿ ਪੁਰਿਮਂ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਦ੍ਵਯਂ **"ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖ**"ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਇਤਰਸ੍ਸ ਪਨ ਅਧਿਟ੍ਠਾਨਦ੍ਵਯਸ੍ਸ ਸੁਞ੍ਞਤਾਨਿਮਿਤ੍ਤਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਤਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯਾ ਏਵ।

ਛਨ੍ਦਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯਾ ਚਿਤ੍ਤੇਕਗ੍ਗਤਾ ਵਿਸੇਸਤੋ ਧਮ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਦਵਤੋ ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਵਿਤਕ੍ਕਬਹੁਲਸ੍ਸ ਹੋਤਿ, ਵੀਰਿਯਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯਾ ਪਨ ਕਾਮਵਿਤਕ੍ਕਾਦਿਕੇ ਵਿਨੋਦੇਨ੍ਤਸ੍ਸਾਤਿ ਤਦੁਭਯਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਪਵਤ੍ਤਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਵਿਸੇਸਤੋ ਰਾਗਾਦਿਪ੍ਪਣਿਧੀਨਂ ਵਿਸੋਸਨਤੋ **"ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖ**"ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਚਿਤ੍ਤਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯਂ , ਵੀਮਂਸਾਧਿਪਤੇਯ੍ਯਞ੍ਚ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਪਵਤ੍ਤਾ ਯਥਾਕ੍ਕਮਂ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਬਾਹੁਲ੍ਲਤੋ **"ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ, ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖ**"ਨ੍ਤਿ ਚ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਅਭਿਜ੍ਝਾਵਿਨਯਨੋ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਸਂਵਰੋ, ਕਾਮਸਙ੍ਕਪ੍ਪਾਦਿਵਿਨੋਦਨੋ ਤਪੋ ਚ ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨੇਵ ਪਣਿਧਿਪਟਿਪਕ੍ਖਤੋ **ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ,** ਬੁਦ੍ਧਿ ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਨਿਮਿਤ੍ਤਂ, ਉਪਧਿਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗੋ ਨਿਮਿਤ੍ਤਗ੍ਗਾਹਪਟਿਪਕ੍ਖੋਤਿ ਤਦੁਭਯਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਯਥਾਕ੍ਕਮਂ **"ਸੁਞ੍ਞਤਂ, ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖ**"ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ।

ਆਸਨ੍ਨਪਚ੍ਚਤ੍ਥਿਕਰਾਗਂ ਪਟਿਬਾਹਨ੍ਤੀ **ਮੇਤ੍ਤਾ** ਰਾਗਪਣਿਧਿਯਾ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ, **ਕਰੁਣਾ** ਪਰਦੁਕ੍ਖਾਪਨਯਨਾਕਾਰਵੁਤ੍ਤਿਕਾ ਦੁਕ੍ਖਸਹਗਤਾਯ ਦੁਕ੍ਖਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਵਿਸੇਸਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਤਦੁਭਯਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ **"ਅਪ੍ਪਣਿਹਿਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖ"**ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। **ਮੁਦਿਤਾ** ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਮੋਦਗ੍ਗਹਣਬਹੁਲਾ ਤਦਨਿਚ੍ਚਤਾਦਸ੍ਸਨਤੋ ਅਨਿਚ੍ਚਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਵਿਸੇਸਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਤਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ **ਅਨਿਮਿਤ੍ਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਂ। ਉਪੇਕ੍ਖਾ** ਞਾਣਕਿਚ੍ਚਾਧਿਕਤਾਯ ਅਨਤ੍ਤਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਯ ਵਿਸੇਸਪਚ੍ਚਯੋਤਿ ਤਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ **"ਸੁਞ੍ਞਤਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖ"**ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਪਵਤ੍ਤਿਆਕਾਰਤੋ ਵਿਪਸ੍ਸਤੋ ਨਿਸ੍ਸਯਤੋ, ਕਿਚ੍ਚਤੋ ਚ ਭਿਨ੍ਦਿਤ੍ਵਾ ਵਿਮੋਕ੍ਖਮੁਖਾਨਿ ਯੋਜਿਤਾਨੀਤਿ।

**ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਨਂ** ਪਰਿਞ੍ਞਾਪਹਾਨਞ੍ਚ। **ਸਪਰਸਨ੍ਤਾਨੇ**ਤਿ ਅਤ੍ਤਨੋ, ਪਰੇਸਞ੍ਚ ਸਨ੍ਤਾਨੇ, ਤੇਨ ਕਾਯਿਕੋ, ਵਾਚਸਿਕੋ ਚ ਵਿਹਾਰੋ ''ਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤ''ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ ''ਵਿਵਿਧੋ ਹਾਰੋ''ਤਿ ਕਤ੍ਵਾ। ਤਸ੍ਸ ਪਨ ਵਿਭਾਵਨਾ ਇਧ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਾ ਨਯਸ੍ਸ ਭੂਮਿਭਾਵਤੋ। **ਯੇਨ** ਪਟਿਪਕ੍ਖਭਾਵੇਨ। **ਤੇਸਂ ਪਟਿਪਕ੍ਖਭਾ**ਵੋਤਿ ਤੇਸਂ ਆਹਾਰਾਦੀਨਂ ਪਟਿਪਕ੍ਖਭਾਵੋ ਪਹਾਤਬ੍ਬਭਾਵੋ ਪਟਿਪਦਾਦੀਨਂ ਪਟਿਪਕ੍ਖਭਾਵੋ ਪਹਾਯਕਭਾਵੋਤਿ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ। ਤਤ੍ਥ ਪਟਿਪਦਾਗ੍ਗਹਣੇਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਕਥਿਤਾ। ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਚ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰੇ ਪਰਿਜਾਨਨ੍ਤੀ ਤਪ੍ਪਟਿਬਦ੍ਧਛਨ੍ਦਰਾਗਂ ਪਜਹਤੀਤਿ ਉਜੁਕਮੇਵ ਤੇਸਂ ਪਟਿਪਕ੍ਖਤਾ, ਏਵਂ ਞਾਣਾਦੀਨਮ੍ਪਿ ਉਪਾਦਾਨਾਦਿਪਟਿਪਕ੍ਖਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ ਤਦੁਪਦੇਸੇਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਕਥਿਤਤ੍ਤਾ। ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾਨਂ ਪਟਿਪਕ੍ਖਭਾਵੋ ਪਾਕਟੋ ਏਵ। ਨ੍ਤਿ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤਂ। ਵੀਸਤਿਯਾ ਚਤੁਕ੍ਕੇਹਿ ਵਿਸਭਾਗਤੋ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਵਿਭਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਤੀਹਿ ਪਦੇਹਿ ਸਙ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਕਥਿਕਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਸਙ੍ਖੇਪੇਨ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ"**ਤਿ।

**ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਸਦ੍ਧਾਦਿਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ। ਦਸਨ੍ਨਂ ਚਤੁਕ੍ਕਾਨਂ ਨਿਦ੍ਧਾਰਣਾਤਿ ਯੋਜਨਾ।

੮੮. **ਨਿਗ੍ਗਚ੍ਛਤੀ**ਤਿ ਨਿਕ੍ਖਮਤਿ। ਤਤੋ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤ੍ਵਾ ਵੁਚ੍ਚਮਾਨੋ ਹਿ ਨਿਗ੍ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੋ ਵਿਯ ਹੋਤੀਤਿ। **ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਪੁਗ੍ਗਲੇ**ਤਿ ''ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤੋ ਮਨ੍ਦੋ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੬) ਵੁਤ੍ਤੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਪੁਗ੍ਗਲੇ। ਪੁਗ੍ਗਲਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨ ਚੇਤ੍ਥ ਧਮ੍ਮੋ ਵੁਤ੍ਤੋਤਿ ਆਹ **"ਭੂਮਿਂ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤ੍ਵਾ"**ਤਿ। **ਤਤੋ ਏਵਾ**ਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਪੁਗ੍ਗਲਚਤੁਕ੍ਕਤੋ ਏਵ। **ਇਤਰਤ੍ਥਾਪੀ**ਤਿ ''ਸੁਖਾਯ...ਪੇ॰... ਪੁਗ੍ਗਲਾ''ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ। **ਸਾਧਾਰਣਾਯਾ**ਤਿ ਪਠਮਚਤ੍ਤਾਰਿਹਿਪਿ ਵਿਮਿਸ੍ਸਾਯ। **ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਾਸੂ**ਤਿ ਦੁਤਿਯਤਤਿਯਾਸੁ।

**ਹੇਟ੍ਠਾ**ਤਿ ਦੇਸਨਾਹਾਰਵਿਭਙ੍ਗਵਿਚਯਹਾਰਸਮ੍ਪਾਤਵਣ੍ਣਨਾਸੁ।

**ਏਸੇ**ਵ **ਨਯੋ**ਤਿ ਕੁਸਲਮੂਲਾਦਿਦ੍ਵਾਦਸਤਿਕਸਙ੍ਗਹੋ ਅਨਵਜ੍ਜਪਕ੍ਖੋ। ''ਵੋਦਾਯਤਿ ਸੁਜ੍ਝਤਿ ਏਤੇਨਾਤਿ ਵੋਦਾਨ''ਨ੍ਤਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧੧) ਵਂ ਨੇਤਬ੍ਬਤਂ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ।

ਯਥਾ ਹਾਰਉਦ੍ਦੇਸੋ ਕਤੋ, ਏਵਂ ਨਯਾਨਂ ਅਕਰਣੇ ਕਾਰਣਂ, ਪਯੋਜਨਞ੍ਚ ਵਿਭਾਵੇਤੁਕਾਮੋ **"ਕਸ੍ਮਾ ਪਨਾ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। **ਨਯੇਹਿ** ਨਯਨ੍ਤਰੇਹਿ। **ਸਮ੍ਭਵਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥ**ਨ੍ਤਿ ਉਪਪਤ੍ਤਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ। ਤਤ੍ਥ ਸਮ੍ਭਵੋ ਅਨੁਦ੍ਦੇਸਕ੍ਕਮੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਸਨੇ ਕਰਣਂ ਦਸ੍ਸਨਂ ਪਯੋਜਨਂ। ਯਦਿ ਹਿ ਇਮੇ ਨਯਾ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨ ਅਸਂਕਿਣ੍ਣਾ ਭਵੇਯ੍ਯੁਂ, ਹਾਰਾ ਵਿਯ ਉਦ੍ਦੇਸਾਨੁਕ੍ਕਮੇਨੇਵ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ ਸਿਯੁਂ। ਤਥਾ ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹਾਰਾਨਂ ਉਦ੍ਦੇਸਾਵਸਾਨੇ ''ਏਤੇ ਸੋਲ਼ਸ ਹਾਰਾ ਪਕਿਤ੍ਤਿਤਾ ਅਤ੍ਥਤੋ ਅਸਂਕਿਣ੍ਣਾ''ਤਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੧)।

ਯਸ੍ਮਾ ਪਨੇਤੇ ਮੂਲਪਦੇਹਿ ਮੂਲਪਦਨ੍ਤਰਨਿਦ੍ਧਾਰਣੇਨ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਤੇ ਨਿਗ੍ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੇ ਇਤਰੋਪਿ ਅਤ੍ਥਤੋ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋਯੇਵ ਨਾਮ ਹੋਤੀਤਿ ਇਮਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ **"ਉਦ੍ਦੇਸਾਨੁਕ੍ਕਮੇਨ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨ ਕਤੋ"**ਤਿ।

ਇਦਾਨਿ ਤਮੇਵ ਸਙ੍ਖੇਪੇਨ ਵੁਤ੍ਤਮਤ੍ਥਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **"ਪਠਮਨਯਤੋ ਹੀ"**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਤਣ੍ਹਾਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਵਸੇਨ ਦ੍ਵਿਧਾ ਪੁਗ੍ਗਲੇ ਵਿਭਜਿਤ੍ਵਾ ਤੇਸਂ ਵਸੇਨ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਨਯਂ ਨੀਹਰਿਤ੍ਵਾ ਪੁਨ ਤੇ ਏਵ ਤਣ੍ਹਾਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤੇ

ਚਤੁਪ੍ਪਟਿਪਦਾਵਿਭਾਗੇਨ ਵਿਭਜਿਤ੍ਵਾ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤਸ੍ਸ ਨਯਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋ, ਤੇ ਏਵ ਚਤੁਪ੍ਪਟਿਪਦਾਭੇਦਭਿਨ੍ਨੇ ਪੁਗ੍ਗਲੇ ਪੁਨ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੁਆਦਿਵਿਭਾਗੇਨ ਤਿਧਾ ਵਿਭਜਿਤ੍ਵਾ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲਸ੍ਸ ਨਯਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋ। ਤਂ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ **“ਪਠਮਨਯਤੋ…ਪੇ॰… ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋ”**ਤਿ।

ਯਸ੍ਮਾ ਸੁਭਸੁਖਸਞ੍ਞਾਹਿ ਲੋਭੋ, ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਯ ਦੋਸੋ ‘‘ਇਮਿਨਾ ਮੇ ਅਨਤ੍ਥੋ ਕਤੋ’’ਤਿ ਆਘਾਤੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਤੋ , ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਯ ਮੋਹੋ ਗਹਿਤੋ ਹੋਤਿ। ਤਥਾ ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾਦੀਹਿ ਅਲੋਭਾਦਯੋ, ਤਸ੍ਮਾ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨ ਤਤਿਯਨਯਤੋ ਦੁਤਿਯਨਯਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵੋ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਲੋਭੇ ਸਤਿ ਸਮ੍ਭਵਤੋ ਲੋਭਗ੍ਗਹਣੇਨੇਵ ਦੋਸੋ ਗਯ੍ਹਤਿ। ਲੋਭੋ ਚ ਤਣ੍ਹਾ, ਮੋਹੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾ, ਤਪ੍ਪਟਿਪਕ੍ਖਤੋ ਅਲੋਭਾਦੋਸੇਹਿ ਸਮਥੋ ਗਯ੍ਹਤਿ, ਅਮੋਹੇਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ, ਤਸ੍ਮਾ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨੇਵ ਦੁਤਿਯਨਯਤੋ ਪਠਮਨਯਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵੋਤਿ ਇਮਂ ਵਿਸੇਸਂ ਦੀਪੇਤੁਂ ਉਦ੍ਦੇਸਾਨੁਕ੍ਕਮੇਨ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਨ ਕਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **“ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨ ਪਨਾ”**ਤਿਆਦਿਮਾਹ।

**ਤੇਨੇਵਾ**ਤਿ ਤਤਿਯਨਯਤੋ ਦੁਤਿਯਨਯਸ੍ਸ ਵਿਯ ਦੁਤਿਯਨਯਤੋ ਪਠਮਨਯਸ੍ਸਪਿ ਸਮ੍ਭਵਤੋ। ਏਵਂ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਪੁਗ੍ਗਲਾਧਿਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨ ਆਗਤਂ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨੇਵ ਨਯਨਿਗ੍ਗਮੋ ਨਿਦ੍ਧਾਰਿਤੋਤਿ ਅਯਮੇਵ ਵਿਸੇਸੋ। **ਯਦਿ ਏਵ**ਨ੍ਤਿ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਆਗਤਪ੍ਪਕਾਰਤੋ ਅਞ੍ਞੇਨਪਿ ਪਕਾਰੇਨ ਨਯਾ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤਬ੍ਬਾ, ਏਵਂ ਸਨ੍ਤੇ ਯਥਾ ਪੁਗ੍ਗਲਾਧਿਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨ ਪਠਮਨਯਤੋ ਤਤਿਯਨਯਸ੍ਸ, ਤਤਿਯਨਯਤੋ ਦੁਤਿਯਨਯਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋ, ਏਵਂ ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨੇਵ ਪਠਮਨਯਤੋ ਤਤਿਯਨਯਦੁਤਿਯਨਯਾਨਂ, ਧਮ੍ਮਾਧਿਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨੇਵ ਦੁਤਿਯਨਯਤੋ ਤਤਿਯਨਯਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵੋ ਦੀਪੇਤਬ੍ਬੋਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥਮਾਹ **“ਦ੍ਵੇ ਹੁਤ੍ਵਾ…ਪੇ॰… ਸਿਯਾ”**ਤਿ।

ਤਤ੍ਥ **ਨਯੋ**ਤਿ ਪਚ੍ਛਾ ਵੁਤ੍ਤਦੁਤਿਯਨਯੋ। **ਅਤ੍ਥਤੋ**ਤਿ ਅਤ੍ਥਾਪਤ੍ਤਿਤੋ, ਅਤ੍ਥਤੋ ਲਬ੍ਭਮਾਨਤ੍ਤਾ ਏਵ ਸਰੂਪੇਨ ਨ ਕਥਿਤੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਇਦਾਨਿ ਤਂ ਅਤ੍ਥਾਪਤ੍ਤਿਂ ਏਕਨ੍ਤਿਕਂ ਕਤ੍ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **“ਯਸ੍ਮਾ”**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਅਨੁਪ੍ਪਵੇਸੋ ਇਚ੍ਛਿਤੋ** ਤਂਤਂਨਯਮੂਲਪਦਾਨਂ ਨਯਨ੍ਤਰਮੂਲਪਦੇਸੁ ਸਮਵਰੁਜ੍ਝਨਤੋ। ਤਥਾ ਹਿ ‘‘ਯਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬੋ ਅਕੁਸਲਪਕ੍ਖੋ ਸਙ੍ਗਹਂ ਸਮੋਸਰਣਂ ਗਚ੍ਛਤਿ, ਯਤ੍ਥ ਸਬ੍ਬੋ ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੋ ਸਙ੍ਗਹਂ ਸਮੋਸਰਣਂ ਗਚ੍ਛਤੀ’’ਤਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੩) ਚ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਅਯਞ੍ਚ ਅਤ੍ਥੋ**ਤਿ ‘‘ਨਯਾਨਂ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਅਨੁਪ੍ਪਵੇਸੋ ਨਿਗ੍ਗਮੋ’’ਤਿ ਅਯਂ ਦੁਵਿਧੋ ਅਤ੍ਥੋ। ਪਿਟਕਾਨਂ ਅਤ੍ਥਕਥਨਂ **ਪੇਟਕਂ,** ਸੋ ਏਵ ਉਪਦੇਸੋਤਿ **ਪੇਟਕੋਪਦੇਸੋ,** ਉਪਦੇਸਭੂਤਾ ਪਰਿਯਤ੍ਤਿਸਂਵਣ੍ਣਨਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

**ਆਦਿਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯਾ**ਤਿ ਨਯਾਨਂ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਅਨੁਪ੍ਪਵੇਸਨਿਗ੍ਗਮਮਤ੍ਤਮੇਵ ਅਵਿਭਾਵੇਤ੍ਵਾ ਨਯਵਿਚਾਰਸ੍ਸ ਪਠਮਾਵਯਵਤੋ ਪਭੁਤਿ **ਵਿਭਾਵਨਾ** ਦੀਪਨਾ ਪਕਾਸਨਾ।

**ਦੋਸਦਿਟ੍ਠੀ**ਤਿ ਅਪ੍ਪਸ੍ਸਾਦਤਾਦਿਦੋਸਗਾਹਿਕਦਿਟ੍ਠੀ, ਦੋਸਦਸ੍ਸਿਨੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਤੇ ਹਿ ਅਸਮੂਹਤਾਨੁਸਯਾ, ਕਾਮੇਸੁ ਚ ਆਦੀਨਵਦਸ੍ਸਿਨੋ। ਇਦਞ੍ਚ ਨੇਸਂ ਅਙ੍ਗਦ੍ਵਯਂ ਅਤ੍ਤਕਿਲਮਥਾਨੁਯੋਗਸ੍ਸ ਕਾਰਣਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਨਤ੍ਥਿ ਅਤ੍ਥੋ**ਤਿ ਯੋ ਰਾਗਾਭਿਭੂਤੇਹਿ ਅਨ੍ਧਬਾਲੇਹਿ ਪਰਿਕਪ੍ਪਿਤੋ ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਿਕੋ ਕਾਮੇਹਿ ਅਤ੍ਥੋ, ਸੋ ਮਧੁਬਿਨ੍ਦੁਗਿਦ੍ਧਸ੍ਸ ਮਧੁਲਿਤ੍ਤਸਤ੍ਥਧਾਰਾਵਲੇਹਨਸਦਿਸੋ ਅਪ੍ਪਸ੍ਸਾਦੋ ਬਹੁਦੁਕ੍ਖੋ ਬਹੁਪਾਯਾਸੋ ਬਹੁਆਦੀਨਵੋ ਸਵਿਘਾਤੋ ਸਪਰਿਲ਼ਾਹੋ ਸਮ੍ਪਰਾਯਿਕੋ ਤਥੇਵਾਤਿ ਸਬ੍ਬਦਾਪਿ ਵਿਞ੍ਞੁਜਾਤਿਕਸ੍ਸ ਕਾਮੇਹਿ ਪਯੋਜਨਂ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤਿ। **ਅਨਜ੍ਝੋਸਿਤਾ**ਤਿ ਅਨਭਿਭੂਤਾ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ। **ਤੇਨ ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾਤਿ** ਤੇਨ ਮਨ੍ਦਕਿਲੇਸਭਾਵੇਨ ਤੇਸਂ ਪੁਗ੍ਗਲਾਨਂ ਅਕਿਚ੍ਛੇਨ ਸਿਜ੍ਝਮਾਨਾ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਪਟਿਪਦਾ ‘‘ਸੁਖਾ ਪਟਿਪਦਾ’’ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। **ਅਜ੍ਝੋਸਿਤਾ**ਤਿ ਅਭਿਨਿਵਿਟ੍ਠਾ। **ਇਮੇ ਸਬ੍ਬੇ ਸਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਇਮੇ ਤਣ੍ਹਾਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤਭਾਵੇਨ ਦ੍ਵਿਧਾ ਵੁਤ੍ਤਾ ਅਪਰਿਮਾਣਪ੍ਪਭੇਦਾ ਸਬ੍ਬੇਪਿ ਪਟਿਪਜ੍ਜਨ੍ਤਾ ਸਤ੍ਤਾ।

**ਸੁਖੇਨ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਜ੍ਜਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਕਿਲੇਸੇ ਅਕਿਚ੍ਛੇਨ ਪਜਹਨ੍ਤਿ। **“ਇਮਾ ਚਤਸ੍ਸੋ ਪਟਿਪਦਾ”**ਤਿਆਦਿ ਪਟਿਪਦਾਨਂ ਏਤ੍ਤਾਵਤਾਯਂ, ਵਿਸਯਭਾਵਕਿਚ੍ਚੇਸੁ ਚ ਬਜਭਿਚਾਰਾਭਾਵਦਸ੍ਸਨਂ। **ਅਯਂ ਪਟਿਪਦਾ**ਤਿ ਨਿਗਮਨਂ, ਅਯਂ ਪਟਿਪਦਾ ਯਾਯ ਵਸੇਨ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤਸ੍ਸ ਨਯਸ੍ਸ ਭੂਮਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਪੁਗ੍ਗਲਾ ਨਿਦ੍ਧਾਰਿਤਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। **ਚਤੁਕ੍ਕਮਗ੍ਗੇਨ ਕਿਲੇਸੇ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤੀ**ਤਿ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਵਕ੍ਖਮਾਨੇਨ

ਆਹਾਰਾਦਿਚਤੁਕ੍ਕਮਗ੍ਗੇਨ ਦਸਵਤ੍ਥੁਕੇ ਕਿਲੇਸਸਮੂਹੇ ਨਿਦ੍ਦਿਸਤਿ। **ਚਤੁਕ੍ਕਮਗ੍ਗੇਨ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਸੁ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ**ਤਿ ਤਪ੍ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ ਪਟਿਪਦਾਦਿਚਤੁਕ੍ਕਮਗ੍ਗੇਨ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੇਸੁ ਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯੇਸੁ ਵਿਸਯਭੂਤੇਸੁ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤ੍ਵਾ ਕਥੇਤਬ੍ਬਾ।

**ਇਦਞ੍ਚ ਪਮਾਣਂ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰਾ**ਤਿ ਇਮੇਸਂ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਪਮਾਣਂ, ਯਦਿਦਂ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰਾ। ਇਦਂ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ – ਯਾਵਦੇਵ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਆਹਾਰਾ ਪਰਿਞ੍ਞਂ ਨ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤਿ, ਤਾਵਦੇਵ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇ ਵਿਭਜਨ੍ਤਿ। ਯਾਵਦੇਵ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਵਿਪਲ੍ਲਾਸਾ ਅਪ੍ਪਹੀਨਾ, ਤਾਵਦੇਵ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਉਪਾਦਾਨਾਨਿ ਪਰਿਬ੍ਰੂਹਨ੍ਤੀਤਿ। ਏਵਂ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥ ਯਥਾਰਹਂ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ। ਤੇਨਾਹ "**ਏਵਂ ਇਮਾਨਿ ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਦਸ ਪਦਾਨੀ**"ਤਿ। ''ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਾਨੀ''ਤਿ ਚ ਵਚਨਸੇਸੋ।

"**ਅਭਿਜ੍ਝਾਯ ਗਨ੍ਥਤੀ**"ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਅਭਿਜ੍ਝਾਯਨਮੇਵ ਗਨ੍ਥਨਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਏਸ ਨਯੋ ਸੇਸੇਸੁਪਿ। **ਪਪਞ੍ਚੇਨ੍ਤੋ**ਤਿ ਦਿਟ੍ਠਾਭਿਨਿਵੇਸਂ ਵਿਤ੍ਥਾਰੇਨ੍ਤੋ।

ਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਹੇਤੁਭਾਵੋ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਆਸਵਨਨ੍ਤਿ ਆਹ "**ਆਸਵਨ੍ਤੀ**"ਤਿ। **ਕਿਂ ਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਾ**ਤਿ ਤੇਨ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਵੀਤਿਕ੍ਕਮਵਤ੍ਥੁਂ ਵਦਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਅਪ੍ਪਹੀਨਾਨੁਸਯਸ੍ਸੇਵ ਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਾ, ਨ ਇਤਰਸ੍ਸ, ਤਸ੍ਮਾ "**ਯੇ ਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰਾ, ਤੇ ਅਨੁਸਯਾ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਪਦਦ੍ਵਯੇਨਪਿ ਫਲੂਪਚਾਰੇਨ ਕਾਰਣਂ ਵੁਤ੍ਤਂ।

**ਪਠਮੇਨ ਪਦੇਨਾ**ਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਦਸਸੁ ਸੁਤ੍ਤਪਦੇਸੁ ਪਠਮੇਨ ਪਦੇਨ। **ਪਠਮਾਯ ਦਿਸਾਯਾ**ਤਿ ਤਦਤ੍ਥਸਙ੍ਖਾਤਾਯ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤਸ੍ਸ ਸਂਕਿਲੇਸਪਕ੍ਖੇ ਪਠਮਾਯ ਦਿਸਾਯ।

**ਇਤੀ**ਤਿ ਏਵਂ, ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਅਨਵਜ੍ਜਸਾਵਜ੍ਜਧਮ੍ਮਾਨਂ। **ਪਕ੍ਖਪਟਿਪਕ੍ਖਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਵੋਦਾਨਪਕ੍ਖਤਪ੍ਪਟਿਪਕ੍ਖਵਸੇਨ। **ਯੋਜਨਾ**ਤਿ ਪਠਮਦਿਸਾਦਿਭਾਵੇਨ ਯੁਤ੍ਤੇ ਕਤ੍ਵਾ ਮਨਸਾਨੁਪੇਕ੍ਖਨਾ। ''ਮਨਸਾ ਵੋਲੋਕਯਤੇ''ਤਿ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੪) ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

**ਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਦਿਸਾਲੋਕਨਸ੍ਸ। ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਾਦੀਨਂ ਪਰਿਯੋਸਾਨਤਾ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਵਸੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਯੇਸਞ੍ਹਿ ਸਦ੍ਧਾਦੀਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਵਸੇਨ ਸਤਿਪਟ੍ਠਾਨਾਦੀਨਿ ਸਿਜ੍ਝਨ੍ਤਿ, ਤੇਸਂ ਵਸੇਨ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲਾਦੀਨਂ ਪਰਿਯੋਸਾਨਤਾ। ਤਤ੍ਥ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਫਲੇ ਸਦ੍ਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ ਹਿ ਸਦ੍ਧਾਯ ਪਰਿਪੂਰਿਕਾਰੀ। ਸਕਦਾਗਾਮਿਫਲੇ ਵੀਰਿਯਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਸਕਦਾਗਾਮੀ ਹਿ ਆਰਦ੍ਧਵੀਰਿਯੋ ਉਪਰਿਮਗ੍ਗਾਧਿਗਮਾਯ। ਅਨਾਗਾਮਿਫਲੇ ਸਮਾਧਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਅਨਾਗਾਮੀ ਸਮਾਧਿਸ੍ਮਿਂ ਪਰਿਪੂਰਿਕਾਰੀ। ਅਗ੍ਗਫਲੇ ਅਰਹਤ੍ਤੇ ਸਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਪਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਞ੍ਚ ਪਾਰਿਪੂਰਿਂ ਗਚ੍ਛਤਿ। ਅਰਹਾ ਹਿ ਸਤਿਵੇਪੁਲ੍ਲਪ੍ਪਤ੍ਤੋ, ਪਞ੍ਞਾਵੇਪੁਲ੍ਲਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਚਾਤਿ।

ਅਪਰੇ ਪਨਾਹੁ – ਸਦ੍ਧਾਬਲੇਨ ਸੁਭਸਞ੍ਞਾਯ ਪਹਾਨਂ। ਸਦ੍ਦਹਨ੍ਤੋ ਹਿ ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਮਨਸਿਕਾਰੇ ਕਮ੍ਮਂ ਕਰੋਤਿ। ਵੀਰਿਯਬਲੇਨ ਸੁਖਸਞ੍ਞਾਯ ਪਹਾਨਂ। ਵੀਰਿਯਵਾ ਹਿ ਸੁਖਸ੍ਸਾਦਂ ਅਭਿਭਵਿਤ੍ਵਾ ਯੋਨਿਸੋਮਨਸਿਕਾਰਮਨੁਯੁਞ੍ਜਤਿ। ਸਮਾਧਿਬਲੇਨ ਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਯ ਪਹਾਨਂ। ਸਮਾਹਿਤੋ ਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਉਦਯਬ੍ਬਯਂ ਪਰਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਂ ਪਟਿਲਭਤਿ। ਪਞ੍ਞਾਬਲੇਨ ਅਤ੍ਤਸਞ੍ਞਾਯ ਪਹਾਨਂ। ਪਞ੍ਞਵਾ ਹਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨਂ ਅਵਸਵਤ੍ਤਿਤਂ ਸਲ੍ਲਕ੍ਖੇਨ੍ਤੋ ਅਤ੍ਤਸੁਞ੍ਞਤਂ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਤਿ। ਸਤਿ ਪਨ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਾਪਿ ਇਚ੍ਛਿਤਬ੍ਬਾ। ਤੇਨਾਹ ''ਸਤਿਂ ਚ ਖ੍ਵਾਹਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਸਬ੍ਬਤ੍ਥਿਕਂ ਵਦਾਮੀ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੨੩੪; ਮਿ॰ ਪ॰ ੨.੧.੧੩)। ਏਵਂ ਚਤੁਵਿਪਲ੍ਲਾਸਪ੍ਪਹਾਯੀਨਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਪਾਰਿਪੂਰਿਟ੍ਠਾਨਂ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਾਮਞ੍ਞਫਲਾਨਿ ਚਤੁਵਿਪਲ੍ਲਾਸਮੁਖਾਨਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਦਿਸਾਨਂ ਪਰਿਯੋਸਾਨਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨੀਤਿ।

"**ਲੋਭੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲ**"ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਲੋਭਾਦੀਨਂ ਹੇਤੁਫਲਭਾਵੇਨ ਸਮ੍ਪਯੁਤ੍ਤਤਾਯ ਦਸ੍ਸਨਂ।

ਤਤ੍ਥ **ਮਨਾਪਿਕੇਨਾ**ਤਿ ਯੇਭੁਯ੍ਯਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਅਮਨਾਪਿਕੇਨਾਪਿ ਹਿ ਆਰਮ੍ਮਣੇਨ ਵਿਪਰਿਯੇਸਵਸੇਨ ਲੋਭੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ। **ਮਨਾਪਿਕੇਨਾ**ਤਿ ਵਾ ਮਨਾਪਿਕਾਕਾਰੇਨ। ਫਸ੍ਸਵੇਦਨੂਪਵਿਚਾਰਰਾਗਵਿਤਕ੍ਕਪਰਿਲ਼ਾਹਾ ਸਹਜਾਤਾਪਿ ਲਬ੍ਭਨ੍ਤਿ, ਅਸਹਜਾਤਾਪਿ। **"ਉਪ੍ਪਾਦੋ"**ਤਿ ਏਤੇਨ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਮਾਨਸਙ੍ਖਾਰਗ੍ਗਹਣਨ੍ਤਿ **"ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਉਪ੍ਪਾਦਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸੇਵ ਪਨ ਗਹਣੇ ''ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀ''ਤਿ ਨ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੰ ਸਿਯਾ। ਨ ਹਿ ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤਿ, ਰਾਗਜਪਰਿਲ਼ਾਹਹੇਤੁਕਤਾ ਚ ਤੇਸੰ ਰਾਗਸ੍ਸ ਤਣ੍ਹਾਸਭਾਵਤ੍ਤਾ। ਤਣ੍ਹਾ ਹਿ ਦੁਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸਮੁਦਯੋ, ਯੰ ਕਿਞ੍ਚਿ ਸਮੁਦਯਧਮ੍ਮੰ, ਸਬ੍ਬੰ ਤੰ ਦੁਕ੍ਖਨ੍ਤਿ। ਤਥਾ ਚ ਵੁਤ੍ਤੰ ''ਤਣ੍ਹਾਸਹਜਾਤਵੇਦਨਾਯ ਪਨ ਲੋਭੋ ਸਹਜਾਤਾਦਿਪਚ੍ਚਯੇਹਿ ਚ ਪਚ੍ਚਯੋ''ਤਿ। ਏਵੰ ਇਟ੍ਠਾਰਮ੍ਮਣੇ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਲੋਭਸਹਗਤਸੁਖਵੇਦਨਾਯ ਉਦਯੋ ਇਧ **"ਉਪ੍ਪਾਦੋ ਸਙ੍ਖਤਲਕ੍ਖਣ"**ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਤਸ੍ਸਾ ਵਿਪਰਿਣਾਮੋ **"ਵਿਪਰਿਣਾਮਦੁਕ੍ਖਤਾ"**ਤਿ। ਵਿਪਰਿਣਾਮਾਵਤ੍ਥਾ ਚ ਉਦਯਾਵਤ੍ਥੰ ਵਿਨਾ ਨ ਹੋਤੀਤਿ ਸਾ ਤੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤੀ ਵਿਯ ਵੁਤ੍ਤਾ **"ਉਪ੍ਪਾਦੰ…ਪੇ॰… ਦੁਕ੍ਖਤਾ"**ਤਿ।

**ਦੋਸੋ ਅਕੁਸਲਮੂਲ**ਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁਪਿ ਵੁਤ੍ਤਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਅਯੰ ਪਨ ਵਿਸੇਸੋ – **ਠਿਤਸ੍ਸ ਅਞ੍ਞਥਤ੍ਤੰ** ਨਾਮ ਜਰਾ, ਤੰ ਨਿਸ੍ਸਾਯ ਦੋਮਨਸ੍ਸਸ੍ਸ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨਤੋ ਵੁਤ੍ਤੰ **"ਠਿਤਸ੍ਸ…ਪੇ॰… ਦੁਕ੍ਖਦੁਕ੍ਖਤਾ"**ਤਿ। **ਦੋਸਜਪਰਿਲ਼ਾਹਹੇਤੁਕਤਾ** ਜਰਾਯ ਦੋਸਬਹੁਲਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਨਚਿਰੇਨ ਜੀਰਣਤੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਵ**ਯੋ**ਤਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨੰ ਨਿਰੋਧੋ। ਅਨਿਚ੍ਚਤਾਵਸੇਨ ਚ ਸਙ੍ਖਤਧਮ੍ਮਾਨੰ ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ **"ਵਯ…ਪੇ॰… ਸਙ੍ਖਾਰਦੁਕ੍ਖਤਾ"**ਤਿ। ਤੇਨਾਹ ਭਗਵਾ ''ਯਦਨਿਚ੍ਚੰ ਤੰ ਦੁਕ੍ਖ''ਨ੍ਤਿ (ਸੰ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੫, ੪੫, ੭੬; ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੨.੧੦)। ਮੋਹਜਪਰਿਲ਼ਾਹਹੇਤੁਕਤਾ ਵਯਲਕ੍ਖਣਸ੍ਸ ਯੇਭੁਯ੍ਯੇਨ ਸਮ੍ਮੋਹਨਿਮਿਤ੍ਤਤ੍ਤਾ, ਮਰਣਸ੍ਸ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਚ੍ਚਯਤ੍ਤਾ ਚ ਸੰਸਾਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ।

ਅਲੋਭਾਦੀਨੰ ਪਞ੍ਞਾਦਿਪਾਰਿਪੂਰਿਹੇਤੁਕਤਾ ਯਥਾਰਹੰ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯਕੋਟਿਸਹਜਾਤਕੋਟਿਯਾ ਚ ਪਚ੍ਚਯਭਾਵੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਸਬ੍ਬੇ ਹਿ ਕੁਸਲਾ ਧਮ੍ਮਾ ਸਬ੍ਬੇਸੰ ਕੁਸਲਾਨੰ ਧਮ੍ਮਾਨੰ ਯਥਾਸਮ੍ਭਵੰ ਪਚ੍ਚਯਵਿਸੇਸਾ ਹੋਨ੍ਤਿ ਏਵਾਤਿ। ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਵਿਤਕ੍ਕਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯੋ ਉਪਵਿਚਾਰੋ **ਅਬ੍ਯਾਪਾਦੂਪਵਿਚਾਰੋ। ਅਵਿਹਿੰਸੂਪਚਾਰੇ**ਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ।

**ਅਯੰ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੋ ਨਾਮ ਦੁਤਿਯੋ ਨਯੋ** ਸਦ੍ਧਿੰ ਦਿਸਾਲੋਕਨਨਯੇਨ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠੋਤਿ ਵਚਨਸੇਸੋ। **"ਇਮੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ"**ਤਿਆਦਿ ਪੁਗ੍ਗਲਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇਨੇਵ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਸ੍ਸ ਨਯਸ੍ਸ ਭੂਮਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥੰ ਆਰਦ੍ਧੰ। **ਇਮੇ** ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਪਟਿਪਦਾਚਤੁਕ੍ਕਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਚਤੁਬ੍ਬਿਧਾ। ਵਿ**ਸੇਸੇਨਾ**ਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਤਣ੍ਹਾਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਤਾਵਿਸੇਸੇਨ। ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤੋ ਹਿ ਤਿਕ੍ਖਪਞ੍ਞੋ, ਮਨ੍ਦਪਞ੍ਞੋ ਚ ਸੁਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯ੍ਯਾਤੀਤਿ ਦ੍ਵਿਧਾ ਵੁਤ੍ਤੋਤਿ। ਤਥਾ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤੋ ਦੁਕ੍ਖਾਯ ਪਟਿਪਦਾਯ ਖਿਪ੍ਪਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਦਨ੍ਧਾਭਿਞ੍ਞਾਯ ਚ ਨਿਯ੍ਯਾਤੀਤਿ ਦ੍ਵਿਧਾ ਵੁਤ੍ਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸਿਤੋ ਚਾਯਮਤ੍ਥੋ। ਤੇਨਾਹ **"ਦ੍ਵੇ ਹੋਨ੍ਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਚਰਿਤੋ ਚ ਤਣ੍ਹਾਚਰਿਤੋ ਚਾ"**ਤਿ।

**ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਹੁਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤਸ੍ਸ ਨਯਸ੍ਸ ਭੂਮਿਦਸ੍ਸਨੇ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਠਿਤਾ, ਚਤੁਪ੍ਪਟਿਪਦਾਵਸੇਨ ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਕਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਤਯੋ ਹੋਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਤਿਪੁਕ੍ਖਲਸ੍ਸ ਨਯਸ੍ਸ ਭੂਮਿਦਸ੍ਸਨੇ ਉਗ੍ਘਟਿਤਞ੍ਞੂਆਦਿਵਸੇਨ ਤਯੋ ਭਵਨ੍ਤਿ। **ਤਯੋ ਹੁਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਤਥਾ ਤਯੋ ਹੁਤ੍ਵਾ ਠਿਤਾ ਤਯੋ ਕਤ੍ਵਾ ਕਥਿਤਾ। **ਦ੍ਵੇ ਹੋਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਇਦਾਨਿ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਸ੍ਸ ਨਯਸ੍ਸ ਭੂਮਿਦਸ੍ਸਨੇ ਦ੍ਵੇ ਭਵਨ੍ਤਿ। **ਅਜ੍ਝੋਸਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਅਜ੍ਝੋਸਾਨੰ। **ਅਭਿਨਿਵੇਸੋ**ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਭਿਨਿਵੇਸੋ। **ਅਹੰਕਾਰੋ**ਤਿ ਅਹੰਮਾਨੋ ''ਅਹ''ਨ੍ਤਿ ਵਾ ਕਰਣੰ **ਅਹੰਕਾਰੋ**। ਦਿਟ੍ਠਿਮਾਨਮਞ੍ਞਨਾਨੰ ਵਸੇਨ ''ਅਹਮਸ੍ਮੀ''ਤਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨਾ **ਮਮੰਕਾਰੋ,** ਮਮਾਯਨੰ ਤਣ੍ਹਾਗ੍ਗਾਹੋ।

**ਦਸਪਦਾਨਿ "ਪਠਮਾ ਦਿਸਾ"ਤਿ ਕਾਤਬ੍ਬਾਨੀ**ਤਿ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਸ੍ਸ ਨਯਸ੍ਸ ''ਪਠਮਾ ਦਿਸਾ''ਤਿ ਕਰਣੀਯਾਨਿ, ''ਪਠਮਾ ਦਿਸਾ''ਤਿ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤਬ੍ਬਾਨੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਸੰਖਿਤ੍ਤੇਨ…ਪੇ॰… ਪਕ੍ਖਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਅਨੇਕਪ੍ਪਭੇਦਸ੍ਸਪਿ ਕਣ੍ਹਪਕ੍ਖਸ੍ਸ ਸੰਕਿਲੇਸਪਕ੍ਖਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੰ ਸੰਖਿਤ੍ਤੇਨ ਸਙ੍ਖੇਪੇਨ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇ ਵਤ੍ਤਮਾਨੇ ਵੋਦਾਨਧਮ੍ਮੇ ਉਦ੍ਦਿਸ੍ਸ ਞਾਪੇਨ੍ਤਿ ਪਕਾਸੇਨ੍ਤਿ, ਪਠਮਾ ਕਾਤਬ੍ਬਾਤਿ ਯੋਜਨਾ। **ਦਸ ਪਦਾਨਿ**

**ਦੁਤਿਯਕਾਨੀ**ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਦਿਕਾ ਦਸ ਕੋਟ੍ਠਾਸਾ ‘‘ਦੁਤਿਯਾ ਦਿਸਾ’’ਤਿ ਕਾਤਬ੍ਬਾ। ‘‘ਸਂਖਿਤ੍ਤੇਨ...ਪੇ॰... ਕਣ੍ਹਪਕ੍ਖਸ੍ਸਾ’’ਤਿ ਆਨੇਤ੍ਵਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ।

**ਯੋਨਿਸੋ**ਤਿ ਉਪਾਯਸੋ। **ਯੋਨਿਸੋ ਮਨਸਿਕਾਰੋ** ਅਨਿਚ੍ਚਾਦਿਵਸੇਨ ਪਠਮਮਨਸਿਕਾਰੋ। **ਪਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਸੁਤਚਿਨ੍ਤਾਮਯੀ ਪਞ੍ਞਾ, ਝਾਨਾਭਿਞ੍ਞਾ ਚ। **ਨਿਬ੍ਬਿਦਾ**ਤਿ ਨਿਬ੍ਬੇਧਞਾਣਂ। ਸੋਮਨਸ੍ਸਧਮ੍ਮੂਪਸਞ੍ਹਿਤਂ ਪਮੋਦਾਦਿਸਹਗਤਂ ਚੇਤਸਿਕਸੁਖਂ।

**ਕੁਸਲਪਕ੍ਖੇ ਚਾ**ਤਿ **ਚ**-ਸਦ੍ਦੋ ਸਮੁਚ੍ਚਯਤ੍ਥੋ, ਤੇਨ ਉਭਯਪਕ੍ਖਤੋ ਸਮੁਚ੍ਚਯਵਸੇਨ ਚਤਸ੍ਸੋ ਦਿਸਾ, ਨ ਪਚ੍ਚੇਕਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

**ਤੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਦੀਨਂ, ਤਣ੍ਹਾਯ, ਤਣ੍ਹਾਪਕ੍ਖਿਕਾਨਞ੍ਚਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਸਤਿਪਿ ਅਨਵਸੇਸਤੋ ਰਾਗੇ ਪਹੀਯਮਾਨੇ ਅਨਵਸੇਸਤੋ ਅਵਿਜ੍ਜਾਪਿ ਪਹੀਯਤੇਵ, ਰਾਗਸ੍ਸ ਪਨ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਉਜੁਪਟਿਪਕ੍ਖੋਤਿ ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ **“ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ”**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। ਅਯਞ੍ਚ ਅਤ੍ਥੋ ‘‘ਆਸਵਾਨਂ ਖਯਾ ਅਨਾਸਵਂ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਂ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ’’ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੪੩੮) ਆਗਤਪਾਲ਼ਿਯਾ ਅਤ੍ਥਵਣ੍ਣਨਾਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਇਧ ਪਨ ‘‘ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਸੇਕ੍ਖਫਲਂ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਅਸੇਕ੍ਖਫਲ’’ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ (ਨੇਤ੍ਤਿ॰ ੫੧) ਵੇਵਚਨਸਮਾਰੋਪਨੇ ਆਗਤਤ੍ਤਾ ਪੁਰਿਮਾ ਅਨਾਗਾਮਿਫਲਂ। ਤਞ੍ਹਿ ਕਾਮਰਾਗਸ੍ਸ ਉਜੁਵਿਪਚ੍ਚਨੀਕਤੋ ਸਮਾਧਿਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾਵ ਵਿਸੇਸਤੋ ‘‘ਰਾਗਵਿਰਾਗਾ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤੀ’’ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਪਚ੍ਛਿਮਾ ਅਰਹਤ੍ਤਫਲਂ ਤਣ੍ਹਾਯ, ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ ਚ ਅਨਵਸੇਸਪ੍ਪਹਾਨਤੋ, ਪਞ੍ਞਾਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਚ ‘‘ਅਵਿਜ੍ਜਾਵਿਰਾਗਾ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੀ’’ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ।

**ਤਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਨਯੇ। **ਤੇਸੂ**ਤਿ ‘‘ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨੀ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੇਸੁ ਤਣ੍ਹਾਦੀਸੁ ਚਤੂਸੁ ਮੂਲਪਦੇਸੁ। ਇਧ ਸਮੋਸਰਣਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਗਹੋ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਸੋ ਚ ਸਭਾਵਤੋ, ਸਭਾਗਤੋ ਚ ਹੋਤੀਤਿ ਤਣ੍ਹਾਦੀਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਦਸ੍ਸੇਤ੍ਵਾ **“ਤੇਸੁ ਅਟ੍ਠਾਰਸ ਮੂਲਪਦਾਨਿ ਸਮੋਸਰਨ੍ਤੀ”**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਸਮਥਂ ਭਜਨ੍ਤਿ** ਸਭਾਵਤੋ, ਸਭਾਗਤੋ ਚਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। **ਵਿਪਸ੍ਸਨਂ ਭਜਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। ਨਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨਾਨਂ ਨਯਾਧਿਟ੍ਠਾਨੇ ਅਨੁਪ੍ਪਵੇਸੋ ਨਯਾਨਂ ਨਯੇਸੁ ਅਨੁਪ੍ਪਵੇਸੋ ਏਵ ਨਾਮ ਹੋਤੀਤਿ ਆਹ **“ਤਿਪੁਕ੍ਖਲੋ...ਪੇ॰... ਅਨੁਪ੍ਪਵਿਸਨ੍ਤੀ”**ਤਿ।

ਅਲੋਭਾਮੋਹਪਕ੍ਖਂ ਅਭਜਾਪੇਤ੍ਵਾ ਅਦੋਸਪਕ੍ਖਂ ਭਜਾਪੇਤਬ੍ਬਸ੍ਸ ਨਨ੍ਦਿਯਾਵਟ੍ਟਸੀਹਵਿਕ੍ਕੀਲ਼ਿਤਮੂਲਪਦਸ੍ਸ ਅਭਾਵਤੋ ਅਦੋਸੋ ਏਕਸੁਤ੍ਤਕੋਟਿਯਾ ਏਕਕੋਵ ਹੋਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਆਹ **“ਅਦੋਸੋ ਅਦੋਸੋ ਏਵਾ”ਤਿ। ਦੋਸੋ ਦੋਸੋ ਏਵਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। **ਸਮੋਸਰਨ੍ਤਿ** ਸਭਾਗਤੋ ਚ ਸਭਾਵਤੋ ਚ ਸਙ੍ਗਹਂ ਗਚ੍ਛਨ੍ਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

**ਭੂਮਿ ਗੋਚਰੋ**ਤਿ ਚ ਮੂਲਪਦਾਨਿ ਏਵ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ। **ਏਕੇਕਂ ਨਯਂ ਅਨੁਪ੍ਪਵਿਸਤਿ** ਤਂਤਂਮੂਲਪਦਾਨੁਪ੍ਪਵੇਸਤੋ। ਕੁਸਲੇ ਵਾ ਵਿਞ੍ਞਾਤੇ ਅਕੁਸਲੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ, ਅਕੁਸਲੇ ਵਾ ਕੁਸਲੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ **ਅਨ੍ਵੇਸਿਤਬ੍ਬੋ** ਸਂਵਣ੍ਣਿਯਮਾਨਸੁਤ੍ਤਪਦਾਨੁਰੂਪਤੋ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬੋ। ਅਨ੍ਵੇਸਨਾ ਉਪਪਰਿਕ੍ਖਾ ‘‘ਦਿਸਾਲੋਕਨ’’ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। **ਸੋ ਨਯੋ ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬੋ**ਤਿ ਤਥਾ ਅਨ੍ਵੇਸਿਤ੍ਵਾ ਤੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਦਿਸਾ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤ੍ਵਾ ਸੋ ਸੋ ਨਯੋ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤ੍ਵਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬੋ। ਯਥਾ ਮੂਲਪਦੇਸੁ ਮੂਲਪਦਾਨਂ ਅਨੁਪ੍ਪਵੇਸੋ ਸਂਵਣ੍ਣਿਤੋ, ਇਮਿਨਾਵ ਨਯੇਨ ਮੂਲਪਦਤੋ ਮੂਲਪਦਾਨਂ ਨਿਦ੍ਧਾਰਣਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **“ਯਥਾ ਏਕਮ੍ਹਿ...ਪੇ॰... ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾਨੀ”**ਤਿ ਆਹ। **“ਏਕੇਕਸ੍ਮਿਞ੍ਹੀ”**ਤਿਆਦਿ ਕਾਰਣਵਚਨਂ।

ਤਤ੍ਥ **ਤਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਏਕੇਕਸ੍ਮਿਂ ਨਯੇ। **ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਧਮ੍ਮੇ ਵਿਞ੍ਞਾਤੇ**ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਦਿਕੇ ਏਕਸ੍ਮਿਂ ਮੂਲਪਦਧਮ੍ਮੇ ਸਰੂਪਤੋ, ਨਿਦ੍ਧਾਰਣਵਸੇਨ ਵਾ ਵਿਞ੍ਞਾਤੇ। **ਸਬ੍ਬੇ ਧਮ੍ਮਾ ਵਿਞ੍ਞਾਤਾ ਹੋਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਤਦਞ੍ਞਮੂਲਪਦਭੂਤਾ ਸਬ੍ਬੇ ਲੋਭਾਦਯੋ ਵਿਞ੍ਞਾਤਾ ਨਯਸ੍ਸ ਭੂਮਿਚਰਣਾਯੋਗਜਤਾਯ ਪਕਾਸਾ ਪਾਕਟਾ ਹੋਨ੍ਤਿ । **“ਇਮੇਸ”**ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਨਯਤ੍ਤਯਦਿਸਾਭੂਤਧਮ੍ਮਾਨਂ ਮਤ੍ਥਕਪਾਪਨੇਨ ਤਿਣ੍ਣਂ ਨਯਾਨਂ ਕੂਟਗ੍ਗਹਣਂ, ਤਂ ਹੇਟ੍ਠਾ ਵੁਤ੍ਤਨਯਮੇਵ।

ਪੁਨ “**ਇਮੇਸੂ**”ਤਿਆਦਿ ਕਮ੍ਮਨਯਦ੍ਵਯਸ੍ਸ ਵਿਭਾਗਵਿਭਾਵਨਂ, ਤਂ ਵਿਞ੍ਞੇਯਜਮੇਵ।

ਨਯਸਮੁਟ੍ਠਾਨਵਾਰਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

# ਸਾਸਨਪਟ੍ਠਾਨਵਾਰਵਣ੍ਣਨਾ

**੮੯. ਸਙ੍ਗਹਵਾਰਾਦੀਸੂ**ਤਿ ਸਙ੍ਗਹਵਾਰਉਦ੍ਦੇਸਨਿਦ੍ਦੇਸਵਾਰੇਸੁ। **ਸਰੂਪਤੋ ਨ ਦਸ੍ਸਿਤਂ**, ਅਤ੍ਥਤੋ ਪਨ ਦਸ੍ਸਿਤਮੇਵਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਤਮੇਵ ਹਿ ਅਤ੍ਥਤੋ ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਉਦਾਹਰਣਭਾਵੇਨ ਨਿਕ੍ਖਿਪਤਿ, ਯਥਾ ਮੂਲਪਦੇਹਿ ਪਟ੍ਠਾਨਂ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤਬ੍ਬਨ੍ਤਿ। **"ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਸਙ੍ਗਹੋ"**ਤਿ ਇਦਂ ਮੂਲਪਦਪਟ੍ਠਾਨਾਨਂ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਤੋ ਨਿਦ੍ਧਾਰੇਤਬ੍ਬਤਾਯ ਕਾਰਣਵਚਨਂ ''ਸਤਿ ਅਨੁਪ੍ਪਵੇਸੇ ਤਤੋ ਵਿਨਿਗ੍ਗਮੋ ਸਿਯਾ''ਤਿ। **ਪਟ੍ਠਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ **ਪ**-ਇਤਿ ਉਪਸਗ੍ਗਪਦਂ, ਤਂ ਪਨ ''ਵਿਭਤ੍ਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਯਂ ਸੇਟ੍ਠਂ, ਤਦੁਪਾਗਮੁ''ਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁ ਵਿਯ ਪਕਾਰਤ੍ਥਜੋਤਕਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਪਕਾਰੇਹਿ ਠਾਨ"**ਨ੍ਤਿਆਦੀਸੁ ਵਿਯ ਪਕਾਰਤ੍ਥਜੋਤਕਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਪਕਾਰੇਹਿ ਠਾਨ"**ਨ੍ਤਿ ਆਹ। **ਇਧਾ**ਤਿ ਇਮਸ੍ਮਿਂ ਨੇਤ੍ਤਿਪ੍ਪਕਰਣੇ। **ਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਦੇਸਨਾਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਪਰਿਯਤ੍ਤਿਸਾਸਨਸ੍ਸ। **ਤਥਾਭਾਵਦੀਪਨ**ਨ੍ਤਿ ਵੇਨੇਯ੍ਯਜ੍ਝਾਸਯਾਨੁਰੂਪੇਨ ਪਵਤ੍ਤਿਤਤ੍ਤਾ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਤਾਦਿਪ੍ਪਕਾਰੇਹਿ ਠਿਤਭਾਵੇਨ ਦੀਪੇਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾ ''ਦੀਪਿਸ੍ਸਤੀਤਿ **ਦੀਪਨ**''ਨ੍ਤਿ ਕਤ੍ਵਾ। **ਪਤਿਟ੍ਠਹਨ੍ਤਿ** ਅਧਿਸੀਲਸਿਕ੍ਖਾਦਯੋ ਸਮੁਦਾਯਰੂਪੇਨ ਗਹਿਤਾ। **ਏਤੇਹਿ** ਸਂਕਿਲੇਸਧਮ੍ਮਾਦੀਹਿ, ਸਂਕਿਲੇਸਧਮ੍ਮਾਦੀਨਂ ਅਧਿਸੀਲਸਿਕ੍ਖਾਦੀਨਂ ਪਵਤ੍ਤਨੁਪਾਯਤਾ ਅਨੁਪੁਬ੍ਬਿਕਥਾਯ ਸਾਮੁਕ੍ਕਂਸਿਕਾਯ ਧਮ੍ਮਦੇਸਨਾਯ ਦੀਪੇਤਬ੍ਬਾ। **ਤੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਸਂਕਿਲੇਸਧਮ੍ਮਾਦੀਨਂ। ਪੁਨ **ਤੇਸ**ਨ੍ਤਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ।

**ਗੋਟ੍ਠਾ**ਤਿ ਵਜਾ। **ਪਟ੍ਠਿਤਗਾਵੋ**ਤਿ ਗਤਗਾਵੋ। **ਆਗਤਟ੍ਠਾਨਸ੍ਮਿ**ਨ੍ਤਿ ਸੀਹਨਾਦਸੁਤ੍ਤਂ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੧੫੬) ਵਦਤਿ। ਪਵਤ੍ਤਗਮਨਤ੍ਤਾ ਏਤ੍ਥਾਤਿ ਵਚਨਸੇਸੋ। ਅਥ ਵਾ ਗਚ੍ਛਤਿ ਏਤ੍ਥਾਤਿ **ਗਮਨਂ,** ਦੇਸਨਾਞਾਣਸ੍ਸ ਨਿਸ੍ਸਙ੍ਗਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਗਮਨਦੇਸਭਾਵਤੋ ਪਟ੍ਠਾਨਂ ਨਾਮਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਵੋਮਿਸ੍ਸਾ**ਤਿ ''ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਦੁਕਤਿਕਚਤੁਕ੍ਕਭਾਵੇਨ ਮਿਸ੍ਸਿਤਾ।

**ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਵੇ** ਞਾਪੇਤਬ੍ਬੇ ਪਵਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਵਿਸਯਂ ਕਤ੍ਵਾ ਦੇਸਿਤਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ, ਅਤ੍ਥਮਤ੍ਤਵਚਨਞ੍ਚੇਤਂ , ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗੇ ਭਵਨ੍ਤਿ ਸਦ੍ਦਨਯੇਨ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **"ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਕ"**ਨ੍ਤਿਪਿ ਪਾਠੋ, ਤਸ੍ਸ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗੋ ਏਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਿ, ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗੇ ਵਾ ਨਿਯੁਤ੍ਤਂ, ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਸ੍ਸ ਵਾ ਪਬੋਧਨਸੀਲਂ **ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਕਂ,** ਤਦੇਵ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। **ਪਦਾਲਨਂ** ਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਦਨਂ, ਪਦਾਲਨਸਨ੍ਨਿਸ੍ਸਯਤਾ ਚੇਤ੍ਥ ਪਦਾਲਨਗ੍ਗਹਣੇਨ ਗਹਿਤਾਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ। **ਅਸੇਕ੍ਖੇ**ਤਿ ਅਸੇਕ੍ਖਧਮ੍ਮੇ। **ਤੇਸਂ ਵੋਮਿਸ੍ਸਕਨਯਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਤੇਸਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਦੀਨਂ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਪਟਿਕ੍ਖੇਪਾਪਟਿਕ੍ਖੇਪਵੋਮਿਸ੍ਸਕਨਯਵਸੇਨ।

**"ਤਾਨਿ ਪਨ ਛ ਦੁਕਾ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਪਦਾਨਂ ਗਹਣਪਰਿਚ੍ਛੇਦਤੋ ਵਵਤ੍ਥਾਪਨਤਂ ਵਤ੍ਵਾ ਪਰਤੋ ''ਸਾਧਾਰਣਾਨਿ ਕਤਾਨੀ''ਤਿ ਪਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸਂਵਣ੍ਣਨਾਯ ਸਯਮੇਵ ਸਰੂਪਤੋ ਦਸ੍ਸੇਸ੍ਸਤਿ। **"ਅਨੁਦ੍ਧਰਣੇ ਕਾਰਣਂ ਨਤ੍ਥੀ"**ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ ਉਦ੍ਧਰਣੇ ਪਨ ਕਾਰਣਂ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਤਥਾ ਹਿ ਵਕ੍ਖਤੀ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਪਾਲਿਮਾਹਰਿ। **ਵੋਦਾਨਂ ਨਾਮ** ਸਂਕਿਲੇਸਤੋ ਹੋਤਿ ਸਂਕਿਲਿਟ੍ਠਸ੍ਸੇਵ ਵੋਦਾਨਸ੍ਸ ਇਚ੍ਛਿਤਤ੍ਤਾ। ਯਸ੍ਮਾ ਵੋਦਾਨਂ ਤਦਙ੍ਗਾਦਿਵਸੇਨ ਸਂਕਿਲੇਸਤੋ ਵਿਸੁਜ੍ਝਨਂ, ਤਸ੍ਮਾ **"ਤਂ ਪਨ ਅਤ੍ਥਤੋ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਾਦਿ ਏਵ ਹੋਤੀ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਤਦਙ੍ਗਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨੇਹਿ ਵੋਦਾਨਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਾਦਿਵਸੇਨ ਹੋਤਿ, ਸਮੁਚ੍ਛੇਦਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧੀਹਿ ਵੋਦਾਨਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਵਸੇਨ, ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਵਸੇਨ ਵੋਦਾਨਂ ਪਟਿਪ੍ਪਸ੍ਸਦ੍ਧਿਯਾ ਏਵ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਯਾਯਂ ਦੇਸਨਾ ਰਾਗਾਦਿਭਾਗਿਨੀ ਸਿਯਾ, ਸਾ **ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾ**। ਯਾਯਂ ਦੇਸਨਾ ਚਾਗਾਦਿਭਾਗਿਨੀ ਸਿਯਾ, ਸਾ **ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਾ**। ਯਾ ਪਨ ਆਪਤ੍ਤਿਵਿਚ੍ਛੇਦਨੀ ਸਾਵਸੇਸਂ, ਅਨਵਸੇਸਞ੍ਚ, ਸਾ **ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਾ, ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਾ ਚ**।

''ਤਣ੍ਹਾਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਪਠਮਮੇਵ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਸ੍ਸ ਦਸ੍ਸਿਤਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਸਂਕਿਲੇਸੋ ਤਿਵਿਧੋ...ਪੇ॰... ਵਿਸਯਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਆਰਦ੍ਧ"**ਨ੍ਤਿ। ਭਵਰਾਗੋ **ਭਵਪਤ੍ਥਨਾ। ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀ**ਤਿ ਨ ਵਿਗਚ੍ਛਤਿ। **ਤਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਭਵੇ**ਤਿ ਯਦਿ ਵਾ ਕਾਮਭਵੇ, ਯਦਿ ਵਾ ਰੂਪਭਵੇ, ਯਦਿ ਵਾ ਅਰੂਪਭਵੇ। **ਪਦਨ੍ਤਰਸਂਯੋਜਨਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਦੁਕਨਯੇਨੇਵ ਪਦਨ੍ਤਰੇਨ ਯੋਜਨਵਸੇਨ। **ਮਿਸ੍ਸਿਤਾਨਿ ਕਤਾਨੀ**ਤਿ ਸਂਸਟ੍ਠਾਨਿ ਕਤਾਨਿ।

ਏਕਕਚਤੁਕ੍ਕਵਸੇਨ ਦਸ੍ਸਿਤਬ੍ਬਾਨਿ ਪਦਾਨਿ ਏਵ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਆਵੁਤ੍ਤਿਨਯਦਸ੍ਸਨਵਸੇਨ ਮਿਸ੍ਸੇਤ੍ਵਾ ਅਵਸਿਟ੍ਠਦੁਕਵਸੇਨ, ਤਿਕਚਤੁਕ੍ਕਵਸੇਨ ਚ ਇਤਰੇ ਅਟ੍ਠ ਪਟ੍ਠਾਨਭਾਗਾ ਦਸ੍ਸਿਤਾਤਿ ਆਹ **"ਤਾਨਿਯੇਵ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਾਨਿ ਅਟ੍ਠ ਸੁਤ੍ਤਾਨੀ"**ਤਿਆਦਿ । **ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਏਕਕਾ**ਯੇਵ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਆਦਿਤੋ ਦਸ੍ਸਿਤਾ। **ਛਦੁਕਾ** ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਆਗਤਾ ਚਤ੍ਤਾਰੋ, ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ ਦ੍ਵੇਤਿ। **ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਤਿਕਾ** ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਆਗਤਾ ਦ੍ਵੇ, ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਂ ਦ੍ਵੇਤਿ। ਦ੍ਵੇ ਚਤੁਕ੍ਕਾ ਪਨ ਅਟ੍ਠਕਥਾਯਮੇਵ ਆਗਤਾ। **"ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਅਨਾਗਤਾ"**ਤਿ ਇਦਂ ਸਰੂਪਤੋ ਅਨਾਗਮਨਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਨਯਤੋ ਪਨ ਆਗਤਭਾਵੋ ਦਸ੍ਸਿਤੋ ਏਵ। ਯੇ ਪਨੇਤ੍ਥ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਅਨਾਗਤਾ, ਤੇਸਂ ਉਦਾਹਰਣਾਨਿ ਪਰਤੋ ਦਸ੍ਸਯਿਸ੍ਸਾਮ।

**ਸੋਲ਼ਸਹੀ**ਤਿ ਸੋਲ਼ਸਵਿਧੇਹਿ। ਨ ਹਿ ਤਾਨਿ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ ਸੋਲ਼ਸੇਵ, ਅਥ ਖੋ ਸੋਲ਼ਸਪ੍ਪਕਾਰਾਨੀਤਿ ਮੂਲਗਣਨਂ ਠਪੇਤ੍ਵਾ ਕਾਰਣਸੁਤ੍ਤੁਲਦ੍ਧੇਨ ਸਙ੍ਖਾਰਗਬ੍ਭੇਨ ਤਦਨੁਰੂਪੋ ਯੋ ਗਣਨਵਿਤ੍ਥਾਰੋ, ਤਸ੍ਸ ਪਤ੍ਥਰਣਵਿਧਿ ਪਟ੍ਠਾਨਨਯੋ। **ਇਮਿਨਾ...ਪੇ॰... ਨਤ੍ਥੀ**ਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਪਟ੍ਠਾਨਵਿਨਿਮੁਤ੍ਤੋ ਪਰਿਯਤ੍ਤਿਸਾਸਨਪ੍ਪਦੇਸੋ ਨ ਵਿਜ੍ਜਤਿ ਯਥਾਰਹਂ ਤਂਤਂਪਟ੍ਠਾਨਭਾਵੇਨ ਪਵਤ੍ਤਤ੍ਤਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਯਦਿ ਸੁਤ੍ਤਗੇਯ੍ਯਾਦਿ ਨਵਵਿਧਂ ਪਰਿਯਤ੍ਤਿਸਾਸਨਂ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਪਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨੇਵ ਪਵਤ੍ਤਂ, ਤਤ੍ਥ ਕਥਮਿਧ ਅਨਿਦਸ੍ਸਿਤਾਨਂ ਗਾਥਾਦੀਨਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਦਿਭਾਵੋ ਗਹੇਤਬ੍ਬੋਤਿ ਪਞ੍ਹਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ''ਗਾਥਾਯ ਗਾਥਾ ਅਨੁਮਿਨਿਤਬ੍ਬਾ''ਤਿਆਦਿਪਾਲ਼ਿ ਪਵਤ੍ਤਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **"ਕਥਂ ਪਨਾ"**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਤਤ੍ਥ **ਅਯਂ ਗਾਥਾ ਵਿਯਾ**ਤਿ ''ਕਾਮਨ੍ਧਾ ਜਾਲਸਞ੍ਛਨ੍ਨਾ, ਮਨੋਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਾ ਧਮ੍ਮਾ, ਉਦ੍ਧਂ ਅਧੋ ਸਬ੍ਬਧਿ ਵਿਪ੍ਪਮੁਤ੍ਤੋ, ਯਸ੍ਸ ਸੇਲੂਪਮਂ ਚਿਤ੍ਤਂ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਇਧ ਉਦਾਹਟਗਾਥਾ ਵਿਯ। **ਗਾਥਾ**ਤਿ ਅਞ੍ਞਾਪਿ ਤੇਪਿਟਕੇ ਬੁਦ੍ਧਵਚਨੇ ਆਗਤਾ ਇਧ ਅਨੁਦਾਹਟਾ। ਸਂਵਣ੍ਣਨਾਕਾਲੇ ਸਮ੍ਮੁਖੀਭਾਵੇਨ ''ਅਯਂ ਗਾਥਾ ਵਿਯਾ''ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ ਯਾ ਕਾਚਿ ਗਾਥਾ ''ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾ''ਤਿ ਵਾ ''ਸਂਕਿਲੇਸਵਾਸਨਾਨਿਬ੍ਬੇਧਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਾ''ਤਿ ਵਾ **ਅਨੁਮਿਨਿਤਬ੍ਬਾ** ਨਯਗ੍ਗਾਹੇਨ ਞਾਪੇਤਬ੍ਬਾਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਸਂਕਿਲੇਸ...ਪੇ॰... ਜਾਨਿਤਬ੍ਬਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ"**ਤਿ। ਵਾ-ਸਦ੍ਦੋ ਹਿ ਇਧ ਅਵੁਤ੍ਤਵਿਕਪ੍ਪਨਤ੍ਥੋ। **ਸੇਸਪਦੇਸੂ**ਤਿ ਵੇਯ੍ਯਾਕਰਣਸੁਤ੍ਤਪਦੇਸੁ।

**੯੦. ਅਰਿਯਾਨਂ ਧਮ੍ਮ**ਨ੍ਤਿ ਚਾਰਿਤ੍ਤਵਾਰਿਤ੍ਤਭੇਦਂ ਸੀਲਾਚਾਰਂ। ਏਕਨ੍ਤਕਰਣੀਯਸ੍ਸ ਅਕਰਣਮ੍ਪਿ **ਵੀਤਿਕ੍ਕਮੋ** ਏਵ।

ਅਵਿਜ੍ਜਾਦਿਕੇ ਸਂਕਿਲੇਸਧਮ੍ਮੇ ਤਦਙ੍ਗਾਦਿਵਸੇਨ ਧੁਨਾਤੀਤਿ **ਧੋਨਾ** ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਪਞ੍ਞਾ। **ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਭੁਞ੍ਜਨਪਞ੍ਞਾ**ਤਿ ਪਨ ਪਕਰਣੇਨ ਅਵਚ੍ਛਿਨ੍ਨਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਤਂ ਅਤਿਕ੍ਕਮਿਤ੍ਵਾ ਚਰਨ੍ਤੋ**ਤਿ ਪਚ੍ਚਯਾਨਂ ਅਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਿਤ੍ਵਾ ਪਚ੍ਚਯਪਰਿਭੋਗੇ ਆਦੀਨਵਂ ਅਪਸ੍ਸਨ੍ਤੋ ਇਣਪਰਿਭੋਗਵਸੇਨ ਪਰਿਭੁਞ੍ਜਨ੍ਤੋ ਨ ਪਰਿਮੁਚ੍ਚਤਿ ਨਿਰਯਾਦਿਦੁਕ੍ਖਤੋ, ਵਟ੍ਟਦੁਕ੍ਖਤੋ ਚ।

**ਕੁਕ੍ਕੁਜਨਕਂ** ਨਾਮ ਕਦਲਿਯਾ ਪੁਪ੍ਫਨਾਲ਼ਿ। **ਪਰਾਭਵਾਯਾ**ਤਿ ਵਿਨਾਸਾਯ। **ਤਥਾ**ਤਿ ਯਥਾ ਫਲਪਾਕਨ੍ਤਾ ਕਦਲੀ, ਏਵਂ ਵੇਲੁਨਲ਼ਾਪਿ ਓਸਧਿਜਾਤਿਕਤ੍ਤਾਤਿ ਉਪਸਂਹਾਰਤ੍ਥੋ ਤਥਾ-ਸਦ੍ਦੋ। ਤੇਨਾਹ **"ਫਲਂ ਵੇਲੁਂ ਫਲਂ ਨਲ਼ਾ"**ਨ੍ਤਿ।

**ਸੁਖੇਤ੍ਤੇਪੀ**ਤਿ **ਪਿ**-ਸਦ੍ਦੇਨ ਕੋ ਪਨ ਵਾਦੋ ਊਸਰਾਦਿਦੋਸਦੁਟ੍ਠੇਸੁ ਖੇਤ੍ਤੇਸੂਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। **"ਛਕਣ...ਪੇ॰... ਅਤ੍ਥੋ"**ਤਿ ਏਤੇਨ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਅਭਿਸਙ੍ਖਰਣਾਭਾਵੇਨ ਬੀਜਦੋਸਦੁਟ੍ਠਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

**੯੧. ਸਜ੍ਜਿਤ**ਨ੍ਤਿ ਸਞ੍ਜਿਤਂ। **ਅਪਰਿਕ੍ਖਤੇ**ਤਿ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਅਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਿਤੇ ਅਰੋਗੇ।

ਯਾਯ ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ''ਕਿਂ ਸੁਤਂ ਮਯਾ, ਕਿਂ ਵਾ ਸੁਣਾਮੀ''ਤਿ ਕੁਸਲਂ ਗਵੇਸੀ ਚਰਤਿ, ਸਾ ਧਮ੍ਮੋਜਪਞ੍ਞਾ **ਕਿਸ੍ਸਵਾ** ਨਾਮ। **ਦੁਬ੍ਭਾਸਿਤਾ**ਤਿ ਦੁਟ੍ਠੁ ਭਾਸਿਤਾ, ਇਸ੍ਸਾਮਚ੍ਛਰਿਯਦੋਸਾਦੀਹਿ ਦੁਟ੍ਠਾ ਵਾ ਭਾਸਿਤਾ।

**੯੨. ਵਿਚਿਨਾਤੀ**ਤਿ ਵਿਸੇਸਤੋ ਚਿਨਾਤਿ ਪਸਵਤਿ।

**ਵਿਗਤਭੂਤਾ**ਤਿ ਵਿਗਤਸਚ੍ਚੋ। ਤੇਨਾਹ **"ਅਲੀਕਵਾਦੀ"**ਤਿ।

**ਅਵਜਾਤਪੁਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਲਾਮਕਪੁਤ੍ਤੁ। ਭਗਵਤੋ ਸਾਸਨੇ ਪਬ੍ਬਜਿਤ੍ਵਾ ਨਿਹੀਨਵੁਤ੍ਤਿਤੰ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ। **ਨੇਰਯਿਕੋ**ਤਿ ਨਿਰਯੇ ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਕੋ। ਪਾਪਕਮ੍ਮਿਨੋ ਪਪਤਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਤਿ **ਪਪਤੰ,** ਨਰਕੰ।

**ਤਣ੍ਹਾਦੀਨੰ ਸਭਾਵਭੇਦਤੋ**ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਦਿਟ੍ਠਿਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨੰ ਤਣ੍ਹਾਯਨਵਿਪਰੀਤਦਸ੍ਸਨਦੁਟ੍ਠਚਰਿਤਤਾਸਙ੍ਖਾਤਸਭਾਵਵਿਭਾਗਤੋ। **ਅਵਤ੍ਥਾਭੇਦਤੋ**ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਯ ਛਨ੍ਦਪੇਮਲੋਭਰਾਗਨਨ੍ਦੀਪਿਪਾਸਾਮੁਚ੍ਛਾਦਯੋ, ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਗਾਹਪਰਾਮਾਸਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸਵਿਸੁਕਵਿਪ੍ਫਨ੍ਦਿਤਵਿਪਰੀਤਦਸ੍ਸਨਾਦਯੋ, ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸ੍ਸ ਤਿਰਚ੍ਛਾਨਪੇਤ੍ਤਿਵਿਸਯਅਸੁਰਯੋਨਿਗਾਮਿਤਾਦਯੋ ਅਵਤ੍ਥਾਵਿਸੇਸਾ। **ਚ**-ਸਦ੍ਦੇਨ ਤੇਸੰ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਦਿਰੂਪਤਣ੍ਹਾਦਿਅਤ੍ਤਾਨੁਦਿਟ੍ਠਾਦਿਸਸ੍ਸਤਗਾਹਾਦਿਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਦਿ- ਪਾਣਾਤਿਪਾਤਾਦਿਪ੍ਪਕਾਰਭੇਦੋ ਸਙ੍ਗਯ੍ਹਤਿ।

**੯੩**. ਵਿ**ਪੁਲ**ਨ੍ਤਿ ਉਲ਼ਾਰੰ, ਤੇਲਾਦੀਹਿ ਚੇਵ ਧਨਧਞ੍ਞਾਦੀਹਿ ਚ ਪਹੂਤਸਨ੍ਨਿਚਯਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਸਮ੍ਬਾਧਾ**ਤਿ ਜਨਸੰਮਦ੍ਦਸਙ੍ਘਟਾ।

**ਦਣ੍ਡੇਨ ਨ ਹਿੰਸਤੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਵੁਤ੍ਤੰ ਯੰ ਦਣ੍ਡਨਿਧਾਨੰ, ਤੰ ਵਟ੍ਟਵਿਵਟ੍ਟਨਿਸ੍ਸਿਤੰ। ਤਦੁਭਯਸ੍ਸਾਪਿ ਫਲੰ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਸੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ।

**੯੪**. ਕਿਞ੍ਚਤਿ ਤੰਸਮਙ੍ਗਿਨੰ ਵਿਮਦ੍ਦਤੀਤਿ **ਕਿਞ੍ਚਨੰ,** ਰਾਗਾਦਿ, ਪਲਿਬੁਨ੍ਧਤਿ ਕੁਸਲਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿੰ ਨਿਵਾਰੇਤੀਤਿ **ਪਲਿਬੋਧੋ,** ਰਾਗਾਦਿਯੇਵ, ਕਿਞ੍ਚਨਮੇਵ ਪਲਿਬੋਧੋ **ਕਿਞ੍ਚਨਪਲਿਬੋਧੋ**। ਅਥ ਵਾ ਕਿਞ੍ਚਨਞ੍ਚ ਪਲਿਬੋਧੋ ਚ **ਕਿਞ੍ਚਨਪਲਿਬੋਧੋ,** ਆਮਿਸਕਿਞ੍ਚਿਕ੍ਖਞ੍ਚ ਰਾਗਾਦਿਸੰਕਿਲੇਸੋ ਚਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਵਿ**ਸੇਸਿਤ**ਨ੍ਤਿ ਵਿਲੋਮੰ, ਵਿਸਮੰ ਕਿਰਿਯਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਰਾਜਭਣ੍ਡ**ਨ੍ਤਿ ਓਰੋਧੇ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਨ੍ਤਿ।

**ਯਾਚਯੋਗੋ**ਤਿ ਯਾਚਨਯੋਗੋ, ਯਾਚਕਾਨੰ ਮਨੋਰਥਪਰਿਪੂਰਣਤੋ। ਤੇਨਾਹ **"ਯਾਚਿਤਬ੍ਬਯੁਤ੍ਤੋ"**ਤਿ। **ਦਾਨਯੁਤ੍ਤੋ**ਤਿ ਸਤਤੰ ਦਾਨਕਿਰਿਯਾਸਮਙ੍ਗੀ। **ਦਾਨਸੰਵਿਭਾਗਰਤੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ **ਦਾਨੰ** ਨਾਮ ਅਤ੍ਤਿਕਾਨੰ ਯਥਾਧਿਪ੍ਪਾਯਪਟਿਯਤ੍ਤਪਰਿਚ੍ਚਾਗੋ, **ਸੰਵਿਭਾਗੋ** ਅਤ੍ਤਨਾ ਪਰਿਭੁਞ੍ਜਿਤਬ੍ਬਤੋ ਅਪ੍ਪਮਤ੍ਤਕਤੋਪਿ ਸੰਵਿਭਜਨੰ। **ਇਮੇਹਿ ਖੋ…ਪੇ॰… ਹੋਤੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਹੋਤਿਸਦ੍ਦੇਨ ''ਸਮਨ੍ਨਾਗਤੋ''ਤਿ ਪਦੰ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਿਤਬ੍ਬੰ, ਨ ''ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ''ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁੰ **"ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੋ…ਪੇ॰… ਹੋਤੀ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ। ਤੇਹਿ ਧਮ੍ਮੇਹਿ ਸਮਨ੍ਨਾਗਮੋ ਹਿ ਇਧ ਵਿਧੀਯਤਿ, ਨ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਭਾਵੋ, ਤੇਨ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਲਕ੍ਖਣਮੇਤੇ ਧਮ੍ਮਾ, ਨ ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਭਾਵਲਕ੍ਖਣਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਤਥਾ ਹਿ **"ਸੋਤਾਪਨ੍ਨੇਨ…ਪੇ॰… ਲਬ੍ਭਮਾਨਤੰ ਦਸ੍ਸੇਤੀ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੰ।

**੯੫**. ਲਪਤਿ ਕਥੇਤਿ ਏਤੇਨਾਤਿ **ਲਪਨੰ,** ਓਟ੍ਠੰ।

**੯੭**. **ਮੁਦਿਤੋ**ਤਿ ਦਿਬ੍ਬਸਮ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਪਮੁਦਿਤੋ।

**੯੯**. ਕਿਞ੍ਚਾਪਿ **ਉਦਤਾਰੀ**ਤਿ ਤਰਣਕਿਰਿਯਾ ਅਤੀਤਭਾਵੇਨ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਤਰਣਮੇਵ ਪਨ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਆਹ **"ਓਘਤਰਣਸ੍ਸ ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਕਿਚ੍ਚਤ੍ਤਾ"**ਤਿ। ਏਵੰ ਵਿ**ਪ੍ਪਮੁਤ੍ਤੋ,** ਵਿ**ਮੁਤ੍ਤੋ**ਤਿ ਚ ਏਤ੍ਥ ਮੁਚ੍ਚਨਕਿਰਿਯਾਯਪਿ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੰ।

**੧੦੦**. **ਪਾਤੁ**-ਸਦ੍ਦਪੁਬ੍ਬਕੋ **ਭਵਨ੍ਤਿ**-ਸਦ੍ਦੋ ਸਿਯਾ ਉਪ੍ਪਾਦਪਰਿਯਾਯੋ ਸਿਯਾ ਆਵਿਭਾਵਪਰਿਯਾਯੋਤਿ **"ਪਾਤੁਭਵਨ੍ਤੀ"**ਤਿ ਪਦਸ੍ਸ ''ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ, ਪਕਾਸੇਨ੍ਤਿ ਚਾ''ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ ਵੁਤ੍ਤੋ। **ਪਾਤੁਭੂਤਧਮ੍ਮਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨਬੋਧਿਪਕ੍ਖਿਯਧਮ੍ਮਸ੍ਸ, ਵਿਭੂਤਚਤੁਸਚ੍ਚਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਵਾ। **ਨੇ ਕਲ੍ਲੋ**ਤਿ ਨ ਯੁਤ੍ਤੋ। **ਸਹੇਤੁਧਮ੍ਮ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਚ੍ਚਯੁਪ੍ਪਨ੍ਨਧਮ੍ਮਾਵ ਗਹਿਤਾ, ਨ ਪਚ੍ਚਯਧਮ੍ਮਾਤਿ? ਨਯਿਦਮੇਵੰ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੰ ਪਚ੍ਚਯਧਮ੍ਮਾਨਮ੍ਪਿ ਪਚ੍ਚਯੁਪ੍ਪਨ੍ਨਭਾਵਾਨਤਿਵਤ੍ਤਨਤੋ। ਅਥ ਵਾ **ਸਹੇਤੁਧਮ੍ਮ**ਨ੍ਤਿ ਪਚ੍ਚਯੁਪ੍ਪਨ੍ਨਧਮ੍ਮੋ ਪਧਾਨਭਾਵੇਨ ਵੁਤ੍ਤੋ, ਪਚ੍ਚਯਧਮ੍ਮੋ ਪਨ ਗੁਣਭਾਵੇਨਾਤਿ ਏਵਮੇਤ੍ਥ ਉਭਯੇਸੰ ਵੁਤ੍ਤਭਾਵੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

**ਆਰਞ੍ਞਕ**ਨ੍ਤਿ ਆਰਞ੍ਞਕਙ੍ਗਸਮਨ੍ਨਾਗਤਂ। **ਅਞ੍ਞਾਤੋ**ਤਿ ਪਰਿਚਯਵਸੇਨ ਨ ਞਾਤੋ, ਅਸਂਸਟ੍ਠੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਤੇਨਾਹ "**ਨਿਚ੍ਚੁਨ**ਵੋ"ਤਿ।

ਬਜਾਪਾਦਵਿਹਿਂਸਾਵਿਤਕ੍ਕਵਿਰਹੇ ਵੇਰਿਪਰਿਸਙ੍ਕਾਯ ਅਭਾਵੇ ਅਕਿਤ੍ਤਿਪਰਿਮੁਤ੍ਤੀਤਿ ਏਵਮਾਦੀਹਿਪਿ ਕਾਰਣੇਹਿ ਕੋਧਪ੍ਪਹਾਨੇਨ **ਸੁਖਂ** ਸੁਪਤਿ। ਕੋਧਪਰਿਲਾਹਾਭਾਵੋ ਪਨ ਪਾਕਟਤਰੋਤਿ ਆਹ "**ਕੋਧ...ਪੇ॰... ਸਯਤੀ**"ਤਿ। **ਵਿਸਮੂਲਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਵਿਸਸਰਿਕ੍ਖਤਾਯ "**ਵਿਸ**"ਨ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਂ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਨ੍ਤਿ ਆਹ "**ਦੁਕ੍ਖਵਿਪਾਕਸ੍ਸਾ**"ਤਿ। **ਸੁਖ**ਨ੍ਤਿ ਚੇਤਸਿਕਸੁਖਂ। ਅਕ੍ਕੁਟ੍ਠਸ੍ਸ ਪਚ੍ਚੁਕ੍ਕੋਸਿਤ੍ਵਾ ਚ ਪਚ੍ਚੁਕ੍ਕੋਸਨਹੇਤੁ ਉਪ੍ਪਜ੍ਜਤੀਤਿ ਯੋਜਨਾ।

**੧੦੧. ਸਲ੍ਲੁਬ੍ਬਾਹਨਂ** ਸਲ੍ਲੁਦ੍ਧਰਣਂ।

ਵਿਸਯਭੇਦੇਨ, ਪਵਤ੍ਤਿਆਕਾਰਭੇਦੇਨ ਚ ਅਨੇਕਭੇਦਤ੍ਤਾ ਕਾਮਸਞ੍ਞਾਯ ਵੁਤ੍ਤਂ "**ਯਾਯ ਕਾਯਚੀ**"ਤਿ।

**ਦਾਨਮੁਖੇਨਾ**ਤਿ ਦਾਨੇਨ ਮੁਖਭੂਤੇਨ, ਦਾਨਂ ਪਮੁਖਂ ਕਤ੍ਵਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

"**ਅਰਿਯਮਗ੍ਗਸਮ੍ਪਾਪਨਵਸੇਨਾ**"ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਅਨੁਕਮ੍ਪਾਨੁਦ੍ਦਯਾਨਂ ਏਕਨ੍ਤਾਨਵਜ੍ਜਤਮੇਵ ਵਿਭਾਵੇਤਿ। ''ਅਨੁਕਮ੍ਪਾ''ਤਿ ਪਦਸ੍ਸਤ੍ਥਵਿਵਰਣਂ "**ਕਰੁਣਾਯਨਾ**"ਤਿ, ਇਤਰਸ੍ਸ "**ਮੇਤ੍ਤਾਯਨਾ**"ਤਿ।

**੧੦੨. ਪਕਤਿਆਦੀ**ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਅਣੁਇਸ੍ਸਰਪਜਾਪਤਿਪੁਰਿਸਕਾਲਾਧਿਟ੍ਠਾਯਕਾਰਿਆਦਿਕੇ ਸਙ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ।

**ਕਾਮੇਸੂ**ਤਿ ਕਾਮਗੁਣੇਸੁ ਰੂਪਾਦਿਵਿਸਯੇਸੁ।

**ਬਹਲਕਿਲੇਸਤਾਯਾ**ਤਿ ਬਹੁਲਕਿਲੇਸਭਾਵੇਨ। **ਪੁਬ੍ਬਹੇਤੁਮਨ੍ਦਤਾਯਾ**ਤਿ ਵਿਵਟ੍ਟੂਪਨਿਸ੍ਸਯਸ੍ਸ ਕੁਸਲਸ੍ਸ ਅਕਤਤ੍ਤਾ।

**ਚਿਤ੍ਤਵੂਪਸਮਭਾਵਨਾਯਾ**ਤਿ ਚਿਤ੍ਤਵੂਪਸਮਕਰਭਾਵਨਾਯ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ।

**ਪਰਿਸ੍ਸਯਾ** ਸੀਲਾਦਿਪਰਿਪੂਰਣਸ੍ਸ ਪਰਿਬਨ੍ਧਭੂਤਾ ਕਿਲੇਸਾ ਏਵ। ਅਨਰਿਯਾ ਪਞ੍ਞਾਸੀਸਂ ਉਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਠਾਤੁਮੇਵ ਨ ਸਕ੍ਕੋਨ੍ਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ "**ਞਾਣਸਿਰੇਨ ਅਧੋਸਿਰਾ ਹੁਤ੍ਵਾ**"ਤਿ।

**੧੦੩**. ਭਗਵਤੋ, ਭਿਕ੍ਖੁਸਙ੍ਘਸ੍ਸ ਚ ਵਸਨਯੋਗ੍ਗਭਾਵੋ, ਤੇਹਿ ਨਿਵੁਤ੍ਥਭਾਵੋ ਚ ਤਸ੍ਸ ਸਾਤਿਸਯੋ ਵਣ੍ਣੋਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ "**ਪਠਮਗਾਥਾਯ ਜੇਤਵਨਸ੍ਸ ਵਣ੍ਣਂ ਕਥੇਤ੍ਵਾ**"ਤਿ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤਂ –

> ''ਗਾਮੇ ਵਾ ਯਦਿ ਵਾਰਞ੍ਞੇ, ਨਿਨ੍ਨੇ ਵਾ ਯਦਿ ਵਾ ਥਲੇ।
> ਯਤ੍ਥ ਅਰਹਨ੍ਤੋ ਵਿਹਰਨ੍ਤਿ, ਤਂ ਭੂਮਿਰਾਮਣੇਯ੍ਯਕ''ਨ੍ਤਿ॥ (ਧ॰ ਪ॰ ੯੮; ਥੇਰਗਾ॰ ੯੯੧)।

ਇਧ **ਧਮ੍ਮ**ਸਦ੍ਦੋ ਸਮਾਧਿਪਰਿਯਾਯੋ ''ਏਵਂਧਮ੍ਮਾ ਤੇ ਭਗਵਨ੍ਤੋ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੩; ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੯੮; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੩੭੮) ਵਿਯਾਤਿ ਆਹ "**ਧਮ੍ਮੋਤਿ ਸਮਾਧੀ**"ਤਿ **ਸਮਾਧਿਪਕ੍ਖਿਕਾ ਧਮ੍ਮਾ** ਸਤਿਵਾਯਾਮਾ।

**ਨਾਨੁਗਚ੍ਛੇਯ੍ਯਾ**ਤਿ ਨਾਨੁਤਸੇਯ੍ਯ। ਅਨੁਤਸਨਮੇਵ ਹਿ ਤਣ੍ਹਾਦਿਟ੍ਠੀਹਿ ਅਨੁਗਮਨਂ। **ਪਟਿਵਿਪਸ੍ਸੇਯ੍ਯਾ**ਤਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸਮ੍ਮਸਨਮਾਹ। ਯਮਕਤੋ, ਹਿ ਖਣਿਕਤੋ, ਪਟਿਪਾਟਿਤੋ ਚ ਸਮ੍ਮਸਨਂ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯਪਿ ਸਮ੍ਮਸਨਤੋ ਪਟਿਵਿਪਸ੍ਸਨਾ ਨਾਮ। ਸਾ ਹਿ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਦਿਟ੍ਠਿਉਗ੍ਘਾਟਨਮਾਨਸਮੁਗ੍ਘਾਟਨਨਿਕਨ੍ਤਿਪਰਿਯਾਦਾਨਹੇਤੁਤਾਯ ਵਿਸੇਸਤੋ ਪਟਿਪਕ੍ਖੇਨ

ਅਸંਹੀਰਅਸંਕੁਪ੍ਪਨਹੇਤੁਭੂਤਾ ਪਰਿਬ੍ਰੂਹਨਾ ਹੋਤਿ। “**ਪੁਨਪ੍ਪੁਨं…ਪੇ॰… ਅਪ੍ਪੇਨ੍ਤੋ**”ਤਿ ਏਤੇਨ ਨਿਬ੍ਬਾਨਾਰਮ੍ਮਣਧਮ੍ਮਾਨੁਬ੍ਰੂਹਨं ਯਥਾ ‘‘ਬ੍ਰੂਹੇਤਾ ਸੁਞ੍ਞਾਗਾਰਾਨ’’ਨ੍ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੬੪) ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

ਯं ਕਿਞ੍ਚਿ ਅਪਦਿਸਿਤ੍ਵਾ ਪਟਿਞ੍ਞਾਦਾਨं **ਸਙ੍ਗਰੋ**। ਸੋ ਪਨ ਅਤ੍ਤਨੋ ਕਿਚ੍ਚਵਿਸੇਸं ਅਪਦਿਸਿਤ੍ਵਾ ਮਿਤ੍ਤਸਨ੍ਥਵਵਸੇਨ ਵਾ ਕਾਲਾਗਮਨं ਅਪਦਿਸਿਤ੍ਵਾ ਕਿਞ੍ਚਿਕ੍ਖਾਨੁਪ੍ਪਦਾਨੇਨ ਵਾ ਪਟਿਬਾਹਕਰਣं ਅਪਦਿਸਿਤ੍ਵਾ ਬਲਗ੍ਗਬੋਧਵਸੇਨ ਵਾ ਸਿਯਾਤਿ ਤਸ੍ਸ ਮਿਤ੍ਤਕਰਣਾਦਿਪਰਿਯਾਯਤं ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ “**ਸਙ੍ਗਰੋਤਿ…ਪੇ॰… ਨਾਮਾ**”ਨ੍ਤਿ। **ਏਵं ਪਟਿਪਨ੍ਨਤ੍ਤਾ**ਤਿ ਏਵं ਅਨਿਚ੍ਚਸਞ੍ਞਾਮੁਖੇਨ ਤਿਯਦ੍ਧਕੇਸੁ ਸਙ੍ਖਾਰੇਸੁ ਅਪ੍ਪਮਾਦਪ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਯਾ ਪਟਿਪਨ੍ਨਤ੍ਤਾ।

**ਦਿਬ੍ਬਚਕ੍ਖੁ ਸੁਵਿਸੁਦ੍ਧ**ਨ੍ਤਿ ਸਾਵਸੇਸਾ ਦੇਸਨਾਤਿ ਆਹ “**ਯं ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤੀ**”ਤਿ। ਰੂਪਾਯਤਨਞ੍ਹੇਤ੍ਥ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤं।

**੧੦੪. ਅਨ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਸਙ੍ਖਾਰਾਨं ਪਾਰਿਮਨ੍ਤਭੂਤं। **ਵੋਦਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਮਗ੍ਗਞਾਣਵੋਦਾਨਮੇਵ। ਅਰਹਤ੍ਤਾਧਿਗਮੇਨ **ਅਨ੍ਤं** ਪਰਿਯੋਸਾਨं **ਗਤਤ੍ਤਾ**। ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਵਟ੍ਟਾਨं, ਕਿਲੇਸਵਟ੍ਟਸ੍ਸਾਪਿ ਚ ਉਸ੍ਸਦੇਨ ਉਪਚਯੇਨ **ਉਸ੍ਸਦਾ,** ਰਾਗਾਦਯੋ।

ਸੁਕ੍ਕੋਭਾਸਤਾਯ **ਸੁਕ੍ਕਾ,** ਅਭਿਵਿਸਿਟ੍ਠਗ੍ਗਹਾ। ਸਬ੍ਬਾਨਿ ਵਾ ਤਾਰਕਰੂਪਾਨਿ **ਸੁਕ੍ਕਾ। ਵਿਨ੍ਦਤੀ**ਤਿ ਉਪਲਭਤਿ, ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

“**ਅਜ੍ਝਤ੍ਤं ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਭਿਨਿਵੇਸੋ ਹੋਤੀ**”ਤਿ ਇਦं ‘‘ਸਕੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੂ’’ਤਿ ਪਾਰਗੁਭਾਵਸ੍ਸ ਵਿਸੇਸਿਤਤ੍ਤਾ ਵੁਤ੍ਤं, ਤਞ੍ਚ ਖੋ ਅਭਿਨਿਵੇਸੇਨੇਵ ਦੇਸਿਤं। ‘‘ਸਬ੍ਬं , ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਅਭਿਞ੍ਞੇਯ’’ਨ੍ਤਿ (ਸं॰ ਨਿ॰ ੪.੪੬; ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੩) ਵੁਤ੍ਤं। ਪਾਰਗੁਤਾ ਚ ਤੇਸं ਖਨ੍ਧਾਨं ਪਰਿਞ੍ਞਾਭਿਸਮਯਵਸੇਨ ਹੋਤਿ। ਤਤੋ ਚ ਨੇਸं ਹੇਤੁਭੂਤਸਮੁਦਯੇ, ਤਦਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਲਕ੍ਖਣੇ ਨਿਰੋਧੇ, ਨਿਰੋਧਗਾਮਿਨਿਯਾ ਪਟਿਪਦਾਯ ਚ ਪਹਾਨਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾਭਾਵਨਾਭਿਸਮਯਪਾਰਿਪੂਰਿਵਸੇਨ ਇਤਰਸਚ੍ਚੇਸੁਪਿ ਪਾਰਗੁਭਾਵੋ ਵੁਤ੍ਤੋ ਏਵ ਹੋਤਿ। ਸਬ੍ਬਸੋ ਹਿ ਸਕਅਤ੍ਤਭਾਵਬੋਧੇਨਪਿ ਚਤੁਸਚ੍ਚਾਭਿਸਮਯੋ ਹੋਤਿਯੇਵ। ਵੁਤ੍ਤਞ੍ਹੇਤं ‘‘ਇਮਸ੍ਮਿਂਯੇਵ ਬਜਾਮਮਤ੍ਤੇ ਕਲੇਵਰੇ ਸਸਞ੍ਞਿਮ੍ਹਿ ਸਮਨਕੇ ਲੋਕਞ੍ਚ ਪਞ੍ਞਪੇਮਿ, ਲੋਕਸਮੁਦਯਞ੍ਚਾ’’ਤਿਆਦਿ (ਸं॰ ਨਿ॰ ੧.੧੦੭; ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੪੫)। ਅਥ ਵਾ **ਸਕੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੂ**ਤਿ ਅਤ੍ਤਨੋ ਧਮ੍ਮੇਸੁ। ਅਤ੍ਤਧਮ੍ਮਾ ਨਾਮ ਅਤ੍ਥਕਾਮਸ੍ਸ ਕੁਲਪੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਸੀਲਾਦਿਧਮ੍ਮਾ। ਸੀਲਸਮਾਧਿਪਞ੍ਞਾਦਯੋ ਹਿ ਵੋਦਾਨਧਮ੍ਮਾ ਏਕਨ੍ਤਹਿਤਸੁਖਸਮ੍ਪਾਦਨਤੋ ਪੁਰਿਸਸ੍ਸ ਸਕਧਮ੍ਮਾ ਨਾਮ, ਨ ਅਨਤ੍ਥਾਵਹਾ ਸੰਕਿਲੇਸਧਮ੍ਮਾ ਵਿਯ ਪਰਧਮ੍ਮਾ। ਤੇਸं ਸੀਲਾਦੀਨं ਪਾਰਿਪੂਰਿਯਾ ਪਾਰं ਪਰਿਯਨ੍ਤं ਗਤੋਤਿ **ਪਾਰਗੂ। “ਅਕ੍ਕੁਲ ਪਕ੍ਕੁਲ**”ਇਤਿ ਏਵं ਵਿਹਿंਸਨਕਪਯੋਗं। **ਅਜਕਲਾਪੇਨ** (ਉਦਾ॰ ੭) ਹਿ ਤਦਾ ਭਗਵਨ੍ਤं ਭੀਸਾਪੇਤੁਕਾਮੇਨ ਕਤं ਯਕ੍ਖਗਜ੍ਜਿਤं ‘‘ਅਕ੍ਕੁਲ ਪਕ੍ਕੁਲ’’ ਇਤਿ ਇਮਿਨਾ ਆਕਾਰੇਨ ਸਤ੍ਤਾਨं ਸੋਤਪਥं ਅਗਮਾਸਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਤं “**ਅਕ੍ਕੁਲं ਪਕ੍ਕੁਲਕਰਣ**”ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤं।

**ਨਾਭਿਨਨ੍ਦਤੀ**ਤਿ ‘‘ਅਯं ਮं ਦਟ੍ਠੁं ਆਗਤਾ’’ਤਿ ਨ ਤੁਸ੍ਸਤਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ‘‘ਭਗਵਤੋ ਭਾਸਿਤं ਅਭਿਨਨ੍ਦੁੰ’’ਤਿਆਦੀਸੁ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੮੮) ਵਿਯ ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਨਤ੍ਥੋਪਿ ਅਭਿਨਨ੍ਦਸਦ੍ਦੋ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਵੁਤ੍ਤं “**ਚਿਤ੍ਤੇਨ ਨ ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਤੀ**”ਤਿ। **ਨ ਸੋਚਤੀ**ਤਿ ‘‘ਮਯਾ ਅਸਮ੍ਮੋਦਿਤਾ ਗਚ੍ਛਤੀ’’ਤਿ ਨ ਚਿਤ੍ਤਸਨ੍ਤਾਪं ਆਪਜ੍ਜਤਿ। “**ਸਙ੍ਗਾ ਸਙ੍ਗਾਮਜਿਂ ਮੁਤ੍ਤ**”ਨ੍ਤਿ ਇਦं ਅਭਿਨਨ੍ਦਸੋਚਨਾਨं ਅਭਾਵਸ੍ਸ ਕਾਰਣਵਚਨं।

**ਤੇਨਾ**ਤਿ ਉਦਕੇ ਨ੍ਹਾਨੇਨ। ਤੇਨੇਵਾਹ ‘‘ਨ ਉਦਕੇਨ ਸੁਚੀ ਹੋਤੀ’’ਤਿ। ਤਸ੍ਸਤ੍ਥੋ – ਉਦਕੁਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨਾਦਿਨਾ ਨੇਵ ਸਤ੍ਤਾਨं ਸੁਚਿ ਪਾਪਤੋ ਸੁਦ੍ਧਿ ਨਾਮ ਹੋਤੀਤਿ। ਉਦਕੁਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨਾਦੀਨਿ ਹਿ ਇਧ ਉਤ੍ਤਰਪਦਲੋਪੇਨ “**ਉਦਕ**”ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤं। **ਉਦਕੇਨਾ**ਤਿ ਵਾ ਉਮ੍ਮੁਜ੍ਜਨਾਦਿਕਿਰਿਯਾਸਾਧਨਭੂਤੇਨ ਉਦਕੇਨ ਸਤ੍ਤਾਨं ਸੁਚਿ ਪਾਪਸੁਦ੍ਧਿ ਨ ਹੋਤੀਤਿ। ਅਥ ਵਾ ਸੁਚਿਤੇਨ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤੇਨ ਉਦਕੇਨ ਪਾਪਮਲਤੋ ਸੁਦ੍ਧੋ ਨਾਮ ਸਤ੍ਤੋ ਨ ਹੋਤੀਤਿ। ਯਦਿ ਸਿਯਾ, ਸਬ੍ਬੇਸਮੇਵ ਮਚ੍ਛਬਨ੍ਧਾਨं ਪਾਪਸੁਦ੍ਧਿ ਸਿਯਾ। ਤੇਨਾਹ “**ਬਹ੍ਵੇਤ੍ਥ ਨ੍ਹਾਯਤੀ ਜਨੋ**”ਤਿ। ਮਾਤੁਘਾਤਾਦਿਪਾਪਕਮ੍ਮਕਾਰੀਨं, ਅਞ੍ਞੇਸਞ੍ਚ ਗੋਮਹਿਂਸਾਦੀਨं ਉਦਕं ਓਰੋਹਨ੍ਤਾਨं ਅਨ੍ਤਮਸੋ ਮਚ੍ਛਕਚ੍ਛਪੇ ਉਪਾਦਾਯ

ਸਬ੍ਬੇਸਮ੍ਪਿ ਪਾਪਸੁਦ੍ਧਿ ਸਿਯਾ , ਨ ਪਨੇਵਂ ਹੋਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ? ਨ੍ਹਾਨੀਯਪਾਪਹੇਤੂਨਂ ਅਪ੍ਪਟਿਪਕ੍ਖਭਾਵਤੋ। ਯਞ੍ਹਿ ਯਂ ਵਿਨਾਸੇਤਿ, ਸੋ ਤਸ੍ਸ ਪਟਿਪਕ੍ਖੋ। ਯਥਾ ਆਲੋਕੋ ਅਨ੍ਧਕਾਰਸ੍ਸ, ਵਿਜ੍ਜਾ ਅਵਿਜ੍ਜਾਯ, ਨ ਏਵਂ ਨ੍ਹਾਨਂ ਪਾਪਸ੍ਸ, ਤਸ੍ਮਾ ਨਿਟ੍ਠਮੇਤ੍ਥ ਗਨ੍ਤਬ੍ਬਂ ''ਨ ਉਦਕੇਨ ਸੁਚੀ ਹੋਤੀ''ਤਿ। ਯੇਨ ਪਨ ਸੁਚਿ ਹੋਤਿ, ਤਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **"ਯਮ੍ਹਿ ਸਚ੍ਚਞ੍ਚਾ"**ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ **ਸਚ੍ਚ**ਨ੍ਤਿ ਵਚੀਸਚ੍ਚਞ੍ਚ ਵਿਰਤਿਸਚ੍ਚਞ੍ਚ। ਅਥ ਵਾ **ਸਚ੍ਚ**ਨ੍ਤਿ ਞਾਣਸਚ੍ਚਞ੍ਚੇਵ ਪਰਮਤ੍ਥਸਚ੍ਚਞ੍ਚ। **ਧਮ੍ਮੋ**ਤਿ ਸੇਸੋ ਅਰਿਯਧਮ੍ਮੋ। ਸਚ੍ਚਸ੍ਸ ਪਨੇਤ੍ਥ ਵਿਸੁਂ ਗਹਣਂ ਤਸ੍ਸ ਬਹੁਕਾਰਤਾਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ। ਸੇਸਂ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯਮੇਵ।

**ਜਾਤਿਬਲਨਿਸੇਧਕ**ਨ੍ਤਿ ਜਾਤਿਮਤ੍ਤਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾਨਂ ਭੋਵਾਦਿਕਾਨਂ ਪਟਿਸੇਧਕਂ। ਜਾਤਿਵਾਦਸ੍ਸ ਵਾ ਨਿਸੇਧਕਂ, ''ਨ ਜਚ੍ਚਾ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣੋ ਹੋਤੀ''ਤਿ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੬੫੫) ਹਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਥੇਰੋ ਹਿ ਤਥਾਵਾਦੇਨ ਤੇ ਅਨਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋਪਿ ਨਿਗ੍ਗਣ੍ਹਨ੍ਤੋ ਵਿਯ ਹੋਤੀਤਿ ਕਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਂ।

੧੦੫. **ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯ**ਨ੍ਤਿ ਅਨੁਪਾਦਿਸੇਸਨਿਬ੍ਬਾਨਧਾਤੁਯਂ।

**ਸਵਾਸਨ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਖੀਣਾਸਵਸ੍ਸਾਪਿ ਅਖੀਣਾਸਵਸਦਿਸਕਾਯਵਚੀਪਯੋਗਹੇਤੁਭੂਤਾ ਸਨ੍ਤਾਨੇ ਕਿਲੇਸਭਾਵਨਾ **ਵਾਸਨਾ** ਨਾਮ ਆਯਸ੍ਮਤੋ ਪਿਲਿਨ੍ਦਵਚ੍ਛਸ੍ਸ (ਅ॰ ਨਿ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੧.੧.੨੧੫; ਧ॰ ਪ॰ ਅਟ੍ਠ॰ ੨.ਪਿਲਿਨ੍ਦਵਚ੍ਛਤ੍ਥੇਰਵਤ੍ਥੁ) ਵਸਲਵੋਹਾਰੋ ਵਿਯ, ਸਹ ਵਾਸਨਾਯਾਤਿ **ਸਵਾਸਨਂ,** ਭਾਵਨਪੁਂਸਕਞ੍ਚੇਤਂ ''ਵਿਸਮਂ ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯਾ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੭੦) ਵਿਯ। ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਵਾਸਨਮ੍ਪਿ ਅਸੇਸੇਤ੍ਵਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਕੁਮ੍ਮਗ੍ਗਪਰਿਹਰਣਵਸੇਨ ਮਗ੍ਗਸਮ੍ਪਟਿਪਤ੍ਤੀਤਿ ਮਗ੍ਗੇ ਕੁਸਲੋ ਅਮਗ੍ਗੇਪਿ ਕੁਸਲੋ ਏਵ ਹੋਤਿ। ਭਗਵਾ ਪਨ ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਾਯ ਸਬ੍ਬਤ੍ਥੇਵ ਕੁਸਲੋਤਿ ਆਹ **"ਮਗ੍ਗੇ ਚ ਅਮਗ੍ਗੇ ਚ ਕੋਵਿਦੋ"**ਤਿ।

੧੦੬. **ਤਮੇਨ ਯੁਤ੍ਤੋ**ਤਿ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਤਮੋ ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੀਤਿ **ਤਮੋ,** ਪੁਗ੍ਗਲੋ। ਅਪ੍ਪਕਾਸਭਾਵੇਨ ਠਿਤਾ ਖਨ੍ਧਾਵ ਤਮੋ। **ਆਲੋਕਭੂਤੋ**ਤਿ ਜਾਤਿਗੁਣਾਲੋਕੋ, ਪਾਕਟਗੁਣੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਕਿਲੇਸਮਯਂ ਬਨ੍ਧਨਂ ''ਦਲ੍ਹ''ਨ੍ਤਿ ਵਦਨ੍ਤਿ। ਯਤੋ ਸਚ੍ਚਾਨਿ ਪਟਿਵਿਜ੍ਝਨ੍ਤਾ ਬੁਦ੍ਧਾਵ ਨਂ ਛਿਨ੍ਦਨ੍ਤਿ, ਨ ਅਞ੍ਞੇ।

ਦੁਚ੍ਛੇਦਨਤ੍ਥੇਨ ਸਤਿਪਿ ਦਲ੍ਹਭਾਵੇ ਸਿਥਿਲਵੁਤ੍ਤਿਤਂ ਤਸ੍ਸ ਦੀਪੇਤੁਂ **"ਬਨ੍ਧਨਭਾਵਮ੍ਪੀ"**ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤੇਨ ''ਅਹੋ ਸੁਖੁਮਤਰਂ ਖੋ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਾਰਬਨ੍ਧਨ''ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

੧੦੭. ਯਦਿਪਿ ਚੇਤਨਾ ਕੁਸਲਾਕੁਸਲਸਾਧਾਰਣਾ, ਅਪੁਞ੍ਞਾਭਿਸਙ੍ਖਾਰੋ ਇਧਾਧਿਪ੍ਪੇਤੋਤਿ ਤਸ੍ਸ ਵਸੇਨ ਅਤ੍ਥਂ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ **"ਅਕੁਸਲਚੇਤਨਾਵਸੇਨ ਚੇਤੇਤੀ"**ਤਿ ਆਹ। **ਚੇਤਨਂ** ਅਭਿਸਨ੍ਦਹਨਂ, ਚਿਤ੍ਤਸ੍ਸ ਬਜਾਪਾਰਾਪਤ੍ਤਿਭਾਵੇਨ ਪਵਤ੍ਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਯਸ੍ਮਾ ਪਨ ਚੇਤਨਾ ਯਦਾ ਵਿਞ੍ਞਤ੍ਤਿਂ ਸਮੁਟ੍ਠਾਪੇਤਿ, ਤਦਾ ਦਿਗੁਣੁਸ੍ਸਾਹਾਦਿਗੁਣਵਾਯਾਮਾ ਵਿਯ ਹੁਤ੍ਵਾ ਪਾਕਟਂ ਪਯੋਗਂ ਨਿਪ੍ਫਾਦੇਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ **"ਪਕਪ੍ਪੇਤੀ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ। ਪਾਕਟਪ੍ਪਯੋਗਕਪ੍ਪਨਞ੍ਹੇਤ੍ਥ ਪਕਪ੍ਪਨਂ ਅਧਿਪ੍ਪੇਤਂ। ਤੇਨਾਹ **"ਤਮੇਵ ਪਕਪ੍ਪੇਤੀ"**ਤਿ। ਪਚ੍ਚਯਟ੍ਠੋ ਇਧ ਆਰਮ੍ਮਣਤ੍ਥੋਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ **"ਪਵਤ੍ਤਿਯਾ ਪਚ੍ਚਯੋ ਹੋਤੀ"**ਤਿ।

੧੦੮. ਯਥਾ ਜਲਸਮੁਦ੍ਦਸ੍ਸ ਵੀਚਿਸਮੁਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨ ਲਬ੍ਭਮਾਨੋ ਵੇਗੋ ''ਵੀਚਿਮਯੋ''ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਏਵਂ ਚਕ੍ਖੁਸਮੁਦ੍ਦਸ੍ਸਾਪਿ ਰੂਪਾਵਭਾਸਨਵਸੇਨ ਲਬ੍ਭਮਾਨੋ ਵੇਗੋ **"ਰੂਪਮਯੋ"**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੋ। ਏਸੇਵ ਨਯੋ ਸੇਸੇਸੁਪਿ। **ਆਵਿਞ੍ਛਨਤੋ**ਤਿ ਆਕਡ੍ਢਨਤੋ, ਆਕਡ੍ਢਨਞ੍ਚੇਤ੍ਥ ਸਨ੍ਤਾਨਸ੍ਸ ਤਨ੍ਨਿਨ੍ਨਭਾਵਹੇਤੁਤਾਯ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ।

**ਸਮੁਦਨਂ** ਕਿਲੇਸਤੇਮਨਂ, ਅਵਸ੍ਸਵਹੇਤੁਤਾ, ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਊਮਿਆਦਿਸਦਿਸਤਾ ਸਮਾਵਟ੍ਟਨੇਨ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਅਨਤ੍ਥਾਵਹਤਾਯ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਉਪਰੂਪਰਿਵੇਗੁਪ੍ਪਤ੍ਤਿਯਾ ਉਪਗਤਸ੍ਸ ਉਟ੍ਠਾਤੁਂ ਅਪ੍ਪਦਾਨੇਨ, ਗੁਣਸਾਰਵਿਨਾਸਨੇਨ ਚ ਕੋਧੁਪਨਾਹਾਦੀਨਂ ਊਮਿਆਦਿਸਦਿਸਤਾ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਾ।

**ਅਭਿਮੁਖੋ ਨਨ੍ਦਤੀ**ਤਿ ਤਦਾਰਮ੍ਮਣਂ ਸੁਖਂ ਸੋਮਨਸ੍ਸਂ ਸਾਦਿਯਨ੍ਤੋ ਸਮ੍ਪਟਿਚ੍ਛਤਿ। **ਅਭਿਵਦਤੀ**ਤਿ ਤਣ੍ਹਾਭਿਨਿਵੇਸਵਸੇਨ ਅਭਿਨਿਵਿਸ੍ਸ ਵਦਤਿ। ਤਞ੍ਚਸ੍ਸ ਅਭਿਨਿਵੇਸਂ ਦੀਪੇਤੁਂ **"ਅਹੋ ਸੁਖ"**ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਅਜ੍ਝੋਸਾਨਂ ਅਧਿਮੁਚ੍ਚਨਭੂਤਾਯ ਤਣ੍ਹਾਯ ਤਣ੍ਹਾਵਤ੍ਥੁਕਸ੍ਸ ਅਨੁਪਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਆਵੇਣਿਕਤਾਕਰਣਨ੍ਤਿ ਆਹ **"ਅਜ੍ਝੋਸਾਯ ਤਿਟ੍ਠਤੀਤਿ ਗਿਲਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਨਿਟ੍ਠਪੇਤ੍ਵਾ"**ਤਿ।

**੧੦੯.** **"ਕਸ੍ਮਾ"**ਤਿਆਦਿਨਾ ਸਨ੍ਤਾਪਦੁਕ੍ਖਾਨਂ ਅਸੁਪ੍ਪਤਿਕਾਰਤਂ ਆਹ **"ਯੇਨ ਵਾ ਪਕਾਰੇਨਾ"**ਤਿ। **ਯੇਨਾ**ਤਿ ਯੇਨ ਵਾ ਕਾਮਜ੍ਝੋਸਾਨਦਿਟ੍ਠਜ੍ਝੋਸਾਨਭੂਤੇਨ ਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸਪ੍ਪਕਾਰੇਨ। ਗਹਟ੍ਠਪਬ੍ਬਜਿਤਾ ਤਥਾਰੂਪਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਤ੍ਤਨੋ ਵਡ੍ਢਿਞ੍ਚ ਮਞ੍ਞਨ੍ਤਿ। **ਅਵਡ੍ਢਿ ਏਵ ਪਨ ਹੋਤਿ** ਤਸ੍ਸ ਪਕਾਰਸ੍ਸ ਵਡ੍ਢਿਯਂ ਅਨੁਪਾਯਭਾਵਤੋ ਚ ਉਪਾਯਭਾਵਤੋ ਚ ਅਵਡ੍ਢਿਯਂ। **ਤਥਾਪੀ**ਤਿ ਤਤ੍ਥ ਤਤ੍ਥ ਇਚ੍ਛਾਵਿਘਾਤਂ ਪਾਪੁਣਨ੍ਤੋਪਿ। ਯਸ੍ਮਾ ਇਤੋ ਬਾਹਿਰਕਾ ਸਬ੍ਬੇਨ ਸਬ੍ਬਂ ਭਵਨਿਸ੍ਸਰਣਂ ਅਪ੍ਪਜਾਨਨ੍ਤੋ ਮਨ੍ਦਕਿਲੇਸਂ ਦੀਘਾਯੁਕਂ ਸੁਖਬਹੁਲਂ ਏਕਚ੍ਚਂ ਭਵਂ ਤੇਨੇਵ ਮਨ੍ਦਕਿਲੇਸਾਦਿਭਾਵੇਨ ''ਨਿਬ੍ਬਾਨ''ਨ੍ਤਿ ਸਮਨੁਪਸ੍ਸਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਭਵੇਨ ਭਵਵਿਪ੍ਪਮੋਕ੍ਖਂ ਵਦਨ੍ਤੀਤਿ।

ਭਵਦਿਟ੍ਠਿਸਹਗਤਾ ਤਣ੍ਹਾ ਪੁਰਿਮਪਦੇ ਉਤ੍ਤਰਪਦਲੋਪੇਨ **ਭਵਤਣ੍ਹਾ**ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾਤਿ ਆਹ **"ਭਵਤਣ੍ਹਾਤਿਆਦੀਸੁ ਵਿਯਾ"**ਤਿ।

**ਯਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਯਸ੍ਮਿਂ ਭਵੇ।

**ਤਤੋ ਏਵਾ**ਤਿ ਭੂਤਰਤਿਯਾ ਏਵ। **ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਞ੍ਹਿ ਸਤ੍ਤਾਨਂ ਛਨ੍ਦਰਾਗੋ ਬਲਵਾ ਹੋਤਿ। ਅਨਵਸੇਸਤੋ**ਤਿ ਅਨਵਸੇਸੇਨ, ਨ ਕਿਞ੍ਚਿ ਸੇਸੇਤ੍ਵਾ।

ਸਂਸਾਰਸੋਤਸ੍ਸ ਅਨੁਕੂਲਭਾਵੇਨ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ **ਅਨੁਸੋਤਗਾਮੀ**। ਤਸ੍ਸੇਵ ਪਟਿਕ੍ਕੂਲਵਸੇਨ ਨਿਬ੍ਬਿਦਾਨੁਪਸ੍ਸਨਾਦੀਹਿ ਪਵਤ੍ਤਤੀਤਿ **ਪਟਿਸੋਤਗਾਮੀ,** ਅਚਲਪ੍ਪਸਾਦਾਦਿਸਮਨ੍ਨਾਗਮੇਨ ਠਿਤਸਭਾਵੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

**੧੧੦.** ''ਪਲਬ੍ਭਤਿ, ਨਿਖਜ੍ਜਤੀ''ਤਿਆਦੀਸੁ ਵਿਯ ਉਪਸਗ੍ਗੋ ਪਦਵਡ੍ਢਨਮਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਆਹ **"ਅਭਿਜਾਤਿਕੋਤਿ ਜਾਤਿਯੋ"**ਤਿ। ਕਣ੍ਹਧਮ੍ਮਸਮਨ੍ਨਾਗਤਤ੍ਤਾ ਵਾ **ਕਣ੍ਹੋ**। ਪਠਮਵਯੇਪਿ ਮਜ੍ਝਿਮਵਯੇਪਿ ਪਾਪਸਮਙ੍ਗੀ ਹੁਤ੍ਵਾ ਠਿਤੋ ਕਣ੍ਹਧਮ੍ਮੇ **ਅਭਿਜਾਯਤਿ,** ਪਚ੍ਛਾਪਿ ਪਾਪਂ ਪਸਵਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਸੁਕ੍ਕੋ**ਤਿ ਵਾ ਏਤ੍ਥ ਵੁਤ੍ਤਵਿਪਰਿਯਾਯੇਨੇਵ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

**੧੧੧. ਪੁਰਿਮਸ੍ਮਿ**ਨ੍ਤਿ ਪੁਰਿਮਸ੍ਮਿਂ ਪਦੇ। **ਵਿਸਯੇ ਭੁਮ੍ਮਂ** ਤਤ੍ਥ ਦੇਯ੍ਯਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਪਤਿਟ੍ਠਾਪਨਤੋ। **ਦੁਤਿਯੇ ਅਧਿਕਰਣੇ,** ਤਦਧਿਕਰਣਞ੍ਹਿ ਨਿਬ੍ਬਾਨਨ੍ਤਿ। ਗਹਟ੍ਠਪਬ੍ਬਜਿਤਕਿਚ੍ਚੇਸੁ ਵਾ ਵਿਸਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ ਪਚ੍ਚਯਦਾਨਾਰਹਤ੍ਤਾਨਂ ਸਮਧੁਰਤਾਨਿਦ੍ਦੇਸੋ। ਅਥ ਵਾ **ਯੇਨ ਯੇਨ ਪਨ ਵਤ੍ਥੁਨਾ**ਤਿ ਰੂਪਾਰੂਪਨਿਰੋਧਾਦਿਨਾ ਤਣ੍ਹਾਵਤ੍ਥੁਨਾ। **ਅਮਰਾਵਿਕ੍ਖੇਪਵਤ੍ਥੁਆਦਿਨਾ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ **ਆਦਿ**-ਸਦ੍ਦੇਨ ਸੁਭਸੁਖਾਦਿਮਿਚ੍ਛਾਭਿਨਿਵੇਸਵਤ੍ਥੁਂ ਸਙ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਯਥਾ ਵਾ ਤਣ੍ਹਾਦਿਟ੍ਠਿਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਨਂ ਵਸੇਨ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਵਿਭਾਗੋ, ਏਵਂ ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾਸੁਚਰਿਤਵਸੇਨ ਤਣ੍ਹਾਵੋਦਾਨਭਾਗਿਯਾਦਿਸੁਤ੍ਤਵਿਭਾਗੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ਪਾਲ਼ਿਯਂ **"ਤਣ੍ਹਾ...ਪੇ॰... ਨਿਦ੍ਦਿਸਿਤਬ੍ਬਾ"**ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

**ਇਦਂ ਏਵਂ ਪਵਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਯਥਾ ਦੁਚ੍ਚਿਨ੍ਤਿਤਾਦਿਵਸੇਨ ਬਾਲੋ ਹੋਤਿ ਪੁਗ੍ਗਲੋ, ਏਵਂ ਤਸ੍ਸ ਦੁਚ੍ਚਿਨ੍ਤਿਤਚਿਨ੍ਤਿਤਾਦਿਭਾਵਨਾਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਂ ਇਦਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਨਾਮ ਸੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਪੁਬ੍ਬੇ ਸਂਕਿਲੇਸਧਮ੍ਮਵਿਭਾਗੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ਇਦਾਨਿ ਸਾਮਞ੍ਞਤੋ ਸਙ੍ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਵਦਤਿ। **ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤ**ਨ੍ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਇਮਿਨਾ ਨਯੇਨ ਅਤ੍ਥੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ।

**ਕਿਲੇਸਟ੍ਠਾਨੇਹੀ**ਤਿ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨੇਹਿ। **ਕਿਲੇਸਾਵਤ੍ਥਾਹੀ**ਤਿ ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਪਵਤ੍ਤਿਆਕਾਰਵਿਸੇਸੇਹਿ। **ਕਾਮਰਾਗਾਦੀਹਿ ਸਂਯੁਜ੍ਜਤਿ** ਕਾਮਰਾਗਾਦਿਹੇਤੁ ਕਮ੍ਮਵਿਪਾਕਾਦਿਨਾ। ਸਤਿਪਿ ਤੇਸਂ ਕਾਲਨ੍ਤਰਵੁਤ੍ਤਿਯਂ ਸਂਯੁਤ੍ਤੋ ਨਾਮ ਹੋਤਿ, ਯਤੋ ਕਾਮਰਾਗਾਦਯੋ ''ਸਂਯੋਜਨ''ਨ੍ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਨ੍ਤਿ। **ਉਪਾਦਿਯਤੀ**ਤਿ ਦਲ਼੍ਹਂ ਗਣ੍ਹਾਤਿ ਪਵਤ੍ਤੇਤਿ। ਸੇਸਂ ਵੁਤ੍ਤਨਯਤ੍ਤਾ, ਉਤ੍ਤਾਨਤ੍ਤਾ ਚ ਸਂਵਣ੍ਣਿਤਂ।

**੧੧੨. ਉਦਾਹਰਣਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਨਿਦਸ੍ਸਨਵਸੇਨ, ਏਕਦੇਸਦਸ੍ਸਨਵਸੇਨਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਸਕਲਸ੍ਸ ਹਿ ਪਰਿਯਤ੍ਤਿਸਾਸਨਸ੍ਸ ਸੋਲ਼ਸਹਿ ਪਟ੍ਠਾਨਭਾਗੇਹਿ ਗਹਿਤਤ੍ਤਾ। ਯਥਾ ਤਦੇਕਦੇਸਾਨਂ ਸੋਲ਼ਸਨ੍ਨਮ੍ਪਿ ਪਟ੍ਠਾਨਭਾਗਾਨਂ ਗਹਣਂ ਉਦਾਹਰਣਮਤ੍ਤਂ, ਤੇਸਂ ਪਨ ਸੋਲ਼ਸਨ੍ਨਂ ਏਕਦੇਸਗ੍ਗਹਣਂ ਉਦਾਹਰਣਨ੍ਤਿ ਕਿਮੇਤ੍ਥ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਂ। ਤੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ ''ਏਕਦੇਸਦਸ੍ਸਨਵਸੇਨਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ''ਤਿ। ਕਸ੍ਮਾ ਪਨੇਤ੍ਥ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਪਟ੍ਠਾਨਸ੍ਸ ਏਕਦੇਸੋਵ ਉਦਾਹਟੋ, ਨ ਅਵਸੇਸੋਤਿ? ਨਯਨਿਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ। ਇਮਿਨਾ ਨਯੇਨ ਅਵਸੇਸੋਪਿ ਪਟ੍ਠਾਨਭਾਵੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋਤਿ।

ਤਤ੍ਥ ''ਅਪ੍ਪਮ੍ਪਿ ਚੇ ਸਂਹਿਤ ਭਾਸਮਾਨੋ...ਪੇ॰... ਸ ਭਾਗਵਾ ਸਾਮਞ੍ਞਸ੍ਸ ਹੋਤੀ''ਤਿ (ਧ॰ ਪ॰ ੨੦) ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ। ਏਤ੍ਥ ਹਿ ''ਅਪ੍ਪਮ੍ਪਿ ਚੇ ਸਂਹਿਤ ਭਾਸਮਾਨੋ''ਤਿ ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ, ''ਸ ਭਾਗਵਾ ਸਾਮਞ੍ਞਸ੍ਸ ਹੋਤੀ''ਤਿ ਇਦਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ।

ਤਥਾ **ਮਘਦੇਵਸੁਤ੍ਤਂ**। ਤਤ੍ਥ ਹਿ ''ਭੂਤਪੁਬ੍ਬਂ, ਆਨਨ੍ਦ, ਇਮਿਸ੍ਸਾਯੇਵ ਮਿਥਿਲਾਯਂ ਮਘਦੇਵੋ ਨਾਮ ਰਾਜਾ ਅਹੋਸਿ ਧਮ੍ਮਿਕੋ ਧਮ੍ਮਰਾਜਾ ਧਮ੍ਮੇ ਠਿਤੋ ਮਹਾਧਮ੍ਮਰਾਜਾ, ਧਮ੍ਮਂ ਚਰਤਿ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਗਹਪਤਿਕੇਸੁ ਨੇਗਮੇਸੁ ਚੇਵ ਜਨਪਦੇਸੁ ਚ, ਉਪੋਸਥਞ੍ਚ ਉਪਵਸਤਿ ਚਾਤੁਦ੍ਦਸਿਂ, ਪਞ੍ਚਦਸਿਂ, ਅਟ੍ਠਮਿਞ੍ਚ ਪਕ੍ਖਸ੍ਸਾ''ਤਿਆਦਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੦੮), ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ। ''ਇਦਂ ਖੋ ਪਨਾਨਨ੍ਦ, ਏਤਰਹਿ ਮਯਾ ਕਲ੍ਯਾਣਂ ਵਤ੍ਤਂ ਨੀਹਰਿਤਂ ਏਕਨ੍ਤਨਿਬ੍ਬਿਦਾਯ ਵਿਰਾਗਾਯ ਨਿਰੋਧਾਯ ਉਪਸਮਾਯ ਅਭਿਞ੍ਞਾਯ ਸਮ੍ਬੋਧਾਯ ਨਿਬ੍ਬਾਨਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੮੯) ਇਦਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ। ''ਪਮਾਦਂ ਅਪ੍ਪਮਾਦੇਨ, ਯਦਾ ਨੁਦਤਿ ਪਣ੍ਡਿਤੋ''ਤਿ (ਧ॰ ਪ॰ ੨੮) ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ। ''ਪਞ੍ਞਾਪਾਸਾਦ...ਪੇ॰... ਅਵੇਕ੍ਖਤੀ''ਤਿ (ਧ॰ ਪ॰ ੨੮) ਇਦਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਨ੍ਤਿ ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ।

ਤਥਾ ''ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨੀ''ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੪੯੩) ਸੁਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ ''ਤੀਣਿਮਾਨਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਿ। ਕਤਮਾਨਿ ਤੀਣੀਤਿ? ਅਨਞ੍ਞਾਤਞ੍ਞਸ੍ਸਾਮੀਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ **ਅਞ੍ਞਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯ**''ਨ੍ਤਿ ਇਦਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਂ, ''ਅਞ੍ਞਾਤਾਵਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯ''ਨ੍ਤਿ (ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੫.੪੯੩) ਇਦਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ।

**ਰਟ੍ਠਪਾਲਸੁਤ੍ਤਂ** (ਮ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੯੩ ਆਦਯੋ) ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ। ਤਤ੍ਥ ਹਿ ''ਊਨੋ ਲੋਕੋ ਅਤਿਤ੍ਤੋ ਤਣ੍ਹਾਦਾਸੋ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੨.੩੦੬) ਸਂਕਿਲੇਸੋ ਵਿਭਤ੍ਤੋ, ''ਏਕੋ ਵੂਪਕਟ੍ਠੋ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੨.੨੯੯) ਅਸੇਕ੍ਖਧਮ੍ਮਾ, ਇਤਰੇਨ ਵਾਸਨਾਧਮ੍ਮਾਤਿ।

> ''ਧਮ੍ਮੇ ਚ ਯੇ ਅਰਿਯਪਵੇਦਿਤੇ ਰਤਾ, ਅਨੁਤ੍ਤਰੋ ਤੇ ਵਚਸਾ ਮਨਸਾ ਕਮ੍ਮੁਨਾ ਚ।
> ਤੇ ਸਨ੍ਤਿਸੋਰਚ੍ਚਸਮਾਧਿਸਣ੍ਠਿਤਾ, ਸੁਤਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸਾਰਮਜ੍ਝਗੂ''ਤਿ॥ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੩੩੨)।

ਇਦਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਞ੍ਚ। ਏਤ੍ਥ ਹਿ ''ਧਮ੍ਮੇ ਚ ਯੇ ਅਰਿਯਪਵੇਦਿਤੇ ਰਤਾ''ਤਿ ਅਯਂ ਵਾਸਨਾ, ''ਅਨੁਤ੍ਤਰਾ...ਪੇ॰... ਸਣ੍ਠਿਤਾ''ਤਿ ਅਯਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ, ''ਸੁਤਸ੍ਸ ਪਞ੍ਞਾਯ ਚ ਸਾਰਮਜ੍ਝਗੂ''ਤਿ ਅਸੇਕ੍ਖਧਮ੍ਮਾ।

ਤਥਾ ''ਸਦ੍ਧੋ ਸੁਤਵਾ ਨਿਯਾਮਦਸ੍ਸੀ''ਤਿ ਗਾਥਾ (ਸੁ॰ ਨਿ॰ ੩੭੩)। ਤਤ੍ਥ ਹਿ ''ਸਦ੍ਧੋ ਸੁਤਵਾ''ਤਿ ਵਾਸਨਾ, ''ਨਿਯਾਮਦਸ੍ਸੀ ਵਗ੍ਗਗਤੇਸੁ ਨ ਵਗ੍ਗਸਾਰਿ ਧੀਰੋ, ਲੋਭਂ ਦੋਸਂ ਵਿਨੇਯ੍ਯ ਪਟਿਘ''ਨ੍ਤਿ ਨਿਬ੍ਬੇਧੋ, ''ਸਮ੍ਮਾ ਸੋ ਲੋਕੇ ਪਰਿਬ੍ਬਜੇਯ੍ਯਾ''ਤਿ ਅਸੇਕ੍ਖਧਮ੍ਮਾ।

ਸਬ੍ਬਾਸਵਸਂਵਰੋ ਪਰਿਸ੍ਸਯਾਦੀਨਂ ਵਸੇਨ ਸਬ੍ਬਭਾਗਿਯਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਤਤ੍ਥ ਹਿ ਸਂਕਿਲੇਸਧਮ੍ਮਾ, ਲੋਕਿਯਸੁਚਰਿਤਧਮ੍ਮਾ, ਸੇਕ੍ਖਧਮ੍ਮਾ, ਅਸੇਕ੍ਖਧਮ੍ਮਾ ਚ ਵਿਭਤ੍ਤਾ। ਅਸਬ੍ਬਭਾਗਿਯਂ ਪਨ ''ਪਸ੍ਸਂ ਪਸ੍ਸਤੀ''ਤਿਆਦਿਕਂ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੨੦੩) ਉਦਕਾਦਿਅਨੁਵਾਦਨਵਚਨਂ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। ਏਵਮੇਤਸ੍ਮਿਂ ਸੋਲ਼ਸਵਿਧੇ ਸਾਸਨਪਟ੍ਠਾਨੇ ਏਤੇ ਤਣ੍ਹਾਦਿਵਸੇਨ ਤਯੋ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਾ,

ਵੋਦਾਨਾਦਿਵਸੇਨ ਤਯੋ ਵਾਸਨਾਭਾਗਾ, ਸੇਕ੍ਖਾਨਂ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧਾਦੀਨਂ ਵਸੇਨ ਤਯੋ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਾ, ਅਸੇਕ੍ਖਾਨਂ ਸੀਲਕ੍ਖਨ੍ਧਾਦੀਨਂ ਏਵ ਵਸੇਨ ਤਯੋ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਾ, ਤੇਸਂ ਵਸੇਨ ਮੂਲਪਟ੍ਠਾਨਾਨਿ ਏਵ ਦ੍ਵਾਦਸ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਾਨਿ ਪਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰਨਯੇਨ ਵਿਭਜਿਯਮਾਨਾਨਿ ਛਨ੍ਨਵੁਤਾਧਿਕਾਨਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਸਹਸ੍ਸਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਯਥਾਦਸ੍ਸਨਂ ਪਨੇਤਾਨਿ ਉਦ੍ਧਰਿਤਬ੍ਬਾਨਿ। ਤਾਨਿ ਪਨ ਯਸ੍ਮਾ ਸਙ੍ਗਹਤੋ ਕਾਮਤਣ੍ਹਾਦਿਵਸੇਨ ਤਯੋ ਤਣ੍ਹਾਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਾ, ਸਸ੍ਸਤੁਚ੍ਛੇਦਵਸੇਨ ਦ੍ਵੇ ਦਿਟ੍ਠਿਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਾ, ਕਾਯਦੁਚ੍ਚਰਿਤਾਦਿਵਸੇਨ ਤਯੋ ਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਾਤਿ ਅਟ੍ਠ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਾ। ਧਮ੍ਮਾਮਿਸਾਭਯਦਾਨਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਂ ਦਾਨਮਯਂ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ, ਕਾਯਸੁਚਰਿਤਾਦਿਵਸੇਨ ਤਿਵਿਧਂ ਸੀਲਮਯਂ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੁ, ਸਮਥਵਿਪਸ੍ਸਨਾਵਸੇਨ ਦੁਵਿਧਂ ਭਾਵਨਾਮਯਂ ਪੁਞ੍ਞਕਿਰਿਯਵਤ੍ਥੂਤਿ ਅਟ੍ਠੇਵ ਵਾਸਨਾਭਾਗਾ।

ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰੀ ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰੀ ਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ ਕਾਯਸਕ੍ਖੀਤਿ (ਪੁ॰ ਪ॰ ਮਾਤਿਕਾ ੧.੩੨-੩੬; ਪੁ॰ ਪ॰ ੨੬-੩੦) ਪਞ੍ਚਨ੍ਨਂ ਸੇਕ੍ਖਾਨਂ ਪਚ੍ਚੇਕਂ ਤਯੋ ਸੀਲਾਦਿਕ੍ਖਨ੍ਧਾਤਿ ਪਨ੍ਨਰਸ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਾ, ਸੁਞ੍ਞਤਾਨਿਮਿਤ੍ਤਾਪਣਿਹਿਤਭੇਦਾ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਾਨਂ ਤਯੋ ਅਗ੍ਗਫਲਧਮ੍ਮਾ, ਤੇਸੁ ਪਚ੍ਚੇਕਂ ਤਯੋ ਤਯੋ ਸੀਲਾਦਿਕ੍ਖਨ੍ਧਾ, ਤਥਾ ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤਾਨਨ੍ਤਿ ਅਟ੍ਠਾਰਸ, ਸਿਕ੍ਖਿਤਬ੍ਬਾਭਾਵਸਾਮਞ੍ਞੇਨ ਅਸਙ੍ਖਤਧਾਤੁਂ ਪਕ੍ਖਿਪਿਤ੍ਵਾ ਏਕੂਨਵੀਸਤਿ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਾ, ਇਤਿ ਪੁਰਿਮਾਨਿ ਏਕਤਿਂਸ, ਇਮਾਨਿ ਏਕੂਨਵੀਸਤੀਤਿ ਸਮਪਞ੍ਞਾਸ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਦਿਧਮ੍ਮਾ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਇਮੇਸਂ ਸਮਪਞ੍ਞਾਸਾਯ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਦਿਧਮ੍ਮਾਨਂ ਵਸੇਨ ਸਮਪਞ੍ਞਾਸ ਸੁਤ੍ਤਾਨਿ ਹੋਨ੍ਤਿ।

ਯਸ੍ਮਾ ਚ ਤੇ ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤਾ ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤਵਿਭਾਗਂ ਅਕਤ੍ਵਾ ਅਸਙ੍ਖਤਾਯ ਧਾਤੁਯਾ ਅਗ੍ਗਹਣੇਨ ਨਿਪ੍ਪਰਿਯਾਯੇਨ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਾਭਾਵਤੋ ਨਵੇਵ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਾਤਿ ਸਮਚਤ੍ਤਾਲੀਸ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ **ਪੇਟਕੇ** ''ਚਤ੍ਤਾਰੀਸਾਯ ਆਕਾਰੇਹਿ ਪਰਿਯੇਸਿਤਬ੍ਬਂ, ਪਞ੍ਞਾਸਾਯ ਆਕਾਰੇਹਿ ਸਾਸਨਪਟ੍ਠਾਨਂ ਨਿਦ੍ਦਿਟ੍ਠ''ਨ੍ਤਿ (ਪੇਟਕੋ॰ ੨੧) ਚ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਸਙ੍ਗਹਤੋ ਏਵ ਪਨ ਪੁਬ੍ਬੇ ਵੁਤ੍ਤਵਿਤ੍ਥਾਰਨਯੇਨ ਸੋਲ਼ਸ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਪੁਨ ਤਿਵਿਧਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਦਿਵਸੇਨ ਦ੍ਵਾਦਸ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਪੁਨ ਤਣ੍ਹਾਦਿਟ੍ਠਿਦੁਚ੍ਚਰਿਤਸਂਕਿਲੇਸਤਣ੍ਹਾਦਿਟ੍ਠਿਦੁਚ੍ਚਰਿਤਵੋਦਾਨਭਾਵੇਨ ਛ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਪੁਨ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯਂ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਨ੍ਤਿ ਪਞ੍ਚ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਪੁਨ ਮੂਲਪਟ੍ਠਾਨਵਸੇਨ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਭਾਗਿਯਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਭਾਵੇਨ ਤੀਣਿ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਪੁਨ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਵੋਦਾਨਭਾਗਿਯਭਾਵੇਨ ਦ੍ਵੇ ਏਵ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਪਟ੍ਠਾਨਭਾਵੇਨ ਪਨ ਏਕਵਿਧਮੇਵ, ਇਤਿ ਪਟ੍ਠਾਨਭਾਵੇਨ ਏਕਵਿਧਮ੍ਪਿ ਸਂਕਿਲੇਸਵੋਦਾਨਭਾਗਿਯਭਾਵੇਨ ਦੁਵਿਧਨ੍ਤਿ ਵਿਭਾਗਤੋ ਯਾਵ ਛਨ੍ਨਵੁਤਾਧਿਕਂ ਚਤੁਸਹਸ੍ਸਪ੍ਪਭੇਦਂ ਹੋਤਿ, ਤਾਵ ਨੇਤਬ੍ਬਂ। ਏਵਮੇਤਂ ਪਟ੍ਠਾਨਂ ਸਙ੍ਗਹਤੋ, ਵਿਭਾਗਤੋ ਚ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

**ਇਮਸ੍ਸਾਪਿ** ਪਟ੍ਠਾਨਵਿਭਾਗਸ੍ਸ, ਨ ਪੁਰਿਮਸ੍ਸੇਵਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਲੋਕਿਕਂ ਅਸ੍ਸਤ੍ਥੀਤਿ, ਲੋਕਿਕਸਹਚਰਣਤੋ ਵਾ **ਲੋਕਿਯਂ,** ਸੁਤ੍ਤਂ **ਪਦੇਸੇਨਾ**ਤਿ ਏਕਦੇਸੇਨ। **ਸਬ੍ਬਪਦੇਸੂ**ਤਿ ਤਂਤਂਤਿਕਾਨਂ ਤਤਿਯਪਦੇਸੁ। **ਬੁਦ੍ਧਾਦੀਨ**ਨ੍ਤਿ ਬੁਦ੍ਧਪਚ੍ਚੇਕਬੁਦ੍ਧਬੁਦ੍ਧਸਾਵਕਾਨਂ। ਧਮ੍ਮੋ ਪਨੇਤ੍ਥ ਬੁਦ੍ਧਾਦਿਗ੍ਗਹਣੇਨ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ, **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਵਾ।

**ਪਰਿਣਮਤੀ**ਤਿ ਪਰਿਪਚ੍ਚਤਿ। **ਧਰਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਪਬਨ੍ਧਵਸੇਨ ਪਵਤ੍ਤਨ੍ਤਿ। ਨ੍ਤਿ ਪਾਪਕਮ੍ਮਂ। **ਤੇ**ਤਿ ਕੁਸਲਾਭਿਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਕ੍ਖਨ੍ਧਾ। **ਰਕ੍ਖਨ੍ਤਿ** ਵਿਪਾਕਦਾਨਤੋ ਵਿਪਚ੍ਚਿਤੁਂ ਓਕਾਸਂ ਨ ਦੇਨ੍ਤੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਅਯਞ੍ਚ ਅਤ੍ਥੋ ਉਪਪਜ੍ਜਵੇਦਨੀਯੇਸੁ ਯੁਜ੍ਜਤਿ, ਇਤਰਸ੍ਮਿਮ੍ਪਿ ਯਥਾਰਹਂ ਲਬ੍ਭਤੇਵ। ਤੇਨਾਹ "**ਦੁਤਿਯੇ** ਵਾ **ਤਤਿਯੇ** ਵਾ **ਅਤ੍ਤਭਾਵੇ**"ਤਿ।

**੧੧੩**. ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਨਵਜ੍ਜਸੁਖਾਵਹਂ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿਂ ਪਟਿਪਜ੍ਜਨ੍ਤੋ ਪਰਮਤ੍ਥਤੋ ਅਤ੍ਤਕਾਮੋ ਨਾਮਾਤਿ ਆਹ "**ਅਤ੍ਤਨੋ ਸੁਖਕਾਮੋ**"ਤਿ। ਸੁਖਾਨੁਬਨ੍ਧਞ੍ਹਿ ਸੁਖਂ ਕਾਮੇਨ੍ਤੋ ਸੁਖਮੇਵ ਕਾਮੇਤੀਤਿ ਚ **ਸੁਖਕਾਮੋ**ਤਿ।

**ਵਿਤ੍ਥਤਟ੍ਠੇਨਾ**ਤਿ ਸੁਵਿਪ੍ਫਾਰਦਿਟ੍ਠੀਨਂ ਪਵਤ੍ਤਨਟ੍ਠਾਨਤਾਸਙ੍ਖਾਤੇਨ ਵਿਤ੍ਥਾਰਟ੍ਠੇਨ।

**੧੧੪. ਦਿਟ੍ਠੇ ਦੁਕ੍ਖਾਦਿਧਮ੍ਮੇ**ਤਿ ਭਾਵੇਨਭਾਵਲਕ੍ਖਣੇ ਭੁਮ੍ਮਂ, ਦੁਕ੍ਖਾਦਿਧਮ੍ਮੇ ਦਿਟ੍ਠੇ ਞਾਤੇਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

“**ਉਦ੍ਧ**”ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਕਾਲਦੇਸਾਨਂ ਅਨਵਸੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨਨ੍ਤਿ ਆਹ “**ਉਦ੍ਧਨ੍ਤਿ ਅਨਾਗਤਂ, ਉਪਰਿ ਚਾ**”ਤਿਆਦਿ। **ਗਮਨੇਨਾ**ਤਿ ਚੁਤੂਪਪਾਤਗਮਨੇਨ।

੧੧੫. **ਨਗਰਦ੍ਵਾਰਥਿਰਕਰਣਤ੍ਥ**ਨ੍ਤਿ ਨਗਰਸ੍ਸ ਦ੍ਵਾਰਬਾਹਥਿਰਕਰਣਤ੍ਥਂ। **ਗਮ੍ਭੀਰਨੇਮਤਾਯਾ**ਤਿ ‘‘ਨੇਮਂ’’ਵੁਚ੍ਚਤਿ ਨਿਖਾਤਥਮ੍ਭਾਦੀਨਂ ਪਥਵਿਂ ਅਨੁਪਵਿਸਿਤ੍ਵਾ ਠਿਤਪ੍ਪਦੇਸੋ , ਗਮ੍ਭੀਰਂ ਨੇਮਂ ਏਤਸ੍ਸਾਤਿ **ਗਮ੍ਭੀਰਨੇਮੋ,** ਤਸ੍ਸ ਭਾਵੋ **ਗਮ੍ਭੀਰਨੇਮਤਾ,** ਤਾਯ। **ਕਮ੍ਪਨਂ** ਯਥਾਠਿਤਸ੍ਸ ਇਤੋ ਚਿਤੋ ਚ ਸਞ੍ਚੋਪਨਂ, **ਚਾਲਨਂ** ਠਿਤਟ੍ਠਾਨਤੋ ਚਾਵਨਂ। **ਅਜ੍ਝੋਗਾਹੇਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਅਵਿਪਰੀਤਸਭਾਵਾਭਿਸਮਯਵਸੇਨ ਅਨੁਪਵਿਸਿਤ੍ਵਾ, ਅਨੁਪਵਿਟ੍ਠੋ ਵਿਯ ਹੁਤ੍ਵਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

**ਸਂਯੋਜਨਾਨਂ ਪਜਹਨਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਗਾਥਾਯ ਵਚਨਸੇਸਂ ਆਨੇਤ੍ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤਿ। ਅਥ ਵਾ ਪਹਾਤਬ੍ਬਸ੍ਸ ਪਹਾਨੇਨ ਵਿਨਾ ਨ ਭਾਵਨਾਸਿਦ੍ਧੀਤਿ ਅਤ੍ਥਸਿਦ੍ਧਂ ਪਹਾਤਬ੍ਬਪਹਾਨਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ, ਬਹਿਦ੍ਧਾਤਿ ਪਦਦ੍ਵਯੇਨ ਯੋਜੇਤ੍ਵਾ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਬਹਿਦ੍ਧਾਤਿ ਓਰਮ੍ਭਾਗਿਯਉਦ੍ਧਮ੍ਭਾਗਿਯਸਂਯੋਜਨਾਨਂ ਵਿਸਂਯੋਗਗਹਿਤੋਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥਂ ਪਾਲ਼ਿਯਾ ਸਮਤ੍ਥੇਤੁਂ “**ਤੇਨਾਹ ਸਬ੍ਬਲੋਕੇ**”ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

**ਅਲੋਭਸੀਸੇਨਾ**ਤਿ ਅਲੋਭੇਨ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮੇਨ, ਯਤੋ ਯੋਗਾਵਚਰੋ ‘‘ਨੇਕ੍ਖਮ੍ਮਚ੍ਛਨ੍ਦੋ’’ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ। ਅਸੁਭਸਞ੍ਞਾ ਰਾਗਪ੍ਪਟਿਪਕ੍ਖਤਾਯ ‘‘ਵਿਸੇਸਤੋ ਅਲੋਭਪ੍ਪਧਾਨਾ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾ, ਦਸਾਸੁਭਵਸੇਨ ਵਾ। **ਅਧਿਗਤਜ੍ਝਾਨਾਦੀਨੀ**ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਦੀਨਿ ਸਙ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਵਿਹਿਂਸਾਰਤਿਰਾਗਾਨਂ ਬ੍ਯਾਪਾਦਹੇਤੁਕਤੋ ਚਤ੍ਤਾਰੋਪਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਹਾਰਾ ਅਬ੍ਯਾਪਾਦਪਧਾਨਾਤਿ ਆਹ “**ਚਤੁ...ਪੇ॰... ਅਬ੍ਯਾਪਾਦੋ ਧਮ੍ਮਪਦ**”ਨ੍ਤਿ। ਅਧਿਗਤਾਨਿ ਝਾਨਾਦੀਨੀਤਿ ਯੋਜਨਾ। **ਦਸਾਨੁਸ੍ਸਤਿ...ਪੇ॰... ਅਧਿਗਤਾਨਿ ਸਮ੍ਮਾਸਤਿ ਧਮ੍ਮਪਦਂ** ਸਤਿਸੀਸੇਨ ਤੇਸਂ ਅਧਿਗਨ੍ਤਬ੍ਬਤ੍ਤਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਆਨਾਪਾਨਭਾਵਨਾਯਂ ਸਮਾਧਿਪਿ ਪਧਾਨੋ, ਨ ਸਤਿ ਏਵਾਤਿ ਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਂ “**ਦਸਕਸਿਣ...ਪੇ॰... ਸਮ੍ਮਾਸਮਾਧਿ ਧਮ੍ਮਪਦ**”ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਚਤੁਧਾਤੁਵਵਤ੍ਥਾਨਵਸੇਨ ਅਧਿਗਤਾਨਮ੍ਪਿ ਏਤ੍ਥੇਵ ਸਙ੍ਗਹੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

੧੧੬. **ਉਪਲਕ੍ਖਣਕਾਰਣਾਨੀ**ਤਿ ਸਞ੍ਜਾਨਨਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਿ।

ਪਾਪਮੇਵ **ਪਾਪਿਯੋ**ਤਿ ਆਹ “**ਪਾਪਂ ਹੋਤੀ**”ਤਿ, ‘‘ਪਾਪਿਯੋ’’ਤਿ ਚ ਲਿਙ੍ਗਵਿਪਲ੍ਲਾਸਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਏਕਵਚਨੇ ਬਹੁਵਚਨ**ਨ੍ਤਿ ਏਕਵਚਨੇ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬੇ ਬਹੁਵਚਨਂ ਵੁਤ੍ਤਂ।

੧੧੭. **ਓਲੀਯਨਤਣ੍ਹਾਭਿਨਿਵੇਸਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਭਵਤਣ੍ਹਾਭਵਦਿਟ੍ਠਿਵਸੇਨ। ਤਾ ਹਿ ਭਵੇਸੁ ਸਤ੍ਤੇ ਅਲ੍ਲੀਯਾਪੇਨ੍ਤਿ। **ਅਤਿਧਾਵਨਾਭਿਨਿਵੇਸਵਸੇਨਾ**ਤਿ ਉਚ੍ਛੇਦਦਿਟ੍ਠਿਵਸੇਨ। ਸਾ ਹਿ ਅਵਟ੍ਠਪਚ੍ਛੇਦਮੇਵ ਵਟ੍ਟੂਪਚ੍ਛੇਦਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਭਿਨਿਵਿਸਨਤੋ ਅਤਿਧਾਵਨਾਭਿਨਿਵੇਸੋ ਨਾਮ। **ਓਲੀਯਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿਤੋ ਸਙ੍ਕੋਚਂ ਆਪਜ੍ਜਨ੍ਤਿ। **ਅਭਿਧਾਵਨ੍ਤੀ**ਤਿ ਸਮ੍ਮਾਪਟਿਪਤ੍ਤਿਂ ਅਤਿਕ੍ਕਮਨ੍ਤਿ।

**ਤੇਸਞ੍ਚਾ**ਤਿ ਤੇਸਂ ਉਭਿਨ੍ਨਂ ਅਭਿਨਿਵੇਸਾਨਂ, ਤਦਞ੍ਞੇਸਞ੍ਚ ਸਬ੍ਬਮਞ੍ਞਿਤਾਨਂ।

੧੧੮. **ਇਦਂ ਇਟ੍ਠਵਿਪਾਕਂ ਅਨਿਟ੍ਠਵਿਪਾਕ**ਨ੍ਤਿ ਇਦਂ ਇਟ੍ਠਵਿਪਾਕਸਙ੍ਖਾਤਂ ਅਨਿਟ੍ਠਵਿਪਾਕਸਙ੍ਖਾਤਂ ਫਲਂ।

“**ਅਕਙ੍ਖਤੋ ਨ ਜਾਨੇਯ੍ਯੁ**”ਨ੍ਤਿ ਏਤੇਨ ‘‘ਆਕਙ੍ਖਤੋ’’ਤਿ ਇਮਿਨਾ ਪਦੇਨ ਸਦ੍ਧਿਂ ਸਮ੍ਬਨ੍ਧਦਸ੍ਸਨਮੁਖੇਨ ‘‘ਨ ਜਞ੍ਞਾ’’ਤਿ ਪਦਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

**ਨ ਉਪਲਬ੍ਭਤੀ**ਤਿ ਨਤ੍ਥੀਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

੧੨੦. **ਤਾਨੀ**ਤਿ ਕਮ੍ਮਕਮ੍ਮਨਿਮਿਤ੍ਤਗਤਿਨਿਮਿਤ੍ਤਾਨਿ। ਪਤ੍ਥਰਣਾਕਾਰੋਯੇਵ ਹੇਸ, ਯਦਿਦਂ ਛਾਯਾਨਂ ਵੋਲਮ੍ਬਨਂ। **ਏਵਂ ਹੋਤੀ**ਤਿ ''ਅਕਤਂ ਵਤ ਮੇ ਕਲਜਾਣ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਪ੍ਪਕਾਰੇਨ ਵਿਪ੍ਪਟਿਸਾਰੋ ਹੋਤਿ।

੧੨੨. **ਏਸਕੇਹੀ**ਤਿ ਗਵੇਸਕੇਹਿ ਸਪਰਸਨ੍ਤਾਨੇ ਸਮ੍ਪਾਦਕੇਹਿ। **ਦੁਕ੍ਖੁਦ੍ਰਯ**ਨ੍ਤਿ ਦੁਕ੍ਖਫਲਂ। **ਤੀਹਿ ਕਾਰਣੇਹੀ**ਤਿ ਕਾਯਵਾਚਾਚਿਤ੍ਤੇਹਿ। ਤਾਨਿ ਹਿ ਤਂਤਂਸਂਵਰਾਨਂ ਦ੍ਵਾਰਭਾਵੇਨ ਕਾਰਣਾਨੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ। **ਤੀਹਿ ਠਾਨੇਹੀ**ਤਿ ਵਾ ਤੀਹਿ ਉਪ੍ਪਤ੍ਤਿਟ੍ਠਾਨੇਹਿ। **ਪਿਹਿਤ**ਨ੍ਤਿ ਪਿਧਾਯਕਂ।

"**ਉਟ੍ਠਾਨਟ੍ਠਾਨਸਙ੍ਖਾਤ**"ਨ੍ਤਿ ਇਦਂ ਪਾਸਾਣਭਾਵਸਾਮਞ੍ਞਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਂ।

੧੨੩. **ਰਜਮਿਸ੍ਸਕ**ਨ੍ਤਿ ਪੁਪ੍ਫਰਜਮਿਸ੍ਸਕਂ। **ਤਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਤਸ੍ਸ ਸੇਕ੍ਖਾਸੇਕ੍ਖਮੁਨਿਨੋ। ਮਹਿਚ੍ਛਾਦੀਨਂ ਵਿਯ ਗਾਮੇ ਚਰਣਪ੍ਪਚ੍ਚਯਾ ਗਾਮਵਾਸੀਨਂ ਸਦ੍ਧਾਹਾਨਿ ਵਾ ਭੋਗਹਾਨਿ ਵਾ ਨ ਹੋਤਿ, ਅਥ ਖੋ ਉਪਰੂਪਰਿ ਵੁਦ੍ਧਿਯੇਵ ਹੋਤੀਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਪਾਕਤਿਕਮੇਵ ਹੋਤੀ**"ਤਿ ਆਹ। **ਅਜ੍ਝਤ੍ਤਿਕਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਚਤੁਸਚ੍ਚਕਮ੍ਮਟ੍ਠਾਨਂ।

**ਤੇਨਾ**ਤਿ ਕੁਸਲੇਨ ਕਾਯਵਚੀਕਮ੍ਮੇਨ। ਥਿਰਭਾਵੋ ਥਾਮਂ ਨਾਮਾਤਿ ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਂ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਥਾਮਵਾਤਿ ਠਿਤਿਮਾ**"ਤਿ ਆਹ।

ਅਤ੍ਤਸਂਨਿਸ੍ਸਯਂ ਪੇਮਂ ਅਤ੍ਤਾਤਿ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ''ਅਤ੍ਤਸਮ''ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਆਹ "**ਅਤ੍ਤਪੇਮੇਨ ਸਮਂ ਪੇਮਂ ਨਤ੍ਥੀ**"ਤਿ। ਭਗਵਤੋ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਞਾਣੋਭਾਸਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਂ ਸਨ੍ਧਾਯਾਹ "**ਪਞ੍ਞਾ ਪਨ...ਪੇ॰... ਸਕ੍ਕੋਤੀ**"ਤਿ। ਸਬ੍ਬਞ੍ਞੁਤਞ੍ਞਾਣਂ, ਪਨ ਅਭਿਞ੍ਞਾਞਾਣਾਨਿ ਚ ਅਨਨ੍ਤਾਪਰਿਮਾਣਂ ਲੋਕਧਾਤੁਂ ਓਭਾਸੇਨ੍ਤਿ।

੧੨੪. **ਕਿਸ੍ਸ ਭੀਤਾ**ਤਿ ਕੇਨ ਕਾਰਣੇਨ ਭੀਤਾ।

**ਠਪੇਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਪਵਤ੍ਤੇਤ੍ਵਾ। ਵਚਨੀਯੋ ਯਾਚਕਾਨਨ੍ਤਿ ਯੋਜਨਾ, ਯਾਚਿਤਬ੍ਬਯੁਤ੍ਤੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਯਞ੍ਞਉਪਕ੍ਖਰੋ**ਤਿ ਯਞ੍ਞੋਪਕਰਣਂ। "**ਏਤੇਸੁ ਧਮ੍ਮੇਸੁ ਠਿਤੋ ਚਤੂਸੂ**"ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਚਤੁਕ੍ਕਂ ਵਵਤ੍ਥਪੇਤੁਂ "**ਸਦ੍ਧੋਤਿ ਏਕਂ ਅਙ੍ਗ**"ਨ੍ਤਿਆਦਿ ਵੁਤ੍ਤਂ।

ਗਾਥਾਯਂ ਵੁਤ੍ਤਧਮ੍ਮੇ ਦ੍ਵੇ ਦ੍ਵੇ ਏਕਂ ਕਤ੍ਵਾ ਅਙ੍ਗਕਰਣਂ **ਦੁਕਨਯੋ**।

**ਜਾਤਿਧਮ੍ਮ**ਨ੍ਤਿ ਪਵਤ੍ਤਿਧਮ੍ਮਂ ਸਨ੍ਧਾਯ ਵਦਤਿ।

੧੨੫. ਸਚ੍ਚੇਕਦੇਸਤੋ ਸਚ੍ਚਸਮੁਦਾਯੋ ਅਨਵਸੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨਤੋ ਵਿਸਿਟ੍ਠੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਪਰਮਤ੍ਥਸਚ੍ਚਂ ਵਾ ਹੋਤੂ**"ਤਿ ਆਹ। **ਚਤੁਰੋ ਪਦਾ**ਤਿ ਚਤ੍ਤਾਰਿ ਪਦਾਨਿ, ਲਿਙ੍ਗਵਿਪਲ੍ਲਾਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਚਤ੍ਤਾਰੋ ਧਮ੍ਮਕੋਟ੍ਠਾਸਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਕੇਵਲਂ ਸਤ੍ਤਵਿਭਾਗਦਸ੍ਸਨਤ੍ਥਮੇਵ ਚਤੁਪਦਗ੍ਗਹਣਂ, ਨ ਅਧਿਗਤਧਮ੍ਮਾਨੁਰੂਪਤਾਯ।

**ਨਿਮ੍ਮਦਾ**ਤਿ ਨ ਮਦਾ।

"**ਸਚ੍ਚਵਾਦੀ ਜਿਨੋ ਰੋਮੋ**"ਤਿਪਿ ਪਾਠੋ। ਤਤ੍ਥ **ਰੋਮੋ**ਤਿ ਦਿਟ੍ਠਿਰਾਗਰਤ੍ਤਾਨਂ ਤਿਤ੍ਥਿਯਾਨਂ, ਤਿਤ੍ਥਕਰਾਨਞ੍ਚ ਅਧਮ੍ਮਵਾਦੀਨਂ ਰਾਗਵਿਪਰੀਤਧਮ੍ਮਦੇਸਨਤੋ ਭਯਜਨਕੋ, ਅਧਮ੍ਮਵਾਦੀਨਂ ਵਾ ਤਤ੍ਥ ਆਦੀਨਵਦਸ੍ਸਨੇਨ ਭਾਯਿਤਬ੍ਬੋ, ਅਪ੍ਪਹੀਨਾਸਂਵਰਾਨਂ ਵਾ ਦੁਰੁਪਸਙ੍ਕਮਨਤੋ ਦੁਰਾਸਦੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਸਚ੍ਚੋ ਚ ਸੋ ਧਮ੍ਮੋ ਚਾਤਿ **ਸਚ੍ਚਧਮ੍ਮੋ**। ਤੇਨਾਹ "**ਏਕਨ੍ਤਨਿਸ੍ਸਰਣਭਾਵੇਨਾ**"ਤਿਆਦਿ।

**ਏਕਾਯਨਭਾ**ਵਨ੍ਤਿ ਏਕਮਗ੍ਗਭਾਵਂ, ਅਦ੍ਵਯਮਗ੍ਗਭਾਵਨ੍ਤਿ ਅਤ੍ਥੋ।

ਦਸ੍ਸਨਭਾਗਿਯਂ ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯਨ੍ਤਿ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯਮੇਵ ਦ੍ਵਿਧਾ ਵਿਭਜਿਤ੍ਵਾ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਆਹ “**ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਦੀਹਿ ਚਤੂਹਿ ਪਦੇਹੀ**”ਤਿ। **ਸੇਸਤ੍ਤਿਕਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਤ੍ਤਿਕਾਦੀਨਂ ਅਟ੍ਠਨ੍ਨਂ ਤਿਕਾਨਂ। **ਸੇਸਪਦਾਨਞ੍ਚਾ**ਤਿ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚਾਤਿਆਦਿਮਿਸ੍ਸਕਪਦਾਨਞ੍ਚ। **ਚ**-ਸਦ੍ਦੇਨ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਦਿਪਦਾਨਿ ਚ ਸਙ੍ਗਣ੍ਹਾਤਿ। ਲੋਕਿਯਤ੍ਤਿਕਸ੍ਸੇਵ ਹਿ ‘‘ਸੇਸਪਦਾਨੀ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੇਹਿ ਮਿਸ੍ਸਕਪਦੇਹਿ ਏਵਂ ਸਂਸਨ੍ਦਨੇ ਨਯਦਸ੍ਸਨਂ, ਇਤਰੇਸਂ ਪਨ ਤਿਕਾਨਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਦਿਪਦੇਹਿ ਚੇਵ ਸੇਸਪਦੇਹਿ ਚ ਸਂਸਨ੍ਦਨੇ ਇਦਂ ਨਯਦਸ੍ਸਨਨ੍ਤਿ “**ਵੁਤ੍ਤਨਯਾਨੁਸਾਰੇਨ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯਜ**”ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ। **ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਨ**ਨ੍ਤਿ ਪਹਾਨਂ। ਸਤਿਪਿ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਧਮ੍ਮਾਨਂ ਲੋਕਿਯਭਾਵੇ ਪੁਰਿਮੇਹਿ ਪਨ ਪਚ੍ਛਿਮਾ ਪਹਾਤਬ੍ਬਾ ਤਦਙ੍ਗਵਸੇਨ, ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਵਸੇਨ ਚ। ਏਵਂ ਪਜਹਨਸਮਤ੍ਥਤਾਯ ਪਹਾਨਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ “**ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਸ੍ਸ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮਾਯ ਹੋਤੀ**”ਤਿ। ਸਂਕਿਲੇਸਧਮ੍ਮਾਨਂ ਸਮਤਿਕ੍ਕਮੇਨ ਅਧਿਗਨ੍ਤਬ੍ਬਾ ਵੋਦਾਨਧਮ੍ਮਾ ਵਿਯਾਤਿ ਯੋਜਨਾ। **ਭਾਵਨਾ** ਨਾਮ ਤਿਵਿਧਾ ਞਾਨਭਾਵਨਾ, ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਭਾਵਨਾ, ਮਗ੍ਗਭਾਵਨਾਤਿ। ਤਾਸੁ ਮਗ੍ਗਭਾਵਨਾਯ ਗਹਿਤਾਯ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਭਾਵਨਾ ਗਹਿਤਾ ਏਵ ਹੋਤੀਤਿ ਤਂ ਅਨਾਮਸਿਤ੍ਵਾ ਇਤਰਾ ਦ੍ਵੇ ਏਵ ਗਹਿਤਾ। ਤਥਾਪਿ ‘‘ਭਾਵਨਾਭਾਗਿਯਸ੍ਸ ਸੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਗ੍ਗਾਯਾ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤੇ ਕਿਂ ਸਬ੍ਬੇਨ ਸਬ੍ਬਂ ਅਸੇਕ੍ਖਸ੍ਸ ਞਾਨਭਾਵਨਾਪਿ ਪਟਿਨਿਸ੍ਸਟ੍ਠਾਤਿ ਚੋਦਨਂ ਮਨਸਿ ਕਤ੍ਵਾ ਪਾਲਿਯਂ “**ਅਸੇਕ੍ਖਭਾਗਿਯਂ ਸੁਤ੍ਤਂ ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਸੁਖਵਿਹਾਰਤ੍ਥ**”ਨ੍ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ “**ਅਸੇਕ੍ਖਧਮ੍ਮੇਸੁ ਉਪ੍ਪਨ੍ਨੇਸੁ ਮਗ੍ਗਭਾਵਨਾਕਿਚ੍ਚਂ ਨਾਮ ਨਤ੍ਥੀ**”ਤਿ ਵਤ੍ਵਾ “**ਞਾਨਭਾਵਨਾਪਿ ਦਿਟ੍ਠਧਮ੍ਮਸੁਖਵਿਹਾਰਤ੍ਥਾ ਏਵਾ**”ਤਿ ਆਹ।

ਏਕਂ ਏਵ ਭਵਬੀਜਂ ਪਟਿਸਨ੍ਧਿਵਿਞ੍ਞਾਣਂ **ਏਕਬੀਜਂ**, ਤਂ ਅਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥੀਤਿ **ਏਕਬੀਜੀ। ਸਨ੍ਧਾਵਿਤ੍ਵਾ** ਸਮਾਗਨ੍ਤ੍ਵਾ, ਨਿਬ੍ਬਤ੍ਤਨਵਸੇਨ ਉਪਗਨ੍ਤ੍ਵਾਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। **ਸਂਸਰਿਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਤਸ੍ਸੇਵ ਵੇਵਚਨਂ। ਕੁਲਂ ਕੁਲਂ ਗਚ੍ਛਤੀਤਿ **ਕੋਲਂਕੋਲੋ**। ਪੁਰਿਮਪਦੇ ਅਨੁਨਾਸਿਕਲੋਪਂ ਅਕਤ੍ਵਾ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ।

**ਤੇਸਂ** ਸੋਤਾਪਨ੍ਨਾਨਂ। **ਏਤਂ ਪਭੇਦ**ਨ੍ਤਿ ਏਕਬੀਜਿਆਦਿਵਿਭਾਗਂ। ਪੁਰਿਮਭਵਸਿਦ੍ਧਂ ਵਿਵਟ੍ਟੂਪਨਿਸ੍ਸਯਪੁਞ੍ਞਕਮ੍ਮਂ ਇਧ **ਪੁਬ੍ਬਹੇਤੁ** ਨਾਮ। ਯੋ ‘‘ਕਤਪੁਞ੍ਞਤਾ’’ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਸੋ ਪਠਮਮਗ੍ਗੇ ਸਾਧਿਤੇ ਚਰਿਤਤ੍ਥਤਾਯ ਵਿਪਕ੍ਕਵਿਪਾਕਂ ਵਿਯ ਕਮ੍ਮਂ ਉਪਰਿਮਮਗ੍ਗਾਨਂ ਉਪਨਿਸ੍ਸਯੋ ਨ ਸਿਯਾਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੇਨਾਹ “**ਉਪਰਿ…ਪੇ॰… ਆਪਜ੍ਜਤੀ**”ਤਿ। **ਤਿਣ੍ਣਂ ਮਗ੍ਗਾਨਂ ਨਿਰਤ੍ਥਕਤਾ ਆਪਜ੍ਜਤਿ** ਪਠਮਮਗ੍ਗੇਨੇਵ ਤੇਹਿ ਕਾਤਬ੍ਬਕਿਚ੍ਚਸ੍ਸ ਸਾਧਿਤਤ੍ਤਾ। **ਪਠਮਮਗ੍ਗੇ…ਪੇ॰… ਆਪਜ੍ਜਤੀ**ਤਿ ਅਨੁਪ੍ਪਨ੍ਨਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਕਿਰਿਯਾਸਮ੍ਭਵਤੋ। ਏਵਂ ਤਿਣ੍ਣਂ ਵਾਦਾਨਂ ਯੁਤ੍ਤਿਅਭਾਵਂ ਦਸ੍ਸੇਤ੍ਵਾ ਚਤੁਤ੍ਥਵਾਦੋ ਏਵੇਤ੍ਥ ਯੁਤ੍ਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਆਹ “**ਵਿਪਸ੍ਸਨਾ…ਪੇ॰… ਯੁਜ੍ਜਤੀ**”ਤਿ। “**ਸਚੇ ਹੀ**”ਤਿਆਦਿਨਾ ਤਂ ਯੁਤ੍ਤਿਂ ਵਿਭਾਵੇਤਿ। ਵਿਮੁਤ੍ਤਿਪਰਿਪਾਚਨੀਯਾਨਂ ਧਮ੍ਮਾਨਂ ਪਰਿਪਕ੍ਕਤਾਯ ਇਨ੍ਦ੍ਰਿਯਾਨਂ ਤਿਕ੍ਖਤਾਯ ਞਾਣਸ੍ਸ ਵਿਸਦਤਾਯ ਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਬਲਵਭਾਵੋ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬੋ। ਸੋ ਹਿ ਵੋਮਿਸ੍ਸਕਨਯੇਨ ਸਂਸਰਣਕੋ ਇਧਾਧਿਪ੍ਪੇਤੋ ‘‘ਦੇਵੇ ਚੇਵ ਮਾਨੁਸੇ ਚ ਸਨ੍ਧਾਵਿਤ੍ਵਾ’’ਤਿ ਵੁਤ੍ਤਤ੍ਤਾ। ਇਧ ਕਾਮਭਵੇ ਠਿਤੋ **ਇਧਟ੍ਠਕੋ**। ਮਨੁਸ੍ਸਦੇਵਲੋਕੂਪਪਜ੍ਜਨਤੋ ਓਕਾਰੇਨ ਵੋ**ਕਿਣ੍ਣੋ**। ਅਰਿਯਸਾਵਕਸ੍ਸ ਤਂਤਂਸਤ੍ਤਨਿਕਾਯੁਪਪਤ੍ਤਿ ਤਸ੍ਸ ਤਸ੍ਸ ਸੋਧਨਸਦਿਸਂ ਕਿਲੇਸਮਲਾਦਿਅਨਤ੍ਥਾਪਨਯਨਤੋਤਿ ਆਹ “**ਛ ਦੇਵਲੋਕੇ ਸੋਧੇਤ੍ਵਾ**”ਤਿ। “**ਅਕਨਿਟ੍ਠੇ ਠਤ੍ਵਾ**”ਤਿ ਏਤੇਨ ਹੇਟ੍ਠਾਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕਸੋਧਨਂ ਵੁਤ੍ਤਮੇਵਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ।

**ਸਦ੍ਧਂ ਧੁਰਂ ਕਤ੍ਵਾ**ਤਿ ਸਦ੍ਧਂ ਧੁਰਂ ਜੇਟ੍ਠਕਂ ਪੁਬ੍ਬਙ੍ਗਮਂ ਕਤ੍ਵਾ। ਸਦ੍ਧਾਯ ਅਨੁਸ੍ਸਤਿ ਪਟਿਪਤ੍ਤਿ, ਸਦ੍ਧਂ ਵਾ ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਿਯਂ ਅਨੁਸ੍ਸਤਿ, ਸਦ੍ਧਾਯ ਵਾ ਅਨੁਸਰਣਸੀਲੋਤਿ **ਸਦ੍ਧਾਨੁਸਾਰੀ। ਧਮ੍ਮਾਨੁਸਾਰੀ**ਤਿ ਏਤ੍ਥਾਪਿ ਏਸੇਵ ਨਯੋ। **ਧਮ੍ਮੋ**ਤਿ ਪਨੇਤ੍ਥ ਪਞ੍ਞਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਸਦ੍ਦਹਨ੍ਤੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋਤਿ **ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ**। ਯਦਿਪਿ ਸਬ੍ਬਥਾ ਅਵਿਮੁਤ੍ਤੋ, ਸਦ੍ਧਾਮਤ੍ਤੇਨ ਪਨ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਸਦ੍ਧਾਯ ਵਾ ਅਧਿਮੁਤ੍ਤੋਤਿ **ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ। ਵੁਤ੍ਤਨਯੇਨਾ**ਤਿ ਉਪਰਿਮਗ੍ਗਵਿਪਸ੍ਸਨਾਯ ਬਲਵਮਨ੍ਦਮਨ੍ਦਤਰਭਾਵੇਨ। ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਪਤ੍ਤੋਤਿ **ਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ**, ਚਤੁਸਚ੍ਚਦਸ੍ਸਨਸਙ੍ਖਾਤਾਯ ਦਿਟ੍ਠਿਯਾ ਨਿਰੋਧਪ੍ਪਤ੍ਤੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ। ਦਿਟ੍ਠਨ੍ਤਂ ਵਾ ਪਤ੍ਤੋਤਿ **ਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ**, ਦਸ੍ਸਨਸਙ੍ਖਾਤਸ੍ਸ ਸੋਤਾਪਤ੍ਤਿਮਗ੍ਗਞਾਣਸ੍ਸ ਅਨਨ੍ਤਰਪ੍ਪਵਤ੍ਤੋਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ। ਪਠਮਫਲਤੋ ਪਟ੍ਠਾਯ ਹਿ ਯਾਵ ਅਗ੍ਗਮਗ੍ਗਾ ਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਤ੍ਤਾਤਿ। **ਇਦ**ਨ੍ਤਿ

ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਸੋਤਾਪਨ੍ਨਾਨਂ ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਤ੍ਤਤਾਵਚਨਂ। **ਅਟ੍ਠਨ੍ਨਂ ਵਿਮੋਕ੍ਖਾਨ**ਨ੍ਤਿ ਚਤਸ੍ਸੋ ਰੂਪਾਵਚਰਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋ, ਚਤਸ੍ਸੋ ਅਰੂਪਾਵਚਰਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯੋਤਿ **ਅਟ੍ਠ ਵਿਮੋਕ੍ਖਾ**, ਤੇਸਂ।

ਫੁਟ੍ਠਨ੍ਤੁ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤੀਤਿ **ਕਾਯਸਕ੍ਖੀ,** ਫੁਟ੍ਠਾਨਂ ਅਨ੍ਤੋ **ਫੁਟ੍ਠਨ੍ਤੋ,** ਫੁਟ੍ਠਾਨਂ ਅਰੂਪਜ੍ਝਾਨਾਨਂ ਅਨਨ੍ਤਰੋ ਕਾਲੋਤਿ ਅਧਿਪ੍ਪਾਯੋ। ਅਚ੍ਚਨ੍ਤਸਂਯੋਗੇ ਚੇਤਂ ਉਪਯੋਗਵਚਨਂ, ਫੁਟ੍ਠਾਨਨ੍ਤਰਕਾਲਮੇਵ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਂ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤੀਤਿ ਵੁਤ੍ਤਂ ਹੋਤਿ, ''ਵਿਸਮਂ ਚਨ੍ਦਿਮਸੂਰਿਯਾ ਪਰਿਵਤ੍ਤਨ੍ਤੀ''ਤਿਆਦੀਸੁ (ਅ॰ ਨਿ॰ ੪.੭੦) ਵਿਯ ਵਾ ਭਾਵਨਪੁਂਸਕਨ੍ਤਿ ਏਤਂ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ। ਯੋ ਹਿ ਅਰੂਪਜ੍ਝਾਨੇਨ ਰੂਪਕਾਯਤੋ, ਨਾਮਕਾਯੇਕਦੇਸਤੋ ਚ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਵਿਮੋਕ੍ਖੇਨ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ, ਤੇਨ ਨਿਰੋਧਸਙ੍ਖਾਤੋ ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ ਆਲੋਚਿਤੋ ਪਕਾਸਿਤੋ ਵਿਯ ਹੋਤਿ, ਨ ਕਾਯੇਨ ਸਚ੍ਛਿਕਤੋ, ਨਿਰੋਧਂ ਪਨ ਆਰਮ੍ਮਣਂ ਕਤ੍ਵਾ ਏਕਚ੍ਚੇਸੁ ਆਸਵੇਸੁ ਖੇਪਿਤੇਸੁ ਤੇਨ ਸੋ ਸਚ੍ਛਿਕਤੋ ਹੋਤਿ। ਤਸ੍ਮਾ ਸੋ ਸਚ੍ਛਿਕਾਤਬ੍ਬਂ ਨਿਰੋਧਂ ਯਥਾਆਲੋਚਿਤਂ ਨਾਮਕਾਯੇਨ ਸਚ੍ਛਿਕਰੋਤੀਤਿ "**ਕਾਯਸਕ੍ਖੀ**"ਤਿ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਨ ਤੁ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਏਕਚ੍ਚਾਨਂ ਏਵ ਆਸਵਾਨਂ ਅਪਰਿਕ੍ਖੀਣਤ੍ਤਾ।

**ਅਭੇਦੇਨਾ**ਤਿ ਅਨੁਰਾਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਿਆਦਿਭੇਦੇਨ ਵਿਨਾ। ''ਅਭੇਦੇਨਾ''ਤਿ ਚ ਇਦਂ ''ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਤ੍ਤਕਾਯਸਕ੍ਖਿਨੋ''ਤਿ ਇਧਾਪਿ ਆਨੇਤ੍ਵਾ ਯੋਜੇਤਬ੍ਬਂ। ਯਥੇਵ ਹਿ ਅਨੁਰਾਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਿਆਦਿਭੇਦਾਨਾਮਸਨੇਨੇਵ ਏਕੋ ਅਨਾਗਾਮੀ ਹੋਤਿ, ਏਵਂ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਭੇਦਆਮਸਨੇਨੇਵ ਸਦ੍ਧਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ, ਦਿਟ੍ਠਿਪ੍ਪਤ੍ਤੋ, ਕਾਯਸਕ੍ਖੀਤਿ ਤਯੋ ਅਨਾਗਾਮਿਨੋ ਹੋਨ੍ਤਿ। ਅਯਞ੍ਚ ਅਨਾਗਾਮਿਨੋ ਤਾਦਿਸਮਵਤ੍ਥਾਭੇਦਂ ਗਹੇਤ੍ਵਾ ਗਣਨਾ ਕਤਾਤਿ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਂ। "**ਅਵਿਹਾਦੀਸੂ**"ਤਿਆਦਿ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯ੍ਯਮੇਵ।

ਪਞ੍ਞਾਯ ਏਵ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ, ਨ ਚੇਤੋਵਿਮੁਤ੍ਤਿਭੂਤੇਨ ਸਾਤਿਸਯੇਨ ਸਮਾਧਿਨਾਪੀਤਿ **ਪਞ੍ਞਾਵਿਮੁਤ੍ਤੋ। ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤੋ**ਤਿ ਉਭੋਹਿ ਭਾਗੇਹਿ ਉਭਤੋਭਾਗਤੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ। ਕਿਲੇਸਾਨਂ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨਸਮੁਚ੍ਛਿਨ੍ਦੇਹਿ ਰੂਪਕਾਯਨਾਮਕਾਯਤੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤੋਤਿ ਇਮਮਤ੍ਥਂ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ "**ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਨ...ਪੇ॰... ਵਿਮੁਤ੍ਤੋ ਨਾਮਾ**"ਤਿ ਆਹ। ਅਰੂਪਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਰੂਪਕਾਯਤੋ, ਅਗ੍ਗਮਗ੍ਗੇਨ ਅਰੂਪਕਾਯਤੋ ਵਿਮੁਤ੍ਤਂ। ਯਥਾਹ –

> ''ਇਧ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਏਕਚ੍ਚੋ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਯੇ ਤੇ ਸਨ੍ਤਾ ਵਿਮੋਕ੍ਖਾ ਅਤਿਕ੍ਕਮ੍ਮ ਰੂਪੇ ਆਰੁਪ੍ਪਾ, ਤੇ ਕਾਯੇਨ ਫੁਸਿਤ੍ਵਾ ਵਿਹਰਤਿ, ਪਞ੍ਞਾਯ ਚਸ੍ਸ ਦਿਸ੍ਵਾ ਆਸਵਾ ਪਰਿਕ੍ਖੀਣਾ ਹੋਨ੍ਤਿ, ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਿ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਪੁਗ੍ਗਲੋ ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤੋ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੮੨)।

ਯਂ ਪਨ **ਮਹਾਨਿਦਾਨਸੁਤ੍ਤੇ** ''ਰੂਪੀ ਰੂਪਾਨਿ ਪਸ੍ਸਤੀ''ਤਿਆਦਿਕੇ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੨੯) ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਅਨ੍ਤੇ ਅਟ੍ਠ ਵਿਮੋਕ੍ਖੇ ਵਤ੍ਵਾ –

> ''ਯਤੋ ਖੋ, ਆਨਨ੍ਦ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਇਮੇ ਅਟ੍ਠ ਵਿਮੋਕ੍ਖੇ ਅਨੁਲੋਮਮ੍ਪਿ ਸਮਾਪਜ੍ਜਤਿ...ਪੇ॰... ਅਯਂ ਵੁਚ੍ਚਤਾਨਨ੍ਦ, ਭਿਕ੍ਖੁ ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤੋ, ਇਮਾਯ ਚ, ਆਨਨ੍ਦ, ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤਿਯਾ ਅਞ੍ਞਾ ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤਿ ਉਤ੍ਤਰਿਤਰਾ ਵਾ ਪਣੀਤਤਰਾ ਵਾ ਨਤ੍ਥੀ''ਤਿ (ਦੀ॰ ਨਿ॰ ੨.੧੩੦) –

ਵੁਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤਸੇਟ੍ਠਵਸੇਨ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਤਤ੍ਥ ਯਸ੍ਮਾ ਆਰੁਪ੍ਪਸਮਾਪਤ੍ਤੀਸੁ ਏਕਾਯਪਿ ਰੂਪਕਾਯੋ ਵਿਕ੍ਖਮ੍ਭਿਤੋ ਏਵ ਨਾਮ ਹੋਤਿ, ਤਸ੍ਮਾ ਚਤੁਨ੍ਨਂ ਆਰੁਪ੍ਪਸਮਾਪਤ੍ਤੀਨਂ, ਨਿਰੋਧਸਮਾਪਤ੍ਤਿਯਾ ਚ ਲਾਭੀਨਂ ਵਸੇਨ ਪਞ੍ਚ ਉਭਤੋਭਾਗਵਿਮੁਤ੍ਤਾ ਵੇਦਿਤਬ੍ਬਾ। ਏਸ ਨਯੋ **ਕਾਯਸਕ੍ਖਿਮ੍ਹਿ**ਪਿ। ਅਟ੍ਠਵਿਮੋਕ੍ਖੇਕਦੇਸੇਪਿ ਹਿ ਅਟ੍ਠਵਿਮੋਕ੍ਖਸਮਞ੍ਞਾ ਯਥਾ ''ਲੋਕੇ ਸਤ੍ਤਾ''ਤਿ।

**ਤੇਰਸਸੁ ਸੀਸੇਸੁ** ਪਲਿਬੋਧਸੀਸਾਦੀਨਿ, ਪਵਤ੍ਤਸੀਸਞ੍ਚ ਪਰਿਯਾਦਿਯਿਤਬ੍ਬਾਨਿ, ਅਧਿਮੋਕ੍ਖਸੀਸਾਦੀਨਿ ਪਰਿਯਾਦਕਾਨਿ, **ਗੋਚਰਸੀਸਂ** ਪਰਿਯਾਦਕਫਲਂ। ਤਞ੍ਹਿ ਵਿਸਯਜ੍ਝਤ੍ਤਂ ਫਲਂ, **ਵਿਮੋਕ੍ਖੋ** ਪਰਿਯਾਦਕਸ੍ਸ ਮਗ੍ਗਸ੍ਸ, ਫਲਸ੍ਸ ਚ ਆਰਮ੍ਮਣਂ।

**ਸਙ੍ਖਾਰਸੀਸਂ** ਸਙ੍ਖਾਰਵਿਵੇਕਭੂਤੋ ਨਿਰੋਧੋਤਿ ਪਰਿਯਾਦਿਯਿਤਬ੍ਬਾਨਂ, ਪਰਿਯਾਦਕਫਲਾਨਞ੍ਚ ਸਹ ਵਿਸਯਸਂਸਿਦ੍ਧਿਦਸ੍ਸਨੇਨ ਸਮਸੀਸਿਭਾਵਂ ਦਸ੍ਸੇਤੁਂ **ਪਟਿਸਮ੍ਭਿਦਾਯਂ** (ਪਟਿ॰ ਮ॰ ੧.੮੭) ਤੇਰਸ ਸੀਸਾਨਿ ਵੁਤ੍ਤਾਨਿ। ਇਧ ਪਨ ''ਯਸ੍ਸ ਪੁਗ੍ਗਲਸ੍ਸ ਅਪੁਬ੍ਬਂ ਅਚਰਿਮਂ ਆਸਵਪਰਿਯਾਦਾਨਞ੍ਚ ਹੋਤਿ ਜੀਵਿਤਪਰਿਯਾਦਾਨਞ੍ਚਾ''ਤਿ (ਪੁ॰ ਪ॰ ੧੬) **ਪੁਗ੍ਗਲਪਞ੍ਞਤ੍ਤਿਯਂ** ਆਗਤਤ੍ਤਾ ਤੇਸੁ ਕਿਲੇਸਪਵਤ੍ਤਸੀਸਾਨਂ ਏਵ ਵਸੇਨ ਯੋਜਨਂ ਕਰੋਨ੍ਤੋ **"ਕਿਲੇਸਸੀਸ"**ਨ੍ਤਿਆਦਿਮਾਹ। ਤਤ੍ਥ ਪਵਤ੍ਤਸੀਸਮ੍ਪਿ ਮਗ੍ਗੋ ਪਵਤ੍ਤਿਤੋ ਵੁਟ੍ਠਹਨ੍ਤੋ ਚੁਤਿਤੋ ਉਦ੍ਧਂ ਅਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿਕਰਣੇਨ ਯਦਿਪਿ ਪਰਿਯਾਦਿਯਤਿ, ਯਾਵ ਪਨ ਚੁਤਿ, ਤਾਵ ਪਵਤ੍ਤਿਸਮ੍ਭਵਤੋ **"ਪਵਤ੍ਤਸੀਸਂ ਜੀਵਿਤਿਨ੍ਦ੍ਰਿਯਂ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤਂ ਪਰਿਯਾਦਿਯਤੀ"**ਤਿ ਆਹ।

ਕਿਲੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨੇਨ ਅਤ੍ਤਨੋ ਅਨਨ੍ਤਰਂ ਵਿਯ ਨਿਪ੍ਫਾਦੇਤਬ੍ਬਾ, ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਵਾਰਾ ਚ ਕਿਲੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨਸ੍ਸੇਵ ਵਾਰਾਤਿ ਵਤ੍ਤਬ੍ਬਤਂ ਅਰਹਨ੍ਤਿ। ''ਵਿਮੁਤ੍ਤਸ੍ਮਿਂ ਵਿਮੁਤ੍ਤਮਿਤਿ ਞਾਣਂ ਹੋਤੀ''ਤਿ (ਮ॰ ਨਿ॰ ੧.੭੮; ਸਂ॰ ਨਿ॰ ੩.੧੨, ੧੪) ਹਿ ਵਚਨਤੋ ਪਚ੍ਚਵੇਕ੍ਖਣਪਰਿਸਮਾਪਨੇਨ ਕਿਲੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨਂ ਸਮਾਪਿਤਂ ਨਾਮ ਹੋਤਿ। ਤਂ ਪਨ ਪਰਿਸਮਾਪਨਂ ਯਦਿ ਚੁਤਿਚਿਤ੍ਤੇਨ ਹੋਤਿ, ਤੇਨੇਵ ਜੀਵਿਤਪਰਿਸਮਾਪਨਞ੍ਚ ਹੋਤੀਤਿ ਇਮਾਯ ਵਾਰਚੁਤਿਸਮਤਾਯ ਕਿਲੇਸਪਰਿਯਾਦਾਨਜੀਵਿਤਪਰਿਯਾਦਾਨਾਨਂ ਅਪੁਬ੍ਬਾਚਰਿਮਤਾ ਹੋਤੀਤਿ ਆਹ **"ਵਾਰਸਮਤਾਯਾ"**ਤਿ। **ਭਵਙ੍ਗਂ ਓਤਰਿਤ੍ਵਾ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਯਤੋ**ਤਿ ਏਤ੍ਥ ਪਰਿਨਿਬ੍ਬਾਨਚਿਤ੍ਤਮੇਵ ਭਙ੍ਗੋਤ੍ਤਰਣਭਾਵੇਨ ਵੁਤ੍ਤਨ੍ਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ।

**ਚਰਿਤ**ਨ੍ਤਿ ਚਰਿਤਾ ਕਾਯਵਚੀਮਨਪ੍ਪਵਤ੍ਤਿ। ਏਤ੍ਥ ਚ ਯੇਨ ਰਾਗਾਧਿਕਭਾਵੇਨ ਪੁਗ੍ਗਲੋ ''ਰਾਗਚਰਿਤੋ''ਤਿ ਲਕ੍ਖੀਯਤਿ, ਤਯਿਦਂ ਲਕ੍ਖਣਂ। ਤੇਨਾਹ **"ਰਾਗਜ੍ਝਾਸਯੋ ਰਾਗਾਧਿਕੋਤਿ ਅਤ੍ਥੋ"**ਤਿ, ਤੇਨ ਅਪ੍ਪਹੀਨਭਾਵੇਨ ਸਨ੍ਤਾਨੇ ਥਾਮਗਤਸ੍ਸ ਰਾਗਸ੍ਸ ਬਲਭਾਵੋ ਲਕ੍ਖੀਯਤੀਤਿ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬਂ। ਏਸੇਵ ਨਯੋ ਸੇਸੇਸੁਪਿ।

**ਸੀਲਵਨ੍ਤੇਹੀ**ਤਿ ਆਦਿਸਦ੍ਦਸ੍ਸ ਲੋਪਂ ਕਤ੍ਵਾ ਨਿਦ੍ਦੇਸੋ ਕਤੋਤਿ ਦਸ੍ਸੇਨ੍ਤੋ ਆਹ **"ਸੀਲਵਨ੍ਤਾਦੀਹੀ"**ਤਿ। **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਦਾਯਕਾਦੀਨਂ ਸਙ੍ਗਹੋ ਦਟ੍ਠਬ੍ਬੋ।

**ਆਰਮ੍ਮਣਭੂਤਾ ਞੇਯ**ਨ੍ਤਿ ਆਰਮ੍ਮਣਭੂਤਾਵ ਞੇਯਂ।

**ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਭੂਮਿਆਦੀਸੂ**ਤਿ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸੇਕ੍ਖਾਸੇਕ੍ਖਭੂਮੀਸੁ। ਤਤ੍ਥ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਭੂਮਿਵਸੇਨ ਸਂਵਰੋ, ਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿਵਸੇਨ ਪਹਾਨਭਾਵਨਾ, ਅਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿਵਸੇਨ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ, ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਭੂਮਿਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿਵਸੇਨ ਵਾ ਯਥਾਰਹਂ ਸਂਵਰਪਹਾਨਭਾਵਨਾ। ਪੁਬ੍ਬਭਾਗਿਯਾ ਹਿ ਸਂਵਰਪਹਾਨਭਾਵਨਾ ਪੁਥੁਜ੍ਜਨਸ੍ਸ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤਿ, ਇਤਰਾ ਸੇਕ੍ਖਸ੍ਸ, ਅਸੇਕ੍ਖਭੂਮਿਵਸੇਨ ਸਚ੍ਛਿਕਿਰਿਯਾ। **ਨਯਤੋ ਦਸ੍ਸਿਤ**ਨ੍ਤਿ ''ਯਂ, ਭਿਕ੍ਖਵੇ, ਮਯਾ 'ਇਦਂ ਨ ਕਪ੍ਪਤੀ'ਤਿ ਅਪ੍ਪਟਿਕ੍ਖਿਤ੍ਤਂ, ਤਂ ਚੇ ਕਪ੍ਪਿਯਂ ਅਨੁਲੋਮੇਤਿ, ਅਕਪ੍ਪਿਯਂ ਪਟਿਬਾਹਤਿ, ਤਂ ਵੋ ਕਪ੍ਪਤੀ''ਤਿਆਦਿਨਾ (ਮਹਾਵ॰ ੩੦੫) ਨਯਦਸ੍ਸਨਵਸੇਨ ਪਕਾਸਿਤਂ। **ਸਰਾਗਾਦਿਸਂਵਤ੍ਤਨ**ਨ੍ਤਿ ਸਰਾਗਾਦਿਭਾਵਾਯ ਸਂਵਤ੍ਤਨਂ।

**ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਂ ਸਂਸਗ੍ਗਤੋ**ਤਿ ''ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਞ੍ਚ ਵਾਸਨਾਭਾਗਿਯਞ੍ਚਾ''ਤਿਆਦਿਨਾ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਦੀਨਂ ਪਦਾਨਂ ਅਞ੍ਞਮਞ੍ਞਸਂਸਗ੍ਗਤੋ। **ਅਨੇਕਵਿਧੋ**ਤਿ ਦ੍ਵਾਦਸਵਿਧੋ ਯਾਵ ਦ੍ਵਾਨਵੁਤਾਧਿਕਚਤੁਸਹਸ੍ਸਵਿਧੋਪਿ ਅਨੇਕਪ੍ਪਕਾਰੋ। **ਲੋਕਿਯਸਤ੍ਤਾਧਿਟ੍ਠਾਨਾਦਿਸਂਸਗ੍ਗਤੋ**ਤਿ **ਆਦਿ**ਸਦ੍ਦੇਨ ਲੋਕਿਯਂ ਞਾਣਂ, ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਞਾਣਂ, ਲੋਕਿਯਞ੍ਚ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਞ੍ਚ ਞਾਣਂ, ਲੋਕਿਯਂ ਞੇਯਂ, ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਞੇਯਂ, ਲੋਕਿਯਞ੍ਚ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਞ੍ਚ ਞੇਯਂ, ਲੋਕਿਯਂ ਞਾਣਞ੍ਚ ਞੇਯਞ੍ਚ, ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਂ ਞਾਣਞ੍ਚ ਞੇਯਞ੍ਚ, ਲੋਕਿਯਞ੍ਚ ਲੋਕੁਤ੍ਤਰਞ੍ਚ ਞਾਣਞ੍ਚ ਞੇਯਞ੍ਚਾਤਿਆਦਿਕੋ ਸਮ੍ਭਵਨ੍ਤੋ ਪਟ੍ਠਾਨਭੇਦੋ ਸਙ੍ਗਹਿਤੋ। **ਉਭਯਤ੍ਥਾ**ਤਿ ਸਂਕਿਲੇਸਭਾਗਿਯਾਦਿਕੇ, ਲੋਕਿਯਾਦਿਕੇ ਚ। **ਯਥਾਰਹ**ਨ੍ਤਿ ਯੋ ਯੋ ਸਂਸਗ੍ਗਵਸੇਨ ਯੋਜਨਂ ਅਰਹਤਿ, ਸੋ ਸੋ ਧਮ੍ਮੋ। ਸਮ੍ਭਵਾਵਿਰੋਧੇਨੇਵ ਹਿ ਯੋਜਨਾ। ਨ ਹਿ ''ਲੋਕਿਯਂ ਨਿਬ੍ਬੇਧਭਾਗਿਯ''ਨ੍ਤਿਆਦਿਨਾ ਯੋਜਨਾ ਸਮ੍ਭਵਤਿ।

**ਤੀਸੁ ਪਿਟਕੇਸੁ ਲਬ੍ਭਮਾਨਸ੍ਸਾ**ਤਿ ਤਿਸ੍ਸੋ ਸਙ੍ਗੀਤਿਯੋ ਆਰੁਲ਼੍ਹੇ ਤੇਪਿਟਕੇ ਬੁਦ੍ਧਵਚਨੇ ਉਪਲਬ੍ਭਮਾਨਸ੍ਸ ਵਿਜ੍ਜਮਾਨਸ੍ਸ, ਏਤੇਨ ਨ ਕੇਵਲਂ ਸਙ੍ਗਹੋ ਏਵ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਭੇਦਾਨਂ ਪਟ੍ਠਾਨਭਾਗਾਨਂ ਨਿਦ੍ਧਾਰਣਾਯ ਕਾਰਣਂ, ਅਥ ਖੋ ਪਾਲ਼ਿਯਂ ਦਸ੍ਸਨਞ੍ਚਾਤਿ ਵਿਭਾਵੇਤਿ। ਤੇਨਾਹ "**ਯਂ ਦਿਸ੍ਸਤਿ ਤਾਸੁ ਤਾਸੁ ਭੂਮੀਸੂ**"ਤਿ। "**ਤੇਨੇਵ ਹੀ**"ਤਿਆਦਿਨਾ ਯਥਾਵੁਤ੍ਤਸ੍ਸ ਅਤ੍ਥਸ੍ਸ ਪਾਠਾਨੁਗਮਂ ਦਸ੍ਸੇਤਿ।

ਸਾਸਨਪਟ੍ਠਾਨਵਾਰਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

## ਨਿਗਮਨਕਥਾਵਣ੍ਣਨਾ

**ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਾਵਤਰਟ੍ਠਾਨੇ**ਤਿ ਦੇਸਨ੍ਤਰਤੋ ਆਗਨ੍ਤ੍ਵਾ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਵਤਰਣੋਕਾਸਭੂਤੇ ਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸਵਨਧਾਰਣਪਰਿਚਯਪਰਿਪੁਚ੍ਛਾਮਨਸਿਕਾਰਬਹੁਲਾਨਂ ਨਿਵਾਸਟ੍ਠਾਨਤਂ ਸਨ੍ਧਾਯੇਤਂ ਵੁਤ੍ਤਂ, ਅਤ੍ਥੋ ਵਾ ਸਨ੍ਤਾਨੇ ਪਰਿਯਤ੍ਤਿਸਦ੍ਧਮ੍ਮਸ੍ਸ ਅਨੁਪ੍ਪਵੇਸਨਟ੍ਠਾਨਤਾਯ ਏਵਂ ਵੁਤ੍ਤਂ। ਸੇਸਂ ਸੁਵਿਞ੍ਞੇਯਮੇਵਾਤਿ।

ਨੇਤ੍ਤਿਅਟ੍ਠਕਥਾਯ ਲੀਨਤ੍ਥਵਣ੍ਣਨਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।

ਨੇਤ੍ਤਿਪ੍ਪਕਰਣ-ਟੀਕਾ ਨਿਟ੍ਠਿਤਾ।